Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Cecilie Lütken

LIVSERINDRINGER
OG REJSEOPLEVELSER

Kjøbenhavn 1944

NYT NORDISK FORLAG ARNOLD BUSCK

Livserindringer og Rejseoplevelser

Cecilie Lütken

Livserindringer

og Rejseoplevelser

Kjøbenhavn 1944

Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck

Copyright 1944
by
Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck
Copenhagen

Indledning.

Mange Mennesker har sagt til mig: Du skulde dog skrive dine Erindringer, du har da oplevet saa meget!

Det er sandt nok, jeg har virkelig oplevet mere end de fleste. Mit Liv er som en stor, tyk Billedbog fyldt med Billeder fra Alverdens Lande. Blader jeg tilbage til de første Sider, ser jeg en lille Pige, der vokser op forskellige Steder i Danmark, og da hun er voksen, gennem mange Vanskeligheder finder sin Plads i Livet. Hun kommer til Udlandet i nogle Aar, og lærer andre Forhold og Mennesker at kende. Overalt studerer hun dem, hun kommer i Berøring med.

At lære fremmede Lande og Folk at kende bliver en Hovedinteresse, og i Aarenes Løb bliver der rig Lejlighed til at dyrke denne Interesse.

Snart er hun her og snart der. Billedbogen viser Billeder fra alle Jordens Egne, ligefra Nordkap til Sydpolarhavet, fra alle Europas Lande til de fjerneste Steder i Asien, Amerika, Afrika og Australien.

Verdenskortet er gennemtrukket af Streger paa Kryds og tværs, og Verdenshavene er gennempløjede.

Allevegne myldrer det med Mennesker af forskellige Racer og Nationaliteter.

Det er en afvekslende og rig Billedbog at fordybe sig i. Og nu, da jeg er gammel, holder jeg af at blade tilbage og genopleve Tider, der er saa helt anderledes end Nu-

tiden, at vel næppe nogen af vore Unge vilde kunne forestille sig dem.

Tider, hvor der hverken fandtes Telefon, Radio eller Biler, Flyvemaskiner eller vore almindelige Cykler. Hvor man kunde rejse over hele Jorden uden Pas, og hvor alt Samkvem var saare let.

Naar man var ude paa et af de store Verdenshave, var man som paa en anden Klode; intet Budskab kunde naa en, før man igen kom i Havn.

Der var hverken Jag eller Hast, man havde Tid til at tænke sig om, og man fik hverken Bomber i Hovedet eller maatte grave sig ned under Jorden for at søge Sikkerhed for Fjender.

Jeg skal prøve paa at fortælle lidt om min Barndom og Ungdom.

Naar jeg ser tilbage paa mit Liv, saa ser jeg ganske objektivt, som om det var et ganske andet Menneskebarn, jeg saa paa, for ethvert Barn har mange Spirer i sig, hvoraf nogle, paa Grund af Omgivelsernes Paavirkning, kommer til Udfoldelse, andre forkrøbles eller dør hen, drives i Væksthus eller dør af Kulde. Mange Karakteregenskaber er vel nedarvede; jeg kan saaledes i mine egne genkende Træk saavel fra min Moders urolige gamle, holstenske Slægt som fra min Faders sindsrolige, danske Præsteslægt.

Nu er Tiden en anden og jeg selv en anden.

For at begrænse det righoldige Stof, jeg er i Besiddelse af, maa jeg skrive lidt om Barndomstiden, mere om Arbejdstiden og noget om den nyere og nyeste Tid. Jeg vil slet ikke prøve paa at være interessant, men kun paa at være sandfærdig.

Barndommen i København.

Vi boede i København til mit 11. Aar, da flyttede vi til Bornholm.

Fra mit andet Aar husker jeg en enkelt Begivenhed. Vi boede i Allégade. Jeg sad paa Gulvet i en stor Stue og rev noget Legetøj i Stykker, eller pillede ved det, da Døren ud til Gangen ganske langsomt gik op, og ind ad Sprækken kom et frygteligt Hoved dækket med et Klæde eller Forklæde — Bussemanden!

Det maa have været Pigen, der vilde skræmme mig. Vedkommende opnaaede sin Hensigt. Jeg stivnede af Rædsel og fik rimeligvis et Nervechok, som maaske holdt sig længe. Det sidste ved jeg dog ikke bestemt.

Fra mit fjerde Aar husker jeg flere forskellige Ting. Flest om Fader, og saa om min 1 Aar ældre Broder Frederik, som blev kaldt Duffen; han var jo min stadige Legekammerat og Følgesvend.

Fader var da Fuldmægtig i Domænekontoret, og vi boede paa Nørrebro i Blaagaardsgade den Gang.

København var jo — set med Nutidens Øjne — en lille By. Den var omgivet af Volden, som var ubrudt, med Porte mod Nørre-, Vester- og Østerbro samt Christianshavn; og Nørrebro var vel den største af Forstæderne, med et lille Stykkke Nørrebrogade, Blaagaards- og Fælledvejkvarteret. Ved Sortedamsdossering var idylliske Villaer med store Haver, kun ved Peblingesøen var der store Huse.

Søerne var ikke regulerede, og mellem dem og Byen strakte Glaciserne sig med store Alleer og Stier og Krat til Voldgravene og Volden.

Paa Nørrebro var der Haver til de fleste Huse. Vi boede saaledes altid, og vi flyttede ofte, i Hus med Have.

Fader havde en lang Vej ind til sit Kontor, men trods den lange Vej gik Duffen og jeg ofte ind for at hente ham i Ministeriet; vi var kun 5 og 4 Aar gamle, saa for vore smaa Ben var det en hel Rejse. Vi skulde først over Broen, som nu hedder Dronning Louises Bro, ad den store Allé forbi det lille, morsomme Hus med Uret og gennem Porten i Volden. Saa var vi paa Købmagergade, der var lang og graa og fuld af Mennesker. Saa kom Højbroplads, som var svær at komme over paa Grund af Færdsel, Mennesker til Fods, Amagervogne og Droscher, vi maatte staa lidt og se vort Snit til at løbe over mellem Vognene. Saa var der ikke langt igen til den røde Bygning med de vildsomme Korridorer, som vi dog kendte saa godt, at vi let kunde finde Faders Kontor.

Naar jeg nu tænker paa, at vi to smaa Børn gik alene den Vej, saa undres jeg over, at vore Forældre turde lade os gøre det. For selv om der hverken var Cykler eller Automobiler den Gang, var det dog et meget befærdet Strøg, vi skulde igennem. Og Duffen var, fra han var ganske lille, et meget livligt og impulsivt Barn, som ikke holdt sig til, hvad der var sagt, han maatte eller ikke maatte. Han foretog mange Eskapader, allerede fra han var ganske lille, og rendte ofte bort, saa at han endog maatte søges hos Politiet. Men han slap altid godt fra det og havde oplevet noget morsomt.

Jeg var meget mere lovlydig og maa have været alvorlig og samvittighedsfuld som lille. Dette fremgaar af de to Erindringer, der har præget sig i min Hukommelse.

Forfatterinden i Toaarsalderen.

De skriver sig begge fra Vinteren 1868. Vi gik en Dag paa Købmagergade og var naaet til Rundetaarn, og det var meget koldt. Frosten bed i Næse, Øren og Fingre. Duffen sagde, at han vilde vende om, det var altfor koldt. Jeg søgte at faa ham med, men forgæves. Jeg frøs ogsaa, men ansaa det for umuligt at vende om, da Fader jo ventede os. Jeg kom tudbrølende op paa Kontoret, hvor flere Herrer stimlede sammen om mig.

En anden Dag var der Is paa Søerne, men kun tynd. Der var ingen Mennesker paa den. Pludselig erklærede Duffen, at han vilde gaa over Isen, og uden at høre paa mig, der sagde, at det havde Mor sagt, at vi ikke maatte, løb han ud paa den og helt ud til det aabne Vand under Brohullet, hvor det endnu ikke var tilfrosset. Her laa der en lille Kæp eller Pind, som han tog og daskede paa Isen med. Folk stod i tykke Stimer, og Broen var sort af Men-

nesker, der ventede at se ham gaa igennem Isen. Jeg løb over paa den Side, hvor han skulde komme i Land, og lidt efter kom han ogsaa velbeholden. En Herre tog ham i den ene og mig i den anden Haand og fulgte os hjem og fortalte Historien. Der vankede en vældig Endefuld for Duffens Vedkommende, og næste Dag blev han meldt ind i Frk. Fris's Forberedelsesskole i Blaagaardsgade. Saa var det forbi med den gyldne Frihed.

Jeg tror nok, at det var Sommeren efter, at vi sejlede til Nykøbing F. for at besøge Bedstemoder. Det var med den gamle Zampa, og en Student, Otto Larsen, havde lovet at se efter os. Søen skyllede over Forstavnen, da vi kom i Køge Bugt, og Duffen fik sig en vaad Trøje, da han med Forkærlighed løb hen, hvor Bølgerne skyllede over.

Han kunde allerede læse flydende, da han kom i Skole, og han havde læst mange Bøger dengang. Han var et Brushoved, og det siges, at jeg ofte drillede ham.

Vi havde en gammel Grandtante, Alvilda, der boede i Stiftelsen Alderstrøst. Hun var ældgammel og vissen og vist noget defekt baade legemlig og aandelig.

Hun elskede især min Broder, som skulde arve hendes Sølvur, sagde hun. Men vi holdt begge af at besøge hende og gik ofte hen til hende og saa i hendes Chatolskuffer og fik Sukker o. s. v.

Da Frederik var kommet i Skole, var jeg alene hele Formiddagen, og jeg gik derfor ofte paa Besøg hos en Familie Baumann, vi boede i Hus med. Der kom jeg daglig og elskede at være der. Fru Baumann var en gammel Præsteenke med fem voksne Sønner og to Døtre. Nogle af Sønnerne var endnu Studenter og boede hjemme, ligesom den ene Datter, Mine. Hun var meget svagelig og gammel, syntes jeg da; men hvad forstaar Børn sig paa

Alder; jeg syntes ogsaa, at Moder var gammel, og hun var da 25 Aar. Mine havde Haaret glat ned over Ørene og lang, glat, folderig Kjole. Hun lavede Blomster af Fiskeskæl og Sølvtraade ved Hjælp af en lille Tang og en Saks. Jeg syntes, at disse Blomster og Grene var meget smukke. Hun solgte dem for at hjælpe til, da de havde det meget smaat og fattigt, hvad jeg dog ikke syntes den Gang. Sønnerne var enestaaende til at lave Sjov og lege med mig, og jeg morede mig altid herligt. To af dem lagde mig paa et Bordtæppe og legede Himmelspræt med mig, og Peter og Anthon hittede paa alle mulige Ting. Vi fandt Edderkopper i Gaarden og vandt deres Spind paa smaa Trisser. De hang i Traaden og prøvede at naa Jorden, men Traaden blev stadig vundet op paa Garntrissen. Jeg red paa de lange Sønner, eller de fortalte mig Historier. Særlig Anthon kunde nogle aldeles forbavsende, som han selv lavede. Han havde et Vinglas, der saa ud, som det var fuldt af Vin og lige til at drikke, men naar man satte det til Munden, kom der ikke en Draabe; ja, hvad han kunde hitte paa! Fru Baumann lærte mig at strikke og sy paa Stramaj, og jeg sad paa en Skammel ved hendes Fødder og masede med Strikkepindene. Frederik holdt ogsaa nok af at komme der, og det varede ikke længe, før han friede til Fru Baumann: »Nu bliver du snart saa gammel, at du ingenting kan bestille, Fru Baumann, og saa kan det være godt, at du har en ung Mand,« sagde han.

Sønnerne kaldte i den Anledning min Moder for Bedstemor.

Den Familie spillede en stor Rolle i min tidlige Barndom. Jeg husker ogsaa, naar den anden Datter, Trine, kom paa Besøg med den Dame, hun var Selskabsdame hos, en Fru Christensen. Denne Dame var meget fin, i Silke, meget tyk og blaarød i Hovedet. Trine var endnu længere og

tyndere end Mine og en udpræget Gammeljomfrutype af den Slags, der ikke mere findes.

Saa en Dag hed det, at Mine var død, og Trines Frue var ogsaa død, og Trine indtog Mines Plads i Stuen. Denne var baade Spise- og Dagligstue. Der var en stor, gammel Hestehaarssofa og et stort, rundt Spisebord, nogle stenhaarde Stole og et Skab med et Ur med to hvide Bensøjler. Jeg glemmer aldrig dette Ur, det var saa dejligt!

Fru B. var altid i glat, sort Kjole og en hvid Kappe med Piber, og hun spandt paa en Rok og strikkede og passede hele Husholdningen og alle Sønnernes Tøj. Trine havde arvet efter sin Frue, saa nu blev det lidt rigeligere i Huset.

Vi flyttede fra Blaagaardsgade til Blegdamsvejen og boede i et langt, lavt Hus med en lille Forhave og en stor Plads med Træer bagved. Vor Legeplads her var naturligvis Fællederne, der var fulde af Heste og Køer og Ekserercplads for Soldaterne, baade de regulære og Borgervæbningen. Vi fiskede Igler, Frederik og jeg, i Holger Danskes Briller, to smaa, runde Damme, der laa lige over for, hvor vi boede. Vi foretog ogsaa lange Togter ud over Fællederne og nød et frit, ubundet Liv.

En Dag saa vi en Eskadron Husarer slaa løs med de flade Klinger paa en Menneskehob, der slog med Sten efter dem. Da Husarerne forfulgte Hoben, smed mange sig fladt ned, og Hestene sprang da over dem. Det var det berømte Socialistmøde paa Nørrefælled, hvor Pio, Geleff og Brix blev fængslede; de blev senere udviste af Landet.

Fader var, medens vi boede her, begyndt at lære mig at læse og regne, hvad jeg ikke syntes videre om. Undertiden stak jeg af og over paa Fælleden og blev borte i lang Tid.

Saa kom jeg ogsaa i Skole, d. v. s. en lille Privatskole med faa Børn. Da denne blev ophævet, i en anden lille

Skole, hos en Kammerjunker v. Rosens, sammen med deres Børn. Moder havde altid den Idé, at man blev uartig af at gaa i store Skoler, saa jeg har aldrig gaaet i en saadan. Man kunde saamænd ogsaa blive uartig i smaa Skoler, hvor man sad med den samme Lærerinde i alle Fag. Af lutter Kedsomhed blev man uopmærksom og spekulerede paa allehaande Utyskestreger.

Jeg husker naturligvis mest fra det sidste Sted, vi boede, inden vi kom til Bornholm. Jeg var da en stor 11-Aars Pige med 4 yngre Søskende, som jeg var Barnepige for, og slæbte om med paa Armen eller ved Haanden, eller jeg maatte sidde og vugge den mindste.

Jeg var alvorlig og tilbageholdende som Barn overfor fremmede, indlod mig sjældent med nogen, modsat min 2 Aar yngre Søster Ellen, som hurtig blev bekendt med fremmede. Jeg var meget samvittighedsfuld med, hvad jeg blev sat til, enten det nu var at hjælpe til i Huset eller passe de smaa. Men jeg følte mig meget tynget og besværet af alt det, jeg maatte gøre.

Da Moder kun havde en Pige til Hjælp, og hun selv syede alt Tøj til sine 6 Børn, fordi der maatte spares paa alle Ledder, var det jo kun naturligt, at jeg hjalp til; men jeg tror nok, at der blev forlangt for meget for mine Kræfter.

Jeg begyndte at vokse skævt, og jeg havde ofte saadanne Mavesmerter, at jeg laa paa Gulvet og hylede. Jeg har aldrig kunnet tænke tilbage paa Barndomstiden som en dejlig Tid. Det er blot en Opfindelse af Digtere, som har glemt alle de bitre Taarer, de har udgydt i deres Barndom. Nej, Barnesorger føles maaske dobbelt, fordi de opfattes med friske Hjerner. Naar jeg var daarlig, kom vor Huslæge, Dr. Vilhelm Meyer, den berømte Ørelæge; han var en fin, gammel Herre, som ogsaa vi Børn holdt meget af.

Han kom altid kørende i sin Doktorkupé, saadan en som de store Læger brugte den Gang. Han gennemgik alle os Børn, naar han kom, og sommetider fik en af os Lov til at køre et Stykke med ham i hans fine Vogn; det var en stor Fornøjelse!

Fornøjelser vankede der ellers ikke mange af; men man ventede heller ikke andre end dem, man kunde skaffe sig selv. Om Søndagen fik hver en Skilling af Fader, og den omsattes i en Sukkerstang eller Lakrids hos Rullekonen. Der var Brandstation i Huset, hvor vi boede, og det var vældig spændende at løbe efter Sprøjten til Ildebrand. En Gang saa jeg en stor Brand paa Aaboulevarden, og havde da det Uheld at tabe nogle Penge, jeg skulde købe noget for til Moder. Jeg fik mange Prygl, da jeg kom hjem, fordi jeg ikke vilde tilstaa, at jeg havde brugt dem, hvad jeg virkelig ikke havde. Det var en saadan Uretfærdighed, at jeg aldrig kunde glemme den. Moder pryglede os ofte dygtigt, naar én af os havde gjort noget galt. Saa fik vi alle Bank til sluttelig en af os tilstod, ofte slet ikke den, der havde gjort det, men for at faa en Ende paa Sagen. Dette avlede megen Bitterhed. Fader pryglede os aldrig, uden det var noget meget slemt, vi havde gjort. Jeg tror aldrig, at han slog mig eller mine Søstre. Men Duffen fik nogle Gange, og han var jo ogsaa altid den mest foretagsomme.

Fader var mageløs mod os Børn; han fortalte Historier i Mørkningen og hjalp os med vore Lektier og med Gaver til hinanden. Vi gav aldrig Gaver, vi ikke selv havde lavet, og det var nydelige Ting. Før Jul udfoldedes en stor Flid med at save, tegne, male, klistre og sy. Fader selv snittede og dekorerede smaa Kurve, Papirknive og andre Træarbejder, og han lavede Dukkestuer med fine Møbler o. l., ganske henrivende Sager. Vi var lykkelige, naar vi alle sad

om det runde Spisestuebord og arbejdede. Der blev ogsaa læst meget højt for os. Ingemann, Marryat, Dickens og Walter Scott m. fl., og vi elskede at høre derpaa.

Søndag Formiddag gik Duffen og jeg sammen paa de forskellige Musæer og Samlinger, som vi efterhaanden var hjemme i; det var en af vore bedste Fornøjelser. Og en Gang om Aaret var vi i Skoven eller i Zoologisk Have med Professor Chr. Lütkens, der havde bedt flere Børn med.

Vi Børn kom meget sammen med vore Fætre og Kusiner, Kaptajn Nielsens Børn, hvoraf den ene Datter, Charlotte, var jævnaldrende med mig. Naar vi var sammen, var vi altid to unge Enker, og min lille Søster var vores Datter. Det var det dejligste, vi kunde tænke os, at være ung Enke; saa var man fri for Manden og kunde gøre, hvad man vilde.

Om Søndagen kom ofte enkelte Herrer af Familien, Onkler, Fætre eller Venner hos os. Det var den eneste Form for Selskabelighed, mine Forældre havde Raad til. Og Moders Moder, »tyske Bedstemoder«, der var næsten blind af den ægyptiske Øjensygdom, som hun havde faaet gennem Smitte fra østrigske Soldater, der havde været indkvarteret i hendes Hjem, kom en Gang om Ugen. En eller to af os hentede hende paa Nørrebrogade, hvor hun boede alene med en Kone til Hjælp.

Vi var lidt bange for Bedstemoder, der saa streng ud og havde en grøn Skærm for Øjnene og talte halv tysk; hun havde aldrig lært at tale ordentlig dansk.

Bedstemoder var fra Slesvig og tysksindet. Hun var som Enke med mange Børn kommet til København under Krigen, lige efter sin Mands Død. Deres Gaard var blevet besat af Tyskerne, og hun haabede ved Hjælp af sin Slægtning, Grev Moltke, at faa Gaarden tilbage. Hun havde 5 smukke Døtre, som alle blev gift meget unge; min Moder

var saaledes kun 19 Aar, og saa havde Bedstemoder ogsaa to Sønner, hvoraf den ene blev Landmand og Ejer af en Gaard ved Kiel; den anden forsvandt paa Søen.

Bedstefader var af de holstenske v. Buchwald'er fra Freesenburg, og han døde ung.

Fader, der i Aarenes Løb var avanceret til Kontorchef i Aktivkontoret, der havde Lokaler i Mellembygningen mellem Den røde Bygning og Kristiansborg, blev i 1875 udnævnt til Amtsforvalter paa Bornholm.

Alle vore Møbler blev sendt med Damperen til Rønne, og vi var den sidste Dag hos »tyske Bedstemoder«. Hun kyssede os til Afsked for første og sidste Gang, da vi tog afsted. Det var en stormfuld Morgen i Oktober.

Den bornholmske Periode.

Den senere Barndomstid og den første Ungdom.

Denne Periode varede fra mit 11te til mit 23de Aar, og det er svært at give et sandt Billede af den. Hele min senere Barndoms- og min Ungdomsudvikling laa i disse Aar, og flere forskellige Faktorer, glædelige og sørgelige, indvirkede paa mere eller mindre heldig Maade.

Omplantningen fra København til Rønne havde en meget stor, og i overvejende Grad deprimerende Indvirkning paa mig. Jeg kan gerne sige, den var skæbnesvanger.

Fra den Dag, da vi efter at være tumlede om af Søen, endelig sent om Aftenen satte vore Fødder paa Bornholms Jord, foregik der en stærk Udvikling, som vel kan kaldes sygelig hos mig, idet Længslen efter mine Veninder og København og Livet der tog en saadan Overhaand hos mig, at der ikke var en eneste Aften, hvor jeg ikke græd mig i Søvn i min Seng. Dette varede ved til jeg en Gang, efter mit 15de Aar, kom til København paa Besøg.

Jeg tror ikke, at nogen, hverken Fader eller Moder, anede noget om dette, da jeg omhyggeligt skjulte min Sorg for alle og ganske trak mig ind i mig selv. De mange, der siger, at Barndommens Sorger er smaa og kortvarige, kan jeg fortælle, at jeg aldrig senere har følt nogen saa langvarig og bitter Sorg, som jeg følte i disse Aar af mit Liv, og at den gjorde mig alvorlig og gammel længe før Tiden og tog min Ungdoms Glæde fra mig. — Nu kan jeg ikke

forstaa, at jeg kunde tage mig det saa nær at forlade de Mennesker, jeg havde knyttet mig til i København. Det maa vel have været min dengang overordentlig trofaste og tunge Natur og min Vanskelighed ved at indlade mig med fremmede og faa nye Venner, der gjorde det. Senere lærte Livet mig, at Trofasthed ofte kun bereder Skuffelser, og jo mere man har hængt ved et Menneske, desto større bliver Skuffelsen over at blive svigtet. Der har jeg mange Gange brændt mig, da det varede længe, før jeg vænnede mig af med altid at stole paa Mennesker, jeg gerne vilde tro paa. Senere tog jeg det som en god Gave at have gode Venner, og af saadanne har jeg haft adskillige gennem Aarene, som har vist sig baade trofaste og opofrende over for mig.

Livet paa Bornholm var jo sikkert, da i Halvfjerdserne, meget forskelligt fra nu. Øen var meget isoleret. Kun to Gange om Ugen kom der Skib om Vinteren og fire Gange om Sommeren. Bornholmerne var et eget og fremmed Folkefærd, som holdt sig for sig selv og ikke gerne havde at gøre med »Københavnerne«, som de kaldte de ikke indfødte. Embedsmændene var jo alle »førte« Folk, som Bornholmerne sagde, og de blev sjældent ret mange Aar derovre, men skiftede jævnligt. Embedsmændene omgikkes hinanden, og Bornholmerne holdt sig for sig.

Klasseforskellen var stor, og de politiske Modsætninger ogsaa meget skarpe. Man kunde ikke tænke sig at omgaas en Familie af andre politiske Anskuelser, end man selv var af. Man følte sig meget afskaaret fra Omverdenen og havde kun liden Næring for aandelige Interesser.

Sladder og Smaalighed bredte sig kraftigt i dette afsondrede Samfund. Moder fandt sig aldrig tilrette derovre, da hun havde meget mandlige Interesser, f. Eks. for Politik, og hun kunde ikke forlige sig med smaalig Sladder.

Fader, der var meget ligefrem og venlig, kunde bedre komme i Lag med Befolkningen, som han havde en Del at gøre med paa Kontoret.

Og han nød at have sin smukke Have at arbejde i; jeg synes aldrig, jeg har set saa mange Blomster i nogen Have som i den. Og desuden fandtes der to store, gamle Morbærtræer i den; deres tykke Grene var saa skøre, at de maatte smedes fast med Jernringe.

Fader nød, til en Begyndelse, at have lidt mindre Næringssorger; men dette varede desværre ikke længe. Embedet var kun lavt lønnet, og Børneflokken voksede stadig. Der fødtes endnu tre Børn paa Bornholm. Skolepenge, Klæder og Mad til alle disse Munde var en betydelig Udgift, og hele Sommeren var Huset fuldt af liggende Gæster fra København, der syntes, det var et dejligt Sted at tilbringe en Ferie.

Som den store, fornuftige Pige, jeg var, blev jeg tidlig indviet i den økonomiske Misère, og jeg gjorde alt, hvad jeg kunde, for at hjælpe til med at spare. Jeg hjalp med Madlavning, Syltning og Bagning samt Syning og kunde allerede som 12-aarig lave den meste Mad samt sy Tøj til de yngre Søskende. Da jeg var 14 Aar, kunde jeg sy Kjoler til mig selv og til Moder.

Det var en meget stor Embedsbolig, vi boede i; den laa nede ved Havnen, med Masser af Udgange.

Alle disse Udgange gjorde det svært at passe paa de smaa, der altid løb bort. Særlig ned paa Havnen og ombord i Skibene. Navnlig Einar, der var ganske lille, da vi kom til Rønne, var fra sit fjerde Aar altid ombord i Skibene, der laa i Havnen. Og han var Ven med alle Søfolk. Her fik han ogsaa sin Lyst til Søen, som senere drev ham ud paa den Bane. Han gik ofte ud med Lodserne og blev i den Anledning kaldt Reservelodsen. Da han var 7 Aar

kunde han klatre op i de højeste Master og sætte sin Hue paa Knappen, og han vidste, hvad alt hed ombord i et Skib. Hans Bluse var altid stoppet fuld af Beskøjter, Dadler, Nødder og Sager, han fik ombord.

Han fortalte sine Venner Skipperne alt muligt om sin Familie, og en Dag, da han var en 5—6 Aar, kom han hjem og overbragte mig et Frieri fra en Skipper.

»Han vil gerne have dig til Kone,« sagde han. Da jeg svarede, at han kunde hilse og sige, at jeg vilde tage ham til Mand, hvis han kunde springe over Mastetoppen, gik han ned med den Besked. Noget efter kom han tilbage og sagde, at det kunde Skipperen ikke, »men,« tilføjede han: »du skulde nu betænke dig, at den Tid ikke kommer, hvor du siger: hvi tog jeg ej den Torbiste.«

Den første Vinter paa Bornholm var meget sørgelig for os, idet min yngre Søster, Ellen, døde. Hun fik Hjernebetændelse et Par Maaneder efter vor Ankomst, og hun laa syg i lang Tid og døde efter store Lidelser. Hun var blevet blind, hvad jeg en Dag til min store Forfærdelse opdagede, idet hun, da jeg sad ved hendes Seng, spurgte om, hvem det var, der talte, da hun ikke kunde se mig. Hun var altid saa livsglad, at jeg ønskede, det var mig, der var død i Stedet for; jeg brød mig ikke om at leve.

Og kort Tid efter holdt Døden igen sit Indtog hos os, idet en voksen Fætter, der var blevet Fuldmægtig hos Fader, en rar, men noget sær og temmelig døv ung Mand, døde af Mavesaar efter et længere Sygeleje.

Frederik kom i Latinskolen i Rønne og jeg i en privat Skole hos en Frk. Raabye sammen med en 5—6 andre Pigebørn. Hun var rar og skikkelig, men meget nervøs, og hun kunde aldeles ikke holde Styr paa os. Jeg er bange for, at vi næsten ærgrede Livet af hende. Jeg havde let ved at lære, men var luddoven. Jeg fandt Undervisningen saa

kedelig, at den ikke vakte Spor af Interesse. Lektierne var altid: herfra og dertil! tør Udenadslæren. Ikke den morsomme Undervisning Børn nu har, hvor jeg synes, det maa være en stor Fornøjelse at gaa i Skole.

Der var tre bornholmske Pigebørn i Skolen, og vi andre saa nærmest ned paa dem for deres Artighed. Saa mærkeligt kan Børn tænke. I 12—14 Aars Alderen er Dyd og Lydighed samt andre gode Principper kun i ringe Kurs. Vi kom dog efterhaanden godt ud af det ogsaa med disse Børn, og baade mine Søskende og jeg kom i deres udmærkede Hjem i alle Aarene paa Bornholm. En Gang om Aaret kom vi til Bal hos dem, og vi fik Syltetøj mellem Dansene og skaaret Smørrebrød og Lagkage hen paa Aftenen. Dette var Traktementet paa alle Baller, hvoraf der forekom nogle i Julen eller i Sommerferien. Det var de eneste Tider, der var unge Mænd af vor Omgangskreds at danse med, idet de, der skulde lære noget, var i København og blot kom hjem i Ferierne.

Frederik kom ogsaa paa Sorø Akademi de to sidste Aar, før han blev Student, da de øverste Klasser ikke fandtes i Latinskolen. Han havde klaret sig glimrende til Afgangseksamen, skønt han aldrig læste paa sine Lektier. I Historie og Matematik var han særlig flink, og han tog den bedste Eksamen i Historie, der nogen Sinde var taget ved Skolen. Frederiks Kammerater kom meget hos os, da han gik i Skolen, og jeg legede meget med Drengene; sommetider gik det noget vildt til. Vi legede Skjul i de vidtløftige Udhuse og i Kælderen og Hønsehuset. En Dag var Fader og Moder paa Tur hele Dagen, og vi havde faaet Lov til at bede nogle fremmede Børn hen til os. Vi var meget vilde og sprang ud og ind ad alle Vinduer, naar den vilde Jagt gik gennem Huset. Vi gik ogsaa ud at vade i Stranden, og jeg faldt i Vandet med mit nye Overstykke, der blev gul-

skjoldet deraf. Vi endte med at bade lille Einar i et stort Vandkar i Haven. Ved saadanne Lejligheder glemte jeg helt min sædvanlige Fornuft og Artighed og gik med til alt. —

Frederik havde Skolebiblioteket under sig, og han slæbte Masser af Bøger med hjem, som vi begge slugte. »Cilla, sidder du nu igen med en Bog,« sagde Moder ofte, »du skulde hellere bestille noget nyttigt.« For at faa Fred ved spændende Fortællinger, maatte jeg ofte lukke mig inde paa et vist Sted; der var da Ro!

Moder var forøvrigt ikke bedre, hun kunde ofte læse hele Dagen, og lade alt gaa som det bedst kunde. Agnete holdt ogsaa meget af at læse, da hun blev saa stor, at hun kunde selv. Hun sværmede for Oehlenschlæger, som jeg aldrig rigtig gouterede. Jeg holdt mest af Dickens og Walter Scott og saa Andersens »To Baronesser«, som jeg læste utallige Gange. Cooper, Bulver og Thackeray hørte ogsaa til vor Yndlingslekture. Men overhovedet slugte vi alt, hvad vi kunde faa fat i. Topelius paa svensk og Runeberg frydede os, Paludan Müller og Karl Bernhard o. s. v. læste vi mange Gange. —

En Familie, vi omgikkes meget de første Aar, var Rektorens. De havde en Datter, der var lidt ældre end jeg, og saa en Plejedatter. Det var en aparte Familie. Han var lang, tynd, ældre og frygtelig under Tøflen i sit Hjem. Hans Kone, en lille rund én med Pibekappe og en lille, sammensnærpet Mund, som en Hønsegump, hittede paa underlige, skabagtige Ting. Naar jeg var der om Aftenen, og vi sad med vort Haandarbejde, kunde hun pludselig sige: Cecilie, kys Jørgensen! Dette var mig højst imod. Hun kommanderede den stakkels Mand hid og did og stak sin lille, gamle, fede Haand ud, at han skulde kysse den. Han maatte smøre Natmad til hende og meget mere. Plejedatteren blev der ogsaa kostet rundt med, til hun en skønne

Dag brød ud og tog til København. En Juleaften havde Rektorinden hittet paa, at de skulde spise deres Middag i Køkkenet for at vise, at de var ydmyge, og for at de kunde vide, hvordan Fattigfolk havde det. Der nød de saa deres Grød og Gaasesteg! De sidste Aar, vi var i Rønne, omgikkes vi ikke, da Jørgensen var blevet fornærmet paa Fader, fordi han engang i et Selskab havde sagt, at den gamle Underofficer, der var Gymnastiklærer, ikke mere duede. Der udvekledes mange Skrivelser desangaaende, men Bruddet var ulægeligt.

En Toldforvalterfamilie, vi omgikkes, havde en Datter, der malede paa Terrakotta og andet Materiale. Hun lærte mig at male saa godt, at jeg 14 Aar gammel fik Ansættelse paa Hjorths Terrakottafabrik, hvor jeg sad nogle Timer daglig og malede sorte Figurer paa røde pompeianske Vaser. Herved tjente jeg 40 Kr. om Maaneden og kunde klæde mig selv og mere til.

Lige overfor Amtstuen laa den Gang den gamle Raadstue, en lille Bygning med tykke Mure og en aaben Niche, hvori Gabestokken havde staaet. En tyk Kampestensmur omgav en stor Plads med de høje ældgamle Lindetræer, der stødte op til Raadhuset. Hele dette Terrain hørte i vor Tid til en stor gammel Købmandsgaard, der ejedes af en gammel Dame, en Fru Johnsen. Huset var meget stort, med en lang Række Værelser og Sale. Det strakte sig lige fra Storegade og til Havnepladsen, hvor der var en Gavl paa flere Etager. Den store Gaard var omgivet af flere lave Udhuse, bag hvilke igen fandtes en Baggaard. Langs Hovedbygningen var en Svalegang, der gjorde Gaarden meget malerisk.

Den store Sal i Huset havde brogede Tapeter, der forestillede Mexikos Erobring af Fernando Cortes. Man sagde, at de havde været med et engelsk Skib, der var blevet kap-

ret af den afdøde Skibsreder og Købmand Hr. Johnsen. Det var hans Enke, der boede i Huset i min Tid.

En elskeligere Dame skulde man lede længe om, og hun havde det smukkeste og sødeste Ansigt med brune Øjne og hvide Krøller, der sad foran Ørene og den hvide Kniplingskappe. I hendes Hjem kom jeg meget, enten hun var alene med sin Husbestyrerinde, eller hun havde Huset fuldt af Børn og Børnebørn. Hendes to smukke Døtre var gift med Fyringeniør Grove og Kommandør Münter, og de havde begge en hel Flok Børn. Og saa var der de 4 Børn af hendes tidlig afdøde Datter, der havde været gift med Marineminister Grove. Den yngste Datter af disse 4 sluttede sig meget til mig, og de andre kom jeg ogsaa sammen med, naar Lejlighed gaves. Hendes to Brødre dansede jeg med, naar Fru Johnsen eller vi gav Bal i Ferier. Den ene var da Løjtnant, senere Kommandør, P. Grove, og den anden var Student, Gerhard, senere Arkivar Grove.

Gamle Fru Johnsen, der havde mistet sin Hukommelse for nye Ting, holdt meget af mig, og paa et Bal hun gav for sine Børnebørn, hvor vi dansede i den store Sal med Fernando Cortes Tapeterne, bad hun mig kysse sig og sagde, hun vilde ønske, at Gerhard vilde gifte sig med mig. Men det tænkte Gerhard ikke paa, og skønt jeg godt kunde lide ham, tog jeg mig aldeles ikke nær, at han giftede sig med en anden. Jeg var overhovedet ikke erotisk anlagt, og saa snart jeg mærkede, at nogen af de unge Herrer syntes om mig, blev jeg saa afvisende, at de snart trak Følehornene ind. Jeg havde haft for meget af at passe mine yngre Søskende, til at jeg skulde ønske at gifte mig og selv faa Børn.

Et andet Sted paa Bornholm, jeg holdt meget af at komme, var hos Skovrider Brüels i Almindingen. Der var en Masse Børn paa min Alder, mest Sønner. Der var jeg sommetider et Par Dage ad Gangen.

Min Fader havde efterhaanden vundet Bornholmernes Tillid i den Grad, at han blev valgt ind i mange forskellige Tillidshverv. Han blev Formand i Haandværker- og Industriforeningen, Medlem af Byraadet, Formand for en Vælgerforening o. s. v. Han kunde samarbejde med Venstremænd, skønt han selv var Højremand, og dette var den Gang noget ganske usædvanligt. De to Partier stod da saa skarpt overfor hinanden, at det næsten var uhørt, at en Højremand og en Venstremand kunde omgaas. At komme sammen med en Socialist var ganske utænkeligt.

Fader fik en stor Udstilling, en Industriudstilling, sat i Værk, som viste, hvilken dygtig Haandværkerstand Øen havde. Der kom Dommere fra Hovedstaden, og de tog ind hos os. Der var i det Hele mange forskellige Mennesker, der boede hos os, naar de i et eller andet Hverv var paa Bornholm. Jeg husker saaledes, at Professor Matzen og Lars Dinesen samt Johs. Hage logerede i vore Gæstekamre. Geheimearkivar A. D. Jørgensen besøgte os ogsaa. Moder var rigtig i sit Es, naar vi havde saadanne Gæster; det interesserede hende saa meget at tale med disse Mennesker, og var de Sønderjyder, saa var de dobbelt velkomne, for Moder var glødende Patriot.

Fra Bornholmertiden har jeg foruden de triste Minder ogsaa mange fornøjelige, og nogle af de sidste skylder jeg den intime Omgang med daværende Adjunkt K. G. Brøndsteds, der som nygifte kom til Rønne, da jeg var 17 Aar. Fru B. var da 23 Aar og K. G. noget ældre end hun. Han sluttede sig, trods Aldersforskellen, nær til Fader, og begge blev mine gode Venner. Det blev et Venskab, som holdt sig gennem hele Livet. De var og blev aldrig provinsielle, men bevarede deres aandelige Interesser friske.

Brøndsteds og jeg gjorde mange Fodture med Rygsæk paa Nakken til de smukkeste Punkter paa den skønne Ø.

I en Efteraarsferie gik vi saaledes til Rø og Hammeren m. m., ca. 20 Mil i 4 Dage, og vi var ikke mere trætte efter Turen, end at vi kunde gaa paa Bal om Aftenen. Og saa havde vi endda slæbt en utrolig Oppakning af Tæpper, Tallerkner, Knive og Gafler de 3 Mil til Rø. Alt havde vi haft med hjemmefra, da det gjaldt om at bo saa billigt som muligt de Steder, hvor vi overnattede. Vi fik kun Middagen, der hvor vi boede, naar vi kom hjem i Mørkningen, og da var vi saa sultne, at vi syntes en And var ingenting, vi kunde have spist én hver. Vældig fornøjeligt havde vi det, og vi nød rigtig den smukke Natur. Clare B. og jeg tegnede Skitser og malede ogsaa Partier. Jeg anskaffede mig en Malerkasse og tænkte paa at blive Kunstner. Fader havde dog ikke Raad til at lade mig studere, han maatte jo holde Frederik, der uddannede sig til Officer, i København. Jeg maatte øve mig paa egen Haand og malede flittig i Rønnes Omegn.

Uddannelse i Tegning og Maling.

19 Aar gammel fik jeg endelig mit Ønske opfyldt — at komme til København for at lære at male hos en Kunstner.

Gehejmeraad Classen, der kendte min Familie, sendte mig 100 Kr., og en ugift Onkel jeg havde, indbød mig til at bo hos sig i en lille Villa i Lykkeholms Allé. Han var Skovtaksator og en elskelig, gammel Mand.

Ane, en ældre Kone, der var gift med en ung Mand, som var Cigarruller, holdt Hus for ham. Jeg kom særdeles godt ind i deres Privatliv, da mit Soveværelse stødte op til deres Stue, og der kun var en tynd Bræddevæg imellem. De havde mange Gæster til Aftenkaffe, og der var altid Diskussioner til langt ud paa Natten.

Og saa begyndte min Uddannelse hos den herlige, gamle Maler Vilhelm Kyhn i hans Atelier paa Danasvej 8, hvor han boede og havde 3 Ateliers, det ene til privat Brug, og de to til Elever. Der var mange Elever paa alle mulige Uddannelsesstadier og Talentgrader, lige fra slet intet Talent og til ret betydeligt. Mange af Eleverne sad i aarevis og tegnede efter Gips, andre kom hurtigere frem og malede og tegnede efter levende Modeller.

Jeg naaede efter et Par Maaneder at faa Lov til at male efter Opstillinger, hvad der ansaas for meget hurtigt. Alle vi unge og ældre Piger havde det fornøjeligt sammen, og naar Kyhn kom ind en Gang imellem og saa paa vore Værker, og satte sig for at rette paa dem, var vi henrykte, for saa fik vi ham til at fortælle om sine Rejser og Oplevelser i Italien, og han var en morsom og interessant Fortæller. Han var, da jeg lærte ham at kende, 70 Aar, og stod paa sin Kunsts fulde Højde; han malede da friskere og bedre end nogensinde. Hans store hvide Haar og Skæg omrammede et smukt Ansigt med spillende, brune Øjne. Han var en ren og god samt ganske uegennyttig Karakter og egentlig som et stort og godt Barn. Det eneste, der rigtig kunde bringe ham til at se rødt var, naar man kom til at tale om Kunstakademiet. Det var han for Alvor paa Kant med, og han var nok traadt ud af det.

I alle de Aar jeg gik hos ham, vilde han aldrig tage nogen Betaling af mig, da han vidste, at min Fader havde mange Børn.

Om Sommeren var Skolen lukket, da Kyhn saa var paa Landet for at male, — mest i Rørvig eller i Himmelbjergegnen. Det sidste Sted besøgte jeg ham sammen med en anden Elev, som var i Besøg hos os i Vejle, hvortil min Fader var bleven forflyttet, og jeg husker, at vi kom til Kyhn som to druknede Mus, for vi var blevet overfaldet af en vældig Tordenskylle paa Vejen fra Ry Station. Vi

maatte trække i hans Uldsokker og faa vort Tøj tørret over Komfuret i Køkkenet. Han gik saa ud med os og viste os den smukke Egn, og vi havde en dejlig Dag ud af Samværet med ham.

Kyhn sagde altid, at der var for mange Kunstnere, og de burde decimeres; dette var jo ikke saa opmuntrende for os Kunstnerspirer, og da der var gaaet nogle Aar, og Geniet ikke vilde indfinde sig, selv om jeg havde noget Talent, fandt jeg ikke nogen Berettigelse til at fortsætte og forøge Antallet af Middelmaadigheder. Jeg burde finde mig en anden Levevej.

Hvad der maaske bidrog noget til, at jeg ikke fik det fulde Udbytte af Undervisningen, var, at jeg netop i de Aar, jeg gik hos Kyhn, ikke var rask. Jeg var heller ikke syg, men altid uendelig træt, saa træt at jeg næsten ikke kunde slæbe mig hen til Atelieret. Jeg havde ikke Kraft til nogetsomhelst og levede mest af Sagovælling. At det netop var denne Diæt, der ødelagde mig, faldt mig ikke ind, men da jeg tilfældig kom under en anden Læges Behandling, indsaa jeg det, for han kurerede mig med kraftig Kost, og Døden mistede sit næsten sikre Bytte.

Den følgende Vinter kunde jeg, foruden at male et Par Timer daglig, deltage i et Kursus for Gymnastiklærerinder. I et Aar havde jeg daglig en Times Gymnastik foruden Teori, Kommando og Anatomi, og jeg blev herved saa sund, at jeg yderligere kunde tage et Kursus i Rigsdagsstenografi, som jeg desværre ikke fik det sidste Par Timer med af, da jeg maatte rejse hjem til Vejle, hvor mine Forældre dengang boede.

Det sidste Aar havde jeg boet hos en Tante, Marie Leuning, paa Dosseringen.

Hun havde altid et Par unge Mennesker boende som Pensionærer. Bl. a. boede en Tid Student Appeldorn, den

Ungdomsbillede af Forfatterinden.

senere Officer, et fornøjeligt og rart ungt Menneske, hos hende. Og de to Brødre Harpøth, senere Overlæge Harpøth og Kommunaldirektør Harpøth, var der lige fra de var bleven Studenter til de blev Kandidater. Ogsaa Chr. Branner, den senere Skolebestyrer i Ordrup, havde boet der en Tid. Han og jeg blev gode Venner, og jeg kom en Del i hans Forældres Hjem, ligesom han tilbragte nogle Sommerferier i mit Hjem.

Chr. Branner var en glødende Brandesianer og Radikal, og jeg var ofte med ham til Georg Brandes' Forelæsninger paa Universitetet, hvor der altid var stoppende fuldt; men det lykkedes dog ikke at faa mig gjort til Brandesianer.

I mit konservative Hjem var Branner enkelte Gange som en Hund i et Spil Kegler, og Diskussionerne blev sommetider noget hæftige, især naar der kom Gæster, som ikke anede, at der sad en luerød Radikal iblandt os.

Saaledes sagde en gammel Herre en Dag: Enten maa man være en Slyngel, eller man maa være gal for at kunne være paa det radikale Parti! Saa fløj Branner op og sagde: Jeg maa gøre Dem opmærksom paa, at jeg er radikal! Et Øjebliks trykkende Stilhed; saa sagde den gamle Herre: Ja, saa maa jeg antage, at De er gal. Dermed sluttede Diskussionen.

Da Fader blev Amtsforvalter i Vejle, var jeg 23 Aar, men det var ikke megen Tid, jeg tilbragte i Hjemmet, — kun Sommermaanederne. Jeg syntes den Gang, at jeg var meget gammel, alt for gammel til at danse eller den Slags Fjas. Noget hertil bidrog maaske, at jeg havde en syv Aar yngre Søster, som stod i sin fejreste Ungdom og var meget omsværmet, og jeg var jo allerede i omtrent 10 Aar kommen ud i voksne Selskaber.

Og yderligere var Tiderne dengang saaledes, at hverken Mødre eller Bedstemødre gik paa Bal eller klædte sig som 16aarige. Jeg interesserede mig heller ikke for Balkonversation, men tilhørte Tidens livslede Ungdom.

Lige efter at have taget Gymnastiklærerindeeksamen fik jeg Tilbud om at blive Lærerinde i Gymnastik ved Hauchs Latin- og Realskole paa Vesterbro. Skolen blev dog efter et Aars Forløb i 1890 ophævet, og jeg modtog derefter et Tilbud om at blive Lærerinde i Gymnastik, Tegning, Skrivning samt Geografi ved Frknr. Branners Skole i Slagelse.

Kyhn havde givet mig en udmærket Anbefaling for Tegnedygtighed, og Gymnastik kunde jeg ogsaa, men med Skrivning var det ikke stort bevendt, især da den skulde være efter Stremmes Metode; en op, en ned, en op, en ned o. s. v. Jeg maatte tage et Par Timer deri for at sætte mig ind i det.

Jeg flyttede saa i 1890 til Slagelse og boede hos Søstrene Branner, hvor der ogsaa boede to andre Lærerinder, og havde der meget at bestille, idet jeg foruden alle Timerne paa Skolen, havde mange private Elever i Gymnastik, Teg-

ning og Maling. Jeg havde derved en meget god Indtægt. De morsomste Timer var Geografitimerne, da de interesserede Børnene og mig selv i høj Grad; jeg maatte selv, forud for hver Time, sætte mig ind i Stoffet, saa jeg lærte en Del derved. Derimod var Skrivetimerne en Tortur for mig, da Ungerne raabte saa højt: en op, en ned! at det var øredøvende, og Klatter slog de i massevis, hvad Frk. Branner var meget utilfreds med.

Slagelse var en forfærdelig grim og kedelig By at bo i, selv om man havde det udmærket hos de elskværdige og dygtige, fint kultiverede Bestyrerinder. Byens Omgivelser var ensformige, og der var kun én Spadseretur, som man hver Dag tog, ud til Skoven, der laa langt borte og saa hjem igen.

Det viste sig ogsaa i Længden ganske uudholdelig aandsforladt at staa og kommandere til Gymnastik i mange Timer om Dagen, saa da der var gaaet et Par Aar, bad jeg om min Afsked.

Det var ikke min rette Hylde, jeg var kommen paa. — —

Men hvor var den rette Hylde? Hvad skulde jeg tage mig til for at fortjene mit Brød? Jeg maatte have en Beskæftigelse, som kunde optage mine Tanker og faa mig til at glemme mig selv.

Jeg var egentlig i mange Retninger meget forkælet hjemmefra i de Aar, hvor Faders økonomiske Forhold var bleven bedre, og mine yngre Søskende var saa store, at jeg ikke behøvede at tage mig videre af dem i de Maaneder, jeg var hjemme hvert Aar.

Paa dette Tidspunkt fik vi et for mig skæbnesvangert Besøg af Moders ældste Søster, Julie v. Kaufmann, der var Enke, og ansat som Oberin ved Universitetskliniken i Leyden, efter at have lært Sygepleje i Bremen og senere været Oberin i Wesel.

Hun fortalte saa meget om Hospitaler og Operationer, Slid og Slæb og Gyseligheder, at jeg, som aldrig havde været indenfor et Hospitals Mure, og besvimede naar jeg saa Blod, blev helt daarlig blot ved at høre hendes Beskrivelser af store Operationer, og jeg tænkte: det maa da være den værste Bestilling i Verden, at være Sygeplejerske, det kunde du vist have godt af at prøve.

Jeg kan saaledes desværre ikke rose mig af, at det var af en uimodstaaelig Trang til at pleje Syge og hjælpe lidende Medmennesker, at jeg slog ind paa den Bane, der skulde blive mit Livserhverv og min Hovedinteresse i de følgende 35 Aar.

Trods min Faders Protester og mange andres Spaadomme søgte og fandt jeg Optagelse i det Hospital, hvor min Tante og ogsaa hendes Datter var uddannede, i »Vereinskrankenhaus zum Roten Kreuz« i Bremen Aar 1892.

I Danmark fandtes paa den Tid ingen Hospitaler, hvor man kunde faa en alsidig praktisk og teoretisk Uddannelse; der var nok et Par Steder, hvor de tog Elever af de dannede Klasser, men aldeles ikke med Henblik paa en alsidig Uddannelse af Sygeplejersker, men kun med Hensyn til Hospitalets eget Behov; de blev paa de Afdelinger, hvor de først blev ansat, og lærte ikke andre Grene af Sygeplejen end den, de saa der; de blev dygtige Specialister, men kunde ikke med Held anvendes andre Steder. I Tyskland var Uddannelsen alsidig, og saa havde man den Fordel at lære Tysk med det samme.

Læretiden i Bremen.

Arbejdsaar. 1892-96.

Det meste af, hvad man oplever, sløres af Tiden, men enkelte Toppe rager op over Taagen og belyses klart af Solen. Saa skønt det er over 50 Aar siden, ja virkelig et halvt Aarhundrede siden, at jeg rejste til Bremen, staar denne Bjergtop eller snarere Bjergknude skarpt belyst af Solen, og min Klatren op ad Knuden glemmer jeg aldrig, selv de mindste Detailler huskes. Hvorledes Frau Oberin, med lyse udstaaende Øjne i graa Kjole og Pibekappe, bød mig velkommen. Hvorledes vi, min tyske Kusine var med mig for at introducere mig, blev trakterede med Kaffe saa tynd som Skyllevand med Mælk og Brötchen til, hvorledes jeg blev sendt paa Skrædderstuen, hvor der sad en barsk, glatkæmmet, gammelagtig Person, der skulde tilpasse nogle »Schwesterkjoler« til mig, for at jeg næste Morgen kunde være parat til at begynde.

Bleg og medtaget af Rejsen og fortumlet af nye Indtryk deltog jeg i Aftensmaaltidet sammen med Oberin og 12—14 Søstre. Vi sad i den ene Ende af en stor Stue, der var saa dyb, at der var et langt Spisebord i den ene Ende og en hyggelig Dagligstue i den anden Ende. Efter Maaltidet slog vi os ned i Dagligstuen, og til Ære for den forhenværende og den nye Søster blev vi trakterede med Kager.

Alle Søstrene i deres graa Kjoler, hvide Forklæder og Kapper var, til min Forbavselse, meget glade og lystige, og

jeg tænkte: hvor kan de dog være glade og le og spøge paa dette gruelige Sted, de som gaar mellem syge og døende og ser rædsomme Ting hele Dagen! Og nogle ser saa unge ud, hvor har de dog kunnet vænne sig til dette!

Alle kiggede de nysgerrig paa mig, der kom fra det fremmede Land, og nogle forsøgte venlig at drage mig ind i Samtalen. Men de mærkede snart, at jeg daarligt kunde tale med dem; for jeg kunde vel nok forstaa, men ikke tale Tysk den Gang.

Alle tænkte sikkert — og det fortalte min Kusine ogsaa næste Dag, at de havde sagt —: hvad vil den fremmede her? Hvor ser hun dog svagelig ud; hun holder det ikke ud i 14 Dage!

Da jeg havde siddet lidt, listede jeg stille af og op paa mit Værelse, som jeg skulde dele med to andre Elever.

Det saa ikke lovende ud!

Det forekom mig, at jeg lige var faldet i Søvn, da jeg blev vækket ved Tiltalen: Skynd Dem op, Klokken er halvseks. Dette var den første Prøvelse som Elev. Op en kold, vaad Februarmorgen Kl. 5½, naar man var vant til at staa op Kl. 9—10, ligesom det kunde træffe sig.

Og denne Prøvelse gentog sig hver følgende Morgen. Hvor var jeg ynkelig paa den Tid af Dagen, hvor var Livet dog en Jammerdal! Hvor var jeg dog fjollet, at jeg havde indladt mig paa noget saa haarrejsende, skønt alle havde raadet mig fra det og sagt, at det slet ikke var noget for mig at være Sygeplejerske, at jeg snart vilde fortryde det og komme hjem igen.

Nej! Hellere dø end komme hjem med uforrettet Sag! Blive til Spot og Spe og »Der kan du se, hvad jeg sagde«.

Altsaa op, ned i Stuen, en Kop Skyllevandskaffe, lidt Morgenandagt og — »Søster, De kan gaa med Søster Dorothea«.

Jeg fulgte altsaa med Søster Dorothea, der var ansat paa Privatstationen, som havde Enestuer og Tosengsstuer. Senere fik jeg at vide, at nye Elever ellers altid begyndte paa Fællesstuerne, men at man paa Grund af mit svagelige Udseende og daarlige Tysk gjorde en Undtagelse med mig og sendte mig til den lettere Privatstation.

Og nu begyndte min Indvielse i Arbejdets Mysterium: Rengøring af Stuer, Badeværelser, Thekøkkener og W.C.er; mere Rengøring af Spyttekrus, Uringlas, Bækkener m. m.; 24 Kopper ned ad Ryggen paa en Herre, d. v. s. Blodkopper. Aldrig senere i mit Liv har jeg sat Kopper!

Masseren, Elektriseren, Kateteriseren o. s. v. Og saa Opvask i Køkkenet.

Og igen Rengøring: Skabe, Skuffer udvendig og indvendig; Sæbeskum paa hver Hylde og Karm, Skuren af Kosteskafter og Spande, og saa skurede vi Skurebørsterne. Vi havde hele Etagen at holde — uden anden Hjælp end til Vinduer og Trapper.

Og som det blev holdt!

Søster Dorothea havde Rengøringsraseri. Aldrig kunde man sidde i to Minutter, altid maatte man skure. Ganske rene Ting blev skrubbede og skurede i Sæbelud og Soda, saa det røg om Ørene, og Sveden haglede. Fingrene sved, Ryggen værkede, og Fødderne var næppe til at staa paa mere.

Satte man sig et Sekund paa en Træstol i Køkkenet, sov man øjeblikkelig og fo'r op med et Sæt, fordi man »tabte« Hovedet.

Saadan gik det nu i nogle Dage. Aldrig færdig, altid i en Døs af Træthed. Om Aftenen sov man som en død, og om Morgenen ravede man over Gaarden, havde grusomme Kvaler med at faa det til at brænde i fire Kakkelovne,

gjorde rent og sad ikke ned hele Dagen undtagen ved Maaltiderne og efter Kl. 8 om Aftenen.

Saa lavede man Pibestrimler til Kapperne, medens Passiaren gik, og man blot tænkte paa, at Klokken skulde blive ni, saa man kunde sige Godnat til »Mutter Oberin« og gaa i Seng.

Tynd var jeg i Forvejen, og tyndere blev jeg. Paa Oberins strenge Bud forsvandt det da saa moderne Pandehaar og afløstes af glatkæmmet, i Midten skilt Haar; Urkæden skjultes indenfor det graa Kjoleliv, og Ringe taaltes selvfølgelig ikke.

Jeg kunde næppe forstaa, at det var mig selv, denne glatkæmmede, kvækeragtige, tavse, graa Person. Og besværligt var det med Sproget. Jeg havde en Fornemmelse af at blive regnet for døvstum eller halv Idiot. Man raabte højt til mig, naar jeg ikke straks forstod, hvad der blev forklaret, og man rystede overbærende paa Hovedet, naar jeg ikke kunde udtrykke mig rigtigt.

Selv en aandssvag Patient havde Aandsnærværelse nok til at skyde Skylden paa mig, da han havde pillet ved et elektrisk Batteri og ladet Zinken falde ned i Syren. Doktoren saa forbavset paa mig, da jeg sagde: »es ist nicht mich«, og han sagde, at det var en Dødssynd, jeg havde begaaet.

Heldigvis forsvandt Søster Dorothea med samt sin Skuremani snart, idet hun blev forflyttet, og en ung, meget dygtig og elskværdig Søster, Søster Lotti, blev min Lærerinde. Hun var mere moderat med Rengøringen, omend yderst proper, og under hende begyndte jeg at føle mig som Menneske igen. Men dødtræt var jeg stadig.

Der var aldrig Fridag eller Fritimer; Uge gik efter Uge uden Spor af Hvil, og yderligere begyndte Nattevagterne.

Jeg havde været der i 6 Uger og vilde netop en Aften gaa tidlig i Seng, da jeg fik den Besked: De kan gaa over og tage Nattevagten. Og fra den Dag maatte jeg — som de andre Søstre — hver tredie Nat, i Stedet for at gaa i Seng, gaa over at vaage ganske alene over to Etager med Patienter, hvoraf nogle kunde være meget syge.

Disse Nattevagter var det grueligste, jeg har oplevet.

Det, at skulle vaage hele Natten, naar man allerede ved Vagtens Begyndelse var ved at segne af Træthed efter en streng 14 Timers Arbejdsdag, var en Kval uden Lige. Jeg tænkte altid, at en mere raffineret Straf vilde ikke kunne findes for den værste Forbryder, end at holde ham vaagen med Tvang; ja, Helvedes Straffe kunde ikke være værre. Kvalme og Svimmelhed og de uhyggeligste Fornemmelser pinte En. Trods al Møje faldt Øjenlaagene til, og man fo'r op i frygtelige Hallucinationer og troede, der maatte være gaaet Timer, — og saa var der kun gaaet et halvt Minut. Ryggen værkede, Benene svulmede op, og man syntes at Natten aldrig fik Ende.

Endelig, endelig blev Klokken 5½, og man kunde kalde paa Dagplejerskerne samt vaske og rede sig — og gøre sig parat til Dagens Slid igen.

For ingen maa tro, at man nu, efter 24 kvalfulde Timer, kunde faa Lov til at gaa i Seng. Nej, man maatte pænt vente til Klokken blev 2, og man havde spist til Middag. Saa havde man endelig Tiden til Klokken 6 for sig selv, og kunde gaa i Seng. Man sank øjeblikkelig ned som i en dyb Afgrund af Søvn, og hentedes med stort Besvær op af den igen Kl. 5½ Em., saa man kunde være paa Afdelingen Kl. 6 og tage Aftenvagt til Kl. 9½.

Den første Nat efter hver Nattevagt sov man vidunderligt; den næste var Søvnen urolig under Tanken om, at man allerede igen skulde vaage næste Nat.

Med Patienterne gik det efterhaanden meget godt, og Sproget begyndte at komme. Men nu dukkede en ny Rædsel op: — Operationsstuen! Den var jeg altid gaaet langt uden om. Men nu fik jeg en Patient, en lille Dreng, der skulde opereres for Benmarvsbetændelse. Jeg fik Ordre til at ledsage ham paa Operationsstuen. Jeg maatte holde et Fad. Jeg saa Doktoren med Hammer og Mejsel hugge store Bensplinter ud af Laaret. En blandet Lugt af Kloroform, Jodoform, Blod o. s. v. omtaagede mig, og pludselig hørte jeg Doktoren sige: Søster, løb tre Gange rundt om Græsplænen! Jeg tumlede ud med den kolde Sved paa Panden, og først den friske Luft bragte mig helt til mig selv.

Det var første og eneste Gang, at jeg fik ondt. Herefter taalte jeg alt, om end jeg husker det Chok, det gav i mig en Dag i det Moment, et Ben, som jeg holdt, blev amputeret og gik løs fra Kroppen, og jeg stod med det døde Ben i Haanden.

Efter seks Ugers Forløb blev jeg flyttet til en Fællesstue, og havde jeg haft det strengt før, saa blev det nu meget værre. Det store Linoleumsgulv maatte vi bone og blanke hver Morgen med en svær Maskine, alle Patienterne maatte vi bære i Bad og bade. Sengeklæder maatte vi slæbe i Gaarden og banke ud. To Søstre var vi kun, og 16 Patienter havde vi. Kolde Omslag paa Lungebetændelser skiftedes hver anden Time. Medicinske og kirurgiske Patienter laa mellem hinanden, og de var næsten alle lige hjælpeløse.

Nattevagterne her var saa strenge, — man vaagede over 32 Syge, — at man maatte være paa Færde uafbrudt. Lige meget hvad der skete, maatte man klare sig selv. Der boede ingen Læge paa Hospitalet, og man var kun ved et Ringeapparat, der undertiden var i Uorden, forbundet med Oberin.

Jeg husker en Nat, hvor jeg maatte tumle med en rasende

delirerende Patient hele Natten, han slog alt itu, hvad der kunde slaas itu, og jeg kunde ikke benytte Ringeapparatet. Morfin- og Kamferindsprøjtninger maatte vi give efter Skøn, standse Blødninger med Tamponade o. s. v. Vi skulde klare os, og vi klarede os, og jeg oplevede aldrig, at Lægen ikke bifaldt, hvad jeg havde gjort.

Jeg begriber til Dato ikke, at nogen turde lægge et saadant Ansvar paa Elevers, og tilmed paa nye Elevers Skuldre; men det udviklede os i en Fart, og vi lærte meget paa kort Tid, og det mærkelige er, at jeg tror ikke, vi skadede nogen Patient.

Saa maa jeg endnu omtale Sektionerne. Den Søster, hvis Patient døde, skulde overvære Sektionen, og efter at Indvoldene var taget ud for at sendes til Gøttingen til Studenterne, skulde hun fylde Liget med Mospuder og sy det sammen igen. — Det var en grusom, nerveangribende og uhygiejnisk Foranstaltning.

Nogle Sygeplejersker vænnede sig aldrig til det; de tiggede og bad om at blive fri, men til ingen Nytte.

Det første og det sidste, der prædikedes paa dette Hospital var: *Herr seiner selbst zu sein!* = at være Herre over sig selv, at kunne beherske sine Følelser og Fornemmelser, at tvinge Sjæl og Legeme ind under de strenge Fordringer og Regler uden at kny og med rolige Ansigter. Kunde man ikke opfylde denne Fordring, nyttede alt andet intet, man var umulig paa Hospitalet.

Det var en streng Skole, men en god Skole at gaa igennem. Paa mange Punkter var den umenneskelig haard, men holdt man den ud, saa havde man faaet lagt en Grund, man kunde være taknemlig for hele Livet. For Selvbeherskelse er i Virkeligheden en af de mest fundamentale Egenskaber, en Sygeplejerske maa tilegne sig, om hun skal kunne gøre Fyldest. De Krav, der stilledes til ens legemlige Kræf-

ter, var imidlertid saa overdrevne, at 5 à 6 Elever bukkede under for dem og forlod Hospitalet; og da jeg havde været der i tre Maaneder, troede jeg, at det skulde være gaaet mig paa samme Maade.

Jeg knækkede sammen efter en gruelig Nattevagt, gik lige over og sagde, jeg maatte rejse, jeg kunde simpelthen ikke mere.

Jeg rejste nedbrudt hjem, og ingen paa Hospitalet ventede at se mig mere. — Stor var derfor deres Forbavselse, da jeg to Maaneder efter dukkede op igen og tog fat, hvor jeg slap.

Jeg havde i Ferien samlet saa mange Kræfter, at alt gik meget lettere, og nu indrettede jeg mig paa den Maade, at jeg hver sjette Uge tog mig en Fridag, idet jeg sagde, at jeg var syg. Den Dag sov jeg saa igennem, og disse 36 Timers Hvil i Sengen gav mig Kraft igen.

Da Aaret var gaaet, tog jeg min Eksamen og blev højtideligt diplomeret og optaget i Søstrenes Forbund.

Endnu tre Aar tilbragte jeg blandt dem, og mange smukke og fornøjelige Minder blander sig mellem de tunge og alvorlige fra disse Arbejds- og Læreaar som Sygeplejerske. —

Og nu havde jeg endelig fundet min rette Hylde!

Der kunde maaske være Grund til at skrive om enkelte Tildragelser fra Perioden under Bremeropholdet; men jeg er bange for, at det vilde blive for vidtløftigt, og jeg vil derfor blot nævne, at jeg blev sendt til et Hospital i en anden By, hvor Forholdene var saa slette i alle Retninger, at jeg maatte klage over dem ved min Tilbagekomst et Par Maaneder senere, og at der kom en Undersøgelse i Gang, hvorefter alle Bremersøstrene blev kaldt hjem og ingen mere blev sendt dertil.

Paa dette Hospital blev jeg smittet af et lille døende Barn, der havde Difteri, og jeg rejste efter 10 Dages Sengeleje tilbage til Bremen, hvor jeg haabede at faa en lille Rekreationsferie for at komme til Kræfter, men i Stedet for blev sendt i Privatpleje, med de beroligende Ord, at det var en meget let Pleje; det var en Herre med Hovedpine. Det viste sig at være en Herre, der var bevidstløs paa Grund af en Byld paa Hjernen, hvor denne gik over i Rygmarven, og det blev den sværeste Pleje, jeg nogen Sinde har haft. Han hørte til en meget bekendt, rig Familie, og der var tilkaldt en berømt Specialist. Situationen saa meget slem ud, og man mente, at hans Liv ikke stod til at redde, og skulde han, mod Forventning, komme sig, vilde han næppe faa sin Forstand igen. Hans Hoved var spændt fast med Læderremme, og han maatte ikke røre Halsen, hvorfor han selvfølgelig maatte mades med stor Forsigtighed og vaskes og soigneres uden at blive vendt og drejet.

Jeg var ene om at pleje ham, kun med lidt Hjælp af hans unge Kone til Løftning, og i seks Uger gik det jævnt ned ad Bakke med ham, til han en Dag blev saa daarlig, at jeg troede, han skulde dø.

Men fra den Dag gik det langsomt frem med ham; Bevidstheden vendte tilbage, Hovedet blev befriet for Selerne, han kunde spise, og endelig sidde op i Sengen. Og det glædeligste af alt var, at der intet var i Vejen med Forstanden. Og da han begyndte at komme sig, kom jeg mig ogsaa lidt efter lidt. Især da jeg igen kunde faa lidt uforstyrret Søvn efter i mere end seks Uger at have ligget paaklædt paa en Seng ved Siden af ham og kun kunnet døse af og til.

Det var den sværeste, men ogsaa den glædeligste og mest taknemmelige Pleje, jeg havde de to Aar, jeg gik i Privatpleje i Bremen. Da jeg endelig forlod Bremen for stedse, var

denne Patient paa Banegaarden Kl. 5 om Morgenen for at sige Farvel.

Jeg tror, at svære Plejer er de kæreste for Sygeplejersker; der kan man gøre saa meget for Patienterne, og en god Pleje har saa meget at sige. Tyfusplejer har saaledes altid hørt til mine kæreste Plejer. Jeg kom i mange Bremerhjem og lærte Folk at kende, og jeg kom til at holde meget af Bremerne og af Bremen.

Som Sygeplejerske lærer man jo Menneskene at kende, som de virkelig er, uden Maske, og Bremerne var herlige, retlinede og moralsk renlige Mennesker, ligesom deres By var den renligste By, man kunde tænke sig. Husene var indvendig rene fra Kælder til Kvist, og udvendig blev de oversprøjtede med Vand hver Lørdag, og Fortovene blev skuret med Sæbevand. Saadan var det i de store Villakvarterer, hvor jeg mest var i Pleje.

Efter ca. 4 Aars Forløb fik jeg Lyst til at se noget andet og lære noget mere og søgte derfor Ansættelse paa et meget stort Hospital i Hamburg, som nu skulde gaa over til at have rigtige Sygeplejersker i Stedet for, som hidtil, Gangkoner og Vaagekoner samt mandlige Plejere. Med Sorg over at maatte forlade det Hospital, hvor jeg 4 Aar før, skælvende af Rædsel, var begyndt som Elev, rejste jeg til Hamburg og meldte mig til Tjeneste der. — I Betingelserne for Antagelsen stod, at man skulde begynde som Elev og arbejde sig op. Dette var jeg ikke ked af, da Forhold og Metoder altid er forskellige paa forskellige Sygehuse, og man maa have Tid til at sætte sig ind i nye Forhold fra Grunden. Jeg kom fra et Sygehus med 70 Patienter til et med 2000, og alt var anderledes.

Jeg blev anbragt paa en Pavillon med store Drenge som Patienter, og en værre Bande har jeg aldrig set. De opførte sig forfærdelig uopdragent og bølleagtigt og var meget træt-

tende at have med at gøre. Efter 4 Dage hos dem kom der dog Bud fra Oberin, at jeg skulde forflyttes til Pav. 34 som *Oversygeplejerske!*

Det var en brat Ophøjelse, altfor brat, for jeg var slet ikke endnu inde i Forholdene, som var meget vanskelige, idet der endnu var meget for faa Sygeplejersker til de daarlige Patienter, jeg forefandt. Jeg maatte arbejde med fra Kl. 5,30 Morgen til 8 Aften, og der forlangtes uhyre meget fra Lægernes Side. Alle 36 Patienter skulde have Temperaturen taget hver anden Time og have Forbindinger skiftet lige saa ofte. Alle Urinprøver skulde ogsaa foretages daglig; Patienterne skulde vi bade hver Uge, og jeg skulde elektrisere og massere mange af dem og lave Præparater til mikroskopiske Undersøgelser m. m. Og der var kun en Søster og en Elev til Hjælp til alt dette.

Efter 2 Maaneders Forløb brød jeg sammen og maatte blive i Sengen med høj Feber. Man troede, jeg havde faaet Tuberkulose, og for at blive af med mig hurtigst mulig, blev jeg sendt til en Læge i Ertzgebirge. Dèr skulde jeg se at komme mig.

Opholdet her blev dog kun af én Dags Varighed; for der kom Telegram fra mit Hjem, at min Fader var dødssyg. Jeg rejste straks hjem og traf ham endnu i Live, men uden Bevidsthed.

Og jeg kom aldrig mere tilbage til noget tysk Hospital.

Tilbage fra Tyskland.

1896.

Efter min Faders Død besluttede jeg at blive i Danmark. Moder flyttede til København med de yngste Børn, som endnu ikke var voksne, og boede sammen med Frederik, som da var Premierløjtnant i Generalstaben.

Jeg fik hurtigt en Stilling paa Kommunehospitalet hos Professor Tscherning paa Operationsstuen. Der havde jeg to udmærkede Aar, idet Professoren var storartet at arbejde under, og Arbejdet var højst interessant. Der var mange Operationer hver Dag, og et stort Ansvar hvilede paa én. Man skulde jo forberede alt til Operationerne, lave og sterilisere Forbindssager, udtage og koge Instrumenter o. s. v. Alt maatte selvfølgelig gøres med den største Samvittighedsfuldhed, da Operationens Udfald ofte er afhængig af Aseptikken.

Professor Tscherning var da Overkirurg paa 5te Afd., medens Professor Studsgaard havde 1ste Afd. Den sidste var en underlig, gammel og tør Mand, og han talte paa en egen sagte, slæbende Maade. En Dag, da han gik gennem Operationsgangen, hvor vi Operationssygeplejersker havde et lille Thekøkken og Spisestue, og vi netop var ved at lave Karameller af noget Puddersukker, vi hver Dag fik udleveret, stak han Hovedet ind ad Døren.

»Hvad laver De der?« spurgte han. — »Bolcher.« — »Maa jeg smage?« Og tyggende paa et Bolche gik han videre.

Næste Dag, da han stod midt i en stor Underlivsoperation, omgivet af assisterende og besøgende Læger og Volontører, saa han op over Brillerne og sagde til Sygeplejersken: »Der skulde have været Mandler i.« Han tænkte paa Bolcherne, men de andre tilstedeværende, der ikke som Sygeplejersken anede, hvad han sigtede til, saa noget desorienterede ud, da de maatte tro, at han sigtede til det Underliv, han opererede.

Medens jeg var Operationsassistent skete den store Jernbaneulykke, som gamle Folk endnu husker — Gentofteulykken — hvorved en Mængde Mennesker dræbtes og saaredes, og vi fik paa en Gang mægtig travlt paa Operationsgangen. Kl. 11 om Aftenen kom Ambulancerne jagende, og snart var hele Gangen fuld af Baarer med haardt saarede. 7 Operationsborde kom i Gang i de 4 Operationsstuer, og Prof. Tscherning gik fra det ene Bord til det andet og tilsaa Operationerne, som udførtes af Kandidater og frivillige Læger fra Byen. Prof. Studsgaard var bortrejst, og hans Stedfortræder var ude. Derfor tog 5te Afdeling alle de mange Patienter, og 1ste fik ingen.

Patienterne laa stille efter Choket, og ventede til deres Tur kom. Mange havde slaaet Hovedet eller brækket Benene, og ofte var det aabne Brud.

Efter nogle Timers Forløb var alle foreløbig forbundne, og saa skulde der rømmes op og gøres rent paa Operationsstuerne. Jeg glemmer aldrig som der saa ud. Sko, Støvler, afrevne Tøjklude, afsavede Ben, Blod og Forbindsager laa overalt. Og af Forbindsager havde vi brugt saa mange, at Sterilisatoren stadig maatte holdes i Gang.

Kl. 8 Morgen var vi dog parat til at tage de store og smaa Operationer, og derefter skulde Nattens Patienter revideres, og de Operationer gøres, som der ikke havde været Tid til om Natten, hvor det vigtigste havde været

at faa alle forbundet midlertidigt og saa hurtigt som muligt. Vi stod den Dag til Kl. 5 Em. og skulde saa igen gøre rent, saa vi var godt møre den Aften, da vi endelig var færdige.

Vi havde den Glæde at se, at de fleste Patienter efterhaanden kom sig. Mange fik kunstige Ben, der var saa gode, at de kunde danse paa dem.

En af Prof. Tschernings Specialiteter var *Spadserebandager*. De var saa udmærkede, at Folk med brækkede Ben kunde gaa paa dem et Par Dage efter, at Bruddet var sket. —

Den Gang var der meget at gøre for Operationsassistenten, idet der paa hver Afdeling kun var én saadan med en Elev, og Forbindsager til hele Afdelingen blev lavet af disse to, naar de var færdige paa Operationsstuerne.

Med faa Ugers Mellemrum blev der saaledes lavet Vatpuder af en hel Balle Træuld; det var et Par Tusind Puder, og Jodoformgaze af Jodoform og 5000 g Æther. Man stod i et lukket Præparationsrum, hvor al den Æther fordampede, og man blev helt syg af at indaande den. Al Mad smagte af Æther i flere Dage derefter.

Nu findes, saa vidt jeg ved, meget mere Hjælp paa Operationsstuerne, og der laves ikke nær saa mange Forbindsager eller Jodoformgaze.

En Operationsassistent fik den Gang 27 Kr. og nogle Øre om Maaneden, men det er jo ogsaa over 40 Aar siden.

Tiden paa Garnisonssygehuset i Rigensgade.

1898-1929.

Da der var gaaet to Aar med dejligt Arbejde paa Københavns Kommunehospital, hørte jeg, at Sygeplejen paa Garnisonssygehus skulde reformeres, og at man søgte Oversygeplejersker der. Hidtil havde der været Stuekoner uden faglig Uddannelse.

Skønt det var mig en stor Sorg at forlade K. H., søgte og fik jeg Stillingen som Overplejerske paa 1ste Service under Stabslæge von Harten, der da var Overlæge paa Afdelingen. Han var tillige midlertidig Sygehuschef under Stabslæge Axel Poulsens langvarige Orlov.

Glad var jeg ikke den Dag, jeg med en Haandtaske gik hen i Rigensgade. Jeg syntes, det var, som at komme til et Fattighus, fra det flotte K. H. til den lange, lave, graa Bygning, der indtog næsten hele den ene Side af Rigensgade.

Men en Trøst havde jeg, min Stilling paa Operationsstuen stod mig aaben i to Maaneder, hvis jeg vilde vende tilbage, saa hvis jeg fortrød det, var ingen Skade sket.

Det var mærkelige Forhold jeg forefandt, og jeg saa hurtigt, at der vilde blive noget at tage fat i paa dette gammeldags Sygehus.

Da jeg tiltraadte, var der allerede to Overplejersker paa de to af Afdelingerne. Paa den tredie Afdeling, der var min, fik jeg en Del uddannede Sygeplejersker og en tre—

fire af de gamle, fhv. Stuekoner. En gammel Oversergent regerede som overordnet paa Sygestuer og Kontor og gav Ordrer baade her og der.

Da det var Reglement, at en Ansat skulde gennemgaa alle Grader, blev jeg først Assistent i en Maaned og saa Plejerske i en, før min Udnævnelse forelaa.

Saa var jeg da fast knyttet til Militæretaten og vendte ikke tilbage til det flotte K. H., og i 29 Aar boede jeg i den skumle Rigensgade paa en Kvist med Udsigt til Nr. 8, et ældgammelt, graat Hus med en Beværtning af en meget tarvelig Standard.

Mange Skikke faldt straks en for Brystet i den første Tid paa Sygehuset, men jeg behøvede blot at sige det til min Chef, saa blev de forandrede. F. Eks. maatte man ikke have Besøg undtagen i Patienternes Besøgstid. Saaledes kom min Broder og min Svoger en Aften og vilde se til mig, men de blev afvist af Portneren med den Tilføjelse, at det jo vilde være nydeligt, om Sygeplejerskerne skulde have Besøg om Natten! Vilde man ud, skulde man bede Reservelægen om Tilladelse, og vilde man blive ude efter Kl. 10 om Aftenen, skulde man afgive et Bliktegn i Porten. Slige Latterligheder blev naturligvis omgaaende afskaffet, til Oversergentens store Forargelse.

»Det staar i Befalingen!« sagde han altid.

»Saa faar vi den Befaling afskaffet,« sagde jeg, og den blev afskaffet næste Dag, naar Sygehuschefen kom. Befalingen var en Slags lokal Avis, eller Seddel, som kom hver Dag med de Bestemmelser, der skulde gælde eller ændres for Fremtiden, samt alt Nyt, der vedrørte Sygehuset, saasom Forfremmelser, Ansættelser, Afskedigelser, Inventar m. m.

Oversergenten holdt ikke af Forandringer fra det, der havde været gældende fra Arilds Tid: »Det ender med en Forskrækkelse,« spaaede han saa. Det faldt ham meget

svært at forstaa, at han nu ikke mere havde noget at gøre paa Sygestuerne, og at han ikke mere uden videre kunde sætte Patienterne i Arbejde med at bære Vasketøj, Kul eller lignende. Men med Tiden lærte han det og affandt sig med at passe Kontoret. Han og jeg blev, efter de første Rivninger, Perlevenner og satte megen Pris paa hinanden. Han vidste ikke alt det gode, han vilde gøre mig. Jeg glemmer saaledes ikke, engang jeg kom fra Ferie; da havde han smurt to Buster, jeg havde, over med et tykt Gipslag, som tildels havde udvisket Trækkene. Han var saa hjertensglad over, at de graa Figurer nu straalede snehvide, at jeg ikke nænnede at sige til ham, at han totalt havde ødelagt dem, men maatte hykle Glæde og Taknemmelighed over hans Arbejde, der var saa velment. Han besøgte mig af og til som 80-aarig og talte om de gode Dage paa Sygehuset; han var da stokdøv.

Sygeplejerskerne fik, da jeg kom, hver for sig udleveret deres Rationer af Kaffe, The, Smør, Sukker o. s. v. og sad, enten i Spisestuen eller i Køkkenet, hver med sin Kaffekande og hele Anretning. Vi fik det hele slaaet sammen og dækket pænt Bord, ligesom vi fik rigtige Gardiner (hidtil havde de været af det Stof, man betrækker Madrasser med) og pæne Billeder paa Væggen, Konsol og Spejl, kort sagt, der blev hyggeligt.

Sygeplejerskerne havde meget smaa Værelser, de fleste saa smaa, at de kunde naa begge Længdevæggene med Hænderne paa en Gang. Selv havde jeg to smaa Kvistværelser. Men vi havde det dog ganske hyggeligt, og Samlivet mellem Sygeplejerskerne var det bedst mulige.

Afdelingen var som en Harmonika, snart var den trukket ud, og snart var den skubbet ind, snart var der op mod eller over 100 og snart kun 20 Patienter. Naar der var Indkaldelser, væltede Patienterne ind for at blive kasse-

rede, hvad mange tragtede efter; der kunde komme op til 70 paa én Gang alene paa vor Afdeling, men de fleste kom dog hurtigt ud igen.

Særlig om Vinteren, naar det var rigtig koldt, fik vi flest daarlige Patienter, og de blev plejet paa det omhyggeligste. Vi kom alle til at holde meget af vore Soldater; de var store, rare, friske Drenge. De var jo fra alle Samfundslag, men Kammeratskabet var godt. Selv dem, der ude i Livet var Bøller, opførte sig mønsterværdigt.

Vi havde saaledes flere af Københavns bekendte Voldsmænd liggende i en Arrest, der hørte til Afdelingen; de havde været i Slagsmaal, stjaalet el. lign.; men hos os var de Riddere uden Frygt og Dadel. En Husar, der var dømt til 5 Maaneders Tugthus, naar han var helbredet, kom vi til at holde saa meget af paa Grund af hans store Hjælpsomhed, at hans Dør ikke blev laaset; vi følte, at vi kunde stole paa ham, at han ikke vilde løbe væk. En Dag saa Overlægen ham udenfor Arresten, men han lod, som han ikke saa ham.

»Jeg blev lissom je va forstenig,« sagde Husaren bagefter.

Da samme Husar, efter udstaaet Straf, en Dag gik udenfor Sygehuset, vinkede hans Sygeplejerske ad ham, og han kom ind. Hun spurgte, hvorfor han gik derude, og han svarede, at han først vilde se, om hun vilde kendes ved en, der havde siddet i Tugthuset.

De nye Rekrutter kunde undertiden være underlig forskræmte og naive; de kom jo ofte langt ude fra Heden og vidste hverken ud eller ind; en Dag sagde en Sygeplejerske saaledes til en ny Patient: »Gaa over i Badeanstalten og faa Dem et Bad og tag det paa.« *Det* var en ren Skjorte og en Uldtrøje. Noget efter kom han tilbage og afleverede Skjorten og Trøjen vaade. Han troede, han skulde tage det rene Tøj paa, før han gik i Badekarret.

Overlægen sagde til en anden:

»Tag Skoene af og læg Dem op i Sengen.« Han stod lidt og famlede med Skoene og lagde dem saa med en rask Beslutning op i Sengen.

Naar en Patient var meget syg, blev der altid telegraferet efter Forældrene, og det hændte ofte, at de udtrykte deres Forundring og Glæde over, at Soldaterne blev saa godt plejede, de havde troet, at der ikke blev taget saa meget Hensyn til en Soldat. Beroligede rejste de hjem igen.

Den første Tid, der var rigtige Sygeplejersker paa Sygehuset, og der kom Patienter ind, som havde ligget der før, hændte det ofte, at de spurgte, om Frk. Hansen ikke var der mere. De savnede hende aabenbart meget. Det viste sig ved Efterforskning, at Frk. H. var en af de tidligere Gangpiger, der en Periode af sit Liv havde været Kunstberiderske, og hun havde danset i Trikot for dem om Aftenen. De kaldte hende »Buksemarie«. Vi forstod, at de havde haft det meget morsommere, før vi kom, men vi kunde jo desværre ikke afhjælpe deres Savn.

Forplejningen, baade for Patienter og Personale, var fortrinlig og Arbejdsforholdene de bedste, selv om de i mange Henseender var besværlige paa Grund af Sygehusets mangelfulde Indretning.

Der var saaledes ikke W. C., men kun Tørveklosetter paa Afdelingerne, og varmt Vand maatte hentes fra Vaskeriet over Gaarden eller varmes over Gassen i Thekøkkenerne. Paa Sygestuerne, som paa Solsiden laa til Gaden, var der ikke megen Ro for de Syge paa Grund af Gadelarmen. Sent paa Natten, naar de fulde blev smidt ud fra Beværtningen lige overfor, var det navnlig galt, og det var ikke fine Talemaader, man hørte.

Sygehuset havde en stor og smuk Grønnegaard, som desværre ofte var fyldt med Døckerske Barakker, og bag

disse laa gamle Bygninger. Den interessanteste af disse var det 350 Aar gamle Officerslazaret, som havde været beboet af en Guldmager i Frederik den IIIs Tid; man saa endnu Arnen, hvor han havde smeltet Guldet. Forøvrigt spøgede det dèr, og flere Officerer fortalte mig, at de selv havde hørt det!

Til Officerslazarettet hørte en dejlig Have. Hele dette Terrain er taget ind og bebygget af den polytekniske Højskole, saa nu er kun Bygningen til Gaden tilbage.

Arbejde i Dansk Røde Kors.

I 17 udmærkede Aar arbejdede jeg som Oversygeplejerske paa 1ste Service og studerede særlig *Militærsygepleje*, som Stabslæge von Harten satte mig ind i. Sammen med ham udnævnte Krigsministeriet mig til dets Delegerede i Røde Kors i 1907, da dette trængte til at blive reorganiseret.

Forinden havde jeg, med Krigsministeriets Understøttelse, foretaget flere Rejser til Tyskland for at studere dets Røde Kors Organisation og Militærsygepleje. Der havde jeg været rundt til forskellige Øvelser i Preussen, Bayern og Schlesien og var blevet meget interesseret i det store Arbejde »De frivillige Sanitetskolonner« udførte overalt i Tyskland.

Disse Kolonner bestod af Mænd, der var militærfri af en eller anden Aarsag, men som frivillig havde meldt sig til Hjælp for Hærens Sanitetsvæsen og forberedte sig, gennem Øvelser, paa at kunne gøre Nytte i Tilfælde af Krig eller Ulykkeshændelser. De lærte Nødhjælp og Transport af Saarede og Syge samt Improvisationsteknik. De traadte ogsaa til i Fredstid og hjalp, naar de stødte paa Mennesker, der var kommet til Skade paa en eller anden Maade.

Fra en Kolonneøvelse i Potsdam i 1906.

Herhjemme var Begrebet »Frivillige Sanitetskolonner« temmelig ukendt.

Efter et Par Artikler i »Militærvidenskabeligt Tidsskrift« blev jeg opfordret til at holde et Foredrag i »Krigsvidenskabeligt Selskab«, hvor Sagen havde vakt Interesse. Jeg skrev yderligere nogle populære Artikler i Dagspressen for at vække Almenhedens Intersse for denne Sag. Blandt andre følgende lille, spøgefulde Artikel:

Potsdam i Belejringstilstand.

Det var Søndag den 11te Juni 1906. Regnen strømmede ned fra den tidlige Morgenstund. Potsdams Indvaanere kiggede afvekslende op til Himlen og bankede paa Barometret, men lige meget eller lige lidt hjalp det; Regnen blev ved med at strømme. Potsdams Indvaanere maatte trække i Regnfrakke, Galoscher og Paraply og sjaske ud i Regnen.

D. v. s. Damerne, de stakkels Damer, de maatte trække i lyse Bomuldskjoler, hvide Forklæder og hvide, stivede Kapper og i disse alt andet end vandtætte Kostumer begive sig paa Farten.

Fædrelandet frem for alt! Den Dag maatte alle ud, hvad enten det regnede eller tordnede, og Damerne maatte vise, hvad de duede til.

Potsdam var nemlig belejret. — Om Natten havde der staaet et blodigt Slag. Hundreder af saarede laa paa Slagmarken udenfor Byen — nu gjaldt det om at faa dem samlede, forbundne og transporterede bort.

Rygterne om Slaget havde bragt en Mængde Medlemmer af »Røde Kors« sammen allerede Dagen før. Over 2000 Mand tilhørende »De frivillige Sanitetskolonner« samt et Par Hundrede Hjælpersker havde indfundet sig for at være rede, saasnart Fjenden havde trukket sig saa langt tilbage, at man kunde begynde at forbinde de saarede.

Der var altsaa ikke Tale om at bryde sig om Vejret, afsted maatte man Søndag Morgen tidlig, nu havde Slaget staaet, og nu laa de saarede der!

Hvem vilde vel sidde inde paa saadan en Dag! De, der ikke havde noget at gøre, d. v. s. de, der ikke stod til Raadighed for det Røde Kors, maatte da i det mindste se til.

Man maatte dog se, hvordan »Frau Professor« eller »Frau Oberschornsteinfegemeister« eller »Frau Gymnasialdirektor« klarede sig. Man maatte se, hvordan Transporten af de Saarede foregik, og fremfor alt, man maatte se Kronprinsen.

Desværre kunde Kronprinsessen ikke komme, hun var forhindret — en lykkelig Begivenhed ventedes. Det kunde let gøre et for stærkt Indtryk paa hende at se de Saarede og al den Elendighed.

Medlemmerne af det Røde Kors var samlede Kl. 9 under militær Kommando udenfor Byen paa den store Eksercerplads. De 2000 Mand stod opstillede i Geledder paa den ene Side. I Midten var rejst et Alter og her omkring stod alle Kolonneførerne og Potsdams Spidser.

Man begyndte med en Feltgudstjeneste, før man gav sig i Lag med at forbinde de Saarede; saa længe kunde de vel nok vente. Alle de mange Tusinder af nysgerrige blev holdt udenfor Slagmarken af Krigerforeningerne, der havde slaaet Kordon om hele den uhyre Plads.

Men skønt de saaledes intet kunde se, holdt de dog trolig ud trods Regnen.

Kejserens betroede Mand og Kronprinsens Lærer, Hofprædikant Kessler, besteg Talerstolen foran Alteret og holdt en glødende Tale, som dog afsvaledes en Del i den plaskende Regn. Det er heller ikke saa nemt for Tilhørerne at gribes af glødende Begejstring, naar Vandet render ned ad Næser, Pikkelhuer og Halse, og Fødderne bliver vaade.

Alle aandede lettede op, da Hr. Kessler var færdig. —

Nu sværmede Kolonnemedlemmerne ud, og en feberagtig Travlhed udfoldede sig paa Pladsen. Der laa Masser af vaade Saarede rundt omkring.

En var skudt i Maven, — en anden havde faaet Benet knust af en Granat, — en tredie faaet Armen revet af, — det var en sand Jammer!

Men inden man vidste et Ord af det, var alle de Saarede forbundne, og saa, om end medtagne, dog tilfredse ud, saa da Kronprinsen pludselig kom sprængende til Hest med sine Adjudanter, kunde han med Tilfredshed konstatere, at Arbejdet var smukt udført, og han kunde endog tillade sig en hjertelig Latter ved Synet af sin forhenværende Lærers ynkelig gennemblødte Skikkelse. Men nu indtraadte en ny Kalamitet; Publikum — d. v. s. det fine indbudte Publikum i Midten af Pladsen — blev ganske vildt, da det saa Kronprinsen. Koste, hvad det koste vilde, man maatte se ham nærved. Publikum brød ud og løb efter ham, alt hvad det kunde. Major, Friherre von Balle blev næsten stiv af Rædsel, da han saa dette. Ene stillede han sig op mod hele Skaren, vred sine Hænder og besvor Publikum at gaa tilbage.

Men Folk ænsede ikke Majoren; først da han fik Aandsnærværelse nok til at lade de beredne Gendarmer drive Skaren tilbage, reddedes Situationen. Imidlertid havde man faaet de Saarede lagt paa Baarer og anbragt dem i Høstvogne og andre Køretøjer, og nu førtes de i Hast ud til Jernbanestationen.

Kronprinsen, der selv vilde være Vidne til, at de Saarede blev indladede paa forsvarlig Maade i Jernbanevognene, red derud, og Publikum styrtede efter ham uden at ænse de opblødte Veje.

Takket være Hestene kom Hs. kgl. Højhed og Adjudanterne først, og da Fortravet af Publikum indfandt sig, kunde det lige naa at se ham ride bort.

Imidlertid var der sket følgende:

Sanitetskolonnemændene havde læsset de Saarede af Vognene — med al mulig Forsigtighed — og indladet dem i Godsvognene.

Der laa nu alle de ulykkelige paa Baarer, der hang i Djævleklør, Stropper og alle Slags Ophængningssystemer. De hang lagvis over hinanden, i Systemer med Gange i Midten af Vognene, Gange paa Siderne og Gange paa tværs. De hang i fjedrende og i stive Stel, kort sagt, i alt hvad menneskelige Hjerner har kunnet opfinde af Systemer.

Da alle var anbragt og beroligede efter Transporten, havde Kronprinsen uddelt Medailler til de mest fremragende Kolonneførere og havde saa taget Afsked.

Men herpaa skete noget vidunderligt, — jeg naaede selv tidsnok til at se det, saa det er sandt.

Et Signal lød.

Som ved et Trylleslag rejste alle de Syge og Saarede sig, sprang op fra Ambulancer, ned fra Djævleklør, rev Forbindingerne af brækkede og sønderskudte Lemmer og styrtede ind ad Døren i et Hus tæt ved.

Jeg styrtede efter dem og saa dem med glubende Hunger malet i alle Miner rive Skaale med dampende Pølser ud af Hænderne paa »Frau Professor«, »Frau Oberschornsteinfegemeister« og »Frau Gymnasialdirektor« og de andre Hjælpersker, gribe Pølserne med Fingrene og bogstavelig talt sluge dem.

Saa snuppede jeg ogsaa et Par Pølser og gik hjem for at faa tørt Tøj paa.

Det samme gjorde det fine og det mindre fine Publikum — d. v. s. Pølser fik kun det fine — alle gik hjem for at faa tørt Tøj paa, og dermed endte Potsdams Belejring i Juni 1906.

Dansk Røde Kors var villig til at tage Arbejdet op med at uddanne frivilligt Mandskab til Sanitetsvæsenets Tjeneste, og den første Kolonne kom i Gang, efter at v. Harten og jeg sammen med Røde Kors' Bestyrelse havde udarbejdet Love for Sanitetskolonner og faaet selve Foreningens Love ændrede. Bl. a. fik jeg indført, at Kvinder ogsaa kunde blive Medlemmer af Røde Kors' Bestyrelse. Dog

kunde de andre Lovgivere kun gaa med til, at *to* af disse ubetydelige Væsener kunde indvælges. Den ene af disse Kvinder var daværende Borgerrepræsentant Fru Thora Knudsen. Dette var i 1908; i Aaret 1909 blev jeg selv Medlem af Bestyrelsen og af Sanitetskolonneudvalget.

Jeg taler her ikke om Dameafdelingen under Røde Kors, der allerede havde virket energisk i adskillige Aar under Hds. Majestæt Enkedronning Louises Ledelse. Den havde naturligvis kvindelige Bestyrelsesmedlemmer, og den arbejdede hovedsagelig paa at skaffe Materiel til Feltlazaretter samt paa at uddanne Samariter. Dameafdelingen kom senere ind som en særlig Afdeling under Hovedforeningen.

Nu var Sagen i god Gang, og den er i Aarenes Løb vokset stærkt.

I Juli 1899 blev *Dansk Sygeplejeraad* stiftet af Fru Ch. Norrie, der fungerede som Formand i ca. 3 Maaneder, indtil Fru Henny Tscherning i Oktober blev valgt til Formand. Jeg blev Foreningens Sekretær; vi samarbejdede udmærket, idet vore Anskuelser faldt sammen paa den mest vidunderlige Maade. I ti Aar varede dette harmoniske Samarbejde.

Dansk Røde Kors havde imidlertid taget saa mange Opgaver op, at der var nok at gøre for mig der, og derfor frigjorde jeg mig for Arbejdet i Sygeplejeraadet og tog fat med fuld Kraft for at videreføre Sanitetskolonnesagens Udvikling. Foruden Krigskolonnen var der oprettet en Fredskolonne. Efterhaanden som vi vandt Erfaringer, skete Ændringer i Bestemmelserne. Professor C. C. Jessen, Stabslæge Arendrup, Overlæge Fr. Svendsen og mange andre var ivrige for Sagen, og i 1911 kom min Broder, der da var Oberst i Infanteriet og Medlem af Røde Kors Bestyrelse, ind i Sanitetskolonneudvalget som dettes Formand.

I Aaret 1915 traadte vi begge ud af Bestyrelsen, da vi

følte os brøstholdne over den fungerende Formands Optræden.

Vi fandt ogsaa, at Foreningens Organisation lod meget tilbage at ønske. Den burde organiseres paa en meget bredere Basis; der var alt for faa Medlemmer; Provinserne og Landet var alt for svagt repræsenterede, det var en Slags Overklassebevægelse. Der maatte gøres noget.

Vi havde ganske vist faaet Arbejderne med, og vi havde faaet den daværende socialdemokratiske Borgmester Jensen til at gaa ind i Bestyrelsen, og vi havde faaet dannet en Arbejdersamariterforening, men det forslog ikke nok.

Min Broder var kommet i Forbindelse med flere ivrige Røde Kors Ledere i Provinserne, bl. a. Overlægerne Videbech i Viborg og Overlæge Svendsen i Odense samt Direktør Søtoft i Nykøbing F.; flere sluttede sig til, der blev udarbejdet nye Love, holdt ny Generalforsamling, og den siddende Bestyrelse væltet. En ny Bestyrelse blev valgt, og kun to af den gamle Bestyrelse blev genvalgt. Nu var det endelig en rigtig Landsforening, med en Hovedbestyrelse og Bestyrelser for de forskellige Dele af Danmark.

København blev en Afdeling for sig selv.

Som Præsident fik vi den da 72aarige Prof. Høffding. Jeg blev valgt ind i Hovedbestyrelsen og efter nogen Tids Forløb i Forretningsudvalget. Min Broder ønskede ikke mere at være i Bestyrelsen.

Prof. Høffding blev en ganske udmærket Formand; han satte sig helt ind i de mange Arbejdsfelter; han vilde ikke underskrive noget, han ikke vidste Besked med. Han var tillige en meget morsom Mand at samarbejde med. Vore mange Udvalgsmøder var det en Fornøjelse at komme til.

Da jeg kom ind i den første Bestyrelse, var der 250 Medlemmer i hele Foreningen, nu var vi oppe paa 40,000. Saa det var da et Resultat, man bedre kunde være bekendt.

Før og under Verdenskrigen.

1914-18.

I 1913 saa man med Ængstelse, at det trak op til Krig, og i Røde Kors tog man fat paa at forberede Mobilisering. Masser af Mennesker meldte sig og tilbød deres Hjælp. Vi fik unge Piger til at søge Uddannelse paa Hospitaler, for at de kunde blive kvalificerede til at hjælpe Sygeplejerskerne i Nødstilfælde. Vi havde lavet en Plan for Uddannelsen, hvor de efter 6 Mdrs. Forløb kunde blive anerkendte som Sygehjælpersker og indkaldte i Mobiliseringstilfælde.

Min Broder og jeg spekulerede paa, hvad vi skulde gøre med den Masse Kvinder, der ikke kunde tage denne Uddannelse; man skulde nødig afvise disses Tilbud og derved køle deres Iver.

Men saa fandt vi paa Raad; Hæren kunde bruge mange flere Forbindsager, end den havde; Damerne kunde lave Forbindsager. Der var Brug for Enkeltmandsforbindingspakker, som enhver Soldat skulde have indsyet i sin Uniformsfrakke. Vi holdt et Møde med en Del Damer og forelagde dem Sagen, som de greb med Begejstring. Som Forberedelse til Arbejdet uddannede Stabslæge Ammentorp og jeg 40 Ledere af det egentlige Arbejde, til at forestaa Forfærdigelsen af Pakkerne.

Der kom en travl Virksomhed igang flere Steder, og i Løbet af nogle Maaneder var de første 100,000 Pakker færdige. Man tog ogsaa Sagen op i Provinserne, og i mindre end to Aar var 240,000 Pakker færdige.

Saavel Hds. Majestæt Dronningen som de to Prinsesser Thyra og Dagmar deltog i over et Aar i Arbejdet, som

slet ikke var behageligt, idet Fnuggene fra Vattet fløj op i Næse og Øjne.

1914 blev et særlig bevæget Aar; jeg fik Orlov fra min Stilling paa Sygehuset for helt at hellige mig Røde Kors Arbejdet. Da Sikringsstyrken blev indkaldt, strømmede Folk til, deriblandt mange fra vor Fredskolonne, som altid før havde sagt, at de ikke vilde have noget med Krigsvæsen at gøre; nu var de rede, da de ventede, at Danmark maaske kunde komme med.

En Mængde Damer meldte sig og sagde, at de gerne vilde pleje Saarede. Paa Spørgsmaalet om de da forstod det, svarede mange nej; men de vilde ikke gøre noget andet, de vilde »ved Gud gøre noget interessant«. De fleste gav sig dog til at strikke og sy og lave nyttige Ting til de indkaldte Soldater eller til Sygehuset.

Som alle ved, slap vi jo for at komme med i Krigen, men det var en stor Glæde at se den Offervillighed, der var i Befolkningen, naar det virkelig gjaldt. De store Hospitaler stillede 800 Sygeplejersker til øjeblikkelig Disposition.

Paa Grund af den store Indkaldelse af Soldater maatte der oprettes et Par ekstra Lazaretter, et for Hæren og et for Flaaden. Til det første blev taget Idrætshuset i Fælledparken, og paa Salsgulvet blev opstillet 150 Senge samt 100 paa Balkonen og i de tilstødende Stuer. Søetatens Hospital blev indrettet i det gamle Søkvæsthus paa Christianshavn. Efter at Røde Kors havde faaet Anmodning om at skaffe Personale til dette sidste, skaffede vi i Løbet af en Time hele Personalet baade til Sygeplejen og til Køkkenet. Her fik vi Brug for nogle af vore frivillige Damer.

En Mængde Samariterkursus blev oprettet. Der var Gang i Sagerne.

Dansk Røde Kors gjorde saaledes et stort Arbejde for

Krigsministeriet, som dette dog i 1915 bestemte skulde lægges ind under Hærens Lægekorps.

I Juni kom *en Kundgørelse for Hæren,* hvori der meddeltes, at der skulde oprettes et *»Hærens Sygeplejerskekorps«* med en ledende Oversygeplejerske i Spidsen. Sygeplejersker under Dansk Røde Kors samt andre frivillige Sygeplejersker skulde ogsaa underlægges dette i Mobiliseringstilfælde. Til den ledende Stilling blev jeg udnævnt.

Min Stilling var direkte underlagt Generallægen. Jeg fik mit Kontor paa Sygehuset med en Sergeant som Skriver. Senere blev det flyttet over paa Sølvgades Kaserne ved Siden af Lægekorpsets Kontorer.

Men jeg skulde tillige lede Sygeplejen og Sygeplejeelevernes Uddannelse paa Sygehuset og var derfor underlagt dettes Chef.

Jeg var ikke glad ved disse Bestemmelser, for det er aldrig godt at tjene to Herrer og især ikke, naar ingen af Herrerne har ønsket at have én. De var ikke tagne med paa Raad angaaende Korpsets Oprettelse. Flere af de andre Bestemmelser var ogsaa saaledes affattede, at de kunde give Anledning til Konflikter.

Jeg havde ogsaa Tilsyn med Sygeplejen paa de militære Sygehuse i Provinserne, og to Gange aarlig rejste jeg Landet rundt til disse tolv Sygehuse. Der blev jeg paa een Undtagelse nær modtaget med Velvilje, og det var altid fornøjeligt at komme paa disse Inspektionsrejser, som hver Gang varede en Maaned. I Viborg havde jeg altid Konferencer med Generalkommandolægen angaaende Mobiliseringsplanen for Jylland.

Sygeplejerskerne udtalte deres Glæde over at have en Kvinde at tale med angaaende Forholdene paa Sygehusene, hvor de var ene Kvinder mellem lutter Mænd. De havde kun værnepligtige Sygepassere til Hjælp ved Sygeplejen.

Medens jeg var ledende Oversygeplejerske, ledede jeg som nævnt Uddannelsen af Eleverne paa Sygepleje-Elevskolen. Jeg tror nok, at vore Elever var vel uddannede; de hævdede sig i alt Fald godt, naar de kom paa andre Hospitaler. Da min Stilling ved Hærreduktionen 1922 blev ophævet, maatte Elevskolen ophøre, og der blev derefter kun antaget fuldt uddannede Sygeplejersker, hvilket siden da har kostet Staten mange Penge.

Jeg havde i alle de mange Aar, før jeg fik min sidste Ophøjelse, arbejdet udmærket sammen med alle de Læger, jeg havde haft at gøre med, og der havde ikke været Friktioner af nogen Art, saa for mig var det sørgeligt, at de to mest overordnede Læger, jeg fik at gøre med, ikke kunde finde sig i at have en Kvinde, der var tildelt Myndighed, til Hjælp, men straks gjorde, hvad de kunde, for at faa Stillingen reduceret og sluttelig ophævet. De to Stabslæger, der skulde overtage mit Mobiliseringsarbejde, da jeg gik af, udtrykte overfor mig deres store Misfornøjelse over, at de nu skulde overtage Arbejdet. »Det var da F . . . til Arbejde, det er slet ikke noget Arbejde for os. Vi har aldrig vidst, hvad De egentlig lavede.«

Jeg personlig saa mange Aars Arbejde i Hærens Tjeneste gjort til intet, et Arbejde som jeg havde forberedt gennem flere Studierejser og Aars Arbejde i Røde Kors.

— —

I 5 Aar stod jeg paa Ventepenge og gik saa af med fuld Pension efter 30 Aars Tjeneste.

Jeg var da ikke saa gammel, at jeg ikke godt kunde have arbejdet i nogle Aar endnu, men paa de Steder, hvor jeg søgte noget at bestille, blev der svaret, at jeg var for gammel.

Heldigvis havde jeg dog endnu mit Arbejde i Dansk Røde Kors Hovedbestyrelse og i Bestyrelsen for Folkekuranstal-

ten ved Hald, hvilke Hverv jeg først trak mig ud af i 1933. Den Gang og senere, ja, lige til den nuværende Krigstilstand i Verden umuliggjorde det, tilbragte jeg største Delen af Aarene paa lange Verdensrejser. Disse foretog jeg hovedsagelig med Østasiatisk Kompagnis Skibe, og de førte mig til alle Verdensdele.

Medens jeg var i Tjenesten, nød jeg megen Velvilje fra Krigsministeriets Side, saaledes fik jeg, efter fem Aars Tjeneste, et halvt Aars Orlov for at tage paa en Rejse til Østasien.

En Invitation var dumpet ned til mig fra Himmelen, eller rettere fra Ø. K.s store Chef, Etatsraad Andersen. Jeg skulde til Kina og opleve dette eventyrlige Land, og til mange andre fjerne Lande. Jeg skulde se rigtige Kinesere med skæve Øjne i deres eget Land, og Indere i Landet, som jeg havde læst om hos Kipling. At jeg var helt fortumlet ved Tanken derom og af Forventning, kan man vel nok forstaa, og allerede otte Dage efter at jeg havde faaet Indbydelsen, skulde jeg være ombord i Skibet, der laa i Antwerpens Havn.

Der var ikke lang Tid til Forberedelser, men alt føjede sig, saa min Kuffert blev fyldt med tynde Tropekjoler og tykke Vintertrøjer, samt alt andet Tilbehør til de forskellige Klimaer, jeg vilde komme ud for. Mine Pligter var overladt i gode Hænder, og i rette Tid kunde jeg entre op ad den mægtig høje Landgangstrappe, der førte op til det store Skibs Promenadedæk.

Det lyder jo i vore Dage næsten som et Eventyr, naar jeg nu skriver, at man da kunde rejse hele Verden rundt uden Pas eller andre Legitimationspapirer, og at et Visitkort eller at en Konvolut med ens Navn paa var nok til at faa Breve og Pengeforsendelser udleveret i fremmede Landes Postkontorer. Det havde jeg allerede erfaret mange

Gange i europæiske Lande, hvor jeg tidligere havde rejst meget.

Senere er jeg mange Gange gaaet ombord i Skibe, der skulde føre mig til fjerne Lande, og det har været vidunderligt, men ingensinde har det været et saa straalende Øjeblik som hin første Gang. Og ingen senere Rejser er bleven saa uforglemmelig som hin første Østasiensrejse. Og altid er jeg glad ved at tænke tilbage paa den fjerne Tid, da Kineserne endnu bar Pisk og egenartede Dragter og deres Byer endnu ikke havde moderne pakkasseagtige Huse og brede Promenader, og da Husmødrene endnu maatte køres til Indkøbene paa Markederne siddende fire ved Siden af hinanden paa hver Side af Hjulet paa en Trillebør kørt af en Kuli, medens deres bittesmaa Fødder hang hjælpeløse nedenfor deres lange Benklæder.

Dengang kunde man endnu se noget af det ældgamle Kina, selv i Havnebyerne.

Livet ombord var meget fornøjeligt og behageligt. Vi var en Snes Passagerer, som kom godt ud af det med hinanden, og Skibet gled roligt hen over de store Have, Solen skinnede altid, og Dagene var korte.

Det første spændende Glimt af Orienten mødte os, da sorte, gule og brune Folk kravlede op ad Trosserne i Port Said, før Skibet endnu havde kastet Anker. Vi havde faaet Advarsler og Paalæg om at laase vore Kammerdøre og Koøjer, hvis vi ikke vilde blive bestjaalne. Man kunde risikere, at der blev fisket med Stænger og Kroge gennem de mindste Aabninger udefra. Det var ogsaa en værre Samling frække Banditfjæs, de Besøgende havde.

Paa den mest paatrængende Maade prøvede de at snyde og bedrage godtroende Folk, at prakke dem værdiløse Sager paa og at faa dem lokket i Land og hen

Kvinder køres til Marked paa en Trillebør.

paa obskure Steder for der at udplyndre dem eller halet dem ind i Butikker, hvis Ejere stod i Ledtog med dem.

Turen gennem Suezkanalen var umaadelig spændende. Den varede dengang 23 Timer, og der var saa meget at se, at man daarlig kunde lægge sig at sove et Par Timer; man saa Kamelkaravaner, Beduiner i deres Telte, Palmer og store Ørkner, som om Natten var oplyst af vor Projektørs fantastiske Fosforskær.

Og saa var vi i *det røde Hav*. Og selv om det ikke var at tage bogstaveligt, at: alle de Aal, vi stangede, var kogte, naar vi fangede dem, og stegt var næsten hver Fugl, der fløj, saa var der virkelig meget hedt. Otte Dage varede Sejlad-

sen da gennem dette Hav, der ikke ser ud som et stort Hav paa Kortet.

Vi fik et Glimt af Ceylon med de smukke broncefarvede Singalesere; et altfor kort Glimt, og saa gik Turen videre. Den største Oplevelse var dog Hongkong; aldrig glemmer jeg Synet ud af mit Vindue, en tidlig Morgen, da vi sejlede ind til Øen; at der eksisterede noget saa skønt, havde jeg aldrig drømt om. Senere har jeg været der nogle Gange, og altid fundet Hongkong vidunderlig, men første Gang set med helt friske Øjne, og ikke sløvet af Vanen, var Synet simpelthen uforligneligt.

Shanghai var noget af en Skuffelse, men saa kom Port Arthur, som da var russisk. Det var 6 Uger før den Russisk-Japanske Krig, og Byen var fyldt med Soldater. I og udenfor Havnen laa mange store russiske Krigsskibe, som 6 Uger efter blev sænket af Japanerne. Jeg kom der 35 Aar senere, og Byen laa som i 1904, da Japanerne tog den, med sønderskudte Forter og Mure, som et Mindesmærke over den japanske Sejr over Rusland.

Dairen, som da kaldtes Dalny, var en stort anlagt By, endnu kun med faa Huse og en ganske lille Havn. Nu er den en stor og vigtig Udførselshavn for Japanerne, og rige Varer fra Manchuriet udskibes her.

Da vi kom til Port Arthur igen efter at have været i Dairen, var vi kun et Par Passagerer paa Skibet, da de fleste var gaaet i Land i Shanghai, og vi tilbragte en stille Juleaften ombord. Vi ventede ikke at faa flere Passagerer med til Japan, hvorhen vi skulde gaa næste Dag. Stor var derfor vor Overraskelse, da vi fik en Dame ombord, der vilde med til Japan. Det hed sig, at hun skulde over at søge efter sin Mand, der var forsvunden, muligvis forulykket.

Vi hørte noget om hendes Historie, der var kendt af en af de ombordværende.

Mrs. R. var født i Irland og kommet til Rusland i sin Ungdom, hun havde været Venner med nogle højtstaaende Russere, var kommet til Østasien som den kendte General Kuropatkins Veninde og var nu hos sin saakaldte Mand Mr. R.

Ham vilde hun nu opsøge, da han pludselig var forsvunden.

Mr. R. skulde være en jødisk udseende Herre af ubestemt Nationalitet, der havde vidst at berige sig paa en meget tvivlsom Maade i Østsibirien. Han mistænktes for at være japansk Spion. Han skulde tale Russisk, Tysk, Fransk, Engelsk samt Japansk saa glimrende, at ingen anede, hvilket der var hans Modersmaal. Vi gjorde Fruens Bekendtskab ved Frokostbordet, og fandt i hende en yppig Blondine i Trediverne med et bredt, friskt Ansigt. Panden var ualmindelig lav, og Haaret var redt tilbage i en tyk, glat Strøm, der dannede en vældig Knude i Nakken. Øjnene var blaa, og de laa dybt med et snart indsmigrende, snart koldt og vagtsomt Blik; Næsen og Munden var lille og Hagen bred og energisk.

Hun var klædt i en enkel graa Rejsedragt med en stor Hat, og det eneste paafaldende ved et flygtigt Blik, var hendes hvide, faste Hænder, paa hvis Fingre straalede nogle Ringe med Diamanter saa store som Hasselnødder, der næsten laa ovenpaa hverandre, saa mange var der. De saa meget ægte ud — Gaver fra Venner, hed det sig.

Den sørgende, bekymrede Kvinde blev naturligvis betragtet med Deltagelse og Nysgerrighed af os alle, og hun var meget villig til at fortælle om sin triste Historie, om hvorledes hun under et Besøg i Europa havde faaet Telegram fra Manden om at skynde sig tilbage, om hvorledes hun havde rejst Uge efter Uge gennem Sibirien, og da hun endelig naaede hjem, var han rejst til Japan. Nu var der

gaaet Uger uden Efterretninger fra ham, og han maatte sikkert være død, forulykket paa en eller anden mystisk Maade. Hun vilde nu efterspore ham og finde ham enten levende eller død. Tørre Taarer strømmede ved denne Fortælling ned ad Kinderne, som diskret skjultes af Lommetørklædet.

Herrerne ombord smeltede næsten hen i Sympati for dette stakkels, forladte Væsen. Damer er jo, som bekendt mere haardhjertede overfor deres eget Køn, men vi begyndte dog ogsaa at røres. Vi saa hende vandre op og ned og ned og op ad Dækket, sørgmodig stirrende ud over Havet.

Vi forsøgte, ved four o'clock Teen, at opmuntre hende, og vore Forsøg kronedes med glimrende Held. Snart var hun inde i interessante Oplevelser fra sine mange og lange Rejser med en russisk General. Særlig i Amerika havde hun oplevet forbavsende Ting.

Hun fortalte glimrende og interessant og forraadte en skarp Opfattelsesevne og Menneskekendskab samt mange Kundskaber paa vidt forskellige Omraader. Man kunde ikke andet end lytte med den største Opmærksomhed til hendes Fortællinger, og man maatte le hjertelig af de mange morsomme Episoder, hun havde oplevet. Man forstod, at hun kunde interessere og bedaare, hvem hun vilde med sin aandrige, intelligente Konversation og sit friske, sunde Væsen. Senere paa Dagen spillede hun Skak med Herrerne og viste sig som en overlegen Mester deri. Af og til viste hun jo bekymrede Miner, men i det store og hele gik de Par Dage til Japan paa den mest fornøjelige Maade. I Shimonoseki skiltes vi; hun vilde med Toget til Tokyo, vi vilde blot se os om, hvor vi var.

Trætte og sultne havnede vi op ad Dagen paa Byens fine Hotel for at spise Tiffin. Veltilfredse efter den gode

Mad og det dejlige japanske Øl vilde vi en Time senere forlade Hotellet, da vi gennem en tilfældig oplukket Dørs Sprække fik Øje paa Mrs. R.

Hun, der nu skulde have været langt paa Vejen til Tokyo, blev øjensynlig ubehagelig berørt ved at se os, men tog sig hurtig i det. Hun forklarede, at hun havde fundet Mandens Spor her paa Hotellet ved at efterse Rejsebogen. Ganske vist stod hans Navn der ikke, men et andet Navn, der sikkert var skrevet med hans Haandskrift. Hun kunde tydelig genkende den. Desuden havde hun set Navnet paa en Dame, hun kendte, og hvor den Dame var, var hendes Mand ikke langt borte. Nu vilde hun nok finde dem, hun skulde blot have et Telegram besørget.

En af Herrerne tilbød tjenstvillig at besørge det; Telegrammet viste sig at være baade langt og dyrt, og de udlagte Penge saa han aldrig mere.

Dette var det sidste Glimt af Mrs. R., og jeg tænkte, jeg aldrig skulde høre mere om hende. Men saa fik vi at vide, at Mrs. R. et Par Uger senere var vendt tilbage til Port Arthur, efter sit Opgivende uden at have fundet Manden. At han var forsvunden med en Dame, troede hun sikkert.

Mrs. R. vandt ogsaa paa Tilbagevejen Herrernes største Sympati, og i Port Arthur gav hun smaa udsøgte Middage for dem i sit luxuøse Hjem, opvartet af flinke japanske Tjenestefolk.

Endelig melder Historien, at den Dag Krigen mellem Japan og Rusland brød ud om Aftenen, medens de russiske Søofficerer var paa Bal, forsvandt Mrs. R. og alle de japanske Tjenestefolk, og de blev aldrig set senere. Om Morgenen laa alle de russiske Krigsskibe, der havde fyldt Havn og Red, paa Havets Bund, og Officererne havde kun »Tømmermænd« i Behold. Af andre Kilder hørte jeg, at Ægte-

parret R. var dukket op i et fjernt Land et Par Maaneder senere, øjensynlig med en Mængde Penge.

Nu kommer vi til Gisningerne! Mon Mrs. R. ikke godt hele Tiden vidste, at hendes Mand, efter at have reddet hvad reddes kunde fra Russerne, opholdt sig i Japan, hvortil han havde bragt mange værdifulde Oplysninger? Mon ikke hun, som efter hans Afrejse havde dyrket sit meget intime Venskab med den, eller maaske de, meget højtstaaende Russere, der havde foræret hende Diamanterne, ikke rejste til Japan for at bringe yderligere Efterretninger?

Mon hendes sidste Rejse til Port Arthur ikke var for yderligere at spionere, og mon hun ikke, da hun fik at vide om Ballet, der skulde finde Sted 8 Dage efter Indbydelserne, i en lille Billet til »det fingerede Navn« i Japan fortalte, »at hun var inviteret til Bal, kun Skade, at han ikke kunde være med«.

Mon det skulde være et Tilfælde, at hun, og de i Port Arthur boende Japanere forsvandt, sagtens til Søs, og traf Japanerflaaden, der lurede paa den russiske Flaade, og netop samme Aften overrumplede den med saa stort Held?

Mon ikke Mr. og Mrs. R. frydede sig i Fællesskab over alle de dumme Mennesker, de drejede en Knap og bildte saa mange Historier ind?

Garantere for noget kan man jo ikke, men interessant at tænke paa var det i hvert Fald, og jeg kan ikke tro andet, end at Mrs. R., som jeg rejste sammen med, var en af de klogeste, mest udspekulerede og mest samvittighedsløse Kvinder, jeg har set, og at hun spillede en større Rolle, end vi i vor Uskyldighed anede.

Jeg har berettet denne Historie saa udførlig for at vise, hvilke Mennesker der tumler sig i Østens rørte Vande, og hvilke Oplevelser der giver Rejser deres Charme.

Paa vor videre Rejse oplevede jeg mange morsomme og spændende Begivenheder, især i de tre Uger vi laa ud for Pondicherry, hvorfra jeg gjorde Afstikkere ind i Landet, dels med to andre Passagerer og dels alene.

Jeg saa Klippetempler og meget andet, og oplevede »Kim« paa Jernbane og Landeveje. *Der* gik den gamle Thibetaner, *der* gik Babuen, og *der* løb selve Kim om. Togene var fyldt med brogede Skarer Kastefolk og Pariaer, med langhaarede, nøgne Mænd, med Kvinder med Smykker i Næse, Øren, Tæer, Arme og Hænder; jo der var Tusinde Ting at se paa, det var selve Eventyret, man oplevede.

Hvad gjorde saa det, at man maatte sove paa Jernbanestationen i en udrangeret Jernbanevogn fuld af skildpaddestore Kakerlakker, eller i en Ventesal, hvor man blev stukket af Moskitoer; hver Dag var jo saa spændende, at disse smaa Ubehageligheder ikke var værd at nævne.

Mange andre Steder kom vi, og endelig den 31. Marts til den sidste Havn, Københavns Havn.

»Nu faar jeg da ingen Vrøvl med Krigsministeriet,« sagde vor udmærkede Kaptajn Berendsen, »for jeg afleverer Dem da i god Tid.«

Næste Morgen skulde jeg begynde igen paa Sygehuset.

Fem Aar senere tog jeg igen ud paa en lang Rejse, der kom til at vare et helt Aar. Jeg havde arvet 4000 Kr. efter min kære gamle Onkel, Skovtaxatoren, som jeg havde boet hos, da jeg gik hos Kyhn. Disse Penge vilde jeg anvende til at se mig om i Verden. Jeg havde saa længe set paa Nr. 8 i Rigensgade og indaandet den daarlige Luft der samt ikke kunnet sove for Gadelarmen; at jeg følte en mægtig Trang til at komme bort fra det hele. Jeg søgte ½ Aars Orlov,

som jeg ogsaa fik; overlod Afdelingen til en af mine udmærkede Sygeplejersker og rejste lige til Paris.

Der fik jeg en udmærket Cicerone i en derboende dansk Sygeplejerske, Frk. Saxild. Hun havde boet flere Aar i Paris, og hun vidste Besked om alt. Vi turede rundt og saa alt muligt, Kunstsamlinger, Teatre, Hospitaler, Versailles og Moulin Rouge, hvor der dansedes Kankan, hvad der dengang ansaas for Toppunktet af Uanstændighed; *nu* vilde man anse dette for et pænt Sted at gaa med Kone og Børn.

Der boede to svenske Kunstnerinder i samme Pension som jeg, og med dem gik jeg til en stor Modelskole, hvor vi tegnede efter Modeller, der stod i 10 à 20 Minutter ad Gangen. Man saa her de mærkeligste Kunstnertyper fra Alverdens Lande. Det var meget morsomt at tegne der.

Efter en Maaneds Forløb gik Rejsen mod Syd, hvor Frk. Saxild og jeg haabede at finde mere Varme. Vi tog til Genua og fandt et væmmeligt koldt Klima der. Det var i Slutningen af December, og vi tog til St. Margarita ved den italienske Riviera. Vi troede der var varmere; men vi blev sørgelig skuffede. Gnaven over dette rejste min Kammerat hjem til Paris igen, men jeg blev der. For selv om der ikke var varmt, saa var der kønt, og Pensionatet var godt og laa herligt med Udsigt til det blaa Hav.

Julen gik der, og vi nærmede os Nytaar, det var den 28. December.

Da fandt det store Jordskælv Sted ved Messina og i Kalabrien, det største i Mands Minde. Sicilien og Kalabrien var frygtelig ramte, særlig Messina var bleven rystet til en Ruinhob, og ca. 100,000 Mennesker var blevet begravet under Ruinerne.

Dagen efter kom der Telegram fra en dansk Sygeplejerske, der var ansat paa en Universitetsklinik i Neapel, om

Professoren og Oversygeplejersken.

jeg vilde komme og hjælpe hende; hun havde faaet Huset, som endnu kun var halvt i Orden, belagt med haardt saarede, og hun havde næsten ingen Hjælp, og den hun havde var daarlig.

Jordskælvet paa Sicilien og i Kalabrien.

1908.

Der var ikke noget at betænke sig paa, da jeg fik den Opfordring til at hjælpe. Næste Dag sejlede jeg til Neapel med en italiensk Damper; ud for Livorno mødte vi et Skib med Saarede.

Straks efter Ankomsten gik jeg op og meldte mig til Tjeneste paa Klinikken. Den laa paa 4. Sal i en stor ny Bygning med hvide Marmortrapper.

Her mødte mig straks en Overraskelse, Direktøren var en Dværg; og det endog en meget lille Dværg. Han naaede mig kun til Albuen, men han var vel proportioneret. Han tog med Tak mod mit Tilbud, og et Øjeblik efter var jeg midt i Arbejdet. Jeg kunde dog ikke bo paa Klinikken, der

var ingen Plads til mig; den danske Forstanderinde boede i et lille Rum under en Trappe.

Der var fuldt af Patienter med svære Beskadigelser, og der var nok at tage fat paa. To Mænd, som ellers var Haandværkere, og to Piger fra Landet, var hele Personalet.

Den lille Professor havde tre høje Professorer til Reservelæger, og det saa unægtelig komisk ud, naar den lille Mandsling kom gaaende i Spidsen for de tre Gardister. Naar »Il Piccolo«, som vi, mellem os selv, kaldte Professoren, skulde høre paa en Patient, maatte han kravle op i Sengen, ligesom han maatte krybe op paa Bordet, naar han skulde operere. Vi havde en lille Trappe til dette Formaal.

Men var Kroppen lille, saa var Lidenskaberne til Gengæld store; det fik vi snart Beviser paa. Han var en ægte Neapolitaner, og den Race har altid haft Ord for at være noget for sig, og just ikke i Retning af det engleagtige. Og Patienterne var rigtige Sicilianere, der som bekendt har Temperament. Det skulde vi ogsaa snart lære.

Vi havde naturligvis den største Medlidenhed med disse ulykkelige Mennesker, der havde mistet deres nærmeste Slægt og deres Hjem samt alt, hvad de ejede og havde i Verden. En ung Kone havde mistet sin Mand og ni Børn; en ung Pige, Rosina, maatte have sit ene Ben sat af helt oppe ved Hoften; hun var ogsaa ganske alene i Verden; de var allesammen meget ulykkelig stillede.

De første Dage græd de ofte, men efter et Par Dages Forløb sang de i vilden Sky. De snakkede og græd og gestikulerede, saa man troede, at de vilde rive Haarene af hinanden; naar én vilde hjælpes, vilde de alle hjælpes paa samme Tid, og da dette jo var umuligt, risikerede man at faa en Pude eller noget andet i Hovedet.

Maden de fik, og som de var godt fornøjede med, bestod af Suppe kogt paa Hønsetarme, Makaroni, en Appelsin og

en Krans af Hvedebrød, som blev hængt over Sengestolpen til hele Dagens Brug. De fik hver Dag det samme. Vi skulde ogsaa have denne Kost, men vi sagde, at saadan Mad var vi ikke vant til, og saa fik vi ogsaa rigtig Mad.

Naar vi skulde bruge Mælk, kom en Flok Geder springende op ad de hvide Marmortrapper og blev malkede i vort Paasyn, ellers kunde vi ikke være sikre paa, at Mælken ikke var forfalsket. Skulde vi have Komælk, kom en Ko med sin Kalv foran Gadedøren, og der blev malket saa meget, som vi skulde bruge.

»Il Piccolo Professore« blev optændt af Kærlighed til den store, blonde danske Sygeplejerske, og han vilde forbyde hende at tale med de andre Professorer. Hun sagde, at det kunde han ikke forbyde hende; en dansk Sygeplejerske kunde tale med hvem hun vilde. Han svarede, at de andre var slette Mennesker, og at hun ikke kunde stole paa dem i nogen Henseende. Hun skulde hellere holde sig til ham.

Hver Gang han kom og fandt hende talende med en af dem, lavede han de frygteligste Scener. Og man kunde aldrig se, om han var i Stuen, for naar han stod bag ved en Seng, kunde man ikke se ham. Naar han var allermest gal, sagde han, at hun kunde rejse; og saa kunde Signorina Lütken blive der, hun var: »si dulce si calme«. En Dag kom Sygeplejersken, delt mellem Latter og Vrede, ind til mig gnidende sin Kind og sagde, at nu havde han kysset hende. Paa mit Spørgsmaal om, hvordan det havde kunnet lade sig gøre, sagde hun, at han havde bedt hende tage noget ud af den nederste Skuffe i sit Skab, og da hun havde bukket sig for at gøre det, havde han forsøgt det. Hun havde ordentlig læst ham Teksten og sagt: »saadant kan De byde en Italienerinde, maaske en Russerinde, men ikke en dansk Sygeplejerske«. En anden Gang, hvor han havde

forset sig paa en eller anden Maade og faaet en Overhaling, vilde han gerne forsone sig med hende, og tilbød hende derfor at tage et Par Dage med mig til Capri. Da vi havde faaet to dygtige tyske Sygeplejersker til Hjælp, betænkte vi os ikke, men tog til Capri og havde et Par herlige Dage der.

I Italien kendte man i de Tider ikke meget til Sygeplejersker af den dannede Klasse, det var der et meget lidt anset Erhverv, og derfor vidste »Il Piccolo« ikke, hvorledes han skulde behandle os. Han troede sikkert, at der maatte være noget fordægtigt ved os, siden vi rejste alene saa langt bort og arbejdede paa et Hospital. Snart blev vi behandlede som Damer og snart som italienske Piger.

De yngre Læger, som havde studeret paa engelske Hospitaler, vidste bedre Besked. De vilde gerne, at jeg ogsaa flyttede hen paa Klinikken.

Der var, som overalt i Huset, isnende koldt i det store Laboratorium, hvor de redte en Seng til mig paa et Bord.

Vinterkulden i Neapel var frygtelig, intet Rum paa Hospitalet kunde opvarmes, og jeg følte mig som et Lig, der laa paa Is. Aldrig i mit Liv har jeg frosset som den Tid i Italien.

Medens jeg boede i dette Laboratorium, saa jeg mig om der, og jeg undrede mig over, at alle de mange Kolber og Glas og Krukker stod i lave Fordybninger; ved at se nærmere til opdagede jeg, at det blot var Snavs, de stod i. Vi besluttede saa, at der skulde gøres rent i Laboratoriet, og Giacomo, en af de mandlige Plejere, skulde hjælpe os. Forsynede med Sæbevand og Skurebørster gik vi der op for at sætte ham i Gang; men da han saa, hvad han skulde gøre, fik han et hysterisk Anfald og smed sig paa Gulvet; en saa taabelig Rengøringsmani havde han ikke tænkt sig at gaa med til.

I den Tid jeg var paa Klinikken, var jeg glad over, at ingen var forelsket i mig, for det var saa sindsoprivende; men for en Sikkerheds Skyld gik Lægerne og jeg op paa det flade Tag, naar vi havde noget at tale med hinanden om; der kom »den lille« ikke. Da jeg efter to Maaneders Forløb vilde rejse videre til Rom, talte jeg med 1. Reservelæge deroppe og spurgte ham, om det kunde gaa an, at den danske Sygeplejerske blev alene tilbage med Dværgen. Han, der gerne vilde være loyal, svarede, efter nogen Betænkning, at det kunde der ikke være noget i Vejen for, Professoren var jo en Gentleman o. s. v.

Jeg sagde, at det var jeg ikke saa overbevist om, og fortalte, at han havde kysset hende.

»Har han kysset hende?« udbrød han ganske forbavset. Og han gik over til den Mening, at det var bedre, at der kom en anden dansk Sygeplejerske og afløste mig. Saa snart hun kom, rejste jeg. Jeg havde nu været paa Komedie i to Maaneder og oplevet de mest utrolige Ting, som det vilde blive for vidtløftigt at nedskrive her. Den danske Konsul med Frue kom ofte og besøgte os paa Klinikken og forhørte sig om, hvad der var sket, og de morede sig kostelig over det.

I Rom og Spezia.

I Rom tilbragte jeg et Par meget morsomme Maaneder og gjorde flere dejlige Udflugter sammen med en Dame, jeg lærte at kende. En Tid tilbragte vi saaledes i Anticoli, en lille Bjergby i Sabinerbjergene.

Vi indlogerede os hos Borgmesteren i et stort Værelse i hans Hus, som havde 3—4 Etager til den ene Side og kun 1 til den anden. Byen laa paa Toppen af et Bjerg, og

Gaderne var saa stejle, at de var Trapper. De var ganske smalle og fulde af Børn og sorte Svin.

Vi havde en herlig Udsigt over Bjerge og Dale og rindende Floder; vort Ophold der med fuld Pension kostede 3½ Lire om Dagen, hvad der jo nu lyder fantastisk; Prisen var da i almindelige Pensionater i Rom 7—12 Lire.

Der var meget malerisk i Byen, og Kvinderne gik i deres smukke, brogede Dragter med det hvide Klæde paa Hovedet, aldeles som man ser paa de gamle Malerier.

En Dag var min Kammerat og jeg taget ud til Tivoli og Nemisøen fra Rom, og vi gik derfra længere ud over Landet, da et forfærdeligt Tordenvejr pludselig var over os, og intet Ly at se, men saa opdagede vi et Hul i Jorden, og i dette en lille Trappe; vi prøvede den og kom ned i en Hule, som den Kyklopen Polyfemos havde. Der sad vi og forestillede os, hvorledes Odysseus, bunden under Bugen paa et Faar, slap ud af det lille Indgangshul til Hulen. Da Uvejret var ovre, skyndte vi os ud og tilbage for at naa Toget til Rom.

Vi havde gaaet et langt Stykke Vej, da vi opdagede, at vi var kommet ind i en omhegnet Park. At gaa tilbage havde vi ikke Tid til, vi maatte over Muren; men denne var mindst 4 Meter høj. Jeg fik hjulpet min Ledsager op, og hun forsvandt paa den modsatte Side. Men nu skulde jeg selv op, og der var ingen til at løfte mig; men op kom jeg, ved Hjælp af et Træ, der stod i Nærheden af Muren. Springe ned paa den anden Side turde jeg ikke, der var altfor dybt. Min Kammerat var ikke kraftig nok til at tage imod mig; men saa saa vi heldigvis to Lazaroner komme gaaende. De saa med Forbavselse paa mig, der sad oppe paa den høje Mur, og de forstod, at jeg gerne vilde ned.

En af dem stillede sig op med udbredte Arme, og jeg

styrtede mig i hans Favn. Han og hans Kammerat lo, saa de var ved at sprække, og de glemte for bare Latter at tigge.

Frk. M. og jeg gik gerne om Aftenen i de forskellige Trattorier, hvor Kunstnerne holdt til. Nogle Steder gik vi med to pæne italienske Officerer, som min Rejsekammerat kendte.

Den danske Konsul, Kammerjunker Konow, var meget elskværdig og gæstfri overfor mig, og han kørte mig flere dejlige Ture i Omegnen i sin store, røde Vogn.

Min Orlov var snart udløben, men jeg vilde ikke opgive min Frihed endnu, hvorfor jeg skrev hjem og ansøgte om at maatte træde udenfor Nummer, eller i benægtende Fald faa min Afsked. Jeg fik det Svar, at jeg maatte ingen af Delene, men jeg kunde faa min Orlov forlænget.

Nogle Dage efter min Ankomst til Rom fik jeg fra den danske Konsul i Neapel et Kort, der forestillede Vesuvs Udbrud, og i Røgen var skrevet et Vers, som lod mig forstaa, at det nu var revnet mellem »Il Piccolo Professore« og de danske Sygeplejersker. Og ganske rigtig kom de to Damer til Rom og fortalte, at nu kunde de ikke mere holde ham ud.

Mit Ophold i Rom fik efter to Maaneders Forløb en pludselig Ende, for en skønne Dag kom den danske Gesandt og spurgte mig, hvad han skulde gøre. Han havde faaet at vide, at der laa en dansk Søofficer meget syg i Spezia, af Tyfus, og han blev nok meget daarlig plejet paa Marinehospitalet, hvor han laa. Jeg tog dertil og fandt, at dette var Tilfældet, og blev der i 6 Uger, indtil han var saa rask, at jeg kunde forlade ham.

Han var der for at tilse Bygningen af Danmarks første Undervandsbaad.

Samtidig fik Sverige bygget sin første, og der var i den

Anledning et Par Officerer, dem spiste jeg sammen med paa Hotellet.

Efter ½ Aars Ophold i Italien tog jeg med et af Norddeutsche Lloyds store Passagerskibe til Ceylon, hvor min yngre Broder, Einar, boede og købte Kopra for Aarhus Oliemølle.

Men denne Rejse var saa storslaaet, at den fortjener at faa et eller flere Kapitler for sig.

Ophold paa Ceylon i 1909.

Som nævnt rejste jeg, efter at have plejet min Patient i Spezia, til Colombo for at besøge min Broder Einar og hans unge Kone, der kort efter fødte en lille Pige. Denne Fødsel satte mig i temmelig stor Forlegenhed, da den Sygeplejerske, der var bestilt, udeblev, og jeg derfor maatte tage Affære som Barselplejerske. Jeg havde aldrig overværet en Fødsel, da mine Soldater jo ikke plejede at faa Børn, og i Bremen havde Hospitalet heller ikke modtaget Barselkvinder. Og tilmed var alt saa fremmedartet som vel muligt. Klimaet var næsten uudholdelig varmt og fugtigt, Huset uden Glasruder, kun med Jernstænger for Vinduerne for at Luften kunde komme ind.

Ad Vinduer og Luftaabninger mellem Vægge og Tag kom ogsaa alskens Kryb og Insekter, som jeg aldrig havde set Mage til. Jeg frygtede hvert Øjeblik at se en Slange krybe op til Barnet, hvis Vugge iøvrigt stod i Beholdere med Petroleum for at afholde Myrer, som der altid fandtes Masser af, fra at lave en Landevej op til Barnet.

De eneste af den talrige Tjenerstab, jeg kunde tale med, var Singaleserkokken, der kunde noget Engelsk, og Boyen kunde ogsaa lidt.

Men der skete da intet slemt; Barnet laa i sin lille Seng med Moskitonet om, kun iført en Musselinsskjorte og en Ble, men trods denne lette Paaklædning fik det snart Hedeudslæt, saa vi maatte tage op i Bjergene, til Kandy, med

hende. Kandy laa 1700 Fod over Havet, og i den Højde var Klimaet mere udholdeligt.

Fem Aar før havde jeg været paa Ceylon, men kun saa kort, at jeg havde faaet Appetit paa at se mere af den dejlige Ø og dens maleriske Befolkning. Den røde Jord og de flanmmegule og røde og violette Træer, samt de levende Bronzefigurer, der spadserede rundt mellem disse og de grønne Palmer, havde gjort et dybt Indtryk paa mig. Nu skulde jeg rigtig svælge i disse Skønhedsaabenbaringer. Om Dagen var det for varmt til at foretage sig noget videre, men ved Solnedgang kom der lidt Kølighed, især langs Havet. Saa kørte vi, hver i sin af en tobenet Hest trukken Rikshaw, den dejlige Tur langs det store Indiske Ocean.

En Strøm af Fodgængere følger Promenaden: nordindiske Soldater i hvide Pludderbukser, med høje, kulørte Turbaner om spidse Huer, næsten nøgne Indfødte med langt, sort, flagrende Haar, Moorer, Tamiler, Europæere o. s. v, o. s. v. Og imens Strømmen glider frem og tilbage langs Oceanets Bølger, der sender sine brusende, hvide, lange Tunger op ad Sandstranden, synker Solen langsomt i Havet, og Skyerne farves røde og gyldne. — —

Et gammelt Sagn fortæller, at da Adam og Eva blev nedstyrtede fra Paradisets syvende Himmel, faldt Adam paa Toppen af et højt Bjerg paa Ceylon. Her ses endnu Aftrykket af hans ene Fod i Klippen. Han stod nemlig her i mange Aar og tilbragte Tiden i Bøn og Anger. Eva faldt ned i Nærheden af Mekka og fandt først efter 200 Aars Forløb Adam. De besluttede nu at bosætte sig paa Ceylon, da de syntes, at Landet mindede dem om Paradisets Have.

Saaledes tror den Dag i Dag hver rettroende Muselmand.

Og han valfarter med Andagt til Bjergets Top for at se Adams Fodspor. Buddhisterne antager, at det er Buddhas Spor, og Hinduerne, at det er Sivas.

Men alle betragter de det med samme Veneration og anser det for en meget fortjenstfuld Handling at bestige den besværlige Top ad en livsfarlig Vej. Tusinder af Pilgrimme strømmer den Dag i Dag til »Adams Peak« fra hele Asien for at tilbede deres Gud paa det Sted, hvor han har sat sit Spor, eller for Muhamedanernes Vedkommende for at beskue det første Menneskes Fodspor.

Og sandelig, man maa den Dag i Dag tænke, at der næppe kan have været skønnere i Paradisets Have end paa Ceylon.

Særlig henrives man af de Egne, der endnu ikke er delvis forgrimmede af Theplantningerne, men hvor Træer og Buske myldrer op af Jorden med Urtidens Frodighed og Kraft, hvor Palmen endnu skyder sine 30 Meter i Vejret med sine Kæmpeblade i en Dusk i Toppen, hvor Bambussen stikker sine Skud i Vejret som de spidse Hoveder paa Kæmperegnorme, mere end 10 cm i Diameter, mellem 30 Meter høje Stænger af saftiggrønne Bladduske. Lianer med vældige Blade og glimrende Blomster slynger sig fra Træ til Træ i yppig Pragt. Frugter saa store som Menneskehoveder hænger langs Jacktræernes Stammer og Grene, og utallige andre Frugter tynger Træers og Buskes Kviste.

Elefanten er en passende Beboer af al den overvældende rige Planteverden, og Leoparden og Bjørnen kan endnu finde Skjul her. Slanger, Kamæleoner og Krokodiller bebor Skovene tillige med et Utal af Insekter og Fugle, — ja, saaledes maa Paradisets Have have set ud!

Mange dejlige Haver har jeg set i mit Liv, men ingen, der kan maale sig med denne. Langs en rivende Flod, paa et bakket Terræn ligger Paradishaven, nu den botaniske

Have, med blaa Bjerge i Bagrunden og brogede Fugle i Træerne. Men Adam og Eva findes ikke mere, kun deres Efterkommere, der maa lide for Stammeforældrenes Forseelse.

I den Tid, jeg opholdt mig i Kandy, var jeg saa heldig at faa *»Den store Perahera«*, et storslaaet religiøst Optog, at se. Det foregaar ellers kun én Gang aarlig, men paa Grund af et Besøg, Lord Kitchener aflagde paa Ceylon, blev det gentaget til Ære for ham; jeg var saaledes saa heldig at faa det at se to Gange i én Maaned.

Lordens Navn var kendt og æret blandt Øens Beboere, derfor viste man ham denne fyrstelige Æresbevisning.

Alle de indfødte Stormænd, Kandys Øverste og Landsbyernes Chefer var enige om at samle deres Elefanter, Dansere og Spillemænd og foranstalte den store Procession, der altid foregaar om Aftenen ved Fakkelskin.

Den har foregaaet i de sidste 2000 Aar, nøjagtig paa samme Maade, til Buddhas Ære. Denne skulde ikke staa tilbage for de foregaaende; thi en saa stor og navnkundig Mand kunde man ikke hædre for meget.

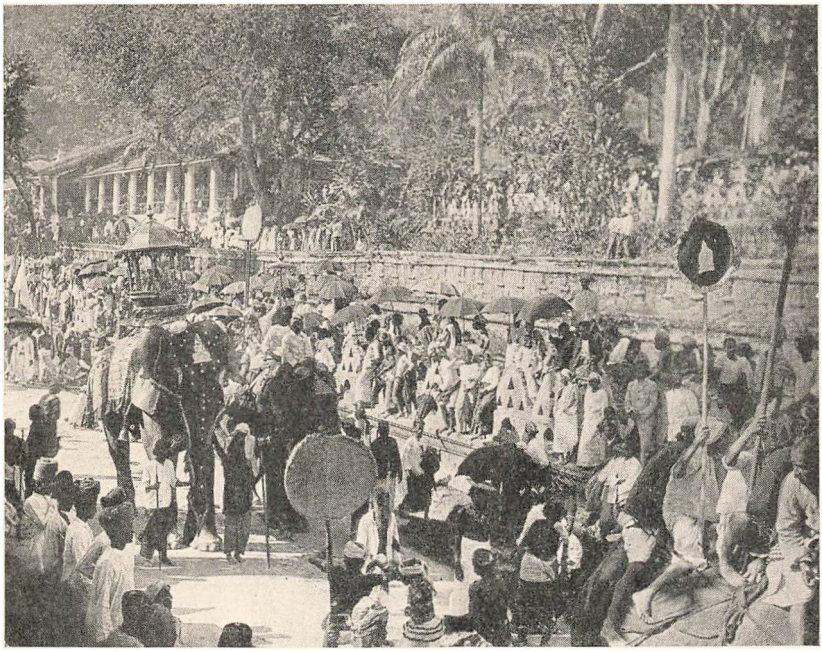
Lorden fik Indbydelsen, da han steg i Land paa Ceylon om Morgenen, og skønt han ellers ikke yndede offentlige Æresbevisninger, lovede han naadig at tage til Kandy og overvære Optoget fra Guvernørens Hus.

For saa vidt var alt godt.

Næste Aften fandt Processionen Sted.

Man havde samlet 56 Elefanter fra Omegnen, og Hundreder af Spillemænd, Djævledansere, Fakkelbærere og alle de Byældste havde givet Møde, ligesom Tusinder og atter Tusinder af den menige Befolkning var strømmet sammen for at se Lorden og Processionen.

Fra den tidligste Morgen havde Mængden stillet sig op paa Strækningen fra Banegaarden til Guvernørens Palads

Den store Perahera.

for at se hans Ankomst. Den højeste Spænding herskede efter at se, hvorledes en saa mægtig Mand og stor Kriger saa ud.

Hvorledes dette Møde mellem den store Helt og denne i Fortidens Traditioner og ældgamle Forestillinger opdragne Befolkning faldt ud, læste jeg næste Dag i det lokale Blad.

Der stod omtrent følgende, underskrevet med 6 uudtalelige Navne: »Vi føler Trang til at fortælle, hvorledes det gik os i Gaar, da Lord Kitchener gæstede Kandy. Tidlig havde vi i store Skarer stillet os op for at hylde og se den berømte Mand, men da Tiden kom, saa vi blot to Automobiler, der fo'r forbi os, idet de hvirvlede Støv op fra Vejen. Nogle Mænd i almindelige europæiske Klæder sad

i dem, og det var os umuligt i Farten at skelne hvem af dem, der var Lord Kitchener.

Tidligere, naar store Folk har gæstet os, er de redet forbi os langsomt og i straalende Klæder, og vi har kunnet se deres Aasyn.

Denne Gang sneg vi os skuffede og skamfulde hjem.«

Det, der satte Kronen paa de indfødtes Skuffelse, var, at de heller ikke om Aftenen kunde se Lorden, idet denne under Processionen stod mellem en Del andre Herrer, saa det var umuligt at vide, hvem der var hvem. Dette gav vel det sidste Stød til det i al sin Enfoldighed rørende Klageudbrud i Avisen.

Og Befolkningen havde sandelig fortjent, at Lorden havde vist sig i sin stiveste Stads for dem til Tak for alt, hvad den gjorde for ham, thi en mere storartet Procession, skøn som en dejlig Drøm, har man vist næppe set paa Ceylon i umindelige Tider.

Man følte sig, som man var sat Tusinder af Aar tilbage i Tiden, og som man ikke levede i Automobilers og Jernbanernes Tid, naar man saa det fantastiske Tog passere forbi i den tropiske Nat mellem gamle, gamle Tempelmure under svajende Palmer, der strakte sig op mod den stjernefunklende Nattehimmel, medens Fakler oplyste og flammede hen over de uendelige, broget klædte Skarers mørke Ansigter.

Det var som et Eventyr at staa og se den mægtige Procession passere. Seks lange afghanske Soldater i Hvidt med høje, røde Turbaner paa Hovederne beskyttede mig og dannede som en Mur mellem mig og Mængden. Ingen fik Lov at trænge sig frem foran eller mellem os, saa vi kunde se alt fra første Haand.

Forrest skred Bannerbærere med Ceylons forskellige Flag paa lange Stænger; derpaa en Række indfødte Embeds-

mænd i deres Embedsdragter, en flad, stiv Hat, nøgen Overkrop og et hvidt Linnedklæde om Lænderne. Saa tre prægtigt udsmykkede Elefanter oplyste af en dobbelt Række Fakkelbærere. Denne Del af Toget dannede ligesom Fortroppen inden Hovedprocessionen.

Nu begyndte Piberne og Trommerne, og Faklerne luede hen over endnu tre vældige Elefanter. Den midterste var i rødt Fløjl med Sølvforsiringer og store Ædelstene. Tænderne var i Guldfoderaler. Paa Ryggen bar den et lille forgyldt Tempel, der hævede sig over det nidobbelte Guldskrin, der indeholder Ceylons største Helligdom — en af Budhas Tænder.

Paa hver af de to eskorterende Elefanter sad fem Indfødte, behængt med gyldne Kæder og Ringe, bærende Frynseparasoller og Vifter paa Stænger, de ofrede stadig vellugtende Blomster, som de kastede paa den største Elefant, der bar Templet med Tanden.

Derpaa sprang en Kreds af Djævledansere frem, som udførte kunstfærdige Danse til Musik af Piber og Tamtamer. De vred de nøgne Kroppe, saa Ringe og Kæder klirrede, i stadig vildere og vildere Bugtninger og Svingninger, idet de langsomt baglæns fulgte Elefanterne og ligesom ærbødig veg tilbage for en hvidhaaret og hvidskægget imponerende Skikkelse, der langsom og værdig med bydende Blikke bevægede sig fremad.

Denne stolte Olding var klædt i en hvid, juvelbesat Atlaskes Trøje med halvlange Pufærmer, og et guldbroderet Lændeklæde var viklet mangfoldige Gange om Benene, saa det med sine 60 Meter Musselin dannede et Par struttende Benklæder. Hovedet var bedækket med en ejendommelig formet, guldglimrende Hat, og paa Fingrene havde han mange Juvelringe, hvoriblandt den, der bæres af Kandys højeste Chef.

Efter ham kom en hel Skare, næsten lige saa prægtig klædte Landsbyøverster.

Og Toget skred frem i Natten med afvekslende Rækker af Elefanter, Musikanter og Dansere, indtil alle de 52 Elefanter var passerede.

Hele den brogede, fantastiske Procession med de skønne, mørkebrune Mennesker og de stengraa Elefantkolosser i røde Skaberakker drog én forbi som en østerlandsk Drøm fra 1001 Nat.

Jeg tog Afsked med min frivillige Eskorte af indiske Soldater og vendte mig mod den af palmeklædte Høje indrammede, klare Sø, der er en af Kandys skønneste Juveler. Efterhaanden som Larmen af Musikken døde hen, blev kun Lyden af Tamtamerne tilbage — en Lyd, der ligesom danner Omkvædet paa Kandys vidunderlige Skønhed og Eventyrstemning.

Denne egne Stemning, som man særlig betages af der, er forskellig fra alle andre Steders. Den er ligesom forstærket til det eventyrliges og overjordiskes højeste Potens og særlig gribende i en stjerneklar Nats fosforlysende Stilhed, naar Ildfluerne flagrer mellem Palmerne som smaa Stjerner, der leger Kispus fra Krone til Krone højt oppe i Luften samt rundt om en og nede i Engens høje Græs.

Ildglimtene lyser og slukkes og kommer igen tilsyne; — sejler ud over den klare Sø og spejler sig deri, ligesom Maanen og de store Stjerner.

Disse Stjerner, der ligesom overbærende og smilende betragter de smaa Insekter, der søger at efterligne deres Skær, men som kun funkler et lille Moment, medens Stjernerne vedbliver gennem uendelige Tider, paa samme Vis som de i Tusinder og atter Tusinder af Aar har skuet ned paa Kandys klare Sø og hele den lille Jord!

Vandring i Urskoven ved Anuradhapura.

Under mit Ophold paa Ceylon fik jeg Lyst til at se de berømte Oldtidsmindesmærker, der ligger Nord for de høje Bjerge i Midten af Øen. De er fra en Tidsalder, der er meget ældre end den nordiske Oldtid, og de stammer fra Ceylons Blomstringstid, som maa ligge mere end 2000 Aar tilbage.

Fra ca. 300 Aar f. Chr. skriver sig Ruinerne af den store By Anuradhapura, der laa glemt og begravet under Urskoven i mere end 2000 Aar. I de sidste 40—50 Aar er mere og mere af den gamle By dukket op igen og befriet fra Udskovens Kvælertag, og den er nu en sand Guldgrube for arkæologisk og historisk Forskning.

Jeg tog afsted med Morgentoget en Dag i Juli for at køre den 125 miles lange Vej derhen. Fra Toget saa jeg rigtig, hvorledes Vegetationen efterhaanden forandrede sig, ligesom Klimaet blev et helt andet. I Colombo herskede Sydvest-Monsunen med dens daglige, heftige Regnskyl og fugtighede Luft.

I den sydvestlige og sydlige Del af Ceylon bestaar Vegetationen hovedsagelig af mange forskellige Palmearter samt Brødfrugt, Jack- og Gummitræer foruden Bananplanter, Cacao, Vanille, Kanel og Risplanter. Naar man kommer nogle Mil Nord for Colombo, aftager Fugtigheden, Regnskyerne forsvinder, og Vegetationen forandres.

Man ser nu mest tørt Krat med enkeltstaaende høje Træer imellem og en udtørret Jordbund.

Efter et Par Timers Kørsel kom vi ind i Junglen, som kun var ryddet, hvor Banen gik, medens Krattet stod tæt paa begge Sider.

Der er langt mellem Menneskeboliger, og Egnen ser ganske ukultiveret ud, hvad den ogsaa for største Delen er.

Kun hist og her ser man en lille Rismark eller en Bomulds- eller Tobaksplantage. Regeringen har søgt at anlægge saadanne paa Steder, hvor man ved at udbedre gamle Vandtanks kunde skaffe Vand til Overrisling af Jorden.

Tidligere, d. v. s. for ca. 2000 Aar siden, var hele den tørre Del af Ceylon oversaaet med kunstig anlagte Vandreservoirer, der ved et særlig anlagt Overrislingssystem modtog Vand fra de vandrige Bjerge, og igen afgav dette til de lavere liggende Dele af Øen, som derved gjordes beboelige og opdyrkelige, ja rige og frugtbare.

Senere lod man det hele forfalde, og denne Del af Landet blev øde, ubeboeligt og fattigt. Saa fattigt, at Menneskene maatte overlade det til de vilde Dyr og Junglen. Og endnu den Dag idag er Snese af Kvadratmil udelukkende Jungle og Tilholdssted for Elefanter, Leoparder og andre vilde Dyr.

Disse færdes lige op til Anuradhapura, som faktisk ligger gemt og næsten begravet i den store Jungle. Da man begyndte at grave Dele af Byen ud og blotte Ruinerne, forbavsedes og imponeredes man over, hvad Junglen gemte. Man har blottet Ruiner og Mindesmærker, som ikke staar tilbage for de største og interessanteste, der findes i Verden.

Spredte over et mægtigt Areal findes talrige Rester af Templer, Paladser og Bade samt Vandtanks, udførte med den største Kunst og en egenartet Struktur.

Alle disse Ruiner er lette at naa fra Hotellet, som ligger i en stor Park ved den beboede Del af Anuradhapura.

Dette Hotel, som er under Regeringens Kontrol, og med Priser fastsatte af denne, er oprettet i Lighed med mange andre Hoteller eller rettere Rasthuse, som findes over hele Øen til Brug for Regeringsagenter og almindelige Rejsende. De er særdeles komfortable og endog luxuøst indrettede, ligesom man faar fortrinlig Mad der.

Aldrig skal jeg glemme den fortryllende Udsigt fra den store Terrasse udenfor Soveværelserne, naar jeg sad der om Aftenen i Maaneskinnet og nød Stilheden, der kun afbrødes af Lyde fra Insekter, Fugle og Junglens vilde Dyr. De eneste Gæster foruden mig, var en indisk Rajah med sin engelske Adjutant og 3 Tjenere; Rajahen og hans Ledsager sad ogsaa paa Terrassen.

Naar man sad der, kom man i en egen Stemning, man maatte uvilkaarlig tænke paa, hvorledes Omgivelserne havde set ud for 2000 Aar siden, da Egnen var tæt befolket med rige, blomstrende Byer og høj Kultur. Da byggede Kong Duthagamini Messingpaladset, der havde ni Etager og Tusinde Værelser udstyrede med ødsel Pragt. Væggene var beklædte med Sølv og Karnisserne med ædle Stene; Blomsterornamenterne derpaa var straalende af Diamanter, og Rankerne var af Guld. I Paladsets Sal var en Række Søjler med udskaarne Løver og andre Dyr, hvor imellem Festons af ægte Perler.

Midt i Hallen stod en skøn og pragtfuld Elfenbenstrone, paa hvis ene Side Solen straalede i Guld. Paa den anden Side var Maanen i Sølv og paa den tredie Stjernerne i Perler. Fra Tronens gyldne Hjørner udgik Slyngplanter, ligeledes dannede af Guld, de var opheftede forskellige Steder i Hallen. Tæpper af umaadelig Værdi bedækkede Tronen, og en dejlig Elfenbensvifte var ophængt over den.

En Mængde Løjbænke og Siddepladser, alle kunstfærdig udførte, var spredte rundt om i den tæppebelagte Hal, hvori et hvert Stykke Husgeraad var saa pragtfuldt, at endog Kummerne til at vaske Fødderne i var af det pure Guld.

Dette Palads var beboet af Præster, som altsaa i hine fjerne Tider nød betydelig mere Komfort end i vore Dage,

da de bor meget tarveligt og hver Dag maa tigge den Føde, de behøver.

Af Paladset staar den Dag i Dag de 1600 Granitsøjler, som bar de øvre Stokværker. Mægtige Træer vokser nu imellem dem, og deres Kroner maa erstatte de forgyldte Lofter.

At man paa Kong Duthagaminis Tid, da Buddhismen blev indført paa Ceylon, ikke var bange for at give sig i Lag med store og kostbare Bygningsværker, ser man af de mægtige og talrige Ruiner, der endnu findes spredte over Anuradhapura og Omegn.

En af de største er Ruanveli eller Guldstøvdagobaen. (En Dagoba er et Relikvi-Gemmested, bygget i Klokkeform.)

Vi kommer til denne Dagoba gennem en Allé af Granitsøjler, der tidligere har baaret et Tag saa højtsiddende, at Elefanter mageligt kunde passere under det. Paa den anden Side af Passagen er en flisebelagt Platform, som omgiver hele Dagobaen og er beregnet paa, at Processioner af Elefanter kan gaa paa den.

Midt paa Platformen staar Dagobaen, som er 90 m høj, og i hvert Verdenshjørne har den et vældigt Stenalter med kunstfærdig udhugne Elefanter i Granit.

Nær det ene Alter staar en kolossal Statue af Kong Tissa, der kom paa Tronen Aar 19 f. Chr., og endvidere ser man fire andre Statuer af Buddhaer og en Konge. Disse Statuer er særdeles fint udførte og vel bevarede. Kun mangler de Ædelstenene, der har prydet dem, samt Farverne.

I en Beretning fra gamle Dage — skrevet paa Anuradhapuras Glanstid — kan man læse om, hvordan det gik til ved denne og andre Dagobaers Bygning og Indvielse. Grunden blev lagt af runde Sten, der blev trampede ned i Ler af Elefanter, hvis Fødder var beskyttede med Lædersko. Saa

kom et Lag Murværk og derpaa et Lag Cement; over dette igen Sten, og saa en 8 Tommer tyk Messingplade, omgivet af en Masse, bestaaende af Kapithatræets Gummi, blandet med Saften af smaa røde Kokosnødder. Sluttelig anbragtes en 7 Tommer tyk Sølvplade over det Hele, og Grunden var færdig.

Kongen lagde saa den første Sten, under stor Højtidelighed.

Han kom i et Optog med Elefanter, Dansere og Danserinder samt 40,000 Soldater og stillede sig midt paa den lagte Grund. Med en Sølvkæde udmaalte han en stor Cirkel. I Centrum anbragte han 8 Guld- og 8 Sølvvaser omgivne af 1000 Blomstervaser. Derpaa lagde han Grundstenen med de indgraverede Tegn i det østlige Hjørne.

Og Jorden skælvede!

Inden i Dagobaen blev anbragt et Botræ af kostbart Metal, 3 m højt. Rødderne var af Koral, Stammen af Sølv og Bladene af Guld med indlagte Ædelstene. Uden om lagdes utallige, uvurderlige Kostbarheder af ædle Metaller og Perler.

Alle disse Skatte maa endnu findes i Dagobaerne, thi trods al anvendt Umage er det ikke lykkedes Buddhismens Modstandere, der senere fik Magten, at trænge ind i dem.

Under mine Vandringer i Junglen saa jeg endnu tre andre Dagobaer, hvoraf en var over 100 m høj, og store Træer voksede paa deres Kupler. Det var ganske ejendommeligt at gaa der alene mellem disse Vidner om en længst forgangen Tid. Jeg opdagede mange andre spredte Levninger. Fjernt fra de andre stod en Buddha og sov eller drømte med et mystisk Udtryk i sit rolige Ansigt.

I flere Dage gik jeg rundt i Skoven den hele lange, hede Dag, og jeg saa flere vilde Dyr, dog heldigvis ingen Leoparder, Bjørne eller Elefanter. Man havde nok fortalt mig, at

de vilde Dyr ikke gjorde Mennesker noget, der var Dyr nok for dem at æde, men . . .

Kun Slanger, Aber, Fugle og Insekter saa jeg i Mængder og saa en enlig Sjakal. I en Vandtank og rundt om den laa store Krokodiller.

Endelig saa jeg nogle af de smaa Urtidsmennesker, som bor i Træer og skyder med Bue og Pile. De saa ynkelige og forskræmte ud med deres lange, strittende Haar, og de gaar en hurtig Undergang imøde.

Mihintale.

En tidlig Morgen medens der endnu var lidt Kølighed i Luften, og Solen endnu ikke havde naaet at kaste sine glødende Straaler ned mellem Junglens Træer, kørte jeg i en let Kalechevogn til det otte miles fra Hotellet beliggende hellige Bjerg Mihintale. Til det Sted, hvor Buddhas hellige Lære første Gang forkyndtes for Singaleserkongen Petissa den Anden, Aar 236 efter Buddha og ca. 300 Aar før Christi Fødsel.

Denne 2200 Aar gamle Begivenhed satte Spor, der ikke alene prægede Ceylons Beboeres aandelige Liv til den Dag i Dag, men ogsaa satte ydre Spor paa Bjerget Mihintale, der rejser sine Klippevægge ca. 330 m op over det flade Land.

Det var en vidunderlig Morgen, og man saa Skoven ligesom vaagne til Liv. Skræmmet af Støjen fra Vognen trak Sjakalen sig lidt tilbage og kiggede frem bag et Træ; en vældig Skildpadde plumpede ned i Bækken fra en Sten ved Kanten. Sommerfugle flagrede omkring som faldende Blade fra Træerne efter den første Frost hos os. Aberne svang sig i lange Spring fra Gren til Gren og fulgte os nysgerrige paa korte Strækninger. Firben og andre Smaadyr

gemte sig bag Termitboliger, der lignede smaa Slotte med Taarne og Tinder. Vi havde ligesom en Følelse af at komme bag paa Junglens Beboere og gribe dem paa fersk Gerning i deres Morgentravlhed.

Kun Junglens store Dyr, Elefanten, Bjørnen og Leoparden holdt sig dybere inde i Skoven; de færdes ikke paa alfar Vej om Dagen. Solen stod dog snart saa højt paa Himlen, at den brændte paa Kalechen, og den maatte slaas op. Efter et Par Timers Kørsel kom man til et mere aabent Sted i Skoven med et Par enkelte Hytter, og Vognen holdt.

Ad en smal Sti, som man ikke kunde se hvor førte hen, kom jeg til en mægtig Granittrappe, der pegede jævnt opad. Trappen laa der 4—5 m bred, midt i den tætte Skov, hvor den dannede en lys, solbeskinnet Aabning, der førte lige opad. Firben, Slanger og andre Dyr smuttede omkring, over og mellem Stentrinene, der hist og her i Aartusindernes Løb havde forskudt sig.

Følgende den solide gamle Himmelstige, der efterhaanden blev smallere og smallere, og som øverst oppe var hugget ind i den solide Klippe, naaede jeg efter 1850 Trin Toppen af Bjerget.

Denne frembød et stort, ujævnt Terrain, hist og her med Træer og Buske, hvorimellem en Mængde Ruiner af gamle Templer og Munkeboliger, Damme og Trapper. Enkelte velholdte Munkeboliger vidnede om, at de stadig var beboede. Ved at klavre op paa den højeste Klippetop saa jeg, at Bjerget paa tre Sider var stejlt og utilgængeligt; kun paa den Side, hvor Trappen laa, skraanede det ret jævnt.

En storslaaet Udsigt over fladt Land og Kvadratmile Urskov, og Havet blinkende i det fjærne mod Øst, medens Bjerge blaanede mod Syd, fik én til næsten at tabe Vejret af Henrykkelse.

Og af Varme! — For her paa denne frie Klippetop

brændte den tropiske Sol, saa Luften flimrede, naar man saa ud over den mægtige Vidde, hvor Træernes Toppe kun enkelte Steder gav Plads for en lille Sø eller en smaragdgrøn Rismark.

Snart maatte jeg søge Ly for den værste Sol og gaa paa Opdagelse blandt Bjergets halvt begravne Oldtidslevninger.

Paa Væggen i en Klippehule var malet en Buddhistpræst i sin gule Toga og en Kriger, der jagede et Dyr. Fra de gamle Beretninger vidste jeg, at dette Maleri forestillede Kong Petissa den Andens Møde med den Buddhistpræst, der var kommet fra Indien for at omvende ham til Buddhas Lære. Præsten var den mægtige Konge Darmasokas Søn, og han havde ved sin Tankes Magt faaet Skovens Dæmon til at omskabe sig til et Dyr, som lokkede Kongen hen til det Sted, hvor han og 6 andre Præster sad i Skoven. Kongen sendte en Pil efter Dyret, men dette løb hurtigere end Pilen og forsvandt, da det kom til Præsternes Nærhed.

Kongen saa sig om, og saa da den ene Præst sidde paa Jorden i Vildnisset, for denne havde gjort de 6 andre usynlige for ikke at skræmme Kongen, der aldrig før havde set Præster i gule Dragter.

Præsten sagde: »Tissa, kom til mig!«

Kongen, der blev meget vred over denne Tiltale, idet ingen paa Ceylon havde Ret til at kalde ham saaledes, sagde heftig: »Hvem er du skaldede, hvidtandede Mand med det gule Klædebon?«

Præsten saa paa ham med Medlidenhed og sagde, at han ikke skulde bruge saadanne Udtryk, hvorpaa han prædikede for ham, saa Vildnissets Guder gav et Raab af Glæde; han fortalte Kongen, at han var kommet til Ceylon fra Jambudvipa, fordi han elskede ham, og at han var Buddhas Barn. Alle de tre Verdeners Beboere var kun Buddhas Tjenere.

Da Kongen hørte Ordene *Buddhas Barn,* blev han gre-

ben af stor Glæde; han smed sine Vaaben og knælede ned for Præsten. Snart efter kom Kongens Følge tilstede, og de 6 andre Præster blev synlige.

Kongen spurgte, hvor de 6 Præster pludselig var kommet fra, og han fik det Svar, at de havde været der hele Tiden, men at han ikke havde kunnet se dem.

Kongen, som saa dette Mirakel, spurgte om der var flere Præster i Jambudvipa. Præsten bad en Bøn og svarede, at der var utallige Præster der, som kunde gaa gennem Luften. For at prøve Kongens Fatteevne gav han ham flere gaadefulde Spørgsmaal, som Kongen besvarede, og han prædikede derpaa, hvad Buddha havde indgivet ham. Kongen og hans 40,000 Mand omvendte sig. Beretningen fortæller videre om Buddhismens Indførelse, og om hvorledes Mennesker, Dæmoner og Slanger omvendte sig. Og Kong Petissa byggede de Templer, jeg lige havde set Ruinerne af. Og de Munkeboliger, jeg havde for Øje, blev byggede tilligemed flere andre.

Præsten Mahinda og 32 andre Præster bosatte sig paa Bjerget Mihintale. — Fra nogle Celler hører jeg Mumlen fra de Præster, der stadig bor her midt i Vildnisset og beder for den syndige Verden, akkurat som de for lange Tider siden bad for Kong Petissa.

Der kunde skrives meget om alt, hvad jeg saa og oplevede paa Ceylon, hvorfra jeg har saa mange Minder, men der skal jo være en Ende paa alt, og jeg maa derfor nøjes med at tage dem frem for mig selv, og helst paa en kold Vinteraften varme mig ved at tænke paa tropisk Hede, flammende Træer, Palmer og det store Oceans Brusen.

To Gange efter Besøget hos min Broder har jeg været i Colombo og fundet det noget forandret, men Naturen forandres ikke, og min Broders Bungalov stod endnu som før, da jeg saa den for faa Aar siden.

Hjemkommet fra den lange Rejse.

I Slutningen af 1910 kom jeg hjem efter et Aars Fraværelse og tog fat igen paa Hospitalet.

Der gik nogle rolige Aar med Arbejde og smaa Rejser i de ordinære Ferier. I disse besøgte jeg Finland, Norge og krydsede Atlanten for, som Dansk røde Kors Delegerede, at deltage i en Konference i Washington. Min Meddelegerede var Stabslæge Sophus Meyer.

Der var egentlig aldrig noget, der havde trukket i mig for at komme til Amerika, hvor der ingen gammel Kultur fandtes som i Asien, og det var med ret smaa Forventninger, jeg rejste dertil. Men Rejsen blev meget interessant, og Forventningerne meget overgaaede.

Derfor vil jeg omtale denne Rejse lidt nærmere.

I April 1912 rejste vi til New York med S/S. Oscar II. Men inden vi gik i Land, tog vi over til Ellis Island med Skibets Læge for at se, hvorledes Emigranterne blev behandlede der. Vi overværede den meget indgaaende Kontrol, der udøvedes overfor disse Mennesker, der blev sigtede, inden de fik Lov til at betræde Amerikas Jord.

I New York saa jeg naturligvis alt, hvad jeg kunde naa at se, Udsigten fra en Skyskraber, Hippodromen, Centralparken og meget mere.

Mest Indtryk gjorde dog næsten et Besøg i *Stock Exchange* Børsen, hvor et Medlem indførte os, da Adgang ellers ikke tilstededes.

Det var som at komme ind i en Galeanstalt, hvor exalterede, raabende Gale løb rundt mellem hverandre. De, der vilde sælge, blev omgivet af en Flok raabende Mænd, der stak Fingrene i Ansigtet paa dem og slog Hatten ned over Øjnene paa de foranstaaende Købere, medens Telegrafbude uophørlig stak Sedler i Hænderne paa Sælgerne, der

tillige skulde have Øjnene paa de skiftende Tal paa en stor Væg. Man forstod ikke, at nogen kunde bevare Aandsevner og Koldblodighed nok under disse Forhold til at afgøre Forretninger, der ofte drejede sig om Millioner. Da Børstiden var forbi, saa vi flere segne udmattede og ligblege om paa Stole for at puste ud ovenpaa Anstrengelserne. Vor Ledsager fortalte os, at han selv i Løbet af nogle Minutter en Dag havde mistet 1½ Million Dollars.

Ogsaa et Besøg i Henry Street Settlement, i den nedre Bys Fattigkvarter, mellem Italienere, Jøder og Russere, hvor vi blev vist rundt af selve den bekendte Miss Dock, en elskelig Filantrop, var af meget stor Interesse. Der var Lokaler for alle mulige Formaal til Fattiges Gavn.

Bagefter gik hun med os gennem de overfyldte Gader, hvor alle solgte alt muligt Skrammel og Mad fra Trækvogne og Stader, til andre ligesaa fattige Folk. Overalt kendte man hende og hilste hende med Venlighed.

Washington var meget forskellig fra New York. Det var en fornem, ren By, en stilfuld Stad, med brede Alleer, grønne Squarer, og de offentlige Bygninger var alle holdte i samme Stil og i hvidt Marmor. Særlig Capitol virkede imponerende.

Konferencen afholdtes i »Panamerican Union Building«s pragtfulde Marmorlokaler, og den varede ti Dage. Der var mødt 200 Delegerede fra hele Verden, og man lærte dem alle at kende, da man hver Dag til Lunch som Amerikas Gæster spiste sammen, siddende paa skiftende Pladser.

Den danske Gesandt og hans Frue, Grev og Grevinde Moltke, tog sig med stor Venlighed af os danske Delegerede og førte os i de faa ledige Timer, vi havde, ud og viste os den smukke Omegn. Vi havde daglig flere Timers Møde, og der blev behandlet mange Spørgsmaal af Interesse for Røde Kors.

Vi blev desuden overvældede med Indbydelser til Millionærer, Institutioner og ogsaa en til *Det hvide Hus,* hvor den Gang Mr. Taft residerede. Vi var en Udflugt til George Washingtons Hjem, Mt. Vernon, hvor alt stod som paa hans Tid. Vi sejlede med Præsidentens Lystjagt, Mayflower, paa Potomackfloden, kort sagt vi nød den største Gæstfrihed. Og de Amerikanere, vi mødte, var en helt anden Type, end jeg havde forestillet mig.

De var højt kultiverede og af et stort Format, som kun store Forhold kan fostre.

Betjeningen paa Hotellerne var Negre, og det var første Gang, jeg kom dem paa nærmere Hold.

Mine Kjoler var, efter Datidens Mode, knappede i Ryggen, og dette voldte mig nogen Vanskelighed, da jeg ikke selv kunde naa alle Knapperne, hverken ovenfra eller nedenfra, hvormeget jeg saa vred mine Arme.

Min Meddelegerede var saa venlig at hjælpe mig, naar vi skulde ud sammen, men da vi altid kom hjem paa forskellig Tid om Aftenen, og der ingen Piger fandtes, maatte jeg faa Negeren fra Elevatoren til at knappe mig op, hvad der øjensynlig voldte ham en stor Fornøjelse.

Den 15. Maj om Morgenen fik vi at vide, at vor Konge, Frederik den VIII, var død i Hamburg, og dermed var vor Deltagelse i Festlighederne forbi; i Møderne, der et Par Dage efter var forbi, deltog vi dog selvfølgelig. Vi maatte saa se at tilbringe den øvrige Tid paa anden Maade.

En Dag gik vi hen paa et fint Hotel for at spise en bedre Middag og bestilte noget, der saa godt ud paa Spisesedlen, som vi ikke kunde hitte ud af, da vi ikke kendte Navnene paa amerikanske Retter. Til vor store Skuffelse kom der en Kødbolle, saa stor som en Kanonkugle, med et Kaalblad paa; og bagefter vilde vi i Biograf, men da vi havde siddet

nogle Minutter, viste det sig, at det var en Varieté af en saadan Art, at vi fandt det heldigst at gaa.

Paa Hjemvejen saa vi Niagara og tog saa tilbage til New York, hvor jeg var indbudt til at være Forstanderinden, Miss Maxwells, Gæst paa Presbyterian Hospital. Medens jeg boede der, kom de Japanere, jeg havde været sammen med i Washington, for at se Hospitalet. D. v. s. de vilde egentlig ikke se det, men sætte sig ind i alle mulige praktiske og etiske Forhold vedrørende Sygeplejersker. De bad om at faa alle Lærebøger, som Sygeplejersker blev uddannede efter, samt Emblemet. Dette sidste fik de dog ikke, men Besked paa alt, hvad de spurgte om vedrørende Sygeplejerskernes Forhold til hinanden, til Lægerne, til Patienterne, til det overordnede og til det underordnede Personale.

Vi tog sammen hen for at se paa nogle sociale Institutioner af Interesse, og saa skiltes vore Veje.

Efter nogle fornøjelige Dage rejste vi hjem igen, og jeg fortrød ikke de Penge, jeg havde ofret paa Rejsen, der langt havde oversteget mine Forventninger.

Dagbogsoptegnelser fra Vinteren 1918-19.

Med Krigsfanger over Nordsøen.

Jeg havde faaet Orlov fra min Stilling som ledende Oversygeplejerske for Hærens Sygeplejerskekorps for at assistere ved Hjemtransporten af engelske Krigsfanger fra Tyskland efter Vaabenstilstanden.

Vinteren 1918-19 fulgte store Begivenheder Slag i Slag. I November sluttedes Vaabenstilstanden mellem de krigsførende Magter.

Kejser Vilhelm og alle tyske Fyrster afsattes efter Kejserens Flugt til Holland.

Begivenhedernes Dønninger naaede ogsaa Danmark, og de store Mængder af hjemvendende Soldater oversvømmede særlig København og satte næsten Byen paa den anden Ende.

Ikke saa snart var Vaabenstilstanden erklæret, før Ententen ilede med at faa sine Krigsfanger ud af Tyskland og hjem til de respektive Lande.

Danmark skulde besørge Transporten, særlig af engelske og franske Soldater, der ikke ad nærmere Vej kunde komme hjem.

Britisk Røde Kors i København traf Aftaler om Skibe, Læger, Sygeplejersker m. m., og allerede den 21. November afgik de første Skibe til Sassnitz for at hente Krigsfanger.

Fra denne Dag gik en Strøm af fremmede Soldater gennem København. De ankom ofte hurtigere, end de kunde komme videre, og Gaderne myldrede med Englændere, Franskmænd, Italienere, Serbere o. s. v.

Komiteer oprettedes til at tage sig af dem. De anbragtes i Kaserner, Lejre og Barakker. Mange syge kom paa Garnisonssygehusene og i Hospitalsskibe.

Det var en vældig Virksomhed, der kom igang.

Da jeg fik at vide om Transporten til England, og at der var Brug for Sygeplejersker, meldte jeg mig, efter indhentet Tilladelse fra mine foresatte, til Britisk Røde Kors, og blev straks antaget til Tjeneste som Matron, d. v. s. Plejemoder, paa Amerikabaaden Frederik VIII.

Det er enkelte Dagbogsoptegnelser fra Turene over Nordsøen fra 22. November 1918 til Januar 1919, som her gengives i det Haab, at det maa kunne være af en vis Interesse at mindes den Tid og Danmarks Indsats i Arbejdet paa at hjælpe Fangerne hjem.

Første Rejse.

Den 17. November. Professor Mygind har paataget sig at skaffe Læger og Sygeplejersker samt at lede Sanitetstjenesten paa Skibene, der skal transportere de engelske Krigsfanger hjem fra Tyskland.

Nogle af Baadene skal gaa fra Danzig og Stralsund til England direkte, andre fra Sassnitz til København og derfra videre. Tvillingebaadene »Kong Haakon« og »Dronning Maud« skal saaledes hente Soldaterne i Sassnitz. I København skal de omlades i Fr. VIII, der kan tage det hele Antal fra begge disse Baade, nemlig 1.500 paa en Gang og bringe dem videre.

Paa Søndag gaar jeg ombord med fire Sygeplejersker for at ledsage den første Transport.

Den 19. November. Alle de Sygeplejersker, der skal med Skibene, — 35 — var samlede hos Prof. Mygind, hvor vi fik udleveret Legitimationsbeviser, en Syæske samt en Flaske Whisky. Den sidste dog ikke til eget Brug, men til at delikatere Fanger med.

Den koster 16 Kr. Flasken, og Professoren raadede til at tage Etiketten af og sætte »Poison« i Stedet.

Den 21. November. Blev anmodet om at tage med til Sassnitz sammen med Professoren og hans Frue for at hente det første Hold Fanger.

Gik ombord om Aftenen i »Dr. Maud«, der skulde lette næste Morgen Kl. 6. Sejlede afsted i dejligt Vejr. Alle Skibets Lastrum er omdannede til Spise- og Opholdsrum. Vi benyttede Tiden, medens vi sejlede, til at pynte Bordene i alle Spisesalene med Flag og Blomster samt til at indrette en Forbindstue for det Tilfælde, at nogen skulde trænge til at faa skiftet Forbinding. Der kunde jo være saarede iblandt.

Den 26. ved Solnedgang nærmede vi os Tyskland og passerede de høje skovbevoksede Skrænter ved Sassnitz. Det var med ganske ejendommelige Følelser, vi spejdede mod Land.

Siden Krigens Udbrud over 4 Aar forinden havde jeg ikke betraadt Tysklands Jord. Krig og Hungersaar og nu i de sidste Dage Revolution var gaaet hen derover. Det tidligere saa mægtige Kejserdømme var brudt sammen og forvandlet til en Republik.

»Kong Haakon« var kommet og laa allerede i Havnen, da vi stod ind i den. Der viste sig hverken Havnesjovere, Toldmænd eller nogle af alle de Embedsmænd, der tidligere altid modtog et fremmed Skib. Alt var mærkværdig stille,

og ved egen Hjælp maatte vi fortøje og sætte Landgangen fast.

En Mængde Børn, blege og usselt klædte, stod tavse og stirrede paa os. Først da vi hentede alle Skibets Sukkerskaale og delte Indholdet blandt dem, kom der Liv i dem. Det rørte mig at se den Andagt, hvormed de modtog Sukkeret, og deres Omsorg for, at alle skulde faa noget. De puffede selv de bageste Børn frem, for at de kunde faa deres Part.

Der var ingen som helst Formaliteter med at gaa iland. Vi kunde gøre ganske som vi vilde, og vi benyttede os deraf til at gaa en Tur og gøre nogle Indkøb.

En Dame tiltalte mig paa Vejen og bad mig ganske sagte og forlegen, om jeg ikke kunde skaffe hende et Stykke Sæbe.

Tidlig gik vi til Ro, da Togene med Fangerne skulde komme næste Morgen Kl. 6.

Den 23. November. Vi purredes ud Kl. 4½ for at være rede til at tage imod Fangerne, men det blev en lang Ventetid.

Først Kl. 12 rullede et Tog langsomt op for Skibene. Aldrig skal jeg glemme det Syn!

I min Barndom saa jeg paa et Provinsteater »Jorden rundt i 80 Dage«, og deri forekom et Tog, der rullede ind paa Scenen, men ved et Uheld gik Toget fra hinanden, og Vognene splittedes i flere Dele.

Saadan omtrent saa dette Tog ud. Ikke en hel Rude var der i det. Dørene og Siderne var slaaet sammen med Blik, og Maling fandtes ikke mere derpaa.

Men ud af hver eneste knust Rude stak Hoveder, saa tæt, at man ikke begriber, de kunde komme ind igen. Og viftende Smaaflag. Alle disse Hoveder raabte og sang, og Flagene viftede til os.

Kupédørene var laasede, for at ikke alle skulde styrte ud paa een Gang og Forvirring opstaa.

Men nu blev Vogn efter Vogn lukket op, og ud af hver væltede Mænd og Bagage uden Ende. Man forstod ikke, at alle disse Mennesker havde kunnet finde Plads.

Nu strømmede de mod de to Skibes Landgange. Professorinden bød med Taarer i Øjnene sine Landsmænd velkommen ombord fra Landgangen, hvor vi alle modtog dem, og vi førte dem derefter ned og bænkede dem ved de lange Borde.

Det var en mærkværdig Samling Mænd, vi havde for os. I alle Aldre, fra 16—65 Aar. Og tilhørende alle Klasser og Livsstillinger. Ca. 200 sorte var der iblandt. Men alle i de brune Fangedragter med det mørke, fastsyede Armbind.

Denne Transport bestod nemlig af Civilfanger fra Ruheleben.

Stille, rolige, ligesom ikke helt vaagne efter en ond Drøm, sad de. De kunde ikke forstaa, at de nu efter fire Aars Fangenskab var frie Mænd.

Kl. 3 sejlede vi mod Nord igen med alle ombord. De tyske Børn, der havde faaet store Pakker med Madvarer af Englænderne, viftede til os, saalænge de kunde se os.

En Torpedobaad ledede os gennem Minefelterne i Sundet, og Kl. 10½ lagde vi til i Frihavnen bag Fr. VIII for straks at gaa ombord der.

Det prægtige Skib var festlig oplyst fra Ende til anden, og Trapper, Saloner, Kamre og Lastrum var varme, lyse og indbydende efter den kolde Tur over Østersøen.

Der var en Del syge og svage, vi skulde have anbragt i Hospitalsafdelingerne, hvoraf der var to i Forenden og to i Agterenden. Ved Hjælp af de fire Sygeplejersker, der nu traadte til, samt andre velvillige Sjæle, lykkedes det at faa

alle installerede, saa at vi selv kunde gaa til Ro Kl. 1. Det havde ogsaa været en lang Dag fra Kl. 4½ om Morgenen.

Kl. 5 den følgende Morgen lagde vi fra og stod ud i Sundet.

Der var 4 danske Læger ombord, og Dr. Guildal var Overlæge paa denne første Tur.

Den 24. November. Tidligt om Morgenen gik Lægerne og jeg rundt i hele Skibet for at se, hvorledes alle Englænderne var installerede. Det var en lang og vildsom Tur, vi maatte have en kyndig Fører til at vise os alle de mange Nedgange til de forskellige Lastrum, hvor Senge var anbragt lagvis helt ned til det dybeste Dyb af Skibet.

For at der ikke skulde komme Fortrydelse med Hensyn til, hvem der skulde ligge i de fine Kahytter paa 1ste Klasse og hvem, der skulde være paa 2den, 3die eller i Lastrummene, havde Professoren, meget snedig, Dagen forud udtaget en Komité af Krigsfanger, der selv skulde fordele alle Køjer ombord i Fr. VIII og Numrene dertil.

Dette viste sig at være meget forudseende; for da vi kom ned i et af de dybeste Rum, der forøvrigt var meget luftigt og vel oplyst, og hvor hovedsagelig Negrene havde faaet Plads, kom der en meget ophidset sort Fyr og beklagede sig over, at han var lagt mellem Negre. »I am a white man, Sir.« Det var umuligt for os at se, at han var hvid. men han følte sig altsaa hvid indvendig.

Vi kunde kun henvise ham til hans egen Kvartermester, hvem han jo kunde forsøge at overbevise om, at han virkelig var hvid. De andre sorte hørte med rullende Øjne paa denne Diskussion.

Vi talte med mange af vore Passagerer baade paa denne Runde, og da de kom op. De var stille, høflige og velopdragne, og det var en Glæde at færdes iblandt dem.

Alle disse Mennesker havde tilfældigt været i Tyskland,

da Krigen brød ud. Der var hele Skibsbesætninger fra Kaptajn til Skibsdreng, tilfældige Rejsende, Artister, Badegæster o. s. v., o. s. v., og alle havde maattet tilbringe fire lange Aar i Ruheleben. De viste mig trykte Papirer, Tyskerne havde givet dem med hjem, hvori der stod, at de beklagede, at de havde været strenge mod dem, og de bad dem glemme dette og være Venner med dem.

Den 25. November. Der var stor Konsultation hos Lægen i Dag. Mange havde daarlig Mave, fordi de havde spist for meget af den dejlige danske Mad.

I Nat laa vi stille paa Grund af Minefaren. Man kan ikke passere Minefelterne om Natten. Et Skib sprang i Luften her i Nordsøen for 2 Dage siden. Men saa snart det blev lyst, sejlede vi fra Skagen. Vejret er stille og Søen rolig. Det er dejligt at sejle en Gang igen!

I de store Saloner sidder Englænderne og halvsover i Lænestolene. De er som halvdøde Fluer at se til i Varmen. De har ikke været i opvarmede Rum i over 4 Aar. Om Aftenen talte jeg med to unge Mænd, der havde været ombord paa et japansk Skib, da »Möwe« sænkede det, og i 5 Maaneder havde de maattet sejle rundt med dette Fartøj og sænke Skibe, før de blev sat i Land og sendt til Fangelejren.

Jeg talte ogsaa med en Sir John et eller andet, som var fanget for to Aar siden paa Vejen til Holland. Han var en ældre Mand at se til. Jeg spurgte ham, om han havde været i *Relief*-Komiteen. Han satte et højst mærkværdigt Ansigt op og svarede: Nej, i *Blokade*væsenet!

Se, det var jo to temmelig forskellige Formaal!

Den 26. November kom vi til Skotland og tog Lods til Spurnhead, hvor vi fik en ny Lods, der skulde føre os op ad Humberen til Hull.

Vi mødte nu mange, ganske mærkværdig camouflerede

Skibe, overmalede paa den vildeste kubistiske Maade med brogede Farver. Det var paa Afstand umuligt at se, hvad der var for eller bag paa saadant et Skib, eller om det var et eller flere Vrag, der laa i Bunke.

Disse Skibe samt et Par Snese Trawlere sejlede, da de fik Øje paa Fr. VIII, hen paa begge Sider og fulgte os hele Vejen op forbi Grimsby og videre, idet de opførte den mest infernalske Tudekoncert fra alle Dampfløjterne til Ære for de hjemvendende Fanger. Samtidig vinkede og viftede alle Folkene paa det kraftigste.

Det saa festligt ud, men man maatte holde sig for Ørerne, for at Trommehinderne ikke skulde sprænges ved denne gyselige Kattemusik.

Vore Fanger begyndte nu at blive levende igen og glæde sig til Hjemkomsten.

Den 27. November. Det var en festlig Opsejling, men dermed holdt ogsaa Festligheden op. Hele Dagen gik, efter at vi var kommet til Hull, med at landsætte vore Mænd, og først om Aftenen Kl. 8 blev de syge hentede.

Man mærkede imidlertid, at havde de ikke lært andet i Fangelejren, saa havde de lært at vente.

Med uendelig Taalmodighed fandt de sig deri og i at blive sendt til en Lejr et Par Dage i Stedet for at ile hjem til deres Familie, hvad de jo brændte efter.

Om Aftenen befandt vi Læger og Sygeplejersker os endelig alene tilbage paa det kolossale Skib, og der herskede en mærkværdig Stilhed efter Dagens Larm.

Vi maatte ikke gaa i Land for de engelske Myndigheder, men haabede paa at faa Lov næste Dag. Saa vilde vi tage til York for at se den berømte Katedral. —

Det blev dog ikke til noget med at komme i Land denne Gang. Der kom en engelsk Officer med 6 Mand ombord.

De skulde for Fremtiden sejle med og tage sig af Fangernes Forplejning og Forsyning med nye Klæder.

Det blev imidlertid en lang Historie, før vi naaede hjem til Danmark igen, for først skulde vi til Middlesborough for at gaa i Tørdok og derpaa til Newcastle efter Kul.

Og intet gik hurtigt i de Dage.

Først maatte vi vente paa, at Dokken skulde blive ledig, og saa, da vi endelig kom ind, var det smaat med Arbejdskraft til at bundskrabe det enorme Skib. Arbejdsfolkene viste sig at være smaa Kvinder med nogle diminutive Skrabere.

Vi fik god Tid til at nyde Udsigten fra Dækket til de lige overfor liggende Højovne, hvor smeltet, glødende Jern løb sydende og gnistrende ud, medens himmelhøje Flammer og rødt lysende Damp slog op mod den mørke, røgsvangre Himmel.

Vi kunde stadig ikke faa Tilladelse til at gaa i Land, men maatte blive ombord paa det tørtstaaende Skib. Men snart viste det sig, at vi trods alt *maatte* i Land. Englænderne *maatte* tillade det. For naar et Skib ligger i Tørdok, maa dets W. C.'er ikke benyttes.

Vi oplevede derfor at blive ført i Land et Par Gange daglig af bevæbnede Soldater, der satte os af paa et Kontor i Havnen og bragte os tilbage.

Paa en af disse »Kontor«-Vandringer listede jeg mig ned i Dokken til de smaa Damer og saa dem skrabe Algerne af Bunden paa det mægtige Skrog. De fortalte, at de tjente 7 Shilling 2 Pence om Dagen for 12 Timers Arbejde.

Der var mange søde, unge Piger blandt disse Dokarbejdere.

Ejendommeligt var det at gaa under Kølen paa Frederik VIII.

Den 3. December fik vi endelig Vand under Skroget

igen og sejlede til Newcastle, hvor vi tilbragte 5 Dage, før vi havde faaet vore Kul. Vi laa langt ude paa Tynen i Kulstøv og Røg.

Nu fik vi dog udvirket Tilladelse til at gaa i Land. Vi maatte roes over til et Værft og derfra gaa hen for at melde os paa en Politistation, hvis Vogter brugte over en Time til at føre vore Navne ind i en Bog. Det var imidlertid blevet bælgmørkt, og da ingen Gadelygter i de Dage var tændt i Newcastle eller Omegn paa Grund af Kulmangel, foretrak vi at gaa tilbage til Skibet og vente med at se os om til næste Dag.

Men det var lettere sagt end gjort at finde tilbage gennem det mægtige Skibsværft med alle de Faldgruber og de Genstande, det var opfyldt af, i det sorteste Mørke.

Pludselig fik vi dog Illumination. En af Sygeplejerskerne faldt med det ene Ben ned i en elektrisk Ledning, og hun begyndte at sprutte og lyse og gnistre. Rædselsslagen styrtede vi til og troede, hun var dræbt. Vi fik hende revet op, og heldigvis var hun sluppet med et Hul i Benet.

Til alt Held fandt vi et Skur med en Matros med en Lygte, og han fulgte os nu og skaffede os Forbindelse med vort Skib ved at svinge med Lygten.

Vi oplevede adskilligt mere de Dage i Newcastle, som det vil føre for vidt at nævne her.

Endelig *den 8. December* lettede vi Anker og stod ud i Nordsøen. Vi havde nu faaet en engelsk Officer til ombord. 50 Mil fra Skagen ankrede vi udenfor Minefelterne, som vi først kunde passere næste Morgen, naar det blev lyst.

Den 10. December passerede vi 6 Miner, der laa ganske tæt ved Skibet.

Den 11. December kom vi til København og fik samme Dag 1500 Soldater ombord.

De havde længe ventet paa os og været indkvarteret i København og Omegn.

Allerede samme Aften sejlede vi igen med denne Last, der var meget forskellig fra den forrige.

Denne Gang var det rigtige Soldater. Lutter Menige og unge Mennesker.

Hvor de gassede sig i de fine, hvide Lagner i 1ste Klasses Kahytterne og forøvrigt ogsaa de mindre fine Steder. Der var mange »Dobbeltmennesker«, d. v. s. en Soldat med en anden, som ingen Ben havde, paa Ryggen.

Saadanne to var uadskillelige og blev indkvarterede sammen i de øverste Etager for ikke at behøve at klatre for dybt ned. Det var rørende at se den Omsorg, som de »hele« Mænd viste deres lemlæstede Kammerater.

Vi fik nogle daarlige Folk med Lungebetændelse og lignende paa Hospitalet.

Den 12. December rullede Skibet stærkt, og der var høj Sø. De fleste Tommi'er var søsyge.

Denne Dag passerede noget meget mærkeligt.

Soldaterne, der naturligvis var kommen ombord iført deres brune Fangedragter, men forøvrigt velklædte og med godt Undertøj og gode Støvler, fik Ordre til at tage Bad allesammen, hvilket ogsaa skete i Dagens Løb, men med Besvær, da der ikke var Badeværelser nok til 1500 Mennesker. Hver Mand maatte efter Badet iføre sig nye Klæder fra inderst til yderst og nye Støvler, Kasketter, Frakker o. s. v.

Derefter blev alle 1500 brugte Uniformer med alt Tilbehør smidt i Nordsøen. Intet maatte de beholde. Selv Seler, Kitbags, Støvler m. m., alt maatte ud at svømme.

Havet saa ud, som om det flød med skibbrudne; Kasketter og Uniformer i hundredevis flød ovenpaa, saa langt vi kunde se efter Skibet.

Vort Skibs Fyrbødere og flere af Besætningen var meget forfærdede over den Flothed, at smide alle disse kostbare Sager overbord til ingen Nytte.

De vilde meget gerne have noget af det varme Undertøj og af de dejlige Støvler, og jeg maa tilstaa, at jeg forstod deres Følelser og saa lidt igennem Fingre med, at ikke *alt* fra Patienterne paa Hospitalet gik udenbords.

Motivet til saaledes at skille Soldaterne af med alt, hvad de havde haft i Fangelejrene, maa vel dels søges i Frygten for, at de skulde bringe en eller anden Smitte med hjem, og dels i at de skulde føle, at intet var for godt til dem nu efter alle disse sørgelige Aar. De skulde intet have med hjem, der mindede dem om Fangeaarene.

Men hvad Smittefrygten angik, da var Forholdsreglen lidt forfejlet, idet de jo havde ligget en Nat i deres Køjer i de brugte Klæder, før de fik de nye paa, og Kahytterne saaledes ikke kunde siges at være uinficerede.

At Fangerne var saa velklædte, ligesom de ogsaa var velnærede, da de kom ombord, havde sin Aarsag i, at England havde sendt dem Mad og Klæder under hele Fangetiden og gjort alt, hvad der kunde gøres for dem.

Den 13. December. Vi har efterhaanden faaet 17 Patienter, hvoraf mindst 5 er meget daarlige af Lungebetændelse. Det har været en travl Dag, da vi har maattet bade Krøblingene. Vi fik 3 Mand til Hjælp af Mr. G. (den ene engelske Officer), som er en særdeles flink Mand og meget omsorgsfuld for Soldaterne.

Vi faar nu engelsk Forplejning og spiser det samme som Soldaterne. Kød, Kød og atter Kød til alle Maaltider. Det er en svær Kost. Det var morsomt at se efter Frokosten,

hvorledes alle Tommi'erne defilerede forbi Overhovmesteren, som skænkede dem hver et Glas Portvin og gav dem et Stykke Chokolade. Det faldt aabenbart i deres Smag.

Vejret er bedre i Dag, og i Nat vil vi naa Humberen.

Vi fik en fin Indbydelse af Soldaterne til om Aftenen at overvære en Forestilling, som skulde finde Sted i den store Spisesal paa 1ste Klasse.

Aftenen blev meget livlig. Det blev en fuldstændig Varietéforestilling med Sang, Dans, Steppen og Deklamation. Enkelte optraadte som Damer med lange, gule Krøller.

Jubelen var stor over de forskellige Præstationer, og der var bragende Bifald fra de Hundreder af tætpakkede Tilskuere.

Den 14. December modtoges vi med en lignende Tudekoncert som forrige Gang paa Humberen. Det lød som Brøl fra vilde Rovdyr, der ventede paa Føden. Tommi'erne var henrykte. Kl. 1 lagde vi til ved Kajen, der var fyldt med viftende og begejstrede Mennesker, der gav en varm Velkomst.

Efter halvanden Times Forløb var alle i Land med Bagage og det hele.

Vi havde 15 Patienter paa Baarer at føre i Land, deriblandt vore 5 dødssyge Lungebetændelser. De skulde alle med et Ambulancetog til London; det lykkedes mig dog at bevæge den engelske Læge til at beholde de fire mest syge i Hull, da de sikkert ikke kunde overleve den lange Transport.

Nu var der stille ombord, og vi gik i Dok for at tage Kul.

Den 17. December. Efter at have gennemgaaet en sand Skærsild af Formaliteter tog jeg med en af Lægerne og en Sygeplejerske til York.

Paa Vejen besaa vi en dejlig Kirke i Selby, da der var et længere Ophold der.

Kathedralen i York overgik alt, hvad jeg havde tænkt mig. Den er fuldt saa stor og interessant som Nôtre Dame i Paris, som den minder noget om. Vi besaa den baade ved Dagslys og ved kunstigt Lys, og vi sad en hel Time om Eftermiddagen og hørte paa Musiken fra det dejlige Orgel.

I Kirken fandtes et gammelt Drikkehorn — det danske Horn — et Minde fra Danskertiden.

Det interesserede Præsterne meget at høre, at vi var fra Danmark, og at vi bragte deres Tommi'er hjem fra Fangelejrene.

York var iøvrigt en By af stor Interesse. Ganske middelalderlig med murede Volde omkring og smalle Gader, hvor Husenes fremspringende Etager næsten stødte sammen foroven.

Den 18. December. Influenza, som er stærkt udbredt i Hull, breder sig blandt Skibets Mandskab. Vi har faaet mange syge paa Hospitalet i Dag.

Sejlede fra Hull i stærk Storm.

Den 20. December. Storm og stærk Søgang. Hospitalet fuldt og rundt om i Skibsfolkenes Kamre ligger mange syge. »Baby«, vor yngste Sygeplejerske, der aldrig er søsyg, er utrættelig paa Færde for at finde og hjælpe alle disse Mennesker, hvis Opholdssteder ikke er lette at finde i det vildsomme Skib.

Vi har sendt et traadløst Telegram til København, om at Skibet maa desinficeres, naar det kommer dertil, samt at der maa være Ambulancevogne til at hente de syge.

Nogle af Sygeplejerskerne er ogsaa daarlige. Selv føler jeg mig heller ikke vel, men maa holde Ørerne stive og tage Nattevagten paa Hospitalerne, som er meget ubekvemt anbragte. Halvdelen forude og Halvdelen agterude. En Rejse imellem. At styrte frem og tilbage en stormfuld Vinternat mellem disse to Afdelinger er ingen Spøg.

Den 22. December kom vi til København og fik de syge i Land. Tog selv ud paa Landet til min Familie for at rekreere mig i Juledagene. De to engelske Officerer kommer ogsaa derud for at være der Juleaften og Juledag.

Den 25. December. Disse to Mænds Glæde over at tilbringe Julen i en Familie og under fredelige Forhold var rørende. De var begge gifte, og den ene, der havde Børn hjemme i Sydafrika, hvor han var fra, var en Mand sidst i Trediverne. Men de var som to store Drenge, der har faaet Ferie. De tumlede med Børnene paa Gulvet, og hele Huset genlød af deres glade Latter.

Allerede 1ste Juledagsaften maatte vi 3 dog bryde op og tage tilbage til Fr. VIII, der skulde afgaa næste Morgen.

Tredie Rejse.

Denne Gang havde vi ca. 150 Officerer, 7 Diplomatfamilier og 1200 Soldater ombord.

Den første Nat maatte vi ligge forankrede under Skagen. Det var en forrygende Orkan og Snestorm. Sjældent har jeg set nogen værre. Bølgetoppene piskedes flade, og Skummet røg af dem for det stærke Vindpres.

Lodsen var ikke glad ved at føre Skibet om Skagen og ud i Minefelterne i dette Herrens Vejr, saa vi blev liggende lige til Middag. Men nu begyndte Situationen at blive kritisk.

Skibet drev ind mod Stranden, Ankrene kunde ikke holde det mere.

Soldaterne fik Ordre til at tage Redningsbælter paa.

Under disse Omstændigheder foretrak man at gaa uden om Skagen og se at klare Minerne, saa godt det lod sig gøre i det usigtbare Vejr.

Det lykkedes med Besvær at faa det store Skib op mod Vinden og ud i aaben Sø. Nu begyndte det at rulle frygteligt og omtrent alle ombord blev syge. Vi var sluttelig kun fire tilbage i Salonen om Aftenen, hvor vi fik os en Bridge. Kortene var ofte ved at glide af Bordet, naar Skibet hældede stærkt.

Den 27. December. Stadig Orkan og Søgang. En planlagt Koncert maatte aflyses.

En af vore Musikere, der var syg ved Afgangen fra København, døde om Natten.

Henad Aften fik vi den interessante Oplevelse at redde nogle skibbrudne Søfolk fra en lille hollandsk Skonnert, der drev om i Stormen uden Sejl og Ror. Man var blevet opmærksom paa et Lys, der af og til dukkede op i nogen Afstand, og som gennemtrængte Mørket.

Kaptajnen holdt hen imod det, saa tæt man kunde komme, og man skimtede nu et Fartøj, der brændte Nødblus. Men hvorledes redde Folkene i denne Storm, hvor man ikke kunde komme tæt paa hinanden uden den største Fare?

Da det rygtedes, hvad der var paa Færde, krøb alle de søsyge op paa Promenadedækkene, og herfra blev alle disse Englændere Vidne til en smuk dansk Sømandsdaad.

Redningsbaaden gjordes klar, og det tilstrækkelige Mandskab krøb op i den. Nu svingede Daviderne rundt, og den svævede højt oppe over det oprørte Hav.

Det gjaldt om at faa den hejset ned i en Fart og faa Baaden løs i det rette Sekund, da den ellers vilde blive knust mod Skibets Side eller kæntre.

Under aandeløs Spænding lykkedes det, og Baaden forsvandt i Mørket roet af kraftige Arme. Alle strakte Hals.

Hvor blev den af? Kan den finde de skibbrudne og faa dem i Baaden?

Lidt efter ser vi et lille sort Skib drives af Stormen forbi Fr. VIII's Forende.

Nu dukker Baaden op, og med en heldig og flink Manøvre bliver den løftet op fra Toppen af en Bølgekam, der tumler mod Skibets Side.

Et vældigt Hurra for de kække Sømænd lød i samme Øjeblik fra alle Tilskuernes Struber, og Spændingen var udløst.

Seks forkomne og stive hollandske Søfolk blev reddede ved denne Lejlighed. De havde brændt Nødblus i 48 Timer.

Den 28. December løjede Stormen endelig af, og den planlagte Forestilling kunde holdes om Aftenen. Den vidnede om megen Øvelse og gav Anledning til stor Fornøjelse for Soldaterne.

Med saadanne Adspredelser havde de jo maattet gøre Tilværelsen udholdelig de lange Aar i Fangelejrene.

Om Aftenen kom vor sædvanlige skotske Lods ombord ud for May Island, og vi hilste ham velkommen. Det var en ualmindelig flink og fornøjelig Mand. Han var Admiralitetslods og havde de sidste fire Aar ført engelske Krigsskibe op og ned langs Kysten. Hvad dette vilde sige i bælgmørke, stormfulde Nætter med blændede Lanterner, langs en farlig Kyst og blandt drivende Miner, fik man et lille Begreb om, naar man hørte ham og saa hans snehvide Haar til det unge Ansigt. Ansvaret havde hvidnet Haaret, men ikke berøvet ham hans glimrende Humør.

Naar hans Pligter var tilende, og den næste Lods afløste ham ved Spurnhead, var Mr. Flockard vor uvurderlige Selskabskammerat paa alle Turene til Hull og en Gang helt frem og tilbage over Nordsøen.

Da vi kom til Humberen Søndag Formiddag, kunde vi ikke komme op til Hull før næste Dag, og Englænderne

maatte alle blive ombord. For at fordrive Tiden blev der spillet og danset hele Eftermiddagen og Aftenen. Officerer og Menige dansede imellem hinanden, og at der kun var faa Damer, syntes ikke at gøre noget. De dansede lige saa glade og lystige med hinanden.

Tonen mellem Officerer og Menige var ganske ligefrem og jævn og altid præget af Takt og Velopdragenhed. Og Tonen overfor Sygeplejerskerne var paa alle Rejserne høflig og respektfuld. Skulde man gennem tætte Klynger af Soldater, behøvede man aldrig at sige noget. »Please make a gangway,« sagde altid den første, der saa én, og der blev rigelig Plads, hvor tæt de saa stod.

Englænderne holdt aldrig af at tale om Krigen, eller om hvad de havde oplevet, men man mærkede, at de hadede Tyskerne af et godt Hjerte.

Endelig Mandag Morgen kom en Tender for at hente Fangerne, og vi gik i Dok.

Den 31. December. I Aften skal der være fin Middag ombord, og Kaptajnen vil selv spise med os, hvad han ellers aldrig gør paa disse Ture. Men forinden vil Mr. G. og jeg i Teatret for at se en rigtig engelsk Julepantomime.

Den 1. Januar 1919. Teatret var fyldt med Forældre og Børn i alle Aldre fra 2 Aar, som jublede, snakkede og klappede over de mærkelige Ting, de saa paa Scenen. Stykket handlede om Whittington og hans Kat. Den første blev Lordmayor i London, skønt han begyndte som en fattig Dreng. Katten gjorde især Lykke.

Jeg personlig morede mig næsten mest over den 38-aarige Dreng, jeg fulgtes med, og over hans smittende Latter.

Vi naaede lige tidsnok ombord til Middagen, der var meget festlig. Alle Skibsofficererne, ogsaa dem der ellers ikke spiser med os, var til Stede i fineste Puds.

Vi fik ægte Skildpaddesuppe og andre fine Sager og dej-

lig Vin, og der blev holdt smukke Taler, og saa gik Dansen løs. Kaptajnen og jeg aabnede Polonaisen.

Det var en rar Aften sammen med vore egne trohjertede Sømænd, som jeg maa bekende, at jeg altid har holdt meget af, og som jeg kender saa godt fra mine lange Sørejser. Det er en særlig vindende Slags Mennesker.

Nytaarsdags Aften kunde let have formet sig meget dramatisk for os. Og det var et Held, at den ikke gik værre, end den gjorde.

Om Aftenen sad Dr. Møller, »Baby« og jeg i Salonen — alle de andre var taget til York — da vi pludselig hørte et stærkt Bump eller Knald ovenpaa. I næste Øjeblik kom en Sømand styrtende og raabte: Kaptajnens Kahyt brænder, og 3die Styrmand er kommet til Skade.

Vi styrtede op ovenpaa og fandt Styrmanden liggende blodig og bevidstløs udenfor den brændende Kahyt, hvor to andre Styrmænd var ved at slukke Ilden. Det viste sig, at en Ekstinktør var eksploderet, da 3die Styrmand vilde slukke med den, og Bundstykket havde ramt ham i Ansigtet og revet Kinden op fra Mundvigen. Den havde strejfet Kindbenet, der havde taget af for Øjet, og var derpaa røget op og havde slaaet et Hul i Loftet.

Vi fik nu travlt med at faa ham syet sammen og anbragt paa Hospitalet som vor første Patient i det nye Aar, medens Ilden, der havde fortæret ikke saa lidt af Indmaden i Kaptajnens Kahyt, blev slukket.

Havde Styrmændene ikke været deroppe, da Ilden brød ud, kunde den gerne have fortæret hele Skibet, og et sandt Held var det, at det ikke var Aftenen før, hvor alle var nedenunder.

Den 6. Januar kom vi hjem og fik at vide, at vi kun skulde gøre en Tur til.

Fjerde og sidste Rejse med Krigsfanger.

Denne Rejse formede sig forskelligt fra de foregaaende, idet vi foruden alle Soldaterne med 35 Officerer havde et halvt Hundrede civile Flygtninge fra Riga — baade Mænd og Kvinder — med.

Vi havde ogsaa Professorinde Mygind og Ing. A. Foss blandt os — den sidste paa en af sine mange for Danmark saa vigtige Rejser.

De stakkels Flygtninge var berøvet alt af Bolschevikerne, der netop da havde begyndt deres Virksomhed i Østersøegnene. En Virksomhed, som maaske, om den den Gang var bleven taget i Opløbet, ikke var bleven saa stor eller fordærvelig.

Denne sidste Rejse frembød ellers ingen særlig mærkelige Begivenheder, hvorfor jeg skal gaa let hen over den.

Den 11. Januar kom vi til Hull, og her forlod vore to engelske Officersvenner os som de sidste.

Det var med Vemod, vi skiltes, da vi var blevet rigtig gode Venner i de 7 Uger, vi havde været sammen.

Jeg forærede Sydafrikaneren til Minde den Syæske, som jeg havde faaet af Prof. Mygind ved Begyndelsen af Turene, efter at have dekoreret den indvendig i Laaget med Masser af pilegennemborede Hjerter i Flammer og omgivne af Roser.

Han lo, saa det rungede og morede sig kostelig ved Tanken om, hvad hans Drenge vilde sige, naar de saa den.

»Hvad har Daddy bestilt under den store Krig?«

»Se her, min Dreng — det har Daddy gjort — gennemboret Hjerter og stukket dem i Brand.«

Den 19. Januar kom Fr. VIII til København, og jeg tog Afsked med alle ombord, før jeg forlod mit flydende Hjem, hvor jeg havde oplevet to herlige, minderige Maaneder.

At Tiden var gaaet saa behageligt, skyldtes ikke mindst den store Venlighed og Tjenstvillighed, der udmærkede alle Skibets Folk lige fra Kaptajnen til den mindste Skibsdreng. Man følte sig fra første Øjeblik som hjemme ombord og blandt gode Venner.

Hjælpevirksomheden til Fordel for Østrig-Ungarn i 1920-21 og mine Rejser i disse Lande.

I 1919 blev min Interesse vakt for den store Nød i Østrig, og som en nærliggende Begyndelse til at hjælpe foranledigede jeg, at 50 Sygeplejersker fra Wien kom til Danmark som Gæster hos private Familier for at faa en haardt tiltrængt Rekreation.

Det gik let med at faa Folk til at tage imod dem, og Sygeplejerskerne var glade og taknemmelige over at være her, ligesom de havde godt Udbytte af Opholdet baade legemligt og aandeligt. Jeg modtog dem i Warnemünde, og Dansk Røde Kors betalte deres Rejse derfra og til København paa anden Klasse. Sygeplejerskerne paa Garnisonssygehus havde smurt Madpakker til alle, saa de kunde spise Frokost i Toget. Dette gjorde stor Lykke, ligesom de i Pakkerne indlagte Strømper vakte vild Jubel. —

Den sidste Afen før deres Hjemrejse efter 6 Ugers Ophold havde Røde Kors bedt dem til en smuk Afskedsfest. Den holdtes paa Rigshospitalet, og Prof. Høffding, som da var Formand i Røde Kors, holdt en smuk Tale til Søstrene. Den østrigske Gesandt, Baron Zwidineck, var ligeledes nærværende. Ham havde jeg tidligere lært at kende ved et Konfirmationsselskab, og senere fik jeg en Del at gøre med ham. Han besøgte mig ogsaa privat og var meget behagelig og underholdende.

Han blev efter nogen Tids Forløb kaldt hjem, da Østrig ikke mere havde Midler til at holde en Gesandt i Norden.

I 1919 gik jeg ind i Wienerkomiteen til Børns Ophold i Danmark Denne Komité gjorde efterhaanden et meget stort Arbejde og skaffede 17.000 Børn Ophold i Danmark samt fri Rejse m. m.

Personlig gjorde jeg dog ikke meget for denne Sag, som andre tog sig saa kraftigt af.

Min Interesse og mine Kræfter tog i Slutningen af Aaret en ny Retning. Jeg havde læst og hørt noget om Nøden i Buda-Pest og i Wien. I Buda-Pest skulde den være grufuld. Paa Hospitalerne og Fødehjemmene havde de kun Papir at svøbe Børnene i. Forbindssager og Medicin fandtes heller ikke!

Jeg begyndte i December at søge at faa Sygeplejerskerne i Danmark interesserede i at lave Forbindssager og Tøj til spæde Børn, idet jeg lovede at samle det og sende det derned. Jeg skrev et Opraab, som blev undertegnet af en Repræsentant for hvert Sygehus i København samt af de to Forstanderinder for Dansk Sygeplejeraads Bureauer.

I Januar begyndte Kasser og Pakker at strømme ind. Mange udmærkede Sager kom fra Sygeplejerskerne. Men da det ikke forslog, aabnede jeg en offentlig Indsamling. Maalet var at faa en hel Waggon fyldt. En saadan kunde tage fra 10 til 16 Tons.

Hr. Reholt, der havde paataget sig Ledelsen af Røde Kors Forsendelser til de krigshærgede Lande og til Krigsfanger, lovede at overtage Forsendelsen.

Jeg talte med den ungarske Legationsraad v. Barcza og meddelte ham Sagen, og han lovede mig Pas, hvis jeg selv vilde ned og uddele Gaverne. Dansk Røde Kors lovede at betale de 400 Kr., Waggonen vilde koste.

Det var af stor Vigtighed saa snart scm muligt at faa

Waggonen fyldt, men skønt der kom Masser af Pakker og Kasser hver Dag, var jeg midt i Januar lige ved at fortvivle over, at det gik saa langsomt. Det var dog utroligt, hvor meget der skulde til. I en Sæk gik 40 Kilo, og der kunde gaa flere Hundrede Sække ind i en eneste Waggon. Den 17. Januar havde jeg kun 1370 kg, saa der var langt igen. Jeg stod oppe paa Sygehusets Loft og sorterede Indholdet af de talløse Pakker, der kom hver Dag, og Loftet blev snart fyldt af store, tunge Sække med Linned og af Kasser, og jeg maatte lave et Depot ovre paa Sølvgades Kaserne. Der fik jeg to Stuer overladt, men det var besværligt at faa Sækkene slæbt derover. Jeg maatte betale Sygehusets Karle for at gøre det i deres Fritid, og Soldaterne slæbte dem ned ad Trapperne.

Hvert Øjeblik kom der Folk, der vilde tale med mig, hvilket sinkede mig i Arbejdet, men da en Del bragte Penge, maatte jeg jo være glad til. Jeg mødte Frk. Marie v. Rosen paa Gaden, og hun lovede at komme og hjælpe mig med Pakningen, hvis det blev nødvendigt.

For rigtig at faa sat Fart i Indsamlingen maatte jeg have Pressen mere med. Ved flere Henvendelser lykkedes dette, og snart efter væltede Pakkerne ind baade paa mit Kontor, paa Kasernen og i min Bolig i en saadan Strøm, at alt fyldtes, og Folk stod i Stimer paa Loftet og op og ned ad Trapperne.

Heldigvis kom ogsaa et Par Ungarere, Hr. Vimmer og Hr. Meister samt Hr. Barcza, for at tilbyde deres Hjælp.

De følgende Dage væltede som en Lavine af Pakker over mig, og jeg maatte begynde et nyt Pakkeri ovre paa mit Kontor, da Lokaliteterne paa Sygehuset ikke strakte til, og det desuden gav alt for megen Uro med alle de Mennesker op ad Trapperne hele Dagen. Frk. v. Rosen, Geheimeetatsraadinde Bramsen, Fru v. Barcza og hendes Sviger-

moder samt Grevinde Sechenyi med to Døtre hjalp paa de to Pakkerier.

Men, som der kom til at se ud af Støv og Snavs paa mit Kontor!

Alt Tøjet var ikke lige rent, og der gik Møl i mine gode Møbler, som blev ganske ødelagte. I Lægekorpset blev der hele Dagen banket paa Døren af Folk, der vilde aflevere Pakker, saa der var de til sidst helt rasende. Den 27. maatte jeg til Kommandanten og bede om endnu et stort Værelse til at pakke i.

En Eftermiddag, da jeg kom over paa Kasernen, fandt jeg flere Hundrede Pakker liggende i Kasernegaarden. Postvæsenet havde været der med en stor Arbejdsvogn fuld og ikke gidet gaa op paa anden Sal, hvor de skulde afleveres, men blot smidt dem der.

Jeg maatte mobilisere alle Kasernens Børn til at løbe op og ned, til alle Pakkerne var i Hus.

Næste Dag blev jeg dømt til at betale 20 Kr. for *Kaserneuorden!!* Jeg sagde, at jeg betalte med den største Glæde, saa henrykt var jeg over alle de mange Pakker.

Der var netop i min travleste Tid Telefonstrejke, hvilket besværliggjorde Arbejdet i høj Grad, da jeg maatte gaa paa mine Ben til alle de Mennesker, jeg skulde tale med.

Penge strømmede ogsaa ind, hvilket var meget heldigt, da jeg skulde betale Fragt for mange Forsendelser samt købe 1000 Sække. Jeg købte ogsaa flere Baller Vat og Gaze og Gummilærred, hvilket jeg altsammen fik meget billigt paa Grund af Formaalet. Desuden købte jeg Sække fulde af brugte Servietter og strikkede Klude af Hærens Sanitetsdepot.

Der var ogsaa kommet Gaver i Form af Fødevarer, Sæbe, Chokolade m. m., saa der var mange gode Sager. Yderligere Masser af Stof i Metermaal.

Nu var to store Belægningsstuer fyldte fra Gulv til Loft med fuldstoppede Sække. Der var til 1½ Waggon, og jeg traf Aftale med Hr. Reholt om Afsendelsen den følgende Uge og med en Vognmand, der havde lovet at transportere Godset gratis til Jernbanestationen.

Da jeg gerne selv vilde undersøge Forholdene dernede og se, hvem der skulde have Sagerne, bestemte jeg at tage til Wien og Buda-Pest.

Dr. Overgaard, som ledede Wieneraktionen, tilbød mig at tage med et tomt Børnetog, der skulde gaa den 6. eller 7. Februar, naar det returnerede, efter at have bragt Børn herop. Det vilde tage 48 Timer fra Warnemünde til Wien. Den danske Krone var paa den Tid lig 40 østrigske Kroner.

Medens jeg var borte, vilde Frk. v. Rosen og Fru Bramsen passe Indsamlingen, derfor bad jeg Pressen om at blive ved at samle Bidrag. Jeg vilde gerne have haft et Indsamlingslokale paa Raadhuset, men det var umuligt at skaffe et saadant der.

Den 1. Februar 1920 lagde jeg sidste Haand paa Værket og fik Sækkene helt i Orden til Afsendelse næste Dag, hvor Vognmand Jørgensen og Carlsbergbryggerierne havde lovet at sende Lastbiler efter dem.

En Hjælper havde jeg i en Ungarer, der havde meldt sig til Assistance nogen Tid forinden. Han var altid gemytlig og villig, og Munden stod ikke stille paa ham, medens han arbejdede.

Han fortalte bl. a. om sine Oplevelser her i Landet, hvor han havde været i 4 Aar. »Først bo paa Hotel, betale 10—15 Kr. om Dagen —, stor Mand. Penge gaa, Stolthed gaa, — sælge Kaalhoveder. Senere Bud ved Astafilm, — fin Dame komme se mig — hun spørge: er Inspektør W . . . hjemme? — Dem svare, Hr. Inspektøren er i Byen med en

Trækkevogn.« — Og saa lo han og viste alle sine hvide Tænder.

Jeg maatte ofte tænke paa, hvor underligt det havde føjet sig, at tidligere rige og mægtige Lande sendte deres Bønskrivelser og Gesandter til mig — en ubetydelig Sygeplejerske i et lille Land — for at bede om Hjælp. Jeg fik Brev fra Wiens Overborgmester og fra Professorerne Fraenkel og Eiselsberger og fra utallige Institutioner om at interessere mig for dem. Østrig beder mig blive ved, og Ungarn beder mig tage fat paa at hjælpe dem. Hvor sælsomt!

Vognene kom, og jeg kridtede Sækkene af paa Dørene, efterhaanden som de blev bragt ud paa Lastbilerne. Vi naaede kun gennem to Trediedel den Dag og maatte fortsætte næste Dag.

Det blev 278 Sække og 45 Kasser til Buda-Pest, samt 104 Sække og 5 Kasser til Wien.

I Wien.

Den 7. afrejste jeg til Nykøbing F. for at overnatte der og næste Morgen sammen med Fru Tybjerg og Hr. Bau, som begge tilhørte Wienerkomiteen, til Warnemünde, hvor vi skulde træffe Børnetoget.

Vi traf ganske rigtig dette, hvori befandt sig 16 Børn og 24 Plejersker, der skulde tilbage til Wien efter endt Ophold i Danmark.

Der var iskoldt i Toget, der ikke kunde opvarmes, da Ledningen var i Uorden. — Børnene kunde ikke sove om Natten p. Gr. af Kulden.

Vi havde en dejlig Solopgang over rimdækkede Enge og Træer. Vi kørte gennem Dresden og kom til Tetschen om

Eftermiddagen Kl. 4. Der fik vi alle en god Middag paa Banegaarden, før vi tog videre. Om Natten maatte Hr. Bau ud af Toget og faa en ny Maskine for, da den, vi havde, ikke kunde trække Toget længere, og han fandt ogsaa en Varmeledning i et Skur og fik den anbragt, saa vi ikke behøvede at fryse fordærvet.

Efter 3 Timers Ophold kom vi i Gang igen. Mit medbragte Spritapparat kom til god Nytte overfor alle de forfrosne Mennesker. Den næste Dag kørte vi langsomt videre gennem smukke Egne og naaede endelig Kl. 10 Aften Wien. Der var et rørende Gensyn mellem Forældre og Børn.

Vejret var afskyeligt med Regn og Storm. Fru Tybjerg og jeg tog en Vogn, for at køre mig til et Hotel. Der var ingen Plads; vi maatte saa køre en lang Vej udenfor Byen til en Veninde af Fru Tybjerg, som hun skulde være hos. Hestene løb løbsk, men Kusken fik dog tilsidst Herredømmet over dem, og vi slap godt fra det. Jeg maatte saa overnatte paa en Sofa i et iskoldt Værelse.

Næste Dag blev jeg godt installeret i Polykliniken i Mariannengasse paa 4. Sal, hvor der var en Gaskakkelovn.

Nu kom der en Række Dage, hvor jeg saa al Wiens hjærteskærende Elendighed. Byen var snavset, graa og forfalden, og Menneskene var lasede og graagule med magre Ansigter, som Sulten havde sat sine dybe Spor i.

I Det ungarske Gesandtskab aftalte jeg Transporterne til B-P. og gik derefter til Prof. Fraenkel, en melankolsk udseende Apostelskikkelse. Han sad i et iskoldt Værelse og saa ud, som om han sultede. Hvad han fortalte om Nøden i Wien var grueligt. Paa en Restaurant spiste jeg en elendig Middag, som kun kostede 22 Øre i danske Penge. For 100 Kr. i danske Penge havde jeg i en Bank faaet 4864 østrigske Kr., saa jeg følte mig som en hel Krøsus.

Efter en god Nat i en ren Seng paa Polykliniken opsøgte

jeg nogle af de Sygeplejersker paa Allgemeine Krankenhaus, som havde været i Danmark, og inviterede nogle af dem til »Jause« hos mig den følgende Dag. Jeg medbragte nemlig en hel Sæk Brød, Smør, Kaffe, The, Sukker og lækkert Paalæg til at leve af og til at traktere med under min Rejse. Jeg kunde ikke tænke mig at spise noget af Wienernes sparsomme Føde.

Min gode Ven Emmy v. Medinger havde bedt mig til Middag i Nussdorf i den smukke Villa, som hun og hendes Mand og Børn beboede, og hun viste mig en Lysbadeanstalt, hun havde indrettet, hvor der behandledes mange Patienter med Tuberkulose, Cancer, Ischias o. s. v. Vi tog sammen ud til Prof. Fraenkel for at høre, hvad Polykliniken mest trængte til, da jeg vilde give den Halvdelen af det for Wien bestemte Gods.

»Vi mangler alt, saa det er svært at sige, hvad vi mest trænger til.« Hans Sorg over Østrigs haarde Lod var knugende.

Den 13. om Morgenen Kl. 7, den bedste Træffetid i det morgenduelige Wien, opsøgte jeg Wiens Borgmester Winther, der havde skrevet til mig, og talte indgaaende om Nøden i Wien og om Hjælpen.

Han bad mig særlig om at hjælpe de private Børnehospitaler, da deres Velgørere havde forladt Landet og de nye Velhavere kun tænkte paa sig selv. De manglede Kultur, sagde han. Han var ikke tilfreds med Udvælgelsen af Børn til Udlandet; den skete efter Protektion og Tilfældighed. Han gav mig et Album med Billeder af de frygtelig underernærede Børn, samt statistiske Oplysninger om Tilstandene i Wien.

Han gjorde et godt og forstandigt Indtryk.

Derefter besøgte jeg en Mængde forskellige Institutioner, som alle trængte til Penge. Bl. a. et Folkekøkken, der daglig

bespiste 3000 Personer for en lille Betaling. Damen, der forestod det, havde ogsaa en Haandarbejdsaktion for Middelstandsdamer, der lavede smukke Ting at sælge til Udlandet. Hun vilde gerne have en Udstilling i København.

En kvindelig Journalist besøgte mig; hun talte om Aandsarbejdernes Kaar og deres Nød, da aandeligt Arbejde ikke blev betalt. De kunde intet købe til de nuværende Priser, og de vilde dog gerne se ordentlige ud. De vilde gerne have Hjælp, saa de til rimelige Priser kunde købe f. Eks. Garn, Bændler m. m. og faa Fodtøj forsaalet. Det var en hel Katastrofe, naar noget gik itu. — Wiens gamle Kultur gik under, og hun syntes, dette var værre, end at Børn døde, Børn fødtes igen, men Kultur fødtes ikke. Hun talte meget indtrængende, og jeg lovede at tænke over Sagen. Gav hende en Pakke med Smørrebrød med Laks og andet godt.

Blandt de mange Institutioner jeg saa, var Dr. Spizzis Børnehospital *det,* der gjorde det dybeste Indtryk paa mig. Der laa mange af de underernærede Børn, der ingen Knogler havde, men kun Brusk. Og skeletmagre var de. Børn paa 6—7 Aar kunde endnu ikke støtte paa Benene. Med store, lidende Øjne saa disse Børn paa os.

Jeg vilde ønske, at de Herrer, som anordner Krige og Hungerblokader, kunde blive stillet overfor disse Følger af deres Fremgangsmaader og helst paa deres egne Børn se Resultaterne. Og at de maatte komme i den Situation, at de af deres Børn maatte udvælge det raskeste og sende det til et fremmed Land og til fremmede, ukendte Mennesker for at holde dette ene Barn i Live, medens de andre maatte dø en snigende Sultedød. Og ligeledes se deres gamle Forældre svinde hen til Skeletter, hvis de ikke selv tog deres Liv for at faa Ende paa Elendigheden.

Saadanne Lidelser glemmes alt for let; saa inden den næste Krig begyndtes, burde alle dens Følger forevises i *saa* levende Billeder, at det vilde give dem meget at tænke paa.

Naar Mænd absolut *vil* slaas, saa lad dem slaas, men lad Kvinder og Børn blive holdt udenfor!

Flere af disse Institutioner indstillede jeg til at faa Levnedsmidler fra Danmark, som sendte Masser af Waggoner fulde til Wien.

Til Slut var jeg ganske syg af at se paa Elendigheden; i en Uge fik jeg 68 Ansøgninger om at hjælpe, og hvor skulde man begynde og hvor ende.

Og hvad forslog min stakkels Smule Hjælp?

Nogen Vejledning fik jeg dog ved et Besøg i »Det Internationale Røde Kors«, hvis Chef Major Ledérry fra Schweiz havde lavet et fornuftigt System for Hjælpen. Han vilde lave et Centraloplysningsbureau for alle internationale Hjælpeaktioner, saa man kunde se, hvem der havde faaet Hjælp og hvem ikke. Ethvert Menneske, der søgte Hjælp, skulde have et Kartotekkort svarende til et i Bureauet, og paa begge skulde noteres den Hjælp de fik.

Et lignende Bureau blev oprettet i Budapest, og han gav mig Adressen derpaa. Hele denne Ordning tiltalte mig meget, for som det nu var, fik nogle meget og andre slet intet.

Om Aftenen var jeg til Middag hos Oberstløjtnant Fochs, der arbejdede for Røde Kors, og her fik jeg at vide, at mine Waggoner nu var ankomne. Godset blev delt mellem Polyklinikken og Prof. Eiselsbergers Afdeling paa Algemeine Krankenhaus. Jeg fandt det ikke godt at dele det yderligere.

Jeg maatte nu tænke paa at komme videre til Ungarn, da Tøjet snart maatte ankomme der, og jeg maatte være der, naar det kom. Jeg forskaffede mig derfor et »Laissez

passer« og et Kurerpas til en reserveret Kupé til to Dage senere.

Der gik i de Dage meget faa og slette Tog, som altid var overfyldte, saa selv om jeg havde Kurerpas, maatte jeg være et Par Timer før Togets Afgang paa Banegaarden. Kl. 5 om Morgenen maatte jeg op og afsted Kl. 6 med den Vogn, Fru v. Medinger havde stillet til min Raadighed. Toget skulde gaa Kl. 8.

En kold, lurvet, snavset 1. Kl. Kupé var den fineste, der fandtes i Toget, og der tog jeg Plads sammen med fire andre meget tavse Rejsefæller.

I Stedet for Ruder, der var slaaet ud, var der Blikplader for det meste af Vinduet, saa der var omtrent mørkt i Kupeen hele Dagen. Meget lidt kunde ses udenfor. Vi 4 gloede mistænksomme paa hverandre. Jeg syntes den ene var fæl at se paa, han var koparret og vansiret. En anden var en fed gammel Italienerinde med Vorter over Øjnene, saa hun saa ækel ud. I 12 Timer rumlede vi afsted — de sidste Timer i Bælgmørke.

En af de Rejsende havde en Stump Lys, der af og til blev tændt.

Det var en uhyggelig Fart. Toget var ikke alene fyldt inden i, i 3. Klasse til Kvælning. Men hvad der var værre, udvendig var det ogsaa fuldt besat af Mennesker. Paa Taget, paa Bufferne, paa Akslerne og paa Trinene sad, laa eller klamrede sig Mennesker. Paa forskellige Stationer blev de jagede ned, men kun for lige saa hurtig at entre op igen, og flere kom endog til. Elendige, halvnøgne, forsultne Mennesker med Bylter og Rygsække.

De klamrede sig fast i den isnende Kulde, medens Røg og Gnister og Gløder omhyllede dem og sved Huller i Ansigter og Tøj under Togets Fart.

Hvor mange der faldt af eller fik Hovederne knust under

Viadukter og Broer, ved jeg ikke; men der gik den Gang ikke et Tog, hvis Vej ikke var betegnet af lemlæstede Mennesker. Det var Flygtninge og fouragerende Mennesker, som for enhver Pris maatte med, lige meget hvad det skulde koste.

Det var sandelig et Elendighedens, Sultens og Dødens Aar 1920 — værre endnu end under Krigen.

Om Aftenen Kl. 8 kørte vi endelig ind paa Budapest's Banegaard, efter 12 Timers Kørsel, og en ung Herre, Broder til Legationeraad v. Barcza tog imod mig.

I Buda-Pest.

Fra den 20.—29. Februar tilbragte jeg i Budapest, hvor Hr. v. Barcza var min altid tjenstvillige og elskværdige Cicerone.

Han hentede mig straks den første Morgen efter Ankomsten og viste mig rundt i Byen. Det var det dejligste, klare Vintervejr, men trods det oplivende herved, var det et meget ejendommeligt, nedtrykkende Syn at se den smukke By. For det første var den snavset og slet holdt i en uhyggelig Grad — man havde ikke Raad til vedligeholde og rense den nu — to Maaneder efter Kommunisternes og Rumænernes Plyndring, men sørgeligst af alt virkede de kulsorte Faner, der vajede fra Kirketaarne, Parlamentet og andre offentlige Bygninger.

Det var sandelig en By i Sorg!

Haarde Svøber havde pisket den ulykkelige Befolkning. Krig — Kommunisme og Rumænere havde hærget Land og By. Ungarn, det før saa rige Land, var nu prisgivet den dybeste Armod og en Elendighed, der skreg mod Himlen. Men Ungarerne beklagede sig ikke, raabte ikke op overfor

Beboelser i Fattigkvarteret i Buda-Pest.

Udlandet. Stolte havde de trukket sig ind i sig selv og blødte i Stilhed.

Derfor havde man ikke hørt saa meget om Nøden i Ungarn som f. Eks. om den i Østrig, Polen, Tyskland o. s. v., skønt den sikkert ikke stod tilbage for Nøden i disse Lande.

Nu først hørte jeg, hvorledes Kommunisterne og senere Rumænerne, som var tilkaldt for at hjælpe Ungarn af med de første, bogstavelig talt havde raseret Budapest og alle de Provinser, de havde været i, for *alt* — for Klæder, Linned, Levnedsmidler i alle Former, lige fra Køer og Heste til Mel og Hospitalsforraad af enhver Art. De havde endog trukket Lagenerne bort under de syge.

Befolkningen var blottet for *alt*. Og man kunde intet indføre, da Landet var helt omgivet af fjendtlige Lande.

Man kunde med Sandhed sige, at havde Kommunisterne pisket dem med Svøber, saa havde Rumænerne pisket med

Skorpioner. De *første* rekvirerede, indespærrede og dræbte, saa meget de kunde, men de *sidste* afklædte dem til Skjorten og prisgav dem til Hungersnøden.

Hr. v. Barcza og jeg besøgte Parlamentet og talte med Medlemmer af dette og Børneligaen, hvis Præsident fortalte om sit Arbejde.

Der traf jeg en svensk Kaptajn Isberg, der var sendt af Svenske Røde Kors med 50.000 svenske Kr. at anvende i Budapest.

Sammen med ham gik vi til Internationale Røde Kors, hvis Chef, Kaptajn Burnier, ledede den udenlandske Hjælp.

Hollænderne og Amerikanerne havde Hjælpeaktioner i Gang, ellers var vi de første.

Den danske Generalkonsul kom og bad mig bo hos sig; dette ønskede jeg dog ikke, da jeg helst vilde være ganske uafhængig, og denne Beslutning viste sig senere meget heldig, da han aldeles ikke var indforstaaet med, at jeg overlod det internationale Røde Kors at uddele det Gods, der vilde komme hjemme fra i Fremtiden. Internationalt Røde Kors var jo ganske neutralt og uddelte Sagerne uden Personsanseelse.

Kaptajn Isberg og jeg blev kørt rundt af Kaptajn Burnier, for at vi kunde sætte os ind i al Elendigheden, saavel paa Hospitalerne som i Fattigkvartererne.

Og det var en Elendighed, som Ord ikke kan beskrive, og som overgik ens værste Forventninger. Husvildebarakkerne var fyldte med lasede Mennesker — ofte 10 i ét koldt Rum. Børnene var elendige; der var ingen Skolegang, da Skolerne ikke kunde opvarmes af Mangel paa Kul. En Bunke Laser var Sengelejerne.

Paa Godsbanegaarden var der Hundreder af Waggoner fyldte med Folk, der led af Sult, Kulde og Mørke. Der-

Hjem, der er ribbet for alt.

iblandt Professorer, Læger, Advokater o. l. fra de afstaaede Dele af Landet, som uden Varsel var jaget ud. Det var en Ynk at se paa. Saaledes var det paa alle Banegaarde.

Der fandtes i Budapest ikke den usleste Rønne, Hytte, Skur eller Jordhule, der ikke var fyldt med Mennesker. I hver af de omtalte Godsvogne, som jo ikke havde Spor af Udenomsbekvemmeligheder, fandtes indtil 28 Mennesker. Børnene løb i det kolde Vintervejr uden Sko og i Pjalter og legede paa Skinnerne i faretruende Nærhed af røgspyende Lokomotiver.

Jeg var tilsagt til et Besøg hos Ministerpræsidenten. Statssekretær Barczi fulgte mig derhen, og mine to Ledsagere (Hr. v. Barcza og den danske Generalkonsul), der ikke havde kunnet blive enige om, hvem der skulde gaa med, gik med begge to.

Præsidenten fortalte om Nøden og om den Aktion, han havde i Gang, som han gerne vilde have Støtte til.

Bagefter drak vi The hos hans Frue sammen med en Del andre i smukke Lokaler i Præsidiet oppe i den højtliggende Bydel Ofen.

Søndag Eftermiddag var jeg til det første Selskab, der holdtes efter Krigen. Det var et Theselskab, som holdtes hos den berømte Violinist Huboy, en saare elskværdig Mand med en ligesaa rar Hustru. De beboede et dejligt Palæ i Ofen, og det var Byens fineste Spidser, der var tilstede. — Der blev musiceret ganske dejligt, og jeg saa paa deres pragtfulde Malerier, hvor iblandt en udmærket Turner.

Næste Dag besøgte jeg Hospitaler og fandt en Skole, hvorfra Uddelingen af mine Varer eventuelt kunde finde Sted. Traf min glade Ungarer fra København, der havde faaet Lov at følge hjem med Toget, der havde mine Waggoner. Han fortalte, at Plomberne var brudt, og at den ene Nøgle til Vognen ikke passede. Han forekom mig noget fordægtig, og jeg maatte tænke: Bare han er ærlig!

Jeg havde set et Hospital, der var saa reduceret, at jeg bestemte, at alt Børnetøjet skulde gaa dertil. Det var saa fattigt, at de spæde Børn laa i Papir og de fødende Kvinder i Pjalter uden Lagener paa Sengene. Det hed St. Istvan-Stefan's Hospital. Det manglede alt, ogsaa Sprit, Instrumenter, Forbindssager og Medicin. Her vilde alt det dejlige Linned og Sanitetssagerne komme paa et godt Sted.

Chefen, Dr. Szillac, var syg, men hans unge Kone fulgte mig hen til ham. Han var yderst deprimeret; han havde i flere Aar ikke kunnet faa medicinske Bøger og derfor ikke kunnet følge med i Udviklingen af Videnskaben.

Naar saa Præsidentens Indsamling fik Resten af Sagerne, var de godt anbragte.

Paa Hotellet spiste jeg stadig af min medbragte Mad fra Danmark, naar jeg ikke var ude med Barcza. Naar jeg lagde Rugbrødet lidt i Vand først, smagte det meget godt og var til at tygge.

Den 25. havde jeg ventet en travl Dag med at fordele Godset, men det var endnu ikke til at faa fat paa, hvorfor Barcza og jeg saa os om i Byen.

Vi saa Salene i Kongeborgen, hvor den store Festsal var af hvidt og gult Marmor, og der var Sølv og Krystalkroner. Og vi gik rundt i det smukkeste Sommervejr. Jeg var bedt ud til en Familie i Ofen til Middag.

Næste Dag kunde jeg endelig uddele Sækkene efter det angivne Indhold og faa dem kørt til Bestemmelsesstederne.

De sidste to Dage traf jeg mange interessante Mennesker, bl. a. den sidste Admiral for Donauflaaden, der havde været nær knyttet til Hoffet i Gmunden.

Samtalerne drejede sig altid om Ungarns fortvivlede Stilling, og Umuligheden af at leve videre under de daværende Forhold.

Ogsaa Grev Szomsky, der kom lige fra Fredskonferencen i Paris, sagde, at Ungarn kunde ikke underskrive de tilbudte Fredsvilkaar. Jeg traf yderligere Fiumes sidste Guvernør med Frue — fordrevne af Kroaterne.

En Dame gav mig en levende Beskrivelse af Kommunismens Tid. Hun havde haft Huset fyldt med Proletarer, og hun havde selv lavet Mad til dem.

Der var jævnlige Husundersøgelser, men hendes Værdisager havde været gemt.

I Budapest saa jeg et Palæ i italiensk Stil, som Kommunisterne havde brugt som Hovedkvarter. De havde dræbt og pint saa mange Mennesker, at Gulvene var gennemtrukne med Blod, og nu vilde Greven, der ejede det, ikke benytte det mere. Han kunde ikke udholde at betræde det.

Jeg skulde nu se at komme hjem og aftale med Kaptajn Burnier, at det næste Gods, jeg sendte, skulde fordeles gennem Internationalt Røde Kors, og jeg skulde i Tide lade ham vide, naar Sendingen gik fra Danmark, for at han kunde ordne den fri Transport gennem Østrig og Ungarn, som var tilstaaet Internationalt Røde Kors.

Med Ballatonekspressen rejste jeg saa tilbage til Wien, efter at Dr. Szillacs havde fortalt mig om den Jubel, der havde været paa Hospitalet under Udpakningen af Sækkene. Læger og Nonner havde staaet i Stimer omkring og glædet sig over alle de gode Sager.

Hr. v. Barcza og den danske Generalkonsul fulgte mig paa Banegaarden. For sidste Gang saa jeg »Die Burg« i Morgenbelysning højt oppe i Luften over Donau.

Toget var opvarmet og forholdsvis godt med nummererede Pladser og Spisevogn. Billetten til Wien kostede ogsaa 625 ø. Kr.

Køreturen langs Ballatonsøen var henrivende, med blaanende Bjerge i Baggrunden og med smaa spredte Byer og den milelange Sø i Forgrunden.

Kl. 7 Aften kom jeg til Wien og flyttede ind i min gamle Stue kærlig modtaget af Nonnerne og det øvrige Personale.

Jeg blev 5 Dage i Wien og var rundt hver Dag fra Morgen til Aften for at se paa Hjælpeaktioner og Institutioner, der bad om Hjælp.

En dygtig østrigsk Dame fik 100 Kr. = 3800 ø. Kr. til sin Haandarbejdsaktion for Middelstandsdamer, til Indkøb af Stoffer og Garn.

Nonnerne paa Polykliniken pakkede de danske Sække ud og glædede sig meget over Indholdet.

En Dame ledede en Husmoderforening paa 60,000 Medlemmer, som skaffede Husmødre Mad og Klæder til rimelige Priser gennem store Indkøb.

Jeg saa Reparationsstuer, hvor de kunde lappe deres Tøj samt forfærdige Klæder og andre Haandarbejder til Salg for at tjene til Livets Ophold. Fruen fortalte Eksempler paa, hvor stor Nøden var i Embedsstanden.

En gammel Dame havde 87 ø. Kr. mdl., og Foreningen gav hende Mad, for at hun ikke skulde dø af Sult. Budlønnen derfor var 100 Kr.

Efter min Hjemkomst skaffede jeg Foreningen en Sending Levnedsmidler til at uddele til de Mennesker, som ikke kunde betale de opskruede Priser.

Blandt de Institutioner jeg saa, var ogsaa Fru Dr. Schwartzwalds Skole for 1000 Børn af alle Stænder. ⅓ fra de højere, ⅓ fra Middelstanden og ⅓ fra de lavere Stænder. De var fra 4—18 Aar. Det var den »Glædens Skole«, som Karin Michaëlis har skrevet om. — Den var i en stor Bygning, og der undervistes ogsaa oppe paa det flade Tag. Fru Schwartzwald ledede desuden flere Hjem for Børn, for Studenter, Officerer, Gamle m. m., hvori hun ialt havde ca. 30.000 Mennesker paa Kost daglig.

Medens jeg sad hos hende, saa jeg, at hun var belejret af Folk, der skulde tale med hende i de mest forskellige Anliggender, og det var et helt Skuespil at overvære hendes Audiens. Hun hoppede rundt i udskaaren sort Silkekjole og uddelte Daaser, Klæder m. m. Pladser for unge Piger i Danmark havde hun ogsaa paa Lager.

Jeg fik et Kurerpas til Hjemrejsen, og Gesandtskabet bad mig tage nogle Penge med til Danmark. De skulde derfra sendes til Krigsfanger i Sibirien. Paa den Maade kom jeg første Gang til at rejse som kgl. Kurer.

Den 6. Marts kørte jeg i en lille ½ Kupé, som jeg fyldte med mine 3 store forseglede Kasser med Penge og 3 egne Bagagestykker til Berlin, og takket være mit »Laisser passer« og mit gode Pas kom jeg godt igennem de for-

skellige Pas- og Toldeftersyn, hvor andre stakkels Rejsende maatte staa opstillede i timevis og desuden lade sig kropslig visitere. I Tetschen tog det saaledes 3 Timer.

Kl. 1 om Natten kom vi til Berlin, hvor alt var mørkt — ingen Vogne — og der stod jeg med min store, kostbare Bagage og skulde til Hotel Baltic overfor Stettiner Banegaarden. — Et Individ kom luskende, og jeg sendte ham ud at finde en Vogn. Efter nogen Tids Venten paa den mørke Plads ved Bagagedyngen kom han tilbage med en lille, aaben Hestedrosche, med Genfærdet af en Hest for. Trods Kuskens Protest fik jeg stablet det hele, og mig selv ovenikøbet, op paa Vognen, og vi jokkede af Fod for Fod og kom Kl. 2 til Hotellet.

Dette var lige ved at lukke, og Portieren sagde, at der var ingen ledige Værelser, og han havde ikke faaet Bestillingen fra Gesandtskabet. Dette var naturligvis ikke sandt. Det endte med, at jeg fik et Tagkammer og gik op i Elevatoren med alt mit Gods.

Pengekasserne lukkede jeg inde i Klædeskabet, og dødtræt efter Rejsen gik jeg endelig i Seng.

Næste Morgen opdagede jeg, at jeg savnede min Brevtaske med ca. 450 Kr., og jeg meldte det øjeblikkelig til Portieren og Værten, men trods det, at ingen anden end Portieren og Karlen havde været i Forhallen om Natten, og de maatte indrømme, at de havde set mig betale Droschekusken af dens Indhold, nægtede de begge at have fundet den. Jeg havde rimeligvis puttet den ved Siden af Lommen og ikke mærket den falde paa Gulvet i min trætte Tilstand.

Der blev stjaalet saa meget i Berlin den Gang, og der var intet at stille op for at faa Pengene igen.

Jeg ringede til mine Venner fra Sanitetskolonnedagene, Dr. Cramers, om at komme og spise Middag hos mig, da

jeg ikke vilde fjerne mig for langt fra de mig betroede Millioner. De boede helt ude i Zehlendorf.

Og saa gik jeg hen til Danmarks Gesandt, Grev Moltke, som jeg kendte fra mit Ophold i Washington, hvor han da var akkrediteret, og bad ham laane mig Penge til Hjemrejsen. Han var uhyre venlig og skaffede mig dem straks. Han kørte mig derpaa en dejlig Tur i Tiergarten og rundt i Byen, der saa meget snavset og forsømt ud. Det var jo i den slemme Sulte- og Elendighedsperiode efter Krigen.

Dr. Cramers, som jeg ikke havde set i 12 Aar, var meget ældede, men ellers de gamle, og det var morsomt at se dem igen. Jeg gav dem en Middag med Andesteg og andet godt. De havde ikke spist et saadant Maaltid i flere Aar.

Næste Morgen fik jeg en dejlig Kupé, som Grev Moltke havde besørget for mig. Men da jeg ikke vilde betale 4 Pladser paa 1. Klasse for den (jeg betalte altid mine Rejser i velgørende Formaal af min egen Lomme og ikke af de indsamlede Midler), tillod jeg, at andre kom ind i Kupeen. — I en voldsom Snebyge kom vi til København, og næste Morgen fik jeg mine dyre Kasser afleveret til Udenrigsministeriet.

Medens jeg havde været borte, var der kommet omtrent nok til at fylde en Jernbanevogn, men Frk. v. Rosen var lidt misfornøjet med de assisterende Damer, de udeblev saa ofte, der manglede Ledelse. Jeg fik travlt med at gennemgaa al den Post og de Regnskaber, der havde hobet sig op i min Fraværelse, samt med igen at faa Gang i Indsamlingen.

I den Anledning talte jeg med flere ledende Personer, og en Dag kom Ritmester Lemcke, den daværende Chef for Spejderkorpset, og han tilbød at lade Spejderne samle ind næste Søndag. Jeg indbød en Del Journalister sammen

med Barczas til at bese Pakkeriet for at forberede Reklamen. Dette var vigtigt, for at Folk kunde have Pakker rede til at give Spejderne.

Vi aftalte, at jeg skulde holde et Foredrag med Lysbilleder fra Ungarn i Paladsteatret Onsdagen før Paaske.

Spejderne gjorde et glimrende Arbejde og samlede saa meget Tøj, at det fyldte en Stald paa Husarkasernen fra Gulv til Loft. Saa nu maatte der ogsaa laves et Pakkeri der.

Paa de to Pakkerier, der nu var i Gang, var der Tøj til mindst 1000 Sække, og det vilde fylde flere Jernbanevogne.

To Steder i Provinserne holdt jeg Foredrag om Ungarn og viste Lysbilleder; det ene Sted var Apparatet saa daarligt, at det blev en tragikomisk Forestilling. Billederne rokkede ind og ud, snart paa Hovedet og snart sidelæns, næsten altid forkert.

Den 31. skulde jeg have min Matiné paa Paladsteatret, men den 29. fik man at vide, at Kongen havde styrtet Ministeriet Zahle, der havde nægtet at fungere saa længe, til et nyt Ministerium kunde blive dannet, hvorfor Liebe dannede et midlertidigt. De Radikale og Socialisterne var rasende. Der var stor Opstandelse i Byen, og en Generalstrejke truede. »Socialdemokraten« skrev, at det skulde koste Kongen hans Krone.

Stemningen i Byen var saa nervøs, at jeg ikke kunde vente, at der vilde komme nogen til mit stakkels Foredrag, saa jeg aflyste det.

Takket være Rømersgades Magtbud udkom de konservative Blade ikke mere. Strejken var begyndt og skulde være effektiv fra den kommende Tirsdag Morgen.

Vi pakkede stadig paa begge Kaserner af alle Kræfter.

Den 3. April var Amalienborg Plads afspærret af Politiet, Folk hamstrede i store Maader. Der var livligt paa

Gaderne. — Om Natten var der Bølleoptøjer med Prygl og ituslaaede Ruder. Om Natten den 4. til 5. vaagnede jeg ved at høre Garden i fuldt Løb til Amalienborg for at hjælpe Politiet. De løb saa hurtig om Hjørnet, at flere Soldater faldt i Svinget. »Pøblen« vilde lave Revolution.

Efter 5 Dage faldt Ministeriet Liebe, og Ministeriet Friis blev dannet.

Trods al den Uro pakkede vi stadig og fyldte Sække, og jeg kunde bestille 2 Waggoner til. Holdt Foredrag i Kristeligt Studenterforbund. Kunde nogle Dage senere se, at der blev Brug for yderligere 1 Waggon, som jeg bestilte hos Hr. Reholdt til den 26. April. De 100 af Sækkene skulde til Wien, til »Jugendfürsorge«, som jeg havde lovet dem.

Der kom 4 gratis Lastbiler og 1 Vogn fra »Adam«. Mere end 1000 Sække samt Kasser og Tønder med Levertran, Medicin for flere Tusinde Kr., som jeg dog havde faaet gratis gennem Apoteker Barfod paa Rigshospitalet, blev puttet i dem. Direktør Ballin gav Læder til Indsamlingen og for en Del af de Penge, jeg havde faaet, købte jeg kondenseret Mælk.

Det var en stor Dag, da alt dette kom afsted.

I Ungarn blev alt Tøjet, Medicin o. s. v. fordelt, saaledes som det var aftalt gennem Internationalt Røde Kors paa bedste Maade som Gaver fra Danmark. Senere kom der Kvitteringer fra alle Modtagere for hvert Stk. Tøj og for andre Gaver. Hele mit Regnskab overgav jeg derefter til Danske Røde Kors, i hvis Arkiv det vil findes. Gaverne var meget lavt assurerede for 80,000 Kr.

Hr. Reholt havde hjulpet mig udmærket med alt angaaende Afsendelsen. Selv havde jeg skaffet fri Gennemrejse gennem Tyskland, Østrig og Ungarn.

»*Danaktion*«.

Den 21. Maj 1920 var jeg til et konstituerende Møde for at lave en *Hjælpeaktion til Hjemsendelse af Krigsfanger fra Sibirien.*

Kaptajn, senere Minister i Siam, Cramer, Frk. Michella Erichsen, Fru Tybjerg, Hr. Rich. Meyer og jeg blev valgte til Forretningsudvalg.

Den 19. November havde vi samlet 90,000 Kr.

For 40,000 af disse blev købt Ekvipering til 1000 Mand. Statsraad Kofod købte det i Paris og rejste selv med det til Rusland. Vi samarbejdede med Nansen.

Da Kaptajn Cramer maatte fratræde som Formand, fik vi Kommandør Bauditz til at tiltræde som Forretningsfører.

Dansk Røde Kors fik vi med til at samle ind. Vi naaede et smukt Resultat.

I Anledning af denne Indsamling skrev jeg følgende Opraab i Berlingske Tidende for 10. Juli 1920:

Levende begravet.

»Se,« sagde Lægen paa et af Wiens store Hospitaler, »dette Barn, som De ser her, er indbragt af Politiet, for at vi kan undersøge dets Tilstand. Det er flere Gange grebet i at stjæle, det er opsætsigt og har vist forbryderiske Tilbøjeligheder.«

Jeg ser ganske forbavset paa et Barn, Sygeplejersken bærer paa Armen. Et magert, skævbenet, lille Barn, med et gammelt Ansigt og sky, urolige Øjne. Det kan kun med Besvær støtte paa Benene.

»Dette Barn er 12 Aar, skønt det kun ser ud til at være 7—8 Aar, og det har en Gang — før Krigen — været et raskt og livligt Barn, der legede fornøjet,« siger Lægen videre, »men saa blev Faderen indkaldt som Soldat — nogen Tid efter taget til Fange — og han er

endnu — siden 1915 i Sibirien, som Krigsfange. Til at begynde med hørte hans Kone engang imellem fra ham, i de sidste Aar kun en enkelt Gang og nu hører hun kun gennem andre — med lange Mellemrum — at han lever.

Han forlod sin Hustru og 3 Børn, sit lille lykkelige Hjem for 6 Aar siden, og de 5 Aar har han været — værre end død — levende begravet i en af Sibiriens Fangelejre.

Da Freden blev sluttet, skrev han i det sidste Brev, at nu haabede han at komme hjem. Siden da har man intet direkte hørt. Hans Aand var da allerede sløvet af de lange Fangeaars uendelige Lidelser, og da han saa, at Freden ingen Forandring gjorde, at den ikke bragte ham Friheden, sank han ned i et dybt Tungsind.

Den eneste Redning for ham er nu at komme hjem til sin Familie, at faa den at leve for og sørge for. Han maa have en Livsopgave.

Det værste bliver dog maaske at se Familien igen. Men det maa ryste ham op — om noget kan gøre det.

Hustruen maatte, da Krigen kom, i Hovedsagen tjene til sit og Børnenes Underhold.

I den første Tid gik det nogenlunde, men saa kom Dyrtid og Hunger.

Hun maatte arbejde om Dagen og tilbringe den halve Nat foran Udsalg for at faa Brød og anden Føde til sig og Børnene.

Og saa gik det efterhaanden, som det er gaaet i de Tusinder af Hjem — alt Indboet solgtes — Konen blev syg — Børnene forsømtes.

Det mindste Barn døde snart. Det mellemste kom paa Tuberkulosehospitalet, og det ældste løb om paa Gaderne og rapsede, hvor det kunde komme til det. Det blev mere og mere frækt. Men det kunde alligevel ikke rapse nok til at holde Kræfterne oppe. Det blev angrebet af den Knoglesygdom — hvoraf saa mange Børn her nu lider.

Det blev oftere og oftere grebet i Tyverier, og nu ser De Barnet i denne Tilstand.

Vi skal nu bestemme, hvor Barnet skal anbringes, og udtale os om dets Karakter.

Vi har flere andre Børn her, som er drevet ind paa Forbryderbanen af den samme Aarsag som dette Barn — *af Sult og Forsømmelse.*

De er ikke mere forbryderiske end alle andre Børn. Før Krigen

var der meget faa Tyverier her i Wien — det er en ærlig Befolkning — og Børnetyverier kendtes næppe.

Flere af disse Børn, vi har til Observation, har mistet deres Fædre i Krigen. Nogle er dræbte, og andre er endnu i Fangenskab.«

Lægen viser mig en hel Række Krigsfangebørn, som maaske kunde reddes, hvis Fædrene kom hjem, saa Mødrene kunde tage sig af dem.

— — —

Der findes endnu — Aar og Dag efter Krigens Afslutning — et Par Hundrede Tusinde Hjem, der venter med uendelig Længsel paa Faderen, Manden eller Sønnen, paa Hjemmets Støtte, der tilbringer Tiden under Haabløshedens sløvende Indflydelse, i Sibiriens Udørkener. De har snart opgivet alt Haab. De ved, at gaar der endnu en Vinter, uden at de kommer hjem, saa sker det aldrig.

For endnu en Vinter kan ingen af Parterne udholde.

Vi har gjort en Del her i Danmark for at hjælpe dem, der er ramte af Krigen. Vi føler os maaske trætte af de idelige Appeller om Hjælp, vi synes, at nu er det nok!

Men det er ikke nok endnu! Naar vi ligger glade og mætte i vore Senge, eller vi nyder den dejlige Sommer og ser Børnenes glade Leg paa Gader og Stræder, saa maa vor Samvittighed røre sig, og vi maa ikke føle os helt sikre paa, at vi har Ret til at have det saa godt, medens Tusinder af Mennesker oplever Ting værre end Døden — *levende Begravelse* — og deres usle Børn slæber sig om paa deres af Sult misdannede Ben og stjæler til Livets Ophold.

Hvem vil endnu være med til at skaffe en Mand hjem til sine, til at redde ét, maaske flere Menneskeliv?

For ca. 1000 Kr. kan vi faa en Fange hjem.

Prof. F. Nansen vil lede Hjemtransporterne.

Anden Rejse til Ungarn i Foraaret 1921.

Under det første Ophold i Ungarn havde nogle af de ledende Personligheder talt med mig om det uheldige i, at man i andre Lande kendte saa lidt til Forholdene der i Landet efter Krigen. Det var de færreste, der vidste Besked angaaende Landets Sønderlemmelse og de ulykkelige Levevilkaar. Uvidenheden var saa stor, at det endog ikke var trængt ind i den almindelige Bevidsthed, at Ungarn ikke mere var i Forbund med Østrig. Folk troede f. Eks., at naar de hjalp Østrig, saa hjalp de ogsaa Ungarn.

Vi havde været enige om, at Kendskab til de faktiske Forhold burde spredes, og at Propaganda var nødvendig. Jeg foreslog en Statssekretær, der talte Norsk, at rejse til Norden og holde Foredrag om Ungarn, og han lod ikke utilbøjelig dertil. Men nogen Tid efter viste det sig, at han ikke kunde rejse, og man bad derfor mig om at komme til Ungarn for at lære Landet at kende, saa vilde man vise mig alt og sætte mig ind i alle Forhold.

Da det ikke saa ud til, at man kunde faa fat i nogen anden til dette Arbejde, og jeg ved det forrige Besøg havde faaet megen Sympati for det ulykkelige Land og dets Befolkning, indvilligede jeg i at rejse derned.

Besøget skulde vare ca. 6 Uger.

Forsynet med et Laisser passer fra den ungarske Legation rejste jeg med et Børnetog til Wien, ledsaget af en god Ven, Frk. Kristine Petersen, der gerne vilde se lidt af Ungarn.

Det blev en meget interessant Tur, og den formede sig som et helt Eventyr, hvori jeg nolens volens maatte optræde som Hovedfigur.

Det var den Skælm, Fru v. Barcza, der havde arrangeret Overraskelserne, og trods alle Protester maatte jeg gennemføre hele Programmet og agere »grande dame«, ja finde mig i at blive behandlet som en Dronning.

Det mindede om Legen »Kongen af Spanien er død«, som man legede i min Barndom, hvori man blev behandlet af alle som en anden end den, man var, og saa skulde man gætte, hvem man forestillede.

I April kom vi til Wien, hvor jeg fik Kurerpost og Kurerpas til Ungarn og Serbien, som jeg ved samme Lejlighed vilde besøge, og efter faa Dages Ophold der sejlede vi ad Donaufloden en tidlig Morgen.

Paa dette Tidspunkt var 100 danske Kr. = 12,520 ø. Kr. En Vogn til Damperen kostede 800 Kr., medens Billetten kun kostede 706 Kr. paa 1. Klasse.

Jeg skal ikke fortabe mig i Beskrivelsen af den smukke Flodrejse eller af vor Ankomst til Budapest, hvor vi ikke kunde faa Værelser i det udmærkede »Hotel Hungaria«, hvor jeg havde boet forrige Gang, men maatte helt ud paa Margarete Øen. Dette Sted var tidligere et godt Sted at bo, men Kommunister og fjendtlige Soldater havde efterladt saa fæle Dyr som Væggetøj alle Steder, hvor de havde boet, at det kun var lykkedes at rense et eneste Hotel, nemlig »Hungaria«.

Min Ledsagerske led saa meget under Væggetøjsplagen, at hun tabte Lysten til at blive længere Tid i Landet, og derfor tog hun hjem efter at have set Buda-Pest og Gyør. Mig gik det bedre, da det viste sig, at de smaa Dyr ikke bed mig.

De første Dage i Buda-Pest var Fru v. Barcza ikke i

Byen, men da hun kom, blev hun rædselsslagen over vore Plager og fik Udenrigsministeriet til at rekvirere Værelser paa Hungaria til os.

Buda-Pest saa nu noget anderledes ud end Aaret før. De sorte Faner var fjernede paa én nær. Byen var lidt renere, men hvad der var mest paafaldende, var det Publikum, man saa paa Promenaderne. Damerne var i Kjoler over Knæene og bare langt ned paa Halsen samt malede paa det tarveligste. De gik i Stimer paa Promenaden, medens Herrerne sad i tre Rækker Stole og betragtede dem.

Et Slavemarked om Formiddagen var det uhyggelige Indtryk, man fik.

De nye rige Folk uden Kultur og Opdragelse — Krigsaagere og lignende Pak bredte sig, medens pæne Folk gik i Pjalter hjemme og paa afsides Steder.

Da Fru v. Barcza kom, gav hun sig til at lave en Rejserute for mig, saa jeg paa nemmeste Maade kunde faa alt at se.

Imidlertid besøgte vi alle Steder, hvor der var noget af Interesse for os, bl. a. St. Istvan Hospital, som havde faaet det danske Spædbørnstøj, og det var et rørende Gensyn. De havde der, takket være dette, klaret sig godt, og de havde endnu en Del tilbage. De velsignede Danmark for Hjælpen. Vi saa Militærhospitalet, som var plyndret for alt. Lagner, Instrumenter, Medicin, Bedøvelsesmidler og Forbindsager manglede totalt. En hel Del Patienter med den ægyptiske Øjensyge havde ikke andet at tørre de syge Øjne med end noget groft Tøj. Da jeg kom hjem, fik jeg sendt dette Hospital en Balle Vat og Medicin.

Vi tilbragte en Eftermiddag hos en Grevinde sammen med en Del andre Damer, og de fortalte om alt, hvad de havde udstaaet under Kommunismen. Deres Fortællinger faldt ganske i Traad med, hvad jeg havde hørt Aaret før,

og det var grueligt at høre om alle de Misgerninger, Kommunisterne havde naaet at udøve i de to Maaneder, de var ved Magten.

Mange af disse Damer og deres Paarørende havde personlig lidt eller været Vidner til uhyrlige Ting.

De gav Jøderne Skyld for de fleste Misgerninger. Ikke én Jøde havde rørt sig for at forhindre disse.

Medens vi var i Buda-Pest fik vi en Mængde Invitationer fra Folk, vi ikke kendte. Bl. a. var vi hos en Dame af en meget bekendt Familie. Hun boede med sin Mand og sine Børn i et Palæ, som de havde overladt en Del af til en Indsamling for fattige. De havde store Godser i Siebenbyrgen, som de var helt afskaarne fra.

Grevinden kørte os i sin Bil ud til en af Jernbanewaggonbyerne. Der fandtes i denne 160 Familier fra de afstaaede Dele af Landet i en Række Vogne. Solen glødede ned paa dem, Børn myldrede mellem dem paa den røgsorte Jord og de rustne Skinner, iførte nogle faa, smudsige Klædningsstykker.

Vi talte med mange Familier og spurgte dem om Aarsagen til Udvisningen, og om det ikke havde været bedre at aflægge Eden til Fjenden. De fleste var nemlig Embedsmænd. De svarede, at de havde aflagt Ed, men pludselig blev de alligevel jaget ud og deres Møbler sat paa Gaden, og saa var der intet andet at gøre end se at komme afsted.

Rumænerne havde behandlet dem meget brutalt. Og nu var de i Ungarn, hvor de ikke kunde faa Tag over Hovedet eller noget Arbejde. —

Vi saa en Skole, hvor der boede 4 Familier i hvert Rum, uden noget Forhæng mellem dem, saa intet Hjørne kunde være privat. I Gymnastiksalen var indkvarteret en Mængde Mænd fra 75 Aar til rene Drenge, alle mere eller mindre i Laser.

En Krigs Følger varer længe!

Waggonbeboere. Fordrevne fra Rumænien.

Endelig var Rejseplanen færdig, og det var bestemt, at jeg skulde begynde i Gyør, derpaa rejse videre til Vestungarn; saa skulde jeg hvile et Par Dage i Hovedstaden, inden jeg tog til de øvrige Landsdele.

Paa Grund af Sproget, det svære magyariske, vilde man altid hente og bringe mig og om nødvendigt ledsage mig. Jeg fik en Liste over de Steder, jeg skulde besøge, og nogle af disse havde for mig ganske uudtalelige Navne.

Vi rejste altsaa til Gyør, og derfra vilde min Ledsagerske rejse hjem. I denne By blev vi vist rundt af tre Damer, der var saa grundige, at de nær havde taget Livet af os, og efter at have set alt, hvad ses kunde, segnede vi om paa vore Senge for at hvile os.

Næppe var vi døsede lidt hen, før der blev banket paa vor Dør, og der blev meldt, at Middagen var rede.

Da vi kom ned, forefandt vi, til vor store Overraskelse, et større Selskab af Damer og Herrer i en Sal med et festlig smykket og dekoreret Bord, og vi blev forestillet for Amtmanden, Kommandanten, Borgmesteren, en Læge, flere Præster, en Abbed m. fl. Vi blev trakterede paa det fineste, og Amtmanden holdt en Tale og takkede for vor Interesse for Ungarn. Og flere Taler fulgte. Jeg blev hed om Ørerne, for Talerne maatte jo besvares, og jeg var ganske uforberedt derpaa. Men der var ingen Vej udenom, jeg maatte rejse mig og holde en Tale, som sluttede med en Skaal for Ungarn.

Næste Dag blev vi igen vist om, og vi besøgte ogsaa den gamle Biskop i hans Bolig, som var indrettet i en gammel Fæstning.

Vi blev endnu en uforglemmelig Dag der i Gyør. D. v. s. vi kørte en herlig Tur ad en hullet Vej ud til Benediktinerklostret, som laa oppe paa en Høj med en herlig Udsigt. *Pannonhalma* hed det.

Allerede langt borte fra kunde vi se Abbediet med dets mægtige Kvaderstenstaarn, hvis øverste, forgyldte Del luede i Solen som en Flamme. Det beherskede hele Egnen. Benediktinerne vidste i sin Tid nok, hvor de skulde lægge deres Klostre, det var altid paa de smukkeste Steder. Ad en slynget Vej kørte vi op og ind i Gaarden, hvor Ærkeabbeden stod paa Trappen i sin violette Dragt, med en Guldkæde med et Diamantkors om Halsen, omgivet af en hel Skare Benediktinermunke. Vi blev ført ind gennem en Række pragtfulde Sale med venetianske Krystallysekroner og prægtige Møbler og Kunstgenstande. Det var Ærkeabbedens Lejlighed. Han underholdt sig en Del med os og gav os derpaa 4 af Herrerne med som Ledsagere til at vise os Abbediet. Disse Herrer var ligesom alle de andre Munke uden Tonsur, og kun deres lange Kjoler mindede én om,

at de var gejstlige. De var højt kultiverede og meget belevne og verdensmandsmæssige i deres Optræden.

At Klostret var meget rigt, fik vi Vidnesbyrd nok om paa vor Rundgang, hvor alt, undtagen Refektoriet og Soveværelserne blev forevist.

Alle Rum var smagfuldt og kostbart møblerede med Malerier og andre Kunstgenstande. Skatkamret indeholdt enorme Kostbarheder af Guld, Sølv, Elfenben og Kniplinger samt gamle broderede Messekaaber.

Biblioteket var et imponerende Rum, højt som en Kirke, Loftet baaret af blankpolerede Stensøjler. Der fandtes 200.000 Bind, deraf mange enestaaende og sjældne Værker skrevne og malede paa Pergament. Vi saa Klostrets Stiftelsesbrev, skrevet paa Pergament Aar 1001, samt meget andet af Interesse.

En splendid Middag blev endelig serveret for os og vore 4 Førere i en dejlig Spisesal, og dertil fine Vine, Cigarer og Likør. Tre Tjenere opvartede os.

I to Maaneder havde Klostret været i Kommunisternes Vold, men de havde ikke faaet Tid til at røve noget, inden de pludselig kom bort. Kun Vinkælderen var det gaaet slemt ud over.

Da vi kørte bort, stod Ærkeabbeden med en Del af Klosterbrødrene og tilviftede os et Farvel, og jeg ønskede, jeg kunde have fotograferet den karakteristiske Gruppe paa Slotstrappen.

Paa Banegaarden i den næste By, jeg kom til, Scombately-Stein am Anger, var der stor Modtagelse af Borgmesteren m. fl.

Den fordrevne Kong Karl havde kort forinden overrasket Byen med sin Tilsynekomst, men var bleven sendt bort hurtigst mulig. Nu fik jeg der en Modtagelse, som havde passet for en Fyrste, og Opholdet i Byen blev for

mig, der endnu ikke havde vænnet mig til en saadan Behandling, højst forbavsende. Jeg maatte undertiden knibe mig selv i Armen for at være sikker paa, at det var mig selv; f. Eks. om Aftenen da jeg sad i den rosensmykkede Kongeloge i Teatret og overværede en Forestilling til min Ære med en Prolog og Overrækkelse af en Buket dejlige Roser.

Efter dette skrev jeg til min »Impressario«, Fru v. Barcza, om jeg i Fremtiden maatte slippe for Æresbevisninger, men fik det Svar, at Ungarn kunde aldrig gøre nok for mig, og der var ikke noget, jeg kunde takke Landet for, det kunde kun takke mig.

Jeg maatte altsaa finde mig i det uundgaaelige og lærte snart at tage det som en Selvfølge, at der var Modtagelser, Festforestillinger, Taler og Svartaler, ja endog Serenader udenfor Vinduerne og meget mere.

Og alt, hvad tænkes kunde, fik jeg at se i hele Landet, i Nord, Syd, Øst og Vest; og alle Slags Mennesker lærte jeg at kende. De fortalte mig alt muligt, hver fra sit Gebet og ud fra sit Synspunkt.

I Køszeg besøgte jeg en interessant Præst, som gjorde et meget stort Arbejde for at ophjælpe Egnens Befolkning ved Hjemmeindustri. Han havde udmærkede Resultater at opvise. Til Middagen hos ham traf jeg en Del andre Ungarere, og jeg maatte undre mig over deres Livlighed; det var ganske utroligt, som de kunde snakke, Fyr og Flamme var de, men dette lærte jeg ogsaa i Tidens Løb var et Karaktertræk hos Magyarer.

I Sümeg boede jeg hos en Museumsdirektør, der selv havde samlet hele Museets Indhold fra Omegnen; der var Sager fra Sten-, Bronze- og Jernalderen. Fra Hunner, Avarer, Romere og Tyrkere, som var draget hen over og havde hærget Landet i Aarhundreder. Der fandtes Hoved-

skaller og Mønter samt Tegninger og Malerier fra alle disse Perioder.

I denne By besøgte jeg endog Zigeunerne i deres Huler og talte med dem. Flere af Mændene havde været med i Krigen.

Mine Ledsagere fortalte om Mobiliseringsdagen i Ungarn, hvordan de unge Mænd, pyntede med lange, brogede Baand, hver ledsaget af sin Moder, var kommet til Byen. Moderen bar Sønnens Tøjkiste paa Hovedet, og medens de gik, sang han en gammel Sang, hvori han takker Moderen, fordi hun lader ham drage i Krig, selv om han maaske skal falde. Selv i Graven vil han takke hende, fordi hun lod ham gaa.

Balatonsøen.

Pinselørdag holdt en elegant Vogn med dejlige Heste og en Kusk med 4 Rækker Sølvknapper og Snore paa Frakken samt en lang Strudsfjer i Hatten, for Døren for at køre mig ca. 25 Kilometer til en Familie ved Plattensøen, som jeg nu skulde bo hos.

I det herligste Solskin rullede vi gennem det vaarfriske Land med dets Vinhaver, Marker og lysegrønne Egeskove ad en udmærket Vej til Badaczony, en af Ungarns herligste Vinegne, hvor en Mængde enkeltstaaende Bjergkegler dukker op af det flade Land. Efter et Par Timers Kørsel laa den lange, mælkeblaa, smalle Sø udbredt for Øjet.

I denne dejlige Egn tilbragte jeg en uforglemmelig Pinse i et lille Hus i en Vinhave hos en fin gammel Herre, der havde været Obergespan (Amtmand). Vi sad paa hans Veranda og talte om mangt og meget, og vi gik dejlige Ture. Søndag kom vi forbi Landsbykirken, hvor Kirkegængerne

havde samlet sig, og han fortalte dem om Danmark og om mig og forklarede dem Hensigten med mit Besøg. Folkene raabte »Eljen Danmark« og trykkede mine Hænder.

Efter Pinsen boede jeg paa et Sanatorium ved Søen som dettes Gæst og fik en Motorbaad og en Sejlkutter med tilhørende Herrer til min Raadighed, og vi tilbragte megen Tid paa Søen, med Landgang hist og her hvor der var noget at se. Om Aftenen sov jeg ind ved Zigeunermusik i Parken.

Adelsballet.

Efter at have studeret den Del af Ungarn, der kaldes Transdanubien eller Pannonien, skulde jeg hvile ud hos en grevelig Familie i dens Palæ i Ofen. I denne Bydel, som er hævet højt op over Pest paa Klippehøje, ligger alle de gamle Adelsslægters Paladser Side om Side med Vaabenskjolde hugget i Sten over Portene. Udvendig fra ser Paladserne ikke særlig prunkende ud med deres to Etager, faa Vinduer og graa Mure, men man forbavses, naar man er kommet gennem den dybe, hvælvede Port ved at se, at Bygningen har baade Side- og Bagfløje, som omslutter en flisebelagt Gaard med grønne Træer. Og paa den anden Side af Bagbygningen findes ofte en Have med Terrasser og en herlig Udsigt over Pest og Donau eller over skovklædte Bjerge.

I saadant et Palads blev jeg optaget som Gæst, og der blev vist mig den største Venlighed.

Men det blev nogle meget anstrengende »Hviledage«, da jeg blev inviteret ud saa mange Steder, at jeg maatte fare fra det ene til det andet. Den sidste Aften skulde der være stort Bal hos mine Værter, og det nyttede aldeles

ikke, at jeg vilde undskylde mig med, at jeg intet Toilette havde til saadan en Fest, for Grevinden bragte mig en smuk, sort Tyllskjole, som passede mig udmærket, og saa havde jeg ingen Undskyldning for ikke at komme.

Og det var virkelig meget morsomt at være med til dette Bal, det første Familien gav efter mange Krigs- og Elendighedsaar.

Den store Hall var ryddet, og Parketgulvet var spejlblankt, paa Konsoller stod mægtige Blomsterbuketter, og Lysekroner kastede et gyldent Skær ud over Salen.

Malerier af Forfædre i fantastiske Dragter saa fra Væggene ned paa den Skare, der efterhaanden fyldte Rummet og de tilstødende Saloner.

Alt hvad der havde Navn i Ungarn var til Stede. Vi forestilledes for Andrassyer, Karolyer, Esterhazyer, Fyrst Hohenlohe, Grev Apponyi o. s. v.

Herrerne kyssede alle Damerne paa Haanden, og de unge Piger kyssede de ældre Damers Hænder. Rigsforstander Horty's smukke Frue med Datter kom ogsaa.

Og saa begyndte Ballet. Zigeunermusikken spillede op til en Czardas, den ungarske Dans, der kan danses paa en Plads saa stor som et Lommetørklæde. Der var mange henrivende unge Piger i smukke Dragter og elegante, slanke Kavalerer.

Da vi ældre havde set lidt paa Ballet, gik vi ind i de tilstødende Saloner, hvor der blev serveret Forfriskninger.

»Lad mig forestille Dem for Grev Apponyi,« sagde Grevinden, og jeg stod overfor den berømte Statsmand. Greven havde netop samme Dag holdt en af sine store Taler i Parlamentet, hvori han havde paapeget den store Uret, der var sket Ungarn ved Fredsslutningen, idet dette Land var blevet saa — næsten — tilintetgjort.

Greven udtalte sig overfor mig om den Kurs, der nu

maatte styres for at faa Landet bragt paa Fode. Om de adelige Godsers delvise Udstykning og den store Landbefolknings Adgang til at blive jordejende.

Der maatte skabes en stor besiddende Klasse, derved vilde Landet konsolideres. Han saa optimistisk paa Sagerne, selv om han ikke undervurderede Vanskelighederne ved at faa Landets Finanser genopbyggede under de nuværende Forhold.

Det var ikke nok at give Folk Jord, man maatte ogsaa sætte dem i Stand til at drive den.

Greven talte i denne Forbindelse med stor Beundring om dansk Landbrug og Andelsvæsen.

Jeg førte derpaa Samtalen ind paa det i Ungarn saa aktuelle Jødespørgsmaal. Han bedømte ikke Jøderne saa haardt som mange andre. Der gaves mange gode, ærlige Jøder, som det vilde være uheldigt at fordrive fra Landet. Men man maatte bort fra den Fordom, der herskede i Ungarn, at det ikke var passende at beskæftige sig med Handel.

Vi fortsatte endnu i nogen Tid Samtalen, til Fyrst Hohenlohe kom til; begge Herrerne udtalte sig meget rosende om Danmarks og Sveriges Arbejde for at lindre Nøden i de af Krigen hærgede Lande.

— — —

Musikken klang ud til os paa Verandaen, hvor vi sad. Unge Par smuttede forbi os ned i Haven, og man saa lyse Skikkelser i det klare Maaneskin. For en Tid glemte de tilstedeværende det, der ellers altid var i deres Tanker, Ungarns Ulykke og Sønderlemmelse.

Ungdommen trængte til at være ung og for en Tid glemme alt det sørgelige og grufulde, den havde oplevet, og til at nyde de gode Øjeblikke, der gaves den.

Endnu længe efter at jeg havde opsøgt mit Værelse for at faa lidt Hvile, inden jeg næste Dag skulde fortsætte min Rejse, klang Zigeunermusikkens Toner ind til mig, og først Klokken fire sluttede det straalende Bal.

Det store Alføld-Lavland.

Nu skulde jeg se den Egn, der ligger øst for Donau og gennemstrømmes af den 700 Kilometer lange Flod Teisz og dens Bifloder.

Saa derfor gik Rejsen mod Syd til Szeged, og Studier og Fester afløste hinanden. Gennem Byen gik den nye Grænse mellem Jugoslavien og Ungarn. Et Dige gik rundt om Byen for at beskytte mod Oversvømmelser af Teisz. Hvert eneste Træ i Byens Omegn var brændt om Vinteren, saa den saa meget bar ud. To smukke Broer var bygget over Teisz, men de maatte ikke mere betrædes. Den halve Del af Byen var nu serbisk, og alle Haver, Gartnerier, Skoler, Blindeinstitutet o. s. v. laa paa den serbiske Side.

Mine Ledsagere talte, med Taarer i Øjnene, om alt, hvad de havde mistet.

I Raadhuset var jeg indbudt til et Møde, hvor der blev holdt Taler for Danmark = Dania, som det hedder paa Ungarsk. Jeg forstod desværre kun dette Ord, samt Lütken, da der taltes paa Magyarisk. Men ved Middagen, som holdtes i en Have, talte mange tysk, saa der kunde jeg baade forstaa og tale med de tilstedeværende. En fordreven Skolebestyrer fra Banatet, en Schwab, rettede en Tale til mig og gjorde Rede for Schwabernes Følelser ved at være kommet under Jugoslaverne.

Han sagde: »Vi kom til Ungarn som fattige, tyske Folk. Vi har altid haft det godt under Ungarerne og kunnet leve

og gøre, som vi vilde. Al Kultur har vi fra Ungarn, og vi føler os som Ungarere, selv om vi taler tysk indbyrdes. — Nu er vi kommet under et Folk, der ikke har Spor af Kultur, og vore Børn skal gaa i serbiske Skoler. Alt vil gaa tilbage. Der var højst 30 pCt. Serbere i Banatet, og dog var det tilfaldet dem. Jeg vil bede Dem raabe det ud ved alle Lejligheder, at vi er Ungarere og ønsker at komme tilbage. Alle her vil bekræfte mine Ord.«

Jeg svarede, at vi vilde kunne forstaa dem i Danmark. I 56 Aar havde Danske staaet under fremmed Herredømme, men nu havde Retfærdigheden sejret. Jeg vilde haabe, at det maatte gaa lige saadan her, og at det ikke maatte vare saa længe. Ungarn leve!

Talen blev ofte afbrudt af Eljenraab og Haandklap, og der var sydlandsk Begejstring.

I Hódmesøvarsarhely.

Ja, udtal det Navn, hvem der kan, jeg kunde ikke! Men derhen kom jeg. Og paa Banegaarden var der stor Parade af Damer i Nationaldragter, en Pigeskole i ditto, Borgmester, Taler og Blomsterkranse og Buketter. Publikum stod i tykke Rader, der var Politi til at holde Orden, da Vogntoget kørte gennem Gaderne med Borgmesteren og mig halvt begravede i Roser. Teaterforestilling. Serenade. Alt var der i Byen med det uudtalelige Navn.

Jeg maatte tænke paa, hvor Ungarn maatte føle sig forladt af Gud og hver Mand, naar Glæden og Taknemligheden var saa stor, da der kom et fremmed Menneske, som vilde lære dem at kende og sætte sig ind i deres Forhold. Deres Taknemlighed kendte ingen Grænser.

Vi kom en Dag ind i en Landsbykirke og fandt den

fyldt med lutter gamle Mennesker, furede og krumbøjede Kvinder med mørke Hovedtørklæder.

De skiftedes til at bede højt og var saa fordybede i deres Andagt, at de slet ikke bemærkede os.

De bad for deres Sønner, der var faldne i Krigen, for dem, der var i Krigsfangenskab i Sibirien og for Fædrelandets Fremtid.

Disse gamle, krogede Kvinder samledes hver Lørdag for at bede i Fælleskab. De unge havde ikke Tid dertil, da de maatte arbejde strengt.

Hódmesøvarsarhely er en typisk Bondeby af mægtig Udstrækning og med 65.000 Indbyggere. Om Sommeren bor alle de arbejdsføre Folk paa Landet i deres Tanjas, Sommerhuse, da Markerne ofte ligger langt fra Byerne. Kun de gamle og Børnene bliver i Byerne; Skolegangen skal jo passes.

Vi besøgte 5—6 af saadanne Tanjas og saa hvilken Flid, Orden og Renlighed, der herskede overalt. I Huset var der en stor Bageovn, som optog ¼ af Stuen; den opvarmedes fra Køkkenet ved Fyring med Straa. Hyrderne bar alle hvide, læggede Skørter, Lakstøvler, Skjorte og Veste med Sølvknapper. Vi blev mægtig trakterede med Stege, Lagkager og Kaffe med Flødeskum, men i omvendt Orden af hvad vi bruger herhjemme. Vi begyndte nemlig med Kaffe og Kager.

I den Del af Landet, hvor Rumænerne ikke havde været, havde Bønderne mange Penge. De vidste ofte ikke hvor mange, de egentlig havde. Da de østrigske Pengesedler efter Krigen skulde veksles til ungarske, kom saaledes en Bondekone ind i en Bank, og da hun blev spurgt, hvor mange hun havde, svarede hun: »Ja, det kan jeg ikke sige; men der er ingen under 1000 Kr. Sedler, og Jøden, der vejede dem, sagde, at der var 14 Kilo.«

I nogle af de besatte Distrikter bar Damerne af de

højere Stænder nu de gamle Nationaldragter, som var meget klædelige med den pelsbræmmede Dolman hængende over den ene Skulder, ligesom Husarerne bærer den hos os.

Jeg traf adskillige Mænd, der havde været Krigsfanger i Sibirien, og de velsignede Danmark for den Hjælp, de havde faaet herfra under deres Fangenskab.

»Uden de Bøger, Dansk Røde Kors sendte, var vi gaaet aldeles til Grunde. Bøgerne holdt os oppe og bevarede os for aandelig Død,« sagde de.

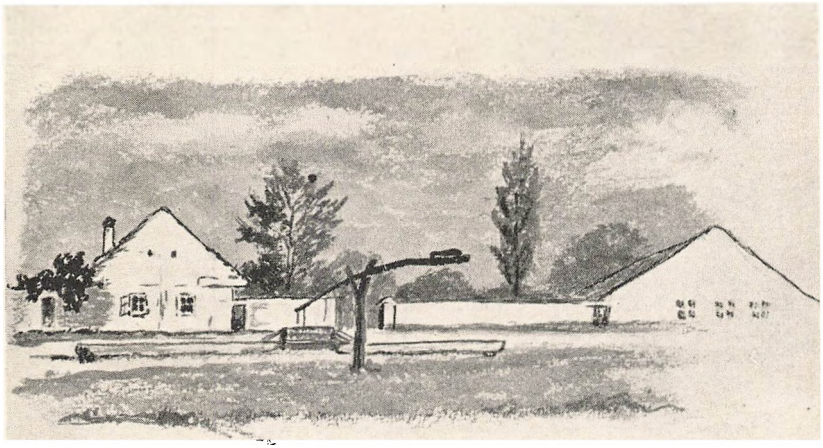
Jeg besøgte flere andre Byer i det store Alføld, og hvert Sted oplevede jeg interessante Ting, som det vilde blive for vidtløftigt at fortælle her. Jeg maa som hidtil holde mig til spredte Episoder.

En Dag sad jeg med en ung Mand ved Bredden af Teiszfloden og saa over mod den lille By Scolnok med dens sønderskudte Kirke, og han fortalte mig om de tre Aar, han havde været i Fangenskab hos Serberne. I Fangelejren fik han og de andre Fanger aldrig anden Føde end en haandfuld Majs daglig. Aldrig saa han en Bog, eller fik han et Brev, eller kunde han sende et.

Af de 36.000 Fanger døde 85 pCt. af Hunger og Plettyfus. Han havde en Gang set en dansk Læge der, men Klagerne havde ikke hjulpet.

Senere saa jeg paa min Rejse i Serbien den skumle, gamle Fæstning fra Tyrkertiden, hvor han havde siddet fangen. Det var ved den sønderskudte By Semendria, der hvor Østrigerne gik over Donau til Serbien.

Vejene i Ungarn er beplantede med det typisk ungarske Træ, Akasietræet, og nogle Steder med Popler; naar Akasietræet blomstrer, er Duften bedøvende, og de høje Træer bedækkede med snehvide Blomster ligner da — som en Digter saa poetisk udtrykker sig — to Rækker brudeklædte Jomfruer, der vandrer hen ad Vejen.

Typisk ungarsk Landsbygade.

Den store Puszta, der er 400 Kilometer lang og 200 bred, kørte vi hen over. Det er den store Slette, hvor Heste, Køer, Faar og Svin græsser, vogtede af et Par Hundrede Hyrder. Der saa jeg en Luftspejling. Saadanne skal ofte forekomme der; det var ejendommeligt at se Vand og Skibe, der forsvandt, naar man nærmede sig.

Efter at have været i Debreczin og Sartoraleuhely (det sidste Navn udtales ganske anderledes end det staves), hvor jeg boede hos en Fabrikant, der havde en stor Cigaretfabrik, havnede jeg hos Fyrsten af Windischgraetz i et Slots Taarnværelse med en stor Himmelseng, i hvilken lyseblaat Atlask og hvide Kniplinger dominerede. Der fik jeg et Glas af den Tokaier, der aldrig kommer udenfor Ungarn. Dette Gods laa netop i Tokai. Vinen var som tyk, flydende, gylden Rav, og noget dejligere har jeg aldrig drukket.

En af de følgende Nætter stod jeg Kl. 12 paa en bælgmørk Station efter at have kørt i et lige saa mørkt Tog; der var ikke et Menneske at se. Den ene Nat i en fyrstelig Seng og den næste paa en mørk Landstation, ene i Natten,

og ingen kan forstaa, hvad du siger, ligesom du ikke forstaar et Muk af, hvad der tales; alt gaar op og ned i denne Verden! Saaledes tænkte jeg ved mig selv!

Men noget maatte der gøres; jeg havde ikke Lyst til at staa der hele Natten, og alt var som sagt bælgmørkt.

En lille Lygte saas nu nede ved Stationen, men den tilhørende Mand kunde jeg ikke se. Det maatte være en Jernbanemand. Jeg raabte ham an. Og saa sagde jeg: »Huszar«. Jeg vidste til alt Held, at det var en Obergespan af dette Navn, jeg skulde bo hos. Lygtemanden forstod mig ikke, men jeg klamrede mig til ham og gentog Ordet samt pegede ud i Mørket.

En Praas syntes endelig at gaa op for ham. Huszar var jo den fornemste Mand i Byen. Og saa vandrede vi gennem nogle lange, sorte Gader og standsede udenfor et Hus.

Efter en lang Kimen kom en forsovet Pige til Døren; hun kunde ikke forstaa, hvad jeg vilde, og smækkede Døren i igen, men jeg blev ved med at parlamentere, selv om hun ikke forstod mig, i det Haab at »Noget vilde vise sig«, og endelig viste sig et ungdommeligt Menneskepar.

Det var Hr. Huszar og Frue. Og saa var jeg reddet; de havde ikke faaet Brevet om, at jeg skulde komme den Dag, og derfor havde der ingen været paa Banegaarden, og nu var deres Gæsteværelse desværre optaget for i Nat, om jeg havde noget imod at sove i Komitatshuset = Raadhuset; der stod altid en opredt Seng til omrejsende Honoratiores.

De fulgte mig saa derhen, og vi fik kimet Tjeneren op, og kort efter befandt jeg mig i et stort, elegant Gemak, i en stor Seng med Silketæpper og Lærredslagner. Og der sov jeg som en Bisp i en Gaaserede.

Næste Morgen hentede de mig, og jeg rykkede ind i Gæsteværelset. Og saa tilbragte jeg et Par rare Dage hos denne fint kultiverede Familie. De var saa hjertelige, at

jeg følte mig ganske som hjemme hos dem, og de talte saa fortroligt med mig, at det ikke er egnet til at refereres. Jeg maatte blive der i flere Dage.

Den 5. Juni sad jeg igen i Grev Zizys Have med de gamle Sandstensfigurer og den herlige Udsigt over Pest, Donau og Margaretheøen.

Det var dejligt at sidde og nyde den varme Sommerdag i Fred og Ro efter alle disse Ugers Omflakken; men en saadan *dolce far niente* var der ikke Tid til. Der var endnu meget at ordne før min Afrejse til Serbien. En Del Børn skulde sendes paa et tomt Sanatorium, jeg havde set og truffet Aftale med, og Vidererejsen til Belgrad skulde ordnes. Jeg havde jo Kurérpost med fra Wien. Og saa var der Afskedsselskaber.

For 1800 ungarske Kroner fik jeg Billet til Donaubaaden, som skulde føre mig til Belgrad, og for 300 Dinarer købte jeg Styrmandens Kammer, da alle Kahytter var optaget.

Siddende paa Dækket i den friske Aftenluft saa jeg Byens Lys svinde bort i Natten, og saa gik jeg til Køjs for, medens jeg sov, at glide ned ad Donau. Næste Dag nød jeg rigtig Udsigten, og da vi nærmede os en By, hvis Navn fra min Skoletid var indbrændt i min Hukommelse paa Grund af dets Mærkværdighed, nemlig Petervardein, blev Skorsten, Mast og alt andet, der ragede op paa Skibet, lagt fladt ned paa Dækket, og vi gled under en Bro, der akkurat kunde lade os gaa under sig. Det var store Ting, at vi ikke ogsaa maatte lægge os fladt ned, det saa helt farligt ud. Men vi passerede Petervardein uden at blive skalperede.

Belgrad — Beograd.

Den danske Konsul, en Serber, havde sendt en Mand ned for at tage imod mig. Han kunde kun tale serbisk, saa under tavs, men venlig Ledsagelse blev jeg ført til et Hotel, »Serbiske Konge« hed det, hvor jeg fik et rent og pænt Værelse.

Tidlig næste Morgen vækkedes jeg ved klingrende Militærmusik og taktfaste Trin af mange Soldater. Jeg fløj op og saa nogle Kompagnier høje, lysblonde, smukke Soldater marchere forbi. De lignede ganske vore egne, nordiske Gardister.

Belgrad er ligesom Rom bygget paa flere Høje, hvilket giver Byen et morsomt og malerisk Udseende. Lige overfor Hotellet var der et Anlæg paa Toppen af en Høj, og det stødte op til en skummel, gammel Fæstning.

Fra en Terrasse saa man vidt ud over Lavlandet nordøst for Donau og over Floden, der her forener sig med Sava, for med sin mægtige Vandmasse at løbe mod Øst ud ad det sorte Hav til. Man overskuede ogsaa herfra den største Del af Belgrad, som endnu, saa kort Tid efter Krigen, for største Delen laa i Ruiner. I de Huse, der stod, var Jernskodderne for Vinduer og Døre gennemhullede som Sold af Geværkugler.

Den danske Konsul var en nedbrudt Mand efter ti Maaneders Fangenskab. Hans Fabrik og hans Butik var brændt; man saa kun forvredne, halvsmeltede Jernbjælker, hans Pengeskab var opbrudt, hans Lejlighed tømt for alt og Millionværdier gaaet til Grunde.

Men det værste var dog, at han endnu var meget lidende. Hans Søn, en ung Jurist, var det dog gaaet endnu værre ud over, baade sjæleligt og legemligt, under et fleraarigt Fangenskab i en Lejr. Han var bleven saa forsagt og apatisk,

at det faldt stærkt i Øjnene. Han ledsagede mig for at være mig behjælpelig med Pasvisering m. m. Formaliteterne foregik paa en temmelig »balkanisk« Maade. Man blev paa Politistationen gennet ind i nogle smalle, smudsige Gange, og her maatte man vente en uendelig Tid for at faa at vide, at man først skulde gaa hen paa en helt anden Politistation og saa komme tilbage. Paa den anden Station var der ingen kommet, skønt det var en Time over Tiden, og da Manden kom, var han uforskammet over, at Folk var utaalmodige.

»Hvem er det, der har givet ondt af sig, det vil jeg gerne vide,« hvæsede han. Og saa maatte vi tilbage til det første Sted, hvor en Mand, der ikke kunde læse, uddelte Nummertegn i en kaotisk Forvirring. Det saa ud til at kunne vare hele Dagen, hvorfor min Taalmodighed slap op. Jeg overlod min Ledsager at ordne Sagen og gik, hvad han var meget betænkelig ved. Men han skulde nok vente, han var vant til at vente, han havde ofte ventet i Dage og Nætter paa en Smule Mad. Han havde ventet i Aarevis paa sin Frihed. Han saa paa mig med mørke, trætte, resignerende Øjne. Et Blik, der kunde skære én i Hjertet.

En Serber sagde, at han kunde have ordnet Sagen paa fem Minutter, om han bare havde vidst, at jeg var der.

Der maa løbe meget Vand i Stranden, inden Krigsungdommen, og navnlig Krigsfangerne, retter sig igen efter de udstaaede Lidelser — om de da nogen Sinde forvinder dem; det mærkede jeg her, ligesom jeg havde mærket det i Ungarn, hvor jeg havde truffet adskillige unge Mænd, der havde været længe i Fangenskab.

Ved Solnedgang gik jeg over paa Promenaden og saa paa det brogede Strøgpublikum. Der var en Blanding af europæiske Dragter og Typer.

Imidlertid gik Solen ned i en rød Brand, og Mørket bredte sig over Sletten og over Flodens lyse Baand.

Under Krigen havde jeg af en tysk Militærlæge faaet en malende Beskrivelse af Beskydningen af Semendria og Overgangen over Donau. Han havde set den værgeløse By falde i Grus for sine Øjne, til den var jævnet med Jorden.

Granatsprængninger havde staaet som Fontæner af Murbrokker og Grus højt op i Luften, og Larmen havde været døvende.

Jeg vilde se netop denne By for rigtig at kunne fatte, hvorledes en By i Kampzonen kom til at se ud efter et Bombardement.

Billeder er jo døde ved Siden af Virkeligheden; man maa se med sine Øjne, hvordan det ser ud!

Senere har jeg set nok af den Slags og ogsaa selv prøvet at være i en By, der blev bombarderet, men det gjorde ikke større Indtryk end at se disse Murbrokker, hvor Mennesker kravlede op af Kælderhuller for paa en ubegribelig Maade at skaffe sig lidt Føde, og det to Aar efter at deres Hjem var skudt ned.

Saa rejste jeg ned til Kroatien og derefter hjem fyldt med Indtryk.

Da jeg kom hjem fra Ungarnsrejsen, holdt jeg et Foredrag om Ungarn med Lysbilleder i *Kgl. Dansk Geografisk Selskab* og i nogle Provinsbyer her og i Sverige og fik nogle Artikler optagne i forskellige Blade — og gjorde forhaabentlig dermed et lille Fremstød for en dybere Forstaaelse af Ungarns Skæbne.

Folkekuranstalten ved Hald.

I Sommeren 1922 var det blevet bestemt, at Dansk Røde Kors vilde aabne *Folkekuranstalten i Hald* ved Viborg, som Overlæge Videbech havde lagt sig i Selen for. Der stod jo den tomme Fangelejr fra Krigens Tid med sine 56 Bygninger, der var alt for gode til at rives ned; og der fandtes ogsaa et stort om end forfaldent Inventar.

Den Gang var jeg Medlem af Hovedbestyrelsen og meget interesseret i, at det skulde gaa godt denne første Forsøgssommer. For at studere Forholdene tog jeg først derover alene og gik rundt i Lejren, som var ganske tom paa nær en Familie, Forvalter Larsens, der boede i et af Husene ud til Landevejen. Hr. Larsen havde haft at gøre med Lejren lige siden dens Opførelse.

Jeg fandt en stor, bar Slette paa 95 Tdr. Land med Skov paa de to Sider og aaben for alle Vinde; det var nærmest en bar Hede. Ud til Vejen laa de tidligere Administrationsbygninger, og 1 km fra dem laa de menige Soldaters Beboleses- og Spisebarakker; igen 1 km længere borte, i Læ af og tæt op til Skoven, den tidligere Officerslejr. Kun ganske enkelte, af Fangerne plantede, smaa Træer fandtes paa dette store Terrain.

Ingen, som nu ser Folkekuranstalten med dens rige Beplantning om de forskellige Bygninger, deres Haver, deres lange, med Rosenhække og Rønnebær beplantede Alleer og deres Marker med Grøntsager og Korn, vil ane den vilde Ensomhed, der for blot 20 Aar siden herskede der. Men

der var dejligt! Lærkerne svang sig uforstyrret op fra det sparsomme Græs, og Harer og Ræv holdt til der. Nu er der en lille By overfor Kuranstalten, den Gang fandtes kun et eneste lille Hus.

Den første Sæson var det Meningen kun at tage enkelte Barakker i Brug. Den skulde være en Slags Prøvesæson.

Saa gik jeg rundt alene i flere Dage og spekulerede paa, hvorledes man skulde faa indrettet Barakkerne, saa der kunde blive hyggeligt. Der var nogle Stuer beregnede paa 20 Patienter; det kunde ikke gaa an at lægge saa mange sammen. De maatte deles af med Gardiner og Møbler, saa de blev ligesom 6 smaa Stuer. Møblerne maatte males o. s. v. Jeg saa i Tankerne det hele for mig.

Da, kort Tid efter, Dagen kom, da Lejren skulde indrettes, kørte den destinerede Overlæge, Dr. Brinck-Eliassen, Kammerherreinde Else Grevenkop Castenskiold, der havde lovet at hjælpe mig, og jeg over til Hald og begyndte Arbejdet sammen med en Røde Kors Søster, Frida Eggers, og vi havde 14 Dage til at faa det, vi skulde bruge, møbleret.

Overlægens Bolig blev taget i Brug, og der blev indrettet Værelser til de andre Læger og Funktionærer, der skulde komme; Spisesalen, som skulde tage 150 Patienter og Funktionærerne, blev monteret og Patientværelserne gjort beboelige. Vi syede Tusinder af Ringe i Gardiner til at hænge for de mange store Vinduer og paa Jernstængerne, der delte de store Stuer.

Søster Else (saaledes vilde Kammerherreinde Castenskiold kaldes), og Søster Frida fo'r afsted paa Cykler de lange Veje efter det ene og det andet, det var en Travlhed!

Og saa fik vi fat i Malerfarve, og Møblerne fik sig en Omgang, røde, blaa og brune og grønne blev de, til de forskellige Barakker, og Klædeskabe og Kommoder blev stillet, saa de dannede Skillevægge.

De første Patienter paa Dansk Røde Kors Folkekuranstalt ved Hald.

Der kom virkelig til at se venligt og hyggeligt ud.

Overlægen gik imens og fik Behandlingsrummene samt Massage- og de andre Klinikker gjort istand, og saa kom de nødvendige Funktionærer, og de blev installerede.

Og efter 14 Dages Forløb kom den store Dag, da de første Patienter kom. Saa havde vi den store Glæde daglig at tage mod nye, og vi mærkede, at de befandt sig vel og var tilfredse, selv om alt var meget primitivt.

Senere blev alt meget forbedret, Barakkerne blev stabiliserede, Klinikker og Badeanstalt udvidede, smaa Værelser indrettede og meget mere. Og Anstalten blev indrettet, saa den kunde tage Patienter ogsaa om Vinteren. Om Sommeren kunde den tage ca. 500 og om Vinteren 200 Patienter, da jeg efter ti Aars Forløb gik ud af Bestyrelsen.

Folkekuranstalten har nu arbejdet i over 20 Aar og haft Tusinder af Patienter af alle Samfundsklasser. Den har virkelig afhjulpet et stort Savn. Den har baaret sig, skønt den var den billigste Kuranstalt i Danmark.

Militærsygehuset.

Som før omtalt var det gamle Garnisonssygehus i Rigensgade meget primitivt og dets Beliggenhed ud til en befærdet Gade yderst uheldig, saa der havde i mange Aar været Tale om at bygge et nyt Militærhospital. Stabslæge v. Harten og jeg havde udarbejdet en Plan til et saadant, som vilde komme til at koste ca. 1,000,000 Kr. Denne Plan var efter vort Skøn baade praktisk og anselig. Men den fandt ikke Naade for Lægekorpsets Øjne; dette forelagde derfor en anden Plan.

Det er den, hvorefter det nuværende Militærsygehus er opført.

Dette skete trods megen Modstand, men da det var færdigt, var det efter Militærmodstanderes Mening meget for godt til Soldaterne. Bl. a. ønskede Rigshospitalet, der savnede Plads til en Nerveafdeling, at faa det overdraget.

Der blev saa vrøvlet frem og tilbage i aarevis om, hvem der skulde rykke ind i Hospitalet. Det stod der, fint og nydeligt at se paa, og det maatte vedligeholdes og opvarmes om Vinteren, hvilket kostede Masser af Penge, som intet Menneske havde Gavn af.

Da der var gaaet 5 Aar (fem) paa denne Maade, skrev jeg følgende Artikel i Berlingske Tidende 28. December 1927 med Overskriften:

Vore syge Soldater.

Hvortil skal det nye Militærhospital benyttes?

Det er Nat. Oversygeplejersken gaar sin sidste Runde, inden hun skal i Seng, for at se, om alt staar vel til paa Afdelingen og for at give Nattevagten de sidste Ordrer.

Kun Vaageblusset brænder paa de fleste Sygestuer, hvor de unge Soldater ligger i Sengene. — Mange sover fast, de fejler ikke saa meget, at Uro og Støj kan vække dem.

Men hist og her ligger en meget syg Patient, som kaster sig frem og tilbage eller sidder op i Sengen og stønner. Han kan ikke finde Hvile. Er han ved at falde hen af Træthed eller Udmattelse, bliver han forstyrret af en Bils Tuden eller en tung Vogns Raslen paa Stenbroen, eller af Raaben eller Syngen fra Gaden.

Han farer hver Gang op med et Sæt, og al Søvn er bandlyst.

Vinduerne er ganske vist lukkede, fordi Vinterkulden gør det umuligt at holde dem aabne, idet Sengene staar lige under dem, og det vilde blæse ind paa de syge. Ellers kunde det nok behøves, for Luften er beklumret af de syges Uddunstninger, af Gassen og af de ikke altid lugtfri Kakkelovne.

»Men Jensen, sover De ikke endnu,« siger Oversygeplejersken til en ung Rekrut. Hans blege, forpinte Træk vidner om, at han er meget syg. »De har dog faaet Deres Morfin. Hvad er der i Vejen?«

»Jo, hver Gang jeg er lige ved at sove, saa farer der en Bil gennem Gaden, og den tuder seks Gange, det kan jeg høre. Først ved Hjørnet af Sølvgade, saa ved Gaden lige overfor, derefter henne ved næste Hjørne og saa videre fort. Jeg er saa træt, saa træt, men sove kan jeg ikke. Hjemme var der saa stille om Natten.«

Oversygeplejersken forsøger at trøste ham og gaar derpaa sukkende videre. Der er i Aftenens Løb uddelt adskillige Sovepulvere og Indsprøjtninger, men de færreste virker paa Grund af Forholdene.

Kunde vi dog snart faa det nye Sygehus, som nu saa længe har ligget hen til ingen Nytte, tænker hun. Men det er vel haabløst?

Paa en af de mindre Stuer ligger hendes Smertens Barn, som aldrig er ude af hendes Tanker i denne Tid. Kunde han falde til Ro, saa kunde hans Liv maaske reddes. Han har ikke sovet i 17 Døgn,

trods alt hvad der er gjort derfor. Men han har uafbrudt raset i sine Fantasier.

En Sygeplejerske sidder Vagt ved Sengen, og hans gamle Moder, kaldt hid fra Jylland, sidder indsvøbt i et Tæppe i en Lænestol henne ved Kakkelovnen. Hun farer ængstelig op, da Oversygeplejersken træder ind.

Den syge Rekrut laller med tør, læderagtig Tunge nogle uforstaaelige Ord og kæmper for at komme ud af Sengen. Han vil ud at køre, Bilen tuder, han maa afsted.

»Sov dog, lille Søren, det er ikke din Vogn,« siger Moderen.

Men lille Søren skræmmes stadig op, naar han er lige ved at sove.

Næste Morgen er han stille nok, og ingen nok saa brutal Larm kunde forstyrre ham mere.

Disse var et Par Eksempler fra Vintertiden, hvor Vinnduerne var lukkede.

Nu kommer vi til Sommertiden.

Det er, hvad man udenfor Byen kalder en dejlig Sommernat. Alle de øverste Vinduer maa staa aabne for at skaffe frisk Luft (frisk Luft i Rigensgade!) ind i de overhedede Sygestuer.

En ung døende Soldat, i sidste Stadium af Gigtfeber og Hjærtesygdom ligger og kæmper sin sidste Kamp, medens Sygeplejersken tørrer den kolde Sved af hans Pande.

Klokken er tre om Natten, den Tid hvor der er relativ roligst paa Gaden. Men pludselig tuder en Bil ude paa Gaden lige overfor, og et beruset Selskab tumler ud, Hvinen, Raaben og raa Latter blandet med uhøviske Ord skærer gennem Nattens Stilhed, og under denne hæslige Larm udaander den døende Soldat.

Se, dette var kun et Par af de utallige Tilfælde, som Sygeplejerskerne paa Garnisonssygehuset i den gamle, larmende Gade kan tale om.

Om Dagen raser Masser af Lastbiler fra Byen til Østerbros Station forbi, og de faar den gamle Bygning til at ryste i sin Grundvold. Og Støvet staar i tykke Skyer ind fra Gaden. Lægerne kan ikke høre paa Patienternes Lunger og Hjerter. Der er aldrig Ro.

For ca. *110 Aar siden* blev Bygningen givet til *midlertidig* Brug for syge Soldater.

I Masser af Aar har der, med Mellemrum, været skrevet og talt om de skandaløse Forhold, under hvilke de værnepligtige Soldater

blev *tvangsindlagte* — for de kan ikke vælge frit — paa det gamle Sygehus.

Og nu har der staaet et nyt Hospital bygget til det samme og Aar efter Aar ventet paa at blive taget i Brug af Soldaterne. Det har allerede faaet Tidens Patina over sig og kostet uhyre Summer at opvarme og holde ved lige.

Og alt imens ligger de syge Værnepligtige og lider og dør, og dem er der ingen, der tænker paa.

Man strides og kævles om, hvem der skal have det nye Hospital. Det er for stort, siger nogle. — Det er helt hen i Vejret.

Det er paa 240 Senge, og da Gennemsnitsbelægningen for Hær og Flaade var 214 sidste Aar, er det en Del af Aaret for lille og en Del for stort. Men saa kan der jo tages andre Patienter — som foreslaaet af Invalidefonden — den Tid, der er Plads.

Søetatens Hospital er for lille, og dets Beliggenhed paa Christianshavn kan man heller ikke kalde for idyllisk.

Og saa bliver der alligevel Epidemihospitalet at drive foruden.

Det er dog ulige billigere at drive eet Hospital end to — endsige tre som nu.

Man harmes og forbavses, hver Gang Striden flammer op om, hvad det nye Militærsygehus skal bruges til, og over at der kan vrøvles saa uendeligt om Anvendelsen deraf.

Hvortil skal det bruges?

Naturligvis til det, hvortil det blev bygget, til Landets syge Soldater.

Hvor længe vil Forældre finde sig i, at deres unge Sønner skal tvinges til at ligge syge under de mer end uheldige Forhold i Rigensgade, ja til maaske at dø under Hujen og Larm og raa Eder fra Gadens Publikum.

En Rigsdagsmand læste ovenstaaende Artikel op i Rigsdagen, og kort Tid efter fik Soldaterne deres nye Sygehus.

En Del af det blev senere givet til Rigshospitalet, saa nu er der til Tider saa daarlig Plads til Soldaterne, at mange maa ligge i Barakker og gamle Døckerske Telte. Men Omgivelserne er da i alt Fald smukkere og roligere end i Rigensgade.

Løs og ledig.

1924.

Efter at være kommet paa Ventepenge havde jeg al min Tid til min Raadighed. Af frivillige Pligter beholdt jeg Hvervet som Bestyrelsesmedlem i Dansk Røde Kors og Medlem af Foreningens Forretningsudvalg samt af Bestyrelsen for Røde Kors Folkekuranstalt ved Hald.

Desuden var jeg Formand for Danske Pigespejderes Fællesraad, hvortil jeg var valgt i 1923.

Den overflødige Tid maatte jo anvendes til noget.

Sidde hen med et Broderi eller et Strikketøj var ikke min Lyst, dertil var jeg altfor rask. Saa vilde jeg hellere rejse og se noget mere af Verden, end jeg allerede havde set.

Arbejdet i Røde Kors optog nogen Tid, da jeg foruden de mange Udvalgsmøder af og til rejste til Hald for at følge Arbejdet der.

I 1926 holdt jeg i et Par Maaneder Kursus for Husmødre i Viborg Amt i Hjemmesygepleje og Hygiejne. Røde Kors paatænkte nemlig at starte saadanne Kursus, og derfor vilde jeg selv prøve om Planen for Undervisningen var praktisk. Jeg opholdt mig en Uge i hvert af de Sogne, hvor man ønskede et Kursus og boede hos et Medlem af Husmoderforeningen. Undervisningen foregik et Par Timer daglig i Skolen, og der kom altid mange Deltagere.

I den Tid kom jeg mange Mennesker paa nærmere Hold, som jeg aldrig før havde haft Anledning til at være sammen med, og det var meget fornøjeligt. Viborg Amt har jo

endnu tildels Hede og mager Jord, og jeg boede bl. a. paa et Par smaa Hedegaarde, hvor Mand, Kone og Børn sled i det fra Morgen til Aften. Men hvor var de vaagne for, hvad der kunde naa dem udefra. De indsugede ligefrem alt, hvad der kom indenfor deres Muligheds Grænser. De var meget glade for, hvad jeg kunde give dem af praktiske Vink angaaende de Ting, jeg underviste i.

Børnene paa Gaardene var naturligvis meget interesserede i det fremmede Menneske, der skulde bo hos dem i otte Dage, og de fulgte min Færd ganske nøjagtig. Jeg husker saaledes den første Morgen, jeg gik en lille Tur for at se mig om, da hørte jeg fra forskellige Baghold, fra Grøfter og Gærder, Stemmer raabe: Nu gaar hun over æ Mark, nu gaar hun ad æ Vej o. s. v. Ved et Maaltid, hvor jeg spiste alene, sad en lille 4 Aars Dreng og stirrede paa mig med store Øjne; han maatte have fundet mig tillidvækkende, for pludselig betroede han mig sin dybeste Hemmelighed, han sagde: A hve hvor der er en Fovlrede.

Den lille Fyr og jeg blev saa gode Venner, at han altid var om mig, og jeg har senere tit tænkt paa den magre lille Dreng med de store, smukke Øjne, han saa ikke ud, som om han nogensinde vilde blive kraftig nok til at paatage sig en Hedebondes slidsomme Arbejde.

Ogsaa hos en Købmand, en Møller, en Skolelærer og en velstaaende Bonde boede jeg, og havde megen Glæde af at lære dem at kende. Og de var alle saa gæstfri, at det gik over alle Bredder. Det eneste, jeg havde at indvende mod at bo i Familierne, var, at de gjorde alt for meget ud af Traktementet. Alle vilde give det bedste, de havde, og derfor fik jeg 9 Uger i Træk hver Dag Kyllinger og Lagkage til Middag og Kaffe og Kager et Par Gange daglig. Den eneste Afveksling i Middagen var, at Kyllingerne undertiden var blevet til Høns.

Et helt Aar efter kunde jeg ikke taale at se hverken Kyllinger eller Lagkage.

Samme Aar var jeg inviteret i Spejderlejr paa Brahetrolleborg. Der var flere Hundrede Førere fra Skandinavien og et Par fra England, bl. a. Lady Baden Powell. Jeg fik her et godt Indblik i Spejdervæsenet og dets opdragende Betydning for de Unge.

Til Nordkap og Finmarken.

I Aaret 1925 rejste jeg for første Gang til Nordkap og videre mod Øst til Kirkenæs og Boris Gleb ved den nordlige finske Grænse.

Og jeg blev saa begejstret over Nordland, at jeg, i de følgende Aar, gjorde tre Rejser derop. Turen fra Trondheim til Nordkap i Forsommeren, naar Midnatssolen staar paa Himlen, er eventyrlig skøn; der findes næppe mere storslaaede Naturomgivelser i hele Verden, end man ser der.

Der findes Mennesker, der har gjort den Tur uden at faa Midnatssolen at se, jeg har været heldig og har set den hver eneste Gang, jeg var der. Første Gang saa jeg Lofotens takkede Fjelde ligge himmelblaa i et stille, svovlgult Hav, hvor Hvaler sendte deres Vandstraaler op i Luften, og Sæler stak Hovederne op over Vandet for at betragte den nedgaaende Sol, som da næppe kom under Horizonten.

Alle ombord var saa betagne af dette Syn, at de var ganske stille og højtidelige. Det var ved Sommertid, og Natten forekom én ganske uvirkelig.

Næste Gang, jeg kom til Lofoten, var ved Vintertid, med Snebyger piskende hen over Vestfjordens hvidtoppede, graa Bølger, der som oftest skjulte al Udsigt.

Men af og til klarede det op, og Solen sendte et svagt, gult Lys gennem den graa hvirvlende Masse. Man saa da pludselig sneklædte Skær og bratte Fjælde, der kom og svandt med Bygerne.

Den lille Damper — alt for lille til Narvik-Svolværs udsatte Rute — laa helt paa Siden for Vindens stærke Pres. Men den holdt dog Kursen støt og naaede rettidig Svolværs sikre Havn.

Min anden Rejse mod det høje Nord skyldtes en Indbydelse, jeg havde faaet fra Norges Røde Kors, til at være en Tid paa dets Hospitalsskib »Viking«, der sædvanligvis fulgte Fiskerne, under deres aarlige Fiskeophold paa Lofoten. Det store Torskefiskeri finder Sted i Januar—Marts, og en tusindtallig Fiskerflaade holder da til der oppe under Polarkredsen.

Der findes selvfølgelig ikke Sygehusplads nok under Fiskesæsonen til at kunne huse de Fiskere, der bliver syge, og derfor havde Norges Røde Kors indrettet en gammel Kanonbaad til Hospital. Der kunde være 47 liggende Patienter, samt modtages et ubegrænset Antal ambulatoriske Patienter til Behandling. Fiskerne kunde ogsaa faa varme Bade ombord.

Der var en Læge, en Oversygeplejerske, fire Sygeplejersker, et Par Piger og en Mand til at holde Skibet i Orden, de boede alle ombord.

Der var udmærkede Sygestuer, Operationsstue, Spisesalon, Soverum for Søstrene og Pigerne, Maskinvaskeri og alt andet Tilbehør.

Og saa var der et Gæsteværelse paa Promenadedækket, som jeg tog i Besiddelse. »Viking« laa i Svolværs Havn, allerinderst inde mellem Skærene, hvor Svolværs »Elskende Par«, to Buster dannede af Naturen selv, grangivelig lignede en Sømand og en Pige, højt oppe i Fjældet paa

en spids Top, ser langt ud over Skibet og hele Svolvær By.

»Viking« laa som en lille And med sine mange Ællinger flydende rundt om sig, og som en Andemoder tog den sig af alle Fiskerne. Var én af dem syg, tog den ham under sine Vinger, havde én faaet Blodforgiftning af at stikke sig paa et Fiskeben eller en Fiskekrog, eller var han paa anden Maade kommet tilskade, saa var Hjælpen altid at hente paa »Viking«.

Særlig naar Vejret var stygt, og Fiskerne ikke kunde komme ud paa Søen, var der fuldt i Gangen foran Lægens Konsultationsværelse, saa den smukke Operationssøster, til de unge Fiskeres store Fornøjelse, maatte sno sig mellem dem og hoppe over deres lange Søstøvler. Man skal ikke tro, at de trak Benene til sig.

Det var meget rarere at sidde i Gangen end at drive rundt i Svolværs sølede, vaade, blæsende Gader en stormfuld Dag, hvor Sneen føg og piskede én i Øjnene; man kunde jo altid bede Doktoren om lidt Hostemikstur, helst med Annis eller noget andet stærkt i.

For hvor skulde man gaa hen? Rorboden med dens sprukne Vægge under Græstørvtaget, med dens, af Tobaksrøg, Snavs, vaade Klæder og Tørveos fordærvede Luft, var ikke tillokkende, om der da overhovedet var en Plads at opdrive i den; og sove, tre i en Køje, hele Dagen kunde man jo heller ikke, og saa var der blot Gaden tilbage.

Modvillig maatte de bekvemme sig til at drive af.

Det forbandede Snefog! Vilde det dog ikke snart klare op!

Naar det saa endelig klarede op, hørte man de Hundreder af Baade tøffe ud af Havnen paa det af Myndighederne givne Signal; for ingen maatte gaa ud af sig selv; Baadene spredtes derefter paa Vestfjordens Banker.

Fiskerbaade ved Lofoten.

Ved det store Lofotfiskeri var det Aar samlet 23,000 Mand, fordelte over forskellige Fiskevær. De fleste var komne langvejs fra, fra Nord og Syd i Haab om at tjene en god Skilling. Ofte slaar deres Haab fejl, og efter Maaneders haardt og farligt Slid maa de drage hjem med ringe eller ingen Fortjeneste; i gode Aar kan en Mand drage hjem med 6—7—800 Kr., men det forekommer ikke ofte.

I Svolvær saa jeg flere Gange Nordlys. Bag de høje Fjælde, over hvilke Stjernerne blinkede i den klare Frostluft, steg lange, lysende Straaler op som Pile, og snart havde Fjeldene faaet en Glorie om Tinderne. Straalerne skiftede stadig Form som lette Elverpigeslør, og Stjernerne skinnede gennem de fosforescerende Folder i Slørene. Det var pragtfulde Nordlys, saaledes som man kun ser dem saa højt mod Nord.

En Dag var vi ude paa Havet for at se paa Fiskeriet.

Det var en kold, klar Morgen med stille Vejr, og Solen skinnede paa de sneklædte Fjelde.

Hele Lofotvæggen stod som et snehvidt Gærde mod den blaa Himmel.

Vor Motorbaad tøffede ud af den store, klippefyldte Havn, hvori ligger flere Øer og utallige Skær. Vi passerede flere Snese gamle og nye Skonnerter, hvor Folkene ombord var i fuld Gang med at skære Hovederne af Torsk samt skære dem op og skille Indvoldene i forskellige Tønder. Lever for sig, Rogn for sig og det ubrugelige for sig. Med raske Snit gik det rutinemæssigt og hurtigt fra Haanden. Torsken blev nedsaltet til Eksport.

Et Stykke Vej udenfor Havnen begyndte vi at kunne skimte Fiskerflaaden.

»Det er vor flydende Skov,« sagde Maskinisten.

Og det saa virkelig ud som store, sammenhængende Øer med afgrenede Stammer i tusindvis. — Efterhaanden som vi kom nærmere, løste Baadene sig fra, og man saa lidt Vand imellem dem. Men tæt, som Fluer paa et Stykke Sukker, laa de bedækkende et stort Stykke af Havfladen.

Det saa ud til at være svært at komme ind imellem alle Fartøjerne og deres Liner og Garn, men vor Vært styrede med kyndig Haand lige midt ind i Labyrinten.

Og nu saa vi et muntert Billede. Store Torsk blev sprællende trukket op af Havet. Undertiden sad de saa tæt paa Linerne, at det var svært at faa dem ind.

Fiskerne saa meget glade ud, da de opdagede vor Damebaad, og de kastede lystige Tilraab over til os; store Torsk røg ogsaa over paa Dækket, saa næste Dags Middag paa »Viking« var sikret.

Men det var koldt derude. Trods varm Paaklædning blev vi efterhaanden kolde og maatte ty ind i den lille Kahyt,

hvor vi fik varm Kaffe og Snaps. Det var velgørende at føle sine Fødder igen. Efter et Par Timers Forløb sejlede vi hjem og var glade ved at komme ombord i vort lune Skib igen.

Men Fiskerne, der hele Dagen er paa Havet, kan jo ikke tage hjem for at varme sig, de maa holde ud selv i den værste Kulde, og i de smaa Robaade, der flyder rundt om de store Kuttere, er der intet Læ eller Plads til at røre sig. Hvis Fiskerne ikke var saa hærdede, vilde det være umuligt for dem at holde ud.

Det var overraskende at se, hvor smaa mange af de Baade er, som de vover sig ud paa det store Hav med. Ikke sjældent sker det, at en Baad pludselig fyldes og gaar rundt. Saa gælder det om at holde sig flydende paa Hvælvet til der kommer Hjælp. Dagen før vi var derude, reddede Redningsskøjten to Mænd. En »strøg«, som de siger her. Det var den sjette i denne Sæson.

Vejret er meget vekslende. Vi slap ind, før en Storm rejste sig. Kort efter maatte alle Baade søge Havn.

Og Regnen piskede ned paa alle Svolværs »hængende Haver« og »Rosenbede« — d. v. s. de paa Stativer ophængte Torskekroppe og Hoveder. I Forening udsendte de den for Lofoten karakteristiske Duft.

Pludselig kom der Uro over Lofoten. Dagen var endnu ikke til Ende, og det var fint »Sjøvejr«, d. v. s. Fiskevejr, og alligevel myldrede Svolværs Gader med Fiskere.

Og alle var de belæssede med Pakker i Karduspapir. Handelsboderne var stuvende fulde, og Jødernes Sækkelærredsboder ligeledes. De var fyldte til helt ud paa Gaden.

Hvad var der paa Færde?

Jo, det var Paasken, der stod for Døren. Dagen efter var Skærtorsdag, og saa kom alle de Helligdage, hvor der

dog ikke maatte fiskes, det var ikke fristende at tilbringe dem i Rorboderne eller i Skudernes smaa, trange Kahytter.

Snart vilde Fiskeriet ved Lofoten alligevel høre op, og derfor vilde de tage hjem og se til Familien i Paasken; nu var det jo tre Maaneder siden, de sidst havde været hjemme. Det var ikke for det, endnu var der Torsk ved Lofoten, selv om 23 Millioner havde maattet lade Livet, og trang og lang havde Ventetiden været, inden de kom. Man kunde og burde maaske blive lidt endnu og tage de sidste med, før de forlod Bankerne.

Men nej! Nu var Uroen i Blodet. Hjemmet trækker mange, og de, der har saa lang Vej dertil, at de alligevel ikke kan naa det til Paaske, de maa alligevel afsted.

De vil benytte Paasken til den hundrede Mil lange Fart nordpaa, saa er de paa Pletten, saasnart Fisken er der.

For endnu er der ingen. Lodden er endnu ikke kommen og Torskene, der følger Lodden for at æde sig mæt efter at have gydt deres Æg paa Bankerne, har man endnu mindre set noget til.

Men kyndige Folk siger, at der er Tegn til, at Lodden snart kommer der, højt oppe i Polarhavet Nord for Norge. Om det bliver Vest- eller Østfinmarken, hvis Kyster den søger til i Aar, kan endnu ikke afgøres. Men man venter et stort Aar.

Derfor afsted! Afsted!

Nede ved Havnen, ved Indløbet, er et susende Liv, for kraftige Motorer tøffer de Hundreder Baade ind med Dagens Fangst for at aflevere den til Opkøberne. Mange er fulde til Rælingen af Torskekroppe og store Tønder med Lever og Rogn; det gælder om hurtigst mulig at blive af med Fangsten og faa købt ind til Hjemfarten.

Lige saa mange Baade er allerede færdige og staar ud af

Havnen. Der bliver Trængsel og Mylder i Sejlløbet, men alle forstaar at sno sig, saa der sker ingen Sammenstød.

Tavse og alvorlige ser de lange Rækker Fjældtinder, den ene bag den anden, ned paa alt det Menneskemylder, som de nu har set Aar efter Aar. Alle drager af, men de bliver.

Svolvær og de andre Fiskevær falder tilbage i deres Tornerosesøvn, hvori de lever den største Del af Aaret. »Det elskende Par« højt oppe paa deres Fjeldsokkel kan igen se ud over en tom og fredelig Havn og spejde efter de enkelte Dampere med Turister, der kommer for at se Midnatssolen, eller Hurtigruten, der kommer for at hente og aflevere Posten.

Uroen i Svolvær har ogsaa forplantet sig til Hospitalsskibet »Viking«, som pludselig ser sig forladt af alle Fiskerbaadene.

Nu gælder det ogsaa for dette at gøre sig klar til Turen nordover. De Patienter, der endnu ikke er raske nok til at rejse hjem, bliver pakkede i Sygekurve og sendt med Dampskibene til de forskellige Sygehuse i Tromsø, Bodö m. m.

Vandledningen, Telefonen og Landgangen bliver ogsaa afbrudte, dog ikke før man har forvisset sig om, at Marinens Fartøj »Michael Sars« er parat til at ledsage og tildels trække »Viking« op rundt Nordkap og Nordkyn op over halvfjerdsindstyvende Breddegrad til dens nye Ankerplads.

Ventetiden skulde dog blive lang. Over 14 Dage laa vi, efter at alt var rede; Patienterne var forlængst sendt hjem, alt var stuvet fast for Søgangens Skyld, Proviant indtaget o. s. v.

Men, »Hvor blev Ormen hin lange? Kommer ikke Olav Trygvesøn? Hvor bliver »Mikkel«?«

I Stedet for »Mikkel« kom Telegram om, at »Mikkel« var i Hvide Havet for at hente forliste Sælfangere. Tre Gange maatte den derud, og saa maatte den repareres o. s. v.

Saa Tiden gik, og vi var lige ved at tro, at vi aldrig kom afsted til Finmarken.

Vi Sygeplejersker fik Tid til at dyrke Selskabelighed. Vi blev bedt ud til Stedets Honoratiores, til Bankchefens, Apothekerens, Konsulens m. fl. Og jeg lærte en Familie at kende, som jeg flere Aar efter stod i Venskabsforbindelse med og senere var Gæst hos i nogle Dage. Det var en gammel fin Dame, i Tankerne kaldte jeg hende »den gamle Grevinde«.

Hun havde et yndigt kultiveret Hjem med dejlige Malerier og Kunstsager, og hun levede sammen med en Søn og en gammel Søster. I hendes Hjem herskede en fin aandelig Atmosfære.

Vi kørte i Bil, Oversøster og jeg, for der fandtes to Biler, og en 7 km lang Kørevej til Byen Kabelvaag, og der besøgte vi Provstens i Sognet med den store Kirke, hvor vi Paaskedag havde hørt mange Hundrede Fiskere synge Paaskesalmerne.

Endelig kom der Telegram, at »Mikkel« vilde komme og hente os den 25. April.

Vi aandede lettede op, da Lediggangen for hele Personalet ombord var begyndt at virke lidt uheldigt.

Og den 25. kom »Mikkel« virkelig. Chefen kom ombord for at meddele, at vi skulde gaa den 27. Kl. 3, saa til den Tid skulde vore Baade træffes udenfor Indsejlingen, og vi tages paa Slæb.

Vi fik telegraferet efter Lods og Læge og fik Vandledningen, Telefonen og Landgangen taget ned, og Forbindelsen med Land var nu afbrudt.

Og saa var vi da alle oppe paa Dækket for at se Udsejlingen fra Svolværs trygge Havn, hvor vi havde ligget i Læ af de høje Fjælde, beskyttede mod Storm og Uvejr.

En gemytlig Havnefoged kom ombord for at føre os ud af Havnen med dens lumske Skær og Holme. Hans forlorne Tænder dansede op og ned, naar han kom med sine Vittigheder og grinede ad »Sirenen«s, en lystig Søsters, livlige Udtalelser. Hun bedaarede alle Mandfolk, baade unge og gamle, og hun var altid i sit Es blandt Mænd.

De fire Orlogsgaster, vi havde laant fra »Mikkel« for Rejsen, var straks væk og glemte alt, for at stirre paa hende og »grine med«.

Det viste sig meget svært at faa de mægtige Jernlænker løs i Land, saa Kl. blev 6, før vi naaede ud til den utaalmodig ventende »Mikkel«, der laa i et smult Sund og ventede paa os.

Saa snart vi var kommet ud af Havnen, begyndte vi at rulle og gynge vældigt, og det varede ca. en Time, inden vi kom ind mellem de mange Øer og Skær i de smalle Sunde, gennem hvilke vi skulde gaa til Tromsø, vor første Station, for at indtage Vand, altsaa omtrent det første Døgn af Rejsen.

Vi fik saaledes en rolig Nat, og næste Dag var det Solskin og varmt, saa vi kunde være paa Dækket og nyde den dejlige Udsigt til de snedækte Fjelde og det blaa glitrende Hav mellem Øerne.

I Tromsø var der kun et Par Timers Ophold. Tromsø forekom os som en Verdensstad, saa mange Mennesker var der paa Gaden; det var netop Søndag Eftermiddag og Strøgtid.

Da vi kom ombord igen efter et lille Besøg i Byen, var »Mikkel«s tre Officerer der paa Besøg, ivrigt underholdt af Lægen og »Sirenen«, som med Længsel ventede paa Oversøsterens Tilbagekomst, for hun havde Nøglen til Vinkælderen i Forvaring, og Vin kunde kun faas gennem Vinmonopolet, som havde Stationer i enkelte Byer.

Kl. 8 spændte »Mikkel« sig igen for og slæbte videre paa »Viking«, hvis Maskine højst kunde gøre 6 Mil, medens lille »Mikkel«s var hurtigere.

Midt om Natten vaagnede jeg ved, at mine Ben af og til gik højt i Vejret, medens Hovedet sank ned i Dybet. Vi var nu i det berygtede Loppehav; der staar Atlanterhavets Dønninger lige ind mod Fastlandet fra det aabne Hav. Det var blot Dønningerne, der rullede os fra Side til Side paa en aldeles uforstaaelig Maade, som skyldtes Skibets Bygning, og ikke Storm, som jeg troede. Morgensolen beskinnede et aldeles blankt Hav.

Efter et Par Timers Sejlads paa dette urolige Vand stoppede Maskinen pludselig op, og Rulningen blev stærkere. Da jeg kom op paa Dækket, hørte jeg, at Styregrejerne var kommet i Uorden. De maatte repareres, før vi kunde gaa videre.

Heldigvis laa vi lidt i Læ af den lille Ø Loppen, som er den eneste Ø paa en lang Strækning, og Vejret var som sagt stille, selv om der var Dønninger. Havde det været Paalandsstorm, havde Situationen ikke været saa hyggelig, idet vi saa vilde være bleven slaaede mod Norges Klippekyst eller de farlige Skær, der ligger langs den.

Nu kunde vi nyde Solens varme Straaler paa Skibets Læside og Udsigten til alle de snehvide Fjelde fjernt og nær. Vi saa ogsaa, at der fandtes Huse paa Loppen, som ellers var en øde Ø dækket delvis med Sne og Is.

Efter et Par Timers Ophold kunde vi gaa videre igen.

Kaptajnen fortalte senere, at han ikke havde været glad for dette Ophold, og at han paa et bestemt Tidspunkt havde frygtet at faa Slæbetrossen ind i Skruen paa »Mikkel«.

I det dejlige, friske Vejr gik vi saa videre op forbi Hammerfest, udenfor hvilken By vi laa lidt stille, for at der

kunde blive hentet og afsendt Telegrammer. Om Natten passerede vi Syd om Magerø og Nordkap og kom ud i det store Polarhav, hvor vi naaede Nordkyn ved Morgengry.

Jeg gik ned i »Byssan« for at faa Morgenkaffe, som paa Grund af Skibets Rullen ikke kunde serveres i Messen, og gennem den aabne Halvdør saa jeg Kystens bratte, hvide Skrænter glide forbi.

Saavel Køkkenchefen som Køkkenpigen laa med Søsyge, og Vaskepigen havde lavet Kaffen. Stuepigen, Petra, laa som en Bylt oppe paa Broen, kærlig tildækket med Sømandstrøjer af Rorgasterne. En af dem sang ovenikøbet for hende om den »begsvarte Pige« og »den unge Sjømand i den stjerneklare Nat«.

Vi spiste til Middag i Byssan — dejlige gule Ærter og Flæsk, — baade med og uden Bæver, og som det smagte os søstærke!

Efter Middag passerede vi, ligesom forøvrigt hele Dagen, adskillige Fiskerbaade, og da vi sejlede ind i Baadsfjord, vort Bestemmelsessted, kom en hel Masse strygende forbi os. De skulde ud paa Havet. Da Fiskerne saa »Viking«, blev der stor Jubel. De svingede med Huerne i Luften og sendte Velkomstord over til os; man følte rigtig, hvor glade de blev ved at se deres kære Hospitalsskib.

Saa kom vi da endelig ind til Fiskeværet. Der laa nogle faa Huse og Skure ved Foden af de afrundede, snedækte Fjælde. Ved nogle Trækajer laa Masser af Fiskebaade og Opkøberskonnerter.

»Mikkel« gjorde sig fri for sit store Barn, medens »Viking« søgte saa langt som muligt ind mod Land. Baadene maatte gøre Plads og lave en Rende, saa den kunde komme ind til sin Liggeplads nær en bestemt Kaj.

Der blev ordentlig Røre i Myretuen, eller rettere Ande-

dammen, for ogsaa her laa »Viking« som en Andemoder mellem sine Ællinger.

Nu var vi der altsaa, men endnu stod et stort Arbejde tilbage med at fortøje Skibet, lægge Landgangsbro, Vandledning og Telefon.

Der kom straks flere Fiskere ombord og spurgte, om de kunde faa varmt Bad, som de plejede at faa tidligere Aar; men de maatte jo afvises, indtil Vandledningen var i Orden. Deres næste Spørgsmaal var: »Et Doktoren en bra Kar til at trække Tænder ud?« Da vi forsikrede dem om hans Fortræffelighed dertil, gik de tilfredse bort.

Der fandtes ingen Pæle eller faste Ringe at fortøje ved, saa der maatte føres to Ankere med mægtige Kættinger i Land, og disse maatte graves dybt ned i Strandgruset. Desuden var to Ankere sænkede i Havet fra »Viking«s Stævn, der vendte udad. Og saa kom Bygningen af Landgangsbroen, som var lang og i en Vinkel. Pælene, der rammedes ned, maatte være meget høje paa Grund af Tidevandet, idet der var flere Meters Forskel paa Ebbe og Flod. Og Broen maatte være solid for at kunne modstaa Presset af Storm. Forrige Aar var den to Gange splintret, som var den af Tændstikker, under Paalandsstorm.

Endelig blev Vandledningen lagt og sat til et Rør, der ledte Vand fra en Fjeldsø ned til Fiskeværet.

Men inden alt dette var i Orden, lod vi os sætte i Land i en Baad. Kajerne laa fyldte med Torskedynger, som vi maatte vade igennem. Glat og slimet var der. Sølede Stier førte til Købmanden, Bageren o. s. v. Gader var der ingen af. Vi besøgte de Købmænd, vi skulde handle med, og blev trakterede med Kaffe og Kager.

Og saa var vi ombord paa »Mikkel« til Eftermiddagsthe, og Officererne var til Middag paa »Viking«, og vi havde en fornøjelig Aften til ud paa Natten. Efter at have tumlet

rundt paa Ishavet i Maaneder i al Slags Vejr og reddet Sælfangere nød Officererne øjensynlig at sidde hyggelig ombord hos os i Oversøsters lille, lune Salon. De var glade som Børn og rigtig veltilpas. Næste Dag skulde de allerede sejle igen, de havde faaet Ordre om at gaa til Kirkenæs og hjælpe Italieneren Nobile med hans Flyveskib, som han vilde flyve over Nordpolen med.

Kaptajnen paa »Mikkel« indbød mig til at tage med, jeg skulde faa hans egen Kahyt, men det syntes jeg dog ikke, jeg kunde, da vi lige akkurat var ankomne til Baadsfjord, og jeg gerne vilde sætte mig ind i Ishavsfiskernes Liv paa den nordligste Fiskeplads.

Det var nu blevet Maj Maaned, og Natten var ganske lys, kun en Times Tid var Solen under Horizonten. Sneen begyndte at smelte paa Fjordens Sydside, men paa Fjældene mod Nord var der ingen Tegn til Foraar.

»Viking« blev snart fyldt med Patienter, ogsaa tilhørende den stedlige Befolkning. Denne benyttede nu Anledningen til at søge Læge, da der ingen saadan fandtes nærmere end i Vardø, som laa 9 Mil borte uden anden Forbindelsesvej end over det upaalidelige, aabne Polarhav.

En Dag kom saaledes en Mand bærende en Dreng paa 4 Aar, som han sagde var blind, han vilde bede Doktoren se paa hans Øjne. Disse var ganske sammenklistrede af Materie. Drengen blev indlagt, og hans Øjne blev rensede, og 8 Dage efter kunde Faderen faa en Dreng med raske, seende Øjne hjem igen. Det var kun Misrøgt, han havde lidt af.

Og da det virkelig viste sig, at Doktoren var: en bra Kar til at trække Tænder ud, sendte Fiskerne ogsaa deres Koner, saa jeg tror, han trak en hel Pose Tænder ud.

Ishavsfiskerne bor altid ombord, og Fiskeriet maa nødvendigvis foregaa fra større Baade end Lofotfiskernes, idet disse sidste hurtigere kan komme i Land eller i Læ. Ishavet ved Finmarken er stort nok til, at der intet Opsyn eller Regulativ behøves.

Der er Plads til alle; enhver kan gøre, som han vil, gaa ud Dag eller Nat, som han lyster og finde Plads til sine Snører eller Liner.

Af Fjorde findes der adskillige, og i disse findes Fiskevær, hvorhen de indfangede Fisk bringes, og hvor de beredes. Baadene maa ofte mange Mil til Havs; det kommer an paa hvor Fiskene staar.

Undertiden er Fangsten bedst i Østfinmarken, til andre Tider i Vestfinmarken, og saa gælder det om at komme den lange Vej over det aabne Hav til den bedste Fangstplads.

Da jeg var der, var Fangsten bedst i Østfinmarken. Derfor holdt en stor Flaade 6—16 Mands-Baade til i Baadsfjord, og de kom ind paa alle Døgnets Tider ofte fyldte til Randen med Fisk. Ti til seksten Tusind Kilo var en ganske almindelig Fangst.

Store Torsk, Sej, Haarkærring, Ur og hvad de nu kalder Fisken, kastes op paa Kajen med Jerngrebe, og her staar Folk og sorterer dem, skærer Hovederne af dem, skærer dem op, sorterer Indmaden og hænger dem op til Tørring paa »Hjeller«.

Hele Fiskeværets Omegn er bedækket med saadanne Hjeller. Det er Værets Alleer, Skove og Buske. Langt op ad Fjeldene ligger desuden Fiskehoveder til Tørring. Dag og Nat er der Liv og Arbejde i Fiskeværene, altid ser man Travlhed. Natten er lys som Dagen, — den 18. Maj begyndte Midnatssolen at vise sig i Baadsfjord, — man arbejder Døgnet rundt. Er Baadene ikke ude, saa »agnes« der,

d. v. s. Madding sættes paa de Tusinder Kroge. Alle Mand ombord er i travl Virksomhed i mange Timer med dette Arbejde, før Skuden tøffer ud paa Havet.

Uden Agn intet Fiskeri. Naar et Fartøj lastet med Agn = Smaasild, helst frosne, kommer ind, ligger det som en død Regnorm omgivet af Myrer. Alle Baadene maser paa for at komme til og faa noget og faa først. 70 Kr. gives der for blot en Tønde Agn.

Søvn bliver der ingen Tid til under Ishavsfiskeriet; højst medens Baadene gaar ud og ind.

Kommer der en pludselig Storm, saa gælder det om at faa saa meget af Linerne ind som mulig. Ofte maa de lades i Stikken, thi det tager lang Tid at hale de mange Tusind Meter Line ind. Jeg saa Folk, der var blevet ude 13 Timer i Træk, og deres Hænder var hudløse. Kommer Linerne i Uorden, er det et forfærdeligt Besvær af faa dem redet ud igen. Et Mandskab kan arbejde et Døgn eller to dermed.

Risikoen ved Fiskeriet, ogsaa hvad angaar Livet, er altid stor. Flere af samme Familie gaar ikke gerne i samme Baad, for at de ikke alle skal omkomme paa samme Gang. Dette af Hensyn til Familien.

Det skete for et Par Aar siden, at 5 Brødre, der skulde forsørge deres gamle Moder, var i samme Baad, som de ejede i Fællesskab. Den ældste fik Skrupler og søgte sig en Plads paa en anden Baad. Baaden med de 4 Brødre gik under, og man hørte ikke noget om den, før man Aaret efter fandt Ligene paa et øde Skær.

En norsk Dame, der kender særlig til Fiskerne og deres Liv, fortalte mig følgende: Undertiden fisker Kvinder ogsaa. Saaledes var der en Kvinde, Mekina hed hun, der hjalp sin Broder med at forsørge hans Børn. Han havde ikke Raad til at faa nogen anden Hjælp, og saa blev Søsteren hans Kammerat.

Mekina førte en stormomtumlet Tilværelse. I alt Slags Vejr var hun ude med Broderen for at skaffe det nødvendigste til Ungerne. Hun undte aldrig sig selv det mindste; naar hun havde lidt Penge at købe ind for, gik det til Broderbørnene, og naar der blev et Par Skilling til overs, efter at det nødvendigste var købt, sagde hun altid til Købmanden: lad mig faa et Kræmmerhus Rosiner til Børnene. Lille og indskrumpen var hun blevet og helt krumbøjet, men hun blev ved med at slide lige til sin Død.

Og Stakkel, saa fik hun ikke engang Ro i sin Kiste; for Natten før Begravelsen, hvor den stod i et Skur sammen med nogle andre Kister med døde, blev det en saa forrygende Storm, at Skuret blæste om, og man fandt Kisterne sønderslaaede og halvt tilsneede. Og man kunde næsten ikke faa nogen til at begrave dem, saa uhyggeligt var det.

Fra Tusinde Klipper og Skær i Norge kunde der fortælles lignende Historier om Skæbner i fattige Fiskerhjem, men de er saa almindelige, at man ikke taler særlig derom.

Overanstrengelse kan ogsaa tage Livet af Folk. Selv har jeg set følgende: Langfredag kom en stor Fiskerbaad og lagde til paa Siden af »Viking«. Om en af Søstrene vilde hjælpe dem. En Kammerat var pludselig død den foregaaende Aften. Han havde sat sig ved Bordet efter en lang Arbejdsdag. Hans Hoved sank ned paa Bordet, og han var død. Nu vilde de bede, om nogen vilde hjælpe dem at klæde ham og lægge ham i Kisten.

De havde købt en hvid Kiste, og den stod paa Baadens Dæk med et rødt Sejl over.

To Søstre hjalp dem, medens de stod ludende og tavse. Da deres Baad gled bort med Kisten paa Dækket, stod alle Kammeraterne paa de omliggende Baade med blottede Hoveder.

Kipling kalder Fiskerne »Havets Helte«, og dette Navn passer paa de fleste af dem.

Endnu otte Dage blev jeg i Baadsfjord og saa Fiskernes Liv og Færden samt nød den storslaaede Natur; saa var Tiden for mit Ophold tilende.

Hurtigbaaden, der én Gang ugentlig kom ind i Fjorden, fløjtede, og jeg maatte ombord og tiltræde den lange Hjemrejse til Danmark efter to Maaneders Ophold paa »Viking«. Snart drejede vi om Pynten, og de vinkende Søstre var forsvundne.

Ny Tur med »Viking«.

Næste Aar fik jeg Bud fra »Viking«, at hvis jeg havde Lyst, kunde jeg komme op i Baadsfjord og sejle ned med den, naar dens Ophold der var endt, og den skulde gaa til sin Ankerplads for Sommeren; det vilde blive midt i Juni.

Jeg rejste over Sverige og Narvik og derfra med Hurtigruten til Berlevaag paa den anden Side af Nordkap. Længere gik Hurtigruten ikke ad min Vej. Fra Berlevaag maatte jeg med en lille, lokal Motorbaad til Baadsfjord; derfor blev jeg ud for Berlevaag en Morgen Kl. 4 lempet ned i en lille Robaad, der var kommet ud for at hente Posten, og i denne Nøddeskal gyngede vi op og ned paa Polarhavets store Bølger, til vi naaede Land.

Da jeg med den lille Kystbaad kom ind i Baadsfjord, laa »Viking« lige parat til at sejle, den ventede kun paa mig. Søstrene og jeg fejrede et glad Gensyn, og det blev en festlig Tur nedad Norges Kyst, efter at vi havde rundet Nordkap i det skønneste Sommervejr; St. Hans Aften kom vi til Tromsø, der nu laa i den friskeste, grønne Sommer-

dragt i et lyseblaat, solglitrende Vand omgivet af de store, sneglitrende Bjerge.

I Anledning af St. Hans blev der brændt Blus paa hele Øen og paa det nærliggende Fastland, men vi kunde kun se Røgen, da Ilden ikke kunde tage Konkurrencen op med Midnatssolen. Denne trillede et lille Stykke hen over Tromsøs Trætoppe efter at have naaet sin laveste Stilling, og saa hævede den sig igen.

Hele St. Hansdag blev vi i Tromsø og besøgte gode Venner, og først næste Morgen gik vi videre til Harstad paa Lofoten, hvor Skibet skulde ligge til næste Torskesæson.

I 1931 var jeg sidste Gang paa Nordkap, denne Gang med min Søster Agnete og to unge Studenter. Paa Nedturen opholdt vi os et Par Uger i Finmarken nær Hammerfest hos en norsk Familie, der boede ene mellem Lapperne inde i de store Naaleskove. Det var en eventyrlig Sommer under straalende Midnatssol i 28° Varme. At de unge var begejstrede, behøver jeg næppe at forsikre om!

Rejseliv.

I Aarene 1926—31 foretog jeg adskillige Rejser til Levanten og saa de mest berømte Lande og Byer, bl. a. Athen, Konstantinopel, Smyrna, Beirut, Balbek, Palæstina og Ægypten.

Ogsaa Marokko, Algier og Tunis gjorde jeg Bekendtskab med paa to Rejser. Om disse to Rejser har jeg skrevet andetsteds, saa derfor vil jeg ikke omtale dem her.

1931—40 rejste jeg hvert Aar 6—9 Maaneder, oftest med Ø.K.s Motorskibe til Østen, een Gang til Australien. Desuden med en norsk Tramp til Shanghai gennem Panamakanalen og Stillehavet og med D.F.D.S.' »Arizona« til Sydamerika.

Paa denne Maade kom jeg til alle Verdensdelene og lærte mange forskellige Mennesker og Forhold at kende, samt havde mange interessante Oplevelser.

Jeg elskede særlig at sejle med Ø.K.s store Kinabaade, der højst kunde tage 12 Passagerer, hvor det daglige Liv foregik jævnt og hyggeligt sammen med de flinke Skibsofficerer. Hvor man kom hen, blev man mødt med den største Hjælpsomhed og Gæstfrihed af Filialcheferne og de øvrige Danske. Man følte sig straks hjemme blandt dem, og der opstod ved de gentagne Besøg varige Venskaber. Saaledes boede jeg flere Gange i ugevis hos nogle af dem. De kørte mig saa rundt og viste mig Egnens Seværdigheder. Jeg syntes efterhaanden, at jeg hørte

til blandt dem, og at de regnede mig til den store Ø.K. Familie.

Alle var meget hjælpsomme imod mig, og dette gjorde, at jeg trods min Alder kunde blive ved at sejle med.

Anden Kinarejse 1931-32.

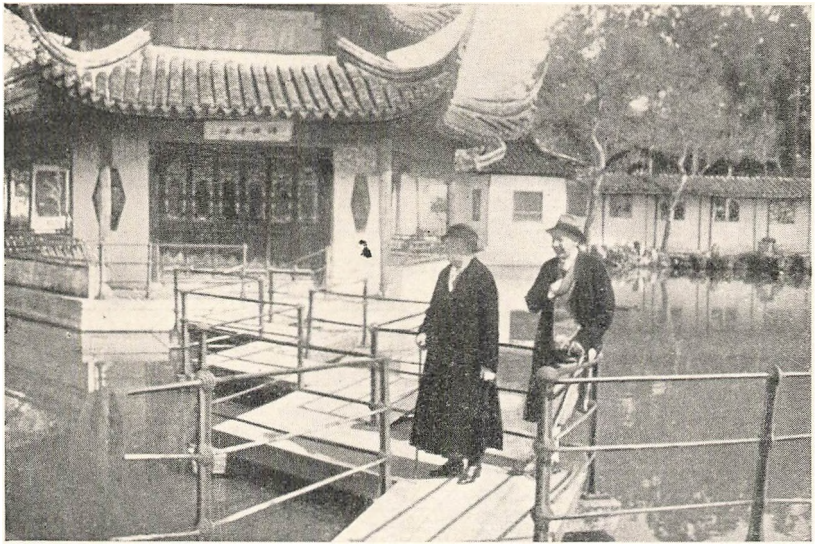
Min anden Kinarejse begyndte i Januar 1932, denne Gang med M/S. Danmark. Det var 28 Aar siden, jeg sidst havde været der, og jeg ventede naturligvis ikke at finde meget forandret i det ældgamle Land, hvor 1000 Aar ikke er et stort Tidsspand at regne med. Men selv om der ikke var foregaaet større Forandringer i Kinas Mentalitet, saa maatte der dog være ydre Spor at se; for blot et lille Tidsrum fører alle Tiders Ændringer og Udvikling med sig selv i det mest konservative Samfund.

Jeg var derfor naturligvis spændt paa, hvad jeg denne Gang vilde faa at se.

Den 11. Januar skulde jeg for femte Gang passere Suez Kanalen paa langs; en Gang var jeg kommet over den paa tværs 6 Aar forinden paa Vejen fra Jerusalem til Kairo.

I Kammerherre Valdemar Bache havde jeg denne Gang en særdeles elskværdig og fornøjelig Rejsekammerat, hvilket forhøjede Glæden ved at være med paa denne Tur. Han vilde se den store kinesiske Mur, som han ikke havde faaet at se, da han Aaret før havde været i Østen som Kronprins Frederiks og andre kgl. Højheders Ledsager.

Kammerherre Bache var en meget vittig Mand og en glimrende Selskabsmand. Han havde en Gave, som var uvurderlig for en Hofmand, den at kunne tale med alle Slags Mennesker. Og han kunde sige de grusomste Sandheder til enhver, enten det var høje eller lave, mildnet med

Parti fra Byen Soochow i Kina.

Honning paa en egen virkningsfuld Maade, saa de i Reglen forstod Meningen uden at blive fornærmede. Og han elskede at fortælle om sine Oplevelser ved Hoffet, altid smaa morsomme, harmløse Historier.

Kammerherren sørgede paa den elskværdigste Maade for, at jeg blev indbudt allevegne, hvor han blev inviteret, d. v. s. i alle de Havne vi kom, hvor der overalt var nogen, der kom for at tage imod ham. Og det var jo meget morsomt for mig, der ingen Bekendtskaber havde.

I Singapore havde vi saaledes et Par meget fornøjelige Dage som Konsul Kochs Gæster, og der lærte jeg denne elskværdige Mand, hvis Gæstfrihed jeg flere Gange senere nød godt af, at kende.

Paa Philippinerne havde vi ligeledes en overmaade fornøjelig Dag som en derboende Læges Gæster.

Allerede medens vi var paa Philippinerne, hørte vi, at der var udbrudt Uroligheder mellem Japan og Kina, og at Japanerne havde angrebet Kineserne i Shanghai. Vi vidste derfor ikke, om det vilde blive muligt for os at komme til de Steder, Skibet var destineret hjemmefra.

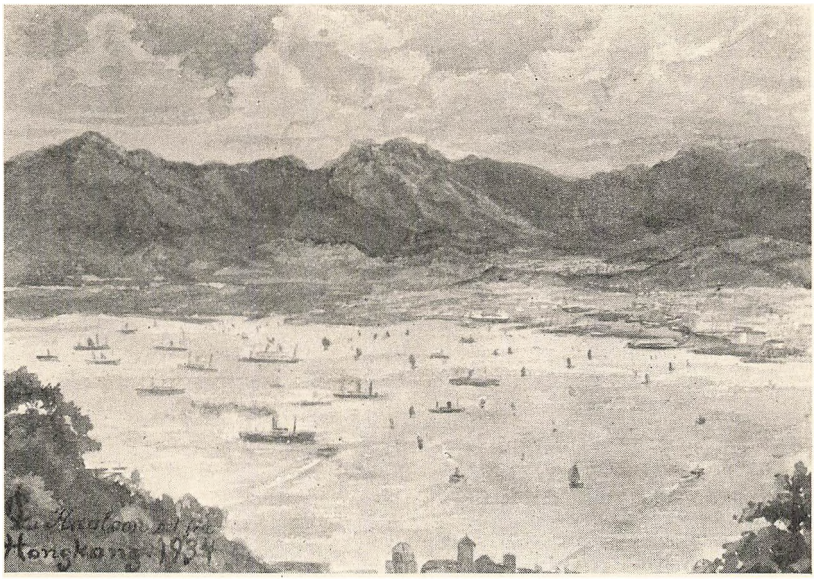
Og vor Tvivl derom bekræftede sig, da Agenten kom ombord i Hongkong. Han meddelte, at al Lasten til Shanghai skulde losses i Hongkong, og Skibet skulde derfra gaa direkte til Wladivostock uden Mellemlanding.

Denne Meddelelse ændrede fuldstændig baade Baches og mine Planer. De gjaldt jo Kina og ikke Wladivostock tilmed ved Vintertid.

Bache fik dog snart Besked, at han kunde faa Plads paa et stort amerikansk Skib, der om nogle Dage vilde anløbe Hongkong paa Vejen til Chingvantao, hvorfra der kun var en kort Rejse til Peking, som Skibets Passagerer vilde besøge.

Hvad mig angik, saa kunde jeg i Hongkong afvente den næste Ø.K. Baad, der vilde komme om ca. 3 Uger, og til den Tid vilde Forholdene maaske have klaret sig saa meget, at vi kunde komme til de forskellige kinesiske Byer, som Skibet normalt skulde anløbe.

Det passede mig godt nok at blive foreløbig i Hongkong, og rigtig se mig om der, og Bache havde egentlig ogsaa mest Lyst til at opgive den store Mur og slaa sig til Ro der. Dog syntes han ikke, han kunde lade være at benytte sig af Kompagniets Tilbud om at tage med nordpaa, da det havde haft Ulejlighed med at skaffe ham Billetten. Jeg søgte at fraraade ham denne Rejse, der vilde blive meget anstrengende, ligesom det var en kold Aarstid at være i Peking i. Og han taalte øjensynlig ikke ret store Anstrengelser, det havde jeg observeret de Dage, vi var sammen og dyrkede Selskabelighed i Hongkong. Han lod sig dog

En Del af Havnen og Fastlandet set fra Hongkong.

ikke afholde og startede efter faa Dages Forløb paa den Rejse, der vel skulde opfylde hans Ønske, at faa den kinesiske Mur at se, men som Betaling skulde koste ham Livet.

At det skulde ende saaledes, anede vi dog ikke, mens vi nød Livet og de Danskes Gæstfrihed i Hongkong og Kanton. Den danske Agent for Ø.K. var da Konsul Wallace Hansen, en meget ligefrem, fornøjelig og gæstfri Mand, der øjeblikkelig indbød Kammerherren og mig tilligemed Skibets Kaptajn til Middag.

Han og hans Hustru boede højt oppe paa Bjerget, som Hongkong ligger op ad, saa højt at Huset ofte laa indhyllet i Skyer. Der havde de deres smukke og hyggelige Hjem, hvor jeg i de følgende Aar flere Gange skulde blive deres Gæst i Uger ad Gangen. Det blev mit kære Hjem i Østasien, og Ingeborg og Wallace blev nogle af mine bedste Venner, som jeg stadig staar i Forbindelse med.

Hvad denne danske Familie har betydet for derboende og tilrejsende Danske kan ikke værdsættes højt nok. Ogsaa mange Nordmænd har haft et godt Tilholdssted i deres Hjem.

Den danske Konsul Larsen og Frue, som var Nordmænd, viste os ogsaa megen Gæstfrihed, medens vi var i Byen. De boede da i samme Hus som Wallace Hansens i en ganske tilsvarende Lejlighed, og disse to Familier omgikkes meget.

Hongkong har en af Verdens største og smukkeste Havne, der er dannet af Naturen selv, idet den bestaar af et Sund mellem Øen Hongkong og det tæt ved liggende Fastland. Europæerne bebor hovedsagelig Huse oppe i Bjergene paa disses stejle Sider, hvor der er sprængt Grunde ud i Klipperne til dem samt anlagt smalle Veje. En stejl Tovbane fører ca. 1600 Fod op ad Bjergsiden, og derfra er der ikke andet Befordringsmiddel end Bærestole eller Rickshaws.

Det er ikke tilladt Kinesere at bo oppe i Højderne, dog med Undtagelse af et Par enkelte fornemme Kinesere, der har smukke Villaer der oppe.

I de senere Aar er nogle europæiske Familier taget over paa Fastlandet og har bosat sig i den Del af Byen, der er beliggende der.

Kineserbyen ligger saaledes neden for og et lille Stykke op ad Bjergskraaningerne samt ovre paa Fastlandet i Kawloon, som den Bydel kaldes.

Der laa M/S. Danmark, og saa længe den laa der, kunde Bache og jeg bo ombord.

Fra Dækket kunde man glimrende iagttage Kinesernes Liv og Færden i Vandet og paa Landjorden. Jeg saa mig om for at se Forandringer fra forrige Gang, jeg var der, for 28 Aar siden. Hvor var Kinesernes Pisk? Ikke en eneste var at se. Kort Haar og en almindelig Filthat var nu almindelig for Mændene, selv om de fleste endnu bar de lange

Kaaber og Filtskoene. Kvinderne bar dog endnu deres Bukser og korte Trøje, kun de mere velhavende bar den forlængede Silketrøje, der naar helt ned til Skoene, og er slidset op til midt paa Laarene.

Dette er nu den kinesiske Kvindes Nationaldragt; det skulde jeg faa at se overalt, hvor jeg senere kom i Kina. Kun Arbejderkvinderne bar Trøjen og Bukserne af sort eller blaat Bomuldstøj.

Kiggede man ud til Søsiden, var det ganske det gamle Billede fra før i Tiden. Store Djunker, bevæbnede med fire smaa Kanoner, med højt Agterkastel og med de karakteristiske store, tveribbede Sejl, omgav os. Man kunde iagttage Familielivet der ombord helt nøje. Hele Familien boede i Agterkastellet. Den gamle Moder eller Svigermoder kommanderede Skuden og Døtrene eller Svigerdøtrene. Børnene legede med endnu mindre Børn bundne fast paa Ryggene. Der lavedes Mad og spistes paa Agterdækket, alle siddende i en Kreds paa Gulvet. Djunkerne kunde tage indtil 1000 Tons, og Mændene arbejdede med Lasten. Der var sydende Liv og Travlhed overalt i Havnen og i Land. Skibe og Baade kom og gik i en Evindelighed, og Færger pilede frem og tilbage; det var morsomt at se paa.

Saadan en stor Verdenshavn er umaadelig tiltrækkende og interessant. Store, elegante Passagerbaade fra Alverdens Lande kommer og gaar hver eneste Dag. Og Fragtbaade lægger til ved Bøjer og Kajer, Havne-, Politi-, Karantæne- og andre Myndigheders Motorbaade farer fra Skib til Skib, og som Islæt i Mønsteret gennemvæves det af alle de mange lokale Lægtere, Djunker og Robaade.

I Kina bor som bekendt Millioner af Mennesker i smaa Baade med et Ruf over den ene Ende eller over Midten. Børn fødes, vokser op, gifter sig og dør der.

Der er for os Vesterlændinge noget tiltrækkende mystisk

ved Kinas Mennesker, de forekommer os gaadefulde og uforstaaelige. Hvad gemmer der sig bag deres Ansigter, hvad tænker de? Glade ser de som oftest ud, selv om de er yderst fattige. Er det blot Resignation? Ønsker de ikke andet og mere?

Den store Masse lever altid i et forfærdeligt Mylder, især vel i Byerne; paa Gaderne vrimler de, og i Husene er hver en Krog fyldt med dem. Ser man ind i en Butik eller et Værksted, saa arbejdes, spises, handles og soves der i det; ingen kan have det mindste Privatliv, alt foregaar for en Mængde Menneskers Øjne og i et forfærdeligt Roderi. Gaderne tages med i Brug som Opholdssteder, som Arbejdssteder, Sovesteder og endog som Liggesteder for Syge. Selv i Storbyers Hovedgader ser man Folk lave Mad, spise og opføre sig ganske privat. De velhavende Kinesere har det naturligvis ganske anderledes, for de lever sandelig ikke noget offentligt Liv.

I Hongkong ser man daglig store og smaa Optog, der for vore Øjne ser meget fantastiske ud, enten det nu er Bryllups- eller Begravelsesoptog.

De store Optog kan fylde selv de længste Gader, og de er ledsagede af Piber og Trompeter og andre mærkelige Instrumenter, der frembringer en ejendommelig Musik. Djævlemasker, Drager, Bannere, brogede Papiropstillinger, Møbler, Husgeraad og Mad bæres af Kulier og Drenge. De Paarørende gaar eller bæres i Afdelinger i Optoget.

Færdslen maa ofte standse i længere Tid, naar et langt Tog skal passere de altid smalle Gader. En fattig død bæres i en Kiste, hængende i en tyk Bambusstang, af to Kulier, og en eller to Musikanter gaar foran. Alle, der dør, skal begraves samme Dag, ligemeget hvilken Klasse de tilhører.

Man kunde bruge megen Tid til at gaa i Hongkongs

Gader, for der var saa meget at se paa. Butiksvinduerne med deres kinesiske Sager, selve Gaderne med deres lange, hængende Silkefaner og Skilte, Optogene og hele Livet paa Gaderne. Ganske smalle Smøger førte mellem de lidt bredere Gader, og hver Smøge havde sine Handlende. I en solgtes Æg, i en anden glaserede Ænder og Høns, i en tredie Tøjer, i en fjerde Blomster eller Jadesmykker o. s. v. Et Par Baggader kaldte vi Tyvegaderne, og der kunde man finde de herligste Antikviteter og købe dem for en Slik.

Kammerherre Bache var indbudt til at besøge en Bekendt i Kanton, og som sædvanlig tog han mig med, han mente, at det godt kunde gaa an.

Tidlig om Morgenen tog vi med Toget gennem Bjerge og Lavland, forbi Byer og over Floder, Kanton ligger 95 miles fra Hongkong. Overalt i Bjergenes Sider laa murede, hvidkalkede Grave paa de skønneste Steder. Liget bliver stukket ind i Jorden, og Graven lukkes med en Sten. Langs de fleste Marker stod Rækker af Urner og ventede paa at blive puttede ind i Jorden, hvilket skulde ske paa en gunstig Dag.

Vi undrede os over, at alle de Landsbyer, vi passerede, havde et højt, firkantet Taarn. Det viste sig at være Pantelaanerens Gemmested for Panter. De maatte opbevares paa et sikkert Sted.

Overalt var Bønderne ifærd med at plante Ris og dyrke Grøntsager; alle bar Straahatte saa store som Møllehjul.

I Kanton blev vi to Dage som Gæster hos Konsul Neckelmann, der boede paa den lille Ø Shameen, hvor »de hvide Djævle« bor. En Bro med en Kanon bevogtet af indiske Soldater, førte over Floden, og hele Øen var omgivet af et Pigtraadshegn. Denne lille Ø var oprindelig en Mudderbanke i Floden, og Kineserne gav den til de første Frem-

mede, der fik Lov til at bosætte sig i Kina. Det var med den Tanke, at Banken ved Højvande blev overskyllet af Floden, saa kunde de hvide Djævle drukne.

Men de hvide Djævle hentede mange Skibsladninger Jord og fyldte paa, saa Banken holdt sig oven Vande, og trods mange Forsøg paa at udrydde de fremmede, holdt disse den lille Plet Jord midt i den gule Millionby.

Kantoneserne har ofte været meget fremmedfjendtlige, og det maa være helt mærkeligt at bo saa svagt beskyttede midt iblandt dem. For en Sikkerheds Skyld laa der altid en engelsk Kanonbaad lige ud for Shameen.

Kanton var en meget interessant By at se, og Konsulen kørte os rundt baade i og udenfor Byen. Vi var bl. a. i Snedkernes Gade, hvor vi købte et Par meget smukke Bakker indlagte med Perlemor. Vi fandt inde bag nogle smalle Gyder et ældgammelt halvt nedrevet Tempel af en usædvanlig Skønhed, men det var dømt til Undergang. Næste Gang, jeg kom til Kina, købte jeg et Par smaa Figurer, som sikkert har staaet i det.

Uden for Kanton stod et dejligt femetages Hus fra det 12. Aarhundrede med Svalegange rundt om alle Etagerne.

Vi besaa ogsaa Mindesmærket for Sun Yat Sen og en stor Mindehal opført i moderne kinesisk Stil med et himmelblaat, glasseret Tag, der virkede meget smukt.

Da vi kom tilbage til Hongkong, laa der en fin, trykt Indbydelse fra Hr. og Fru Kwok Hin Wang om at spise til Middag hos dem i deres Hjem i Tai-Oke Tai Hang Hill. Dette var jo meget spændende, da vi aldrig havde været i et bedre kinesisk Hjem eller spist kinesisk Mad.

Hr. Kwok var Stevedor for Kompagniet og en lille moderne Mand. Han var klædt paa europæisk, og han havde ladet bygge sig en Villa i Byens Udkant. Denne Bolig skulde

nu indvies, og Wallace Hansen havde faaet ham til at indbyde alle os Danske.

I en tre, fire Vogne kørte vi ud til Kan-Oke = Lykkens Hjem, der laa paa en Høj i en trekantet Have, hvori var plantet to Rækker blomstrende Mandeltræer, som førte hen til en Fontæne med Vand og Guldfisk. Potteblomster var anbragt mellem Træerne, og i Spidsen af Trekanten var der en ophøjet Plads, hvor Familien kunde sidde og se ud over de nærmeste Omgivelser. Haven var oplyst, og Garagedøren var slaaet op, saa man kunde se to Biler.

Hr. Kwok stod smilende i Husets Dør og tog imod os. Han var i Smoking, der saa lige saa ny ud som Huset og Haven og hele Monteringen. Alle Vinduer og Døre stod aabne, saa der var en susende Gennemtræk, og hele Huset var straalende oplyst.

I Entreen stod Fru Kwok, en lille Dame i blaa Brokade, og blev præsenteret. Der opstod derpaa nogen Forvirring, da der ingen Kroge var at hænge Tøjet paa, hvorfor vi maatte læsse det inde i Stuerne paa Sofaerne.

Salonen var møbleret med nogle ganske pæne kinesiske og nogle rædsomme europæiske Møbler; bl. a. stod et stort Toiletmøbel i Dagligstuen, og et lille rundt Bord med et hvidt hæklet Bordtæppe midt i Stuen; paa dette var anbragt en stor Æske med søde Sager.

Vor Vært og Værtinde forsvandt nu en Tid for at se efter Maden eller Bordet. Saa kom Fru Kwok ind igen, men hun var meget genert, hvad man ikke kunde undre sig over, da det rimeligvis var første Gang, hun var i europæisk Selskab. Konsul Hansen ordnede dog paa det bedste Sagerne for Kwoks med Cocktail og det hele. Saa kom de sødeste smaa Kineserbørn i vatterede Silkedragter frem for Dagens Lys. De var meget frejdige. De var 5, 3 og 1 Aar. Den mindste havde en vældig Sut i Munden.

Derpaa blev hele Huset forevist, og vi førtes ovenpaa af den straalende Hr. Kwok, der med et Barns Glæde viste os Soveværelserne. Han var særlig stolt af en stor Messingseng, »a real brass bed« — forklarede han, to Klædeskabe, Vaser, Nips og andet Tilbehør. I Barneværelset var en Seng med en Maatte paa til Barnepigen, og alt dér var mindre fint end i hans eget Værelse. Der var en daglig Spisestue med Spyttevaser paa Gulvet. Saadanne fandtes forøvrigt ogsaa i den store Spisesal og i Salonen. I Villaen var selvfølgelig Badeværelse med Fliser, W.C., et ekstra Soveværelse, en Balkon med Masser af store Blomsterpotter af Majolika med Georginer og en Jossfigur med Røgelsepinde o. s. v.

Da vi havde beundret alt dette, gik vi omsider til Bords ved det fint pyntede Bord med det nye Service og Spisepindene.

Dannebrogsflag, skrællede Appelsiner og Sølvskaale med søde Sager prydede Bordet, og foran hver var et Bordkort med Retterne paa kinesisk og paa engelsk.

Menuen lød paa:

Shark finns
Fried fish
Dried Pork & Sausage
Almond & Chicken
Chinese Mushroom with Sop
Boiled Rice with excellent Sop
Pastry
Tea (without sugar)
Lotus Nuts in Sugar Solution
Fruit.

Der var smaa Porcellainsskeer til at spise Hajfinnesuppen med. Heldigvis var der foran hver en lille Sølvskaal med

Worcestersauce; den kom jeg i Suppen, der var fed og vammel, og saa gled den ned. Af de følgende Retter var Kylling med Mandler ganske dejlig, og kun de søde Retter syntes jeg ikke om. Vi stak jo til dem, saa godt vi kunde med Pindene, men tabte ofte Bidderne paa Vejen til Munden. Al Maden blev ituskaaren serveret i smaa Skaale til hver enkelt.

Kammerherre Bache havde Fru Kwok til Borddame ved det ene Bord, og Kwok præsiderede ved det andet Bord. Vi drak Omgange med hinanden paa kinesisk ved at holde med venstre Haands Langemand under Bunden paa Glasset, medens vi drak; det skulde være særlig høfligt. Konversationen gik mest paa Dansk og Norsk, saa Værterne sad noget udenfor det hele, men de saa yderst smilende og beærede ud.

Særlig beærede var de over at have Bache som Gæst i deres »small house«, som Kwok hele Tiden kaldte deres rummelige Hus i en lang Tale, som han læste op. Han begyndte med at tale om sin Start af Forretningen som Stevedor og Assuranceagent med 100 Dollars, og om sin Fremgang, hvor han nu havde en saa stor Mand som »Chamberlain Bæker« (det kaldte han Bache) ved sit ringe Bord. Han bad os alle drikke Hr. Baches Skaal. Vi gjorde dette med Begejstring, og Bache saa flov og sarkastisk ud.

Saa kom der en Skaal for Danmarks Konge. Alle raabte Hurra. Saa igen en for »Chamberlain Bæker«, som han bad modtage denne lille Maskot for »long life and happiness« — en Lerfigur af en Mand med Vand i Hovedet og langt Skæg. — Og vi ønskede igen Bæker long life and happiness — Hurra!

Og saa ønskede vi Kwoks long life and happiness i deres fine Hus — og de skal leve, de skal leve højt, Hurra! Og saa endte vi med et Leve for Kinas Præsident, som ingen

vidste hvem var. Det var meget vellykket det hele. Inden vi tog hjem, maatte Hr. Bache love Kwok at sende ham sit Billede i fuld Uniform og stort Format, til at hænge op mellem Kwoks Forfædre.

Den 15. Februar fulgte vi Hr. Bache ombord paa den amerikanske Kæmpebaad »Empress of India«, der med sine 42,000 Tons virkede imponerende. Vi gik med Elevator en halv Snes Dæk ivejret, til øverste Dæk, hvor et elegant Værelse ventede paa ham. Vi haabede saa at mødes igen om en Maaned i Shanghai og rejse hjem sammen.

Tre Dage senere maatte jeg flytte i Land, da M/S. Danmark skulde afsejle til Wladivostock. Da det var meget dyrt at bo paa et Hotel, 20—30 Dollars om Dagen, havde Konsul Larsen ordnet det saadan for mig, at jeg kunde bo paa det franske Hospital hos Nonnerne der.

Jeg fik et stort, smukt Værelse med Balkon, hvorfra der var en dejlig Udsigt over Haven, en Sportsplads og en Høj, som mindede om Akropolis, kun at der i Stedet for Tempelruinerne laa et kinesisk Palads, hvortil en Bilvej snoede sig op rundt om Højen. Søsteren fortalte mig, at der boede en rig Kineser, der altid havde ti Bonzer til at bede for sig. Bag Højen laa et Bjerg af Form som en umaadelig Skildpadde, og der var Masser af Grave paa dens Sider.

Fra dette Kvarter paa Hospitalet gjorde jeg mange Udflugter og saa mange interessante Ting. Saaledes en Morgen nede ved Stranden en Sørgefest over en afdød i en Sampan, der laa ved Land. Grædekoner sad og jamrede; de var indhyllede i hvidt Tøj; en Kvinde brændte Røgelse og Fyrværkeri, medens en i gult og blaat pyntet Mand sad i Bagstavnen og slog paa et Bækken. I det nærliggende Bjerg fandt jeg et stort, pragtfuldt Mindesmærke i Form af et Tempel med to Taarne og svajede Tage med Drager og Fisk af Majolika. Det var rejst til Minde om mange Hundrede

Udsigt fra min Balkon i det franske Hospital.

Mennesker, der var brændt levende ved et Væddeløb, hvor en Tribune styrtede ned over Ildstedet, saa den brændte, før Folk kunde komme væk. Det var i 1918.

Jeg tegnede og malede flere smukke Partier oppe fra Peaken, 1500 Fod eller mere ivejret. Der var dejlige Udsigter over Skær og Øer, der syntes at svømme enten i Havet eller i Luften, man kunde aldrig se hvilket. Saa sad gerne Ingeborg Hansen eller Fru Larsen hos mig og passede paa Slanger.

Flere Gange mødtes vi paa Hongkong Hotel, det berømte Hotel, hvor Folk fra Alverdens Lande før eller senere mødes. Der træffes Bekendte fra Australien med Folk fra Europa eller Asien. Passanter fra Philippinerne mødes med andre fra Singapore eller fra Danmark. Og Hongkongs

Beboere sætter hinanden Stævne til Tiffin eller Cocktail. Damerne kommer efter Markedsindkøb og drikker The, eller Isdrikke paa de hede Dage. Altid træffer man nogen der. Selv har jeg i de Aar, hvor jeg kom til Hongkong en à to Gange hvert Aar, truffet mange Bekendte her.

Der fik jeg paa min 70 Aars Fødselsdag i et festligt Lag overrakt »Den kgl. Belønningsmedaille i Guld«, som Skibets Kaptajn havde med til mig. Ja, der har jeg oplevet mange gode Stunder!

De franske Nonner, jeg boede hos, havde taget sig af en Mængde stakkels Pigebørn, ialt 200, som var fundne paa Affaldsdynger og henlagt i Grøfter og Kroge. Kineserne bryder sig som bekendt ikke om at faa for mange Piger, og disse ulykkelige Børn var som Følge af Forsømmelser ved Fødslen næsten alle Invalider, enten blinde eller døve, forkrøblede eller aandsvage. De havde dem nu i alle Aldre, og de havde oprettet en Skole for dem. De større og de voksne lavede fine, smukke Haandarbejder. De blinde arbejdede i Vaskeriet, og jeg saa en Pige uden Arme, der hæklede med Fødderne.

Nonnerne havde ogsaa en Klosterskole for betalende Pigebørn. Disse var iført blaa Skolekjoler med hvide Bluser, og de saa glade og velplejede ud. Alle Bygningerne var luftige og rummelige. Den gamle Søster, der havde de blinde, forældreløse Stakler, var en munter og venlig Sjæl, som gik helt op i at gøre alt saa godt for dem som mulig.

En Dag, medens jeg var der, hørte jeg pludselig en voldsom Skydning og Knalden over hele Byen, som af Tusinder Geværer og Kanoner.

Jeg gik ud paa Gaden for at se, hvad der var paa Færde. Det viste sig at være Fyrværkeri, Skrubtudser og Kanonslag, der fyredes af i Anledning af et Rygte om, at Kineserne havde vundet en stor Sejr over Japanerne ved Shanghai.

Jeg satte mig ovenpaa en elektrisk Sporvogn og kørte frem og tilbage gennem hele Byen. Noget lignende har jeg aldrig oplevet; det knaldede, spruttede og futtede, og Gaderne var røde af Papirlapper fra de eksploderende Pistoler. Folk sprang for Livet rundt mellem alt Futteriet og reddede Børn, medens Kanonslag blev smidt ned fra Husenes øvre Etager.

Der blev den Dag afbrændt for ca. 100,000 Dollars Fyrværkeri i Hongkong, og saa viste det sig oven i Købet, at Rygtet var falsk.

»De skulde hellere bruge Pengene til at hjælpe de stakkels Flygtninge,« sagde Søster Camille oprørt, for Byen var overfyldt med saadanne. Men Kinesere kan ikke tænke sig at fejre noget uden Fyrværkeri.

Efter en halv Snes Dages Ophold hos de rare Nonner kom M/S. Java, og jeg kunde flytte ombord for at gaa nordpaa med den. Naar vi paa Tilbagevejen igen anløb Hongkong skulde vi, til min store Glæde, have Wallace Hansens med hjem til Danmark paa deres Ferie.

Foreløbig satte vi Kursen mod Shanghai, hvor vi trods Urolighederne skulde prøve paa at komme ind og losse en Del af den Last, der havde ligget oplagret i Hongkong, og som nu var lastet der.

»Java«s Kaptajn var den prægtige og fornøjelige Kapt. Mouritzen, som jeg kom til at rejse med tre Aar i Træk, og som blev mig en uvurderlig Støtte under den alvorlige Hjemrejse fra Shanghai med den dødssyge Hr. Bache.

Ud for Jangtsekiang laa en Mængde japanske Krigsskibe, vel en 30 Stk., og Flyvere krydsede i Luften. Kanonskud hørtes i det fjerne.

Men der var ingen, der formente os at sejle op ad Whangpoo Floden, som Shanghai ligger ved. Ved Indløbet til

denne Flod ligger et Fort, Woosung; det var dog dengang skudt helt sønder og sammen. Et Par Kineserhoveder dukkede op bag de sønderskudte Volde, men de forsvandt omgaaende, da de fik fire Skud fra nogle Kanonbaade, der sejlede lige efter os.

Paa den milelange Tur op ad Floden, med dens Værfter, Olietanks og Fabrikker, mødte vi Baade og Dampere med Flygtninge, Handelsskibe, Krigsskibe og Bevogtningsfartøjer tilhørende forskellige Stormagter.

Vi fortøjede ved en Bøje tæt oppe ved Byens Centrum mellem det japanske Admiralskib og et Par andre japanske Krigsskibe, der lossede Flyvemaskiner og Ammunition. Vi syntes jo nok, det var en noget udsat Position at anvise en fredelig Handelsdamper, men her laa vi nu, og fraset at nogle Kugler fo'r hen over vore Hoveder, havde vi det meget godt der.

Ø.K.s Mand og Lodsen gik ned for at spise Tiffin, og de fortalte os om Situationen i Byen, om hvorledes en Hær fra Kanton laa uden for Byen paa den ene Side og skød over den paa Japanerne paa den anden Side af det internationale Settlement, der kiler sig ind mellem den franske Koncession og Kineserkvarteret Chapei. Vi sad, som sagt, og spiste i al Gemytlighed, da der pludselig lød et vældigt Drøn, og hele Skibet hoppede et godt Stykke op i Luften med alt, hvad der var i og paa det, os selv indbefattede. Jeg havde lige bemærket, at her laa vi jo meget fredeligt.

Vi fo'r ud paa Dækket for at se, hvad der var sket, og saa en Mudderfontaine staa op af Floden mellem vort Skib og Admiralskibet foran os.

Det viste sig at være en Mine, der var eksploderet i Floden; den var tiltænkt vor Nabo, men sprunget nogle faa Meter for tidligt. Der blev Travlhed paa Japaneren med at sørge for bedre Bevogtning af Admiralskibet. Vi trøstede

os med, at det sikreste Sted at ligge var lige ved Maalet, for Kinesere ramte aldrig dette. Vi fortsatte vort afbrudte Maaltid, og lod os saa sætte i Land. Der var dog mange Gader, man ikke maatte gaa i, da Geværkugler susede gennem Pigtraadshegnene. Paa alle Gadehjørner var der posterede europæiske Soldater med ladte Geværer, de dirigerede Færdslen. Gaderne var fyldte med Flygtninge fra Kineserkvarterne, der brændte; de sad i smaa Trækvogne og Rickshaws, begravede under Klædeskabe og andre Møbler, som de søgte at redde fra Branden. The Bund = Hovedgaden i Shanghai var fyldt med Kul og andre Tilførsler fra Skibe, som var losset der, da Japanerne havde lagt Beslag paa den sædvanlige Kajplads.

De landsatte ogsaa Tropper og Materiel i Settlementet, som kun var adskilt fra den øvrige By ved Pigtraadshegn.

Det myldrede naturligvis med Tiggere, da de flygtende intet havde at leve af.

Man gjorde intet for at forhindre Japanerne i at landsætte deres Tropper eller Materiel, for man vilde hellere have dem end Kantoneserne i Byen, da man var meget angst for de sidste, der sikkert ikke vilde afholde sig fra at udplyndre Shanghai.

Om Aftenen saa vi et mægtigt Ildskær over Byen fra Chapei og lidt efter ogsaa fra et andet Sted i Byen. Brandskæret oplyste snart hele Himmelen. Vi kunde se Ildglimtene fra Kanonerne og hørte Drøn hvert Øjeblik, samt skelne Salverne fra Maskingeværerne. Det var mærkeligt at se og høre alt dette saa tydeligt og saa tæt ved.

Hele Natten og næste Dag brændte det stadigt, men der var ikke saa megen Skyden at høre. Kantoneserne havde trukket sig noget tilbage; de havde dækket Tilbagetoget ved at brænde alt af efter sig. Japanerne havde sendt Tropper i Ryggen paa dem. Shanghai kunde aande op.

Jeg tog med en ung dansk Frue, bosiddende i Shanghai, ud til det kinesiske Røde Kors Hospital. Det var overfyldt med Saarede, saa de laa overalt paa Trapper og Gange foruden i Sygestuerne. Ogsaa Gaardspladsen var belagt; den arme Overlæge vidste snart ikke sine levende Raad.

Man var ved at indrette andre Bygninger til Lazaretter, men de var ikke færdige endnu. Han beklagede sig meget over Overledelsen, der absolut intet foretog sig; han maatte selv gøre alt. Der var hverken Medicin eller Penge til at købe nogen for. Den eneste Hjælp de fik var fra de fremmede.

De saarede laa stille og tavse, man hørte ikke et Kny fra nogen af dem, selv om de var lige ved at dø. De var i Sandhed stoiske.

Soldaterne paa Gadehjørnerne var nu borte, og enkelte Butikker havde faaet Dørene paa Klem. Vinduerne var stadig forsynet med Jernskodder, og Bankerne havde ogsaa lukket, hvad de havde været en Maaned som Protest mod, at Stormagterne ikke gjorde Ende paa Uroligheder. Forretningslivet var derved næsten lammet.

Den Dag gik roligt, og jeg havde ventet, at Natten derpaa ogsaa vilde blive stille, hvorfor jeg trak mig tidlig tilbage for at gaa til Køjs. Men jeg var endnu ikke kommet af Tøjet, da jeg hørte en voldsom Skydning. Uafbrudt knaldede Skud, Bomber og Eksplosioner. Ildbomber fo'r over Himlen, og den blev rød paa flere Steder. Kaptajn, Mester og jeg stormede op paa Broen, hvorfra der var en vidunderlig Udsigt mod Byen og »The Bund«, Centrum med Skyskraberne. Ildglimt saas paa en lang Strækning; Maskingeværer knatrede, og Bomber og Kugler sprang i Masse. Efter 2 Timers Forløb sløjede Ilden og Støjen noget af. Vi antog, at Ilden maatte være i Udkanten af Settlementet, og vi beklagede de stakkels Mennesker, der led under den, de maatte have det meget uhyggeligt.

Krigsskibene paa Floden morsede i lange Baner, og vi ventede Flygtninge ned til vort og andre Skibe.

Vi kunde ikke begribe, hvem det var, der igen havde begyndt Fjendtlighederne.

Næste Morgen viste det sig, at Skydningen ikke havde været andet end Fyrværkeri. Falske Rygter, om at Japaneradmiralen eller Generalen var bleven dræbt og Japanerne slaaet tilbage, havde gjort Kineserne ellevilde, saa de, særlig i den franske Koncession, og derfra bredende sig ud over hele Settlementet, dængede Fyrværkeri i skovlevis paa Gaderne, saa alt stod i Ild og Røg og Knald i tre Timer. Masser af Mennesker, der troede, at det var Alvor, strømmede ud, og Gaderne blev livsfarlig fyldte med Biler, Rickshaws og Fodgængere. Mange Ulykker skete, og til Slut maatte Politi og Frivillige drive Mængden bort fra Nanking Road og de andre Hovedgader med Stave og Skydning i Luften. Ophidselsen var grænseløs og kunde let være bleven af alvorlig Natur, men heldigvis lykkedes det at faa Folk beroligede.

Dagen efter kunde Folk komme ind i enkelte Gader i Chapei, hvor alt laa i Ruiner eller var brændt. Et Stykke paa en mile i Længden og lige saa meget i Dybden havde Ilden raseret aldeles.

Det lod til, at der nu var et Pusterum i Fjendtlighederne. Der blev begravet 7000 Kinesere.

Vi var samme Dag færdige med at losse og gik derfor videre til Yokohama.

Efter at have anløbet Kobe gik vi gennem den smukke Indlandssø mellem Japans Øer, det varer 18 Timer at passere den, forbi Schimonosechi til Wladivostock, for derhen skulde vi. Det var en særdeles stormende Rejse, og det tomme Skib tumlede saaledes om, at det var umuligt at

staa paa Benene. Alt væltede og selv de tungeste Skuffer røg ud paa Gulvet.

Temperaturen var nogle Grader under Nul, og den 14. sendte Kaptajnen Besked til mig, at nu kunde man se den første Is, hvis jeg vilde komme op paa Broen. Der saa jeg saa et Isbælte, samt Bjerge med Sne rundt om den Bugt, vi skulde ind i. En lille Klippe med et Fyrtaarn markerede Indsejlingen. Det frøs 5°, men var stille Solskin.

Ad den bugtede Indsejling kom vi ind i Havnen, men vidste ikke, hvor vi skulde ligge, da der ingen Lods kom. Vi snurrede rundt i Isen en Timestid, til der endelig kom en Mand, der raabte til os, hvor vi skulde ligge. Soldater og flere Folk kom ombord, og to Soldater kom ind til mig og aabnede Skuffer og Skabe og kiggede ind i dem, men de rodede ikke og gik stille ud igen.

Af praktiske Grunde blev jeg paamønstret Skibet som Nurse, da jeg ellers ikke maatte gaa i Land. Jeg fik saa en Passerseddel og kunde naar som helst gaa ud og ind i Frihavnen. Ingen af Byens Beboere maatte gaa der uden Tilladelse.

Saa var jeg altsaa i Sovjet, som jeg aldrig havde tænkt mig, jeg skulde betræde, og det blev en ejendommelig Oplevelse.

Det var en By i yderste Forfald, i sine sidste Krampetrækninger. Nogen mere forsømt og fattig By skulde man lede længe efter; Husene var snavsede og forfaldne, Gadernes Træbrolægning saa raadden, at Fødderne stadig gik igennem den, og man hele Tiden maatte have sin Opmærksomhed henvendt paa, hvor man satte dem. Folk saa alle fattige og graa ud og var klædte i Pjalter af lurvede Faareskindskofter og store Filtstøvler. Store og smaa Affaldsdynger laa overalt. Der saas kun faa snuskede Butiker, og de havde kun lidt værdiløst Ragelse i Vinduerne.

De eneste ordentlig klædte Mennesker var Soldaterne, og dem var der mange af, baade mandlige og kvindelige.

Jeg bad den russiske Læge, der kom ombord, om jeg maatte se Sygehuset, men det kunde jeg ikke faa Lov til, da det var i en saadan Tilstand, at det ikke kunde forevises. Han fraraadede ogsaa vor Styrmand, der havde Blindtarmsbetændelse, at lade sig indlægge der, det vilde være den visse Død.

Man saa mange Mennesker sidde raadløse og blaafrosne paa Gader og Pladsen foran Jernbanestationen med nogle smaa Bylter Tøj. Det var udviste Familier, der skulde væk, lige meget hvordan. De anede ikke, hvad de skulde gøre, de havde ingen Penge og ingen Steder at tage hen. De kunde kun fryse ihjel.

Der havde ikke været elektrisk Lys i 5 Maaneder og heller intet Brændsel, saa Kompagniets Folk havde haft en gruelig Tid.

Det eneste, der udførtes, var Soyabønner, men dem var der ogsaa en Masse af. Vi skulde ogsaa laste nogle Tusind Tons af dem.

I Frihavnen fandtes en Café for Søfolk, hvor de kunde tilbringe deres Fritid og nyde noget samt danse. Der fandtes nemlig ikke et Sted i Byen, hvor de kunde gaa hen. Ingen fra Byen kunde komme i Frihavnscaféen uden Passerseddel, men det blev sagt, at nogle unge Damer skulde skiftes til at gaa hen og danse med Søfolkene. Da jeg havde Lyst til at se dette Sted for Søfolk, gik Kaptajnen og jeg derhen en Aften Kl. 10. Det var et nyt Træhus lige ved Indgangen til Havnen, som man kom til over en lang Træbro, der førte over alle Jernbanesporene. Vi kom ind og gik ovenpaa, hvorfra man hørte Grammofonmusik. Der var halvmørkt og kun et Par Petroleumslamper uden Skærme. Der var et stort Lokale med Borde, Stole og

store, grønne Potteplanter samt en Disk med Drikkevarer og en Buffet. Der var næsten ingen Gæster, og der sad kun to Mænd og spillede Domino.

Da vi kom ind, levede det hele op; der kom en Boy og en lille Dame og spurgte, hvor vi vilde sidde, og hvad vi vilde have. Der var p. t. ikke andre Skibe i Havnen, undtagen et japansk, og Japanerne kom aldrig i Caféen. »By and by« vilde der komme mere Lys, maa jeg sidde hos Dem?

»Ja, saa gerne; vi vil have en Flaske Øl, hvad vil De have?« — »Ingen Ting.« — »En Cigaret?« — »Nej Tak, jeg drikker ikke, og jeg ryger heller ikke.« Vi kom saa i Snak med hende, og hun fortalte os en Mængde. Nadja hed hun, var oppe fra en By langt nord for Wladivostok; hun holdt ikke af at være her, men hun holdt af at danse, — hun skulde være venlig mod alle, tale med alle, danse med alle, det var hendes business; hun talte nogenlunde engelsk, ellers kun russisk. Hun syntes, vi var lykkelige, vi kunde rejse og se os om. Hun havde ingen Penge og kunde ikke faa Pas.

Hun lignede en lille, indsmigrende, klog Kat med et blødt, hvidt Skind. Hun havde blanke, smukke Øjne og brunt, krøllet Haar, et fladt Ansigt og en lille, pæn Mund, ret diskret farvet med Læbestift. Hun bar sort Kjole og smaa, sorte Sko. Hun havde været gift, hun kunde desværre ikke faa en Sømand, Sømænd blev for kort, kun et Par Dage — saa var de væk — og ikke til at stole paa. Men hun kunde godt lide dem.

Hun sendte spillende Øjne til Kaptajnen, der ogsaa gav hende Komplimenter. Pludselig straalede der elektrisk Lys, og man kunde se, hvordan der egentlig saa ud; og der var virkelig hyggeligt med alle de grønne Planter og et glat Linoleumsgulv, pæne Duge paa Bordene og dejlig varmt,

medens der var Sne og Is udenfor. Nogle flere unge Piger kom frem, og to Mænd satte sig til at spille Klaver og Violin, og »by and by« myldrede to Maskinmestre og vor Hovmester ind, og alle fik sig en Svingom. Nadja var henrykt, da Kaptajnen dansede ud med hende, og senere dansede hun med de andre.

Det viste sig at være en Krønnike, at Byens Damer skulde danse der skiftevis, der var kun de samme 5—6 Piger, der var ansat paa Havnekontoret, der maatte komme der. Og de saa pæne ud allesammen. Efter en Timestid gik vi, og Nadja bad os komme igen næste Aften.

Vi vadede i den kolde Nat over Trosser og Genstande til vort lyse, varme og hyggelige Skib, der nu hvilede efter Dagens Snurren, meget tilfredse med vor lille aftenlige Udflugt. Det var det pæneste Sted, vi havde set i Wladivostok.

Skibshandleren, der har sin Torgsin (Butik) i Frihavnen, kom for at hente mig, jeg skulde se hans Biks. Han maa kun sælge til Skibe og for fremmed Valuta. Man kan faa alt muligt der til Frihavnspriser. Han var Letter og talte en Masse Sprog, ogsaa Svensk-Dansk. Han fik fast Gage af Regeringen. Alle Produkter var russiske, men mærkelig nok fandtes desuden flere Eksemplarer af Bissens »Bæltespændere« i Terrakotta med det sædvanlige Fodstykke med oldnordiske Motiver og Runer og desuden en Indskrift paa russisk, der betød saadan noget som »at det var Proletarernes Kamp mod — —« jeg kan ikke rigtig huske Ordlyden. Men den er altsaa taget til Indtægt for Bolschevismen. Det eneste, jeg købte, var en lille Gris af Màlakit, som var udmærket modelleret.

Om Eftermiddagen gik jeg en lang Tur mellem Byens Affaldsdynger og op paa en Høj, hvor Kirkegaarden laa. Alle Kors paa Gravene var væltede, og disse oprodede. Paa nogle af de Jorddynger, der skulde forestille Grave, var

sat en rødmalet Pæl med en rød Sovjetstjerne. Fra Kirkegaarden var en vid Udsigt over en bred, tilfrossen Flod eller Bugt, og nedenfor saa man nogle gamle Godsvogne, der tjente til Beboelse for et Mylder af lasede Mennesker.

Da jeg forlod denne uhyggelige Kirkegaard, mødte jeg en Kærre med et radmagert Øg for, paa hvilken stod en Kiste af raa, umalede Brædder, og bag den gik en gammel, rynket Mand og en Kvinde. De gjorde Holdt foran et Bræddeskur, der tjente til Kapel. Den døde skulde begraves paa denne Affaldsdynge af en Kirkegaard. Hvor saa det hele dog haabløs trist ud!

Gaden, jeg gik tilbage af, stank ganske forfærdeligt, men Bagsiderne af en hel Række Retirader vendte ogsaa ud til den, og det ene Fortov var Mødding.

Og det blev fortalt, at Wladivostok engang havde været en flot og elegant By.

Vort Skib blev undersøgt paa det grundigste, før vi fik Lov at sejle. Man var meget bange for, at der skulde have gemt sig nogen ombord, der vilde flygte bort fra Sovjets Velsignelser. Nogle Soldater søgte endog i mine smaa Kommodeskuffer, om der laa nogen, selv om dette var en fysisk Umulighed.

Vi fik to kinesiske Herrer med som Passagerer, en ung og en ældre. De skulde sættes af i den første kinesiske Havn, vi kom til.

De var aldeles ukendte med vore Skikke og med vor Mad, som de dog med Dødsforagt gik løs paa. Hr. Liu spiste en halv Lagkage, ræbede pænt og sagde, at det var en dejlig Budding. En Dag, da han var ved at blive søsyg, tog han, til at begynde med, et Stykke fed Aal og spiste det uden Brød til. Men Aalen vendte sig aabenbart i ham, for lidt efter fo'r han ud og viste sig ikke mere.

Disse to Kinesere gik det højst tragisk. De havde ikke

Figurer udhugne i en Klippevæg i Hangchow i Kina.

sat sig ind i, at vi skulde anløbe en japansk Havn, nemlig Dairen, inden vi kom til Kina. Da vi kom til Dairen, søgte de at gemme sig paa Toilettet, men de blev beordret frem af det japanske Politi, de stod jo opført paa Passagerlisten. De blev lokket i Land og holdt tilbage der. De kom ikke ombord om Aftenen. Næste Dag kom japansk Politi medbringende den unge Kineser. De vilde hente Bagagen og afregne paa Skibet. De betalte flotte Drikkepenge af Kineserens Portemonæ, medens denne smed sig paa Knæ for Kaptajnen og bønfaldt ham om at redde dem. Han sagde, at de havde tilbragt Natten i Arrest, og nu skulde de slaas ihjel.

»They will kill us!« raabte han. Men han maatte i Land, enten han vilde eller ej, og vi saa eller hørte aldrig mere noget til de to.

Dairen var bleven en stor og smuk By, siden jeg sidst havde set den. Ogsaa Omegnen var forandret, idet Bjergene var bleven beplantede, og Frugtplantager var plantede.

En af Ø. K.s elskværdige Filialbestyrere og hans Frue viste mig megen Gæstfrihed i de Dage, jeg var i Dairen, og i senere Aar har jeg flere Gange besøgt dem.

8 Timers Rejse fra Dairen ligger en henrivende lille Kineserby, Waihawai; der var vi en Dag og gik rundt oppe paa Muren, der omringer den. Vi kunde derfra se ned i Gaardene og Haverne. Der saa meget hyggeligt ud. Alle Husene var lave, i ens Stil med svajede Tage. Der var et smukt Tempel med Drager paa Tagene og Pagoder med Klokker, der klingrede i Vinden.

Næste Dag kom vi til Tsingtao, den tidligere tyske Koloni, der ligger overordentlig smukt.

Og saa gik Vejen igen til Shanghai, hvor vi skulde have Kammerherre Bache ombord for Hjemrejsen. Det var lige en Maaned siden, vi havde set hinanden.

Hjemrejsen.

I Shanghai var der nu tilsyneladende Fred, d. v. s. Chiang Kai Sheks Tropper var lagt mellem Byen og Kantonesertropperne. Gaderne var overfyldte med hjemløse Kinesere. Vi sneg os ad en Bagvej ind i Chapei for at se, hvordan der saa ud. Det var forbudt at gaa der, medens Japanerne rømmede op og samlede de døde op, der var begravede under Ruinerne.

I de af Granathuller oprodede Gader holdt Vogne med Ligkister og Desinfektionsvædsker. Alle de japanske Soldater havde Tøj for Munden — sorte Respiratorer. Mange Steder saas endnu Barrikader over Gaderne, og i Ruinerne var der ikke et eneste beboeligt Rum. Ud ad Woosung til var der Løbegrave og alle Huse nedskudte. Træer var ved

Pagode i Soochow.

at grønnes, og enkelte Kinesere var kommet tilbage; de prøvede at dyrke Jorden. Der var ingen, der vidste, hvem der skulde betale Ødelæggelserne, men Kineserne vilde rimeligvis aldrig faa nogen Erstatning.

Hr. Bache blev fulgt ombord af mange Venner, og vi fejrede et glad Gensyn. Han glædede sig til at være i Fred og Ro, og han saa ogsaa meget træt ud. Han havde Bronchitis, og jeg fik ham til at blive i Sengen, indtil vi kom til Hongkong. Der kom saa Wallace Hansens ombord fulgt af en Sværm af Venner med Blomster, Bøger og Konfekt. Bache prøvede at staa op, men maatte lægge sig igen, og jeg kunde se, at han var meget syg.

Vi var jo nu naaet ned i Troperne, og det var allerede meget hedt. Det var en brat Overgang fra Kulden i Shanghai.

Hr. Bache kom fra nu af ikke mere op, han blev mere og mere syg og led grueligt under Heden.

Kaptajnen lod et Friluftskammer indrette til ham i den ene Vinge af Mellembroen, og jeg flyttede op i et lille Lodskammer paa samme Bro, saa jeg kunde være om ham Dag og Nat.

Jeg ønskede meget at faa en erfaren Læge ombord, naar vi kom til Singapore, og et Telegram blev afsendt desangaaende. Desuden ønskede jeg at faa en Kineserboy, og Kammerherren syntes, det var bedst, vi for alle Tilfældes Skyld ogsaa fik en Zinkkiste med.

Meget alarmeret over dette Telegram kom Hr. Koch ombord, endnu før Skibet havde kastet Anker, og han skaffede snart det ønskede.

Hr. Bache vilde ikke blive i den varme By, men han vilde prøve at naa hjem. Blot han naaede et køligere Klima, ventede han at blive bedre.

Saa begyndte den haarde Kamp for at holde ham i Live, og vi naaede over det store Indiske Ocean og et Par Dage ind i det Røde Hav, men da var hans Kræfter til Ende, og stille sov han ind om Natten.

Den 3. Maj kom vi til Marseilles, hvor Wallace Hansens og de andre Passagerer gik fra for at tage hjem over Land, saa jeg var ene tilbage, da vi den 22. Maj 1932 sejlede ind i Københavns Frihavn med den hvide Kiste indsvøbt i Dannebrog paa Storlugen.

Saaledes endte denne Kinarejse, der var begyndt saa lykkelig; men maaske var det alligevel den bedste Ende, den kunde faa for den rare Hr. Bache.

Australien og Bangkok.

1936.

Efter at have tilbragt de foregaaende 5—6 Aar paa lange Rejser til Afrika, Amerika og Asien, var af Verdensdele, jeg ikke havde været i, kun Australien tilbage.

Der var egentlig aldrig noget, der havde draget mig mod denne fjerntliggende Verdensdel. Der fandtes ingen gammel Kultur. Jeg vidste jo nok, at der fandtes Kænguruer og andre Pungdyr, samt at England tidligere havde sendt Forbrydere dertil, men min Trang til at se Kænguruer og Forbryderefterkommere var ikke overvældende.

Heller ikke havde min Lyst været brændende efter at komme til Bangkok, hvortil mine Yndlingsbaade, Ø. K.s udmærkede Fragt- og Passagerbaade gik. Bangkok, det Mudderhul! Nej, der brød jeg mig absolut ikke om at komme.

Jeg var imidlertid nu kommet paa det Punkt, at selve Sørejsen var den allerbedste Del af en Rejse, saa det kunde omtrent være lige meget, hvor Turen gik hen, bare man var rigtig længe paa Søen. Og en Rejse til Australien var den længste Sørejse, man kunde komme paa.

Min Kærlighed til Havet, til de *store Have,* var vokset med Aarene, og jeg var aldrig gladere, end naar jeg var paa Søen, enten det saa var Storm eller Stille, enten det var Sommer eller Vinter. Og Livet ombord var den Form for Tilværelse, der passede mig allerbedst.

Saa da der tilbød sig en Lejlighed for mig til at gøre Australiensrejsen og tilmed som eneste Pasager paa en af Ø. K.s ældste Skuder, tog jeg Billet og gik ombord.

Og jeg kan lige saa godt indrømme det først som sidst, at Australien blev en stor Oplevelse. Og Hjemrejsen, som skete over Bangkok kom jeg heller ikke til at fortryde.

I to Maaneder satte jeg ikke mine Ben paa Landjorden; det var en Masse Vand, man sejlede igennem fra Oslo til Geraldton i Australien. Og hvor var det dog en hyggelig Tid! Man blev vækket af Hanegal, Klukken af Høns og Grynten af Grise. Det var, som man boede i en Gaard paa Landet. Solen skinnede hver Dag, og Vandet var glat og stille.

Men da vi nærmede os Afrikas Sydspids, maatte Idyllen høre op, for da skulde Grise og Høns slagtes, de maatte ikke komme levende til Australien. Det var forbudt af Regeringen. Saa blev Kælegrisene til Flæskestege og anden god Mad.

Mægtige Albatrosser gled nu nysgerrige hen over Skibet, og de hører jo heller ikke rigtig hjemme i en Bondegaard. Nej, nu var Hav med store Dønninger og Søfugle det dominerende.

En tidlig Morgen ved Solopgang rundede vi Sydafrika og saa det mægtige Taffelbjerg mod en gloende rød Morgenhimmel, og saa gik Rejsen mod Øst.

At Australiensturen blev vellykket, skyldtes pudsigt nok et Rygte, der, jeg ved ikke hvorledes, udbredte sig i Geraldton, den første By vi kom til, om at der var en Dame ombord i vort Skib, som havde sejlet med det i 15 Aar. Saadan en Original maatte Byens Sprøjte have et Interview med, og følgelig kom en Journalist farende ned til mig.

Desværre var jeg ikke saa interessant, som han havde

Landevej i Vestaustralien.

haabet, men han fik alligevel en meget god Artikel ud af det ved nogle smaa Tilføjelser, saasom at Damen rejste i Ejerens egen Suite Værelser o. m.

Denne Artikel gik derefter med stadig flere Tilføjelser gennem alle Australiens Aviser, og derved blev min Ankomst bekendt for danske Beboere. Følgen var, at jeg, som ikke kendte et eneste Menneske i hele Verdensdelen, til min store Forbavselse blev hentet af Landsmænd forskellige Steder og kom til at nyde godt af en storslaaet Gæstfrihed og Venlighed. Mindre morsomt var det, at jeg blev bestormet af Journalister i alle Byerne hele Australien rundt.

Alle Steder tog de Danske mig ud paa Køreture, og ofte meget lange Ture, saa jeg fik virkelig set meget af Landet, hvoraf store Dele ligger hen med Skove, Sletter og Ørkener

ganske som Vorherre har skabt det. Landet er endnu ikke »griset til« af Mennesker; man kan køre Hundreder af Mil, hvor man sjældent eller aldrig ser et Menneske eller en menneskelig Bolig. Og Træer, Buske, Blomster og Dyr er noget for sig selv; der findes Arter, som ikke findes i nogen anden Verdensdel.

De yndigste Fugle og morsomste Planter saa man, mange Kænguruer og saa de smaa, levende Teddybjørne. Virkelig levende Teddybjørne og ikke større end dem, Børnene elsker at lege med hjemme og tage med i Seng om Aftenen. Desværre er disse Smaadyr ved at uddø i Australien. De var et alt for let Bytte for Pelsjægere og andre, forsvarsløse som de er; nu er de fredede og ses kun i Parker hos Dyrevenner, hvor de er beskyttede.

Det er ikke min Mening her at udbrede mig over Dyr, Planter eller Befolkning i Australien, som er en for Mennesker næsten tom Verdensdel, idet der kun findes 7 Millioner, men jeg vil kun nævne de Danske, jeg mødte derovre.

Disse var gennemgaaende glade over at være der, og de roste det dejlige Klima og de gennemgaaende gode Levevilkaar for den jævne Befolkning. Der gives høj Løn, men alt er ogsaa dyrt at købe. Befolkningen flygter der, som her, fra Landet til Byerne. Ingen vil tjene, alle vil være selvstændige, saa hvis man ikke kan klare sig uden Tjenestefolk, bliver Livet svært.

I Freemantle, Havnebyen til Perth, kom Prof. Fraenkel og Frue og hentede mig. Professoren er ansat i Perth ved Universitetet, en pragtfuld Anstalt med mange Fakulteter, liggende i en stor Park.

En dejlig Dag tilbragte jeg med disse kloge, livlige og elskværdige Mennesker, som kørte mig en lang Tur ud i den dejlige Omegn og op i Skovene og Bjergene. Nogle

Steder brændte Skovene, eller de stod afsvedne. Skovbrande slukkes ikke, for der er ingen til at slukke dem, og desuden er der Skov nok. Nej, Slukningen besørges af Regnen i Regntiden; denne ventedes forøvrigt hver Dag.

Et godt Stykke inde i Urskoven laa en Restaurant, hvor vi fik den lækreste Lunch med herlig, fyldig australsk Vin til.

En dansk fhv. Guldgraver kom ogsaa den samme Morgen og vilde have mig med ud at køre.

En flot Bil, hvori sad en ganske lille Dame, ventede udenfor Skibet. Desværre kunde jeg ikke være to Steder, saa jeg maatte afslaa Indbydelsen. Han havde levet mange Aar derude som Guldgraver og været heldig, og han havde nu saa mange Penge, at han kunde leve mere end godt med sin lille Kone. Men nu vidste han ikke, hvordan han skulde slaa Tiden ihjel. »I don't know how to kill the time,« sagde han ganske fortvivlet. Det var Tragedien i hans Liv!

Melbourne.

I denne Millionby var den danske Konsul Holdensen, der som ganske ung udvandrede til Australien, en af Byens store Mænd. Han, der nu var 70 Aar, men saa meget yngre ud, var en udmærket Repræsentant for de bedste Danskere. Han havde bevaret sit jævne, stilfærdige, lune, danske Bondepræg. Han havde en stor Smøreksportforretning og en halv Snes Mejerier rundt omkring. Tre garderhøje Sønner, som alle havde været i Verdenskrigen, hjalp ham i Arbejdet. Hr. Holdensen arbejdede med usvækket Kraft, men der blev sagt, at trods hans optagne Tid havde han altid Tid nok, naar det gjaldt at hjælpe andre. Han nød den største Agtelse i Melbourne.

Han havde sendt sin Konsulatssekretær, Frk. Clausen, for at hente mig, og hun var en elskelig Dame, som jeg havde stor Glæde af at være sammen med. Hun boede sammen med en Søster og en Svigerinde i det morsomste Træhus udenfor den kvadratmilstore By. Søsteren, der saa ud til at have været meget smuk, med et Par stærke, kloge, brune Øjne, havde nu en Dairy-Farm (Mejeri), hun havde før været en fejret Sangerinde, og hun havde indført danske og andre skandinaviske Sange og Melodier i Australien.

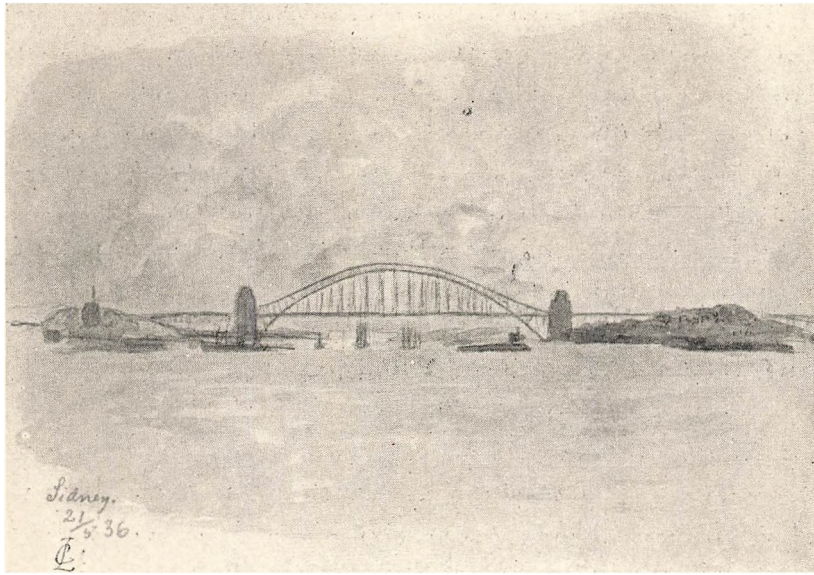
Disse tre Damer boede, omgivet af Masser af Dyr: Heste, Køer, Hunde, Katte og Fugle, i det helt med Grønt overvoksede Hus i en Have, hvor en tam Kænguru hoppede om paa et indhegnet Stykke. Latterfugle, der ler som Mennesker, fandtes i Haven. En af dem havde vænnet sig til at gø som en Hund. Første Gang havde hendes Hunde stirret op i Træet og ikke kunnet forstaa, hvad det var for en Hund, der gøede deroppe. Men efter at Fuglen var begyndt at gø, vilde de andre Fugle ikke have noget at gøre med den vanartede Slægtning, og nu sad den ganske forsagt og gøede svagt, den kunde ikke vænne sig af med sit Uvæsen.

Det var et gammeldags, virkelig fint kultiveret Hjem. I det store, hyggelige Køkken spiste vi til Middag, og jeg har aldrig set saa tyk Fløde som den, vi fik til Æblegrøden; Skeen kunde aldeles bogstaveligt staa i den.

Jeg traf flere andre Danske i Melbourne, og Byen havde sin skandinaviske Klub.

Sydney.

I Sydney, den pragtfulde, skønt beliggende Storstad, tog Generalkonsul Høst og Frue sig af mig paa den mest gæstfrie Maade, saa Opholdet blev et af Glanspunkterne i Rej-

Sydneybroen.

sen. Aldrig skal jeg glemme Dagturen ud i »de blaa Bjerge«. Langt, langt bort kørte vi til de fjerne Bjerge, vi saa. Gennem et vældigt, tildels uberørt Landskab, i en Fart, som man kun kan tillade sig paa Veje, hvor der saa godt som ingen Trafik er, susede vi afsted. Ved en lille Flod kamperede vi og tændte Baal, stegte Koteletter og kogte Kaffe.

Medens vi laa i Græsset og nød vor Frokost ved den rislende Flod, og Papegøjer fløj rundt i Træerne, fortalte Hr. og Fru Høst om deres Liv i Australien, deres lange Ture rundt i Landet, hvor de ofte kamperede i største Ensomhed, og hvor Slanger var deres eneste Fjender. Men dem var der til Gengæld mange af. De turde aldrig tage ud uden at have Serum med. Ogsaa Skovbrande kunde være farlige og tvinge til hastigt Tilbagetog. Men Plads til at røre sig og leve for sig selv var der i rigt Maal.

Vort Skib laa ved den storslaaede Sidneybro, som skal være et af de største Ingeniørarbejder i Verden. Naar man i en Elevator lod sig hæve op paa Broen, kunde man derfra overse hele Sydney, der laa langs det af Bugter indskaarne opadskraanende Land, der omgav den lange Fjord. Neden under Broen kunde med Lethed de største Skibe sejle.

En Dag kørte vi ud til en Park for at se de smaa Kualabjørne, som findes der; og det var virkelig morsomt at se de levende Legetøjsbjørne i Eukalyptustræerne. De lever udelukkende af disse Træers Blade, saa de kan ikke leve, hvor de ikke kan faa den Føde.

Den australske Befolkning kan jeg selvfølgelig ikke udtale mig om, efter det lidet jeg har set til den, men Byerne gjorde et velhavende Indtryk; de var Havebyer med en enorm Udstrækning, idet næsten enhver Familie havde sit eget Hus med Have.

Brisbane.

Brisbane paa Australiens Østkyst var ogsaa en stor Haveby, der var gennemstrømmet af en Flod.

Jeg glemmer aldrig den kulsorte Nat paa et oprørt Hav, da Skibet stod lige ind mod den usynlige Strand, hvor man kunde høre Bølgerne tordne mod Kysten. Jeg stirrede ud i Mørket og kunde ikke forstaa, hvor Kaptajnen kunde finde den ganske smalle Indsejling mellem et Par lave Klitter, som førte ind i Floden. Jeg syntes altid, at der maatte høre en overnaturlig Evne og Kunst til at finde akkurat det lille Punkt, hvor Skibet skulde styres ind fra det store Hav ofte i et Mørke som dette, efter flere Døgns Sejlads.

Den gamle Dansker, Oberst Larsen, kom ombord for at hilse paa mig, trods sine 80 Aar, og det viste sig snart, at

Færdselsvej i Bangkok.

der var Krummer i ham endnu. Han var frisk som en Fisk efter en lang Tur, som en elskværdig dansk Bryggerfamilie kørte med os og efter en paafølgende Middag med flydende Varer, som ikke var Mælk.

Hidtil havde vi ingen Anelse haft om, hvor vi skulde hen efter Brisbane, men her fik vi Telegram om at gaa til Bangkok og hente Ris til Kuba. Da Kuba jo ligger paa den anden Side af Jordkloden, og man ikke anede, hvor Skibet derefter skulde hen, besluttede jeg at tage med til Bangkok for der at skifte Skib og tage hjem med dette. Jeg havde ikke beregnet at blive længere borte end 6 Maaneder og vilde derfor hjem, selv om det kunde være fristende nok at se Kuba og derefter sejle ud i det blaa.

Turen til Bangkok varede tre Uger, og den gik uden om Ny Guinea og syd om Philippinerne. Det var en smuk, men meget ubehagelig Tur, fordi Skibet var helt tomt. Det ry-

stede og bævrede, saa man hverken kunde sy, læse eller skrive, og man havde en Fornemmelse, som om alle ens Aandsevner, alle ens »Skruer« rystede sønder og sammen.

Vi kom til at ligge udenfor Menamflodens Barre, da Skibet var for stort til at gaa op ad Floden, det vilde faa Lasten bragt med Lægtere.

Faa Dage efter vor Ankomst gled et fint, lysegraat Skib ind og kastede Anker tæt ved os.

Det var Ø. K.'s Bangkokbaad »Meonia«, og den blev jeg sat over i, og saa gled vi op ad Floden.

Bangkok.

Her kom jeg op i en ældgammel Kultur lige fra en splinterny. Det var en Overgang!

Her var Aarhundreder og Aartusinder gamle Minder om en fjern Tids Kultur; her havde man den lige for Øje. Pagoder og gule Tempeltage, eller grønne med røde og gule Striber, ragede op over lave Huse og Hytter; ejendommelige Baade og korthaarede Siamesere med Lændeklæder myldrede paa Vandet eller Landet, eller rettere sagt i Mudderet for — *Bangkok var et Mudderhul*, som jeg havde tænkt mig det, — men et interessant Mudderhul.

Jeg fik en udmærket Fører i vor Kaptajn, som kendte Byen ud og ind, og som viste mig gamle Watte, hvide Elefanter, Slotte, Buddha'er og Masser af Mærkværdigheder, fremmede for vore Øjne.

Og vi besøgte Kuriositetsbutiker, som det var svært at komme ud af igen, saa mange interessante Ting fandtes der. Tempelfigurer, gamle Sten- og Bronzefigurer, Sølvsager, Guldsmykker af det pure Guld — ikke noget med Karat, hverken 14 eller 18 Karat — nej, det rene Væsen.

Ogsaa i Bangkok var Danske, som tog sig af én paa det venligste, saa jeg kom ikke til at fortryde, at jeg alligevel kom til »Mudderhullet« Bangkok.

Sidste Rejse.

Min sidste Rejse sluttede brat, da vi for udgaaende til Australien, i Oslo Fjord, om Natten den 8.—9. April 1940 mødte de tyske Krigsskibe, der for fuldt Drøn fo'r op til Norge for at besætte Landet, og vi samtidig fik at vide, at Danmark var bleven besat. Vort Skib, hvor jeg var med som eneste Passager, maatte søge ind paa svensk Farvand, og 8 Dage efter vendte jeg hjem derfra, da videre Rejse jo var umulig.

Nu, da dette skrives, er der gaaet flere Aar, og for mig, som nu er 80 Aar, er der næppe nogen anden Rejse tilbage end den sidste, hvorfra man aldrig vender tilbage.

Indholdsfortegnelse.

Indledning 5

Barndommen i København 7

Den bornholmske Periode 16
Den senere Barndomstid og den første Ungdom.

Uddannelse i Tegning og Maling 26

Læretid i Bremen 33
Arbejdsaar 1892—96.

Tilbage fra Tyskland. 1896 44

Tiden paa Garnisonssygehuset i Rigensgade. 1898—1929 .. 47

Arbejde i Dansk Røde Kors 52

Før og under Verdenskrigen 1914—18 59

Jordskælvet paa Sicilien og i Kalibrien. 1908 73

I Rom og Spezia 77

Ophold paa Ceylon i 1909 81
Vandring i Urskoven ved Anuradhapura — Mihintale — Hjemkommet efter den lange Rejse.

Dagbogsoptegnelser fra Vinteren 1918—19 102
Med Krigsfanger over Nordsøen — Første Rejse — Anden Rejse — Tredie Rejse — Fjerde og sidste Rejse med Krigsfanger.

Hjælpevirksomheden til Fordel for Østrig-Ungarn i 1920—21 og mine Rejser i disse Lande 123
I Wien — I Budapest — »Danaktion«.

Anden Rejse til Ungarn i Foraaret 1921 149
Balatonsøen — Adelsballet — Det store Alföld-Lavland — I Hódmesøvarsarhely — Belgrad Beograd.

Folkekuranstalten ved Hald 171

Militærsygehuset 174

Løs og ledig. 1924 178
Til Nordkap og Finmarken — Ny Tur med Viking.

Rejseliv 199
Anden Kinarejse 1931—32. — Hjemrejsen.

Australien og Bangkok 1936 229
Melbourne — Sydney — Brisbane — Bangkok.

Sidste Rejse 239

Cecilie Lütken:

Livserindringer og Rejseoplevelser

Forfatterinden har i mange Aar været en førende Skikkelse indenfor Sygeplejen og vil navnlig være kendt gennem sit Arbejde som ledende Oversygeplejerske ved Hæren under den forrige Verdenskrig og i Aarene derefter.

Frk. Lütken har sit Liv igennem været en Personlighed med udprægede Synspunkter og med mange og levende Interesser. Efter sin Afsked fra Hæren foretog hun i Aarene 1931—39 en Række Rejser til Asien, Afrika, Australien og Sydamerika, og det er ikke mindst denne Del af sit Liv, Forfatterinden fortæller om i sine Erindringer. Men Bogen er iøvrigt fra først til sidst en fængslende Beretning om en meget bevæget Tilværelse, den er fuld af storartede Enkeltheder og giver alligevel Læseren et klart Indtryk af den lange, lige Linie, Cecilie Lütken har fulgt.

Enhver, der holder af biografiske Værker, vil være glad for denne Bog. Den er solid Læsning, Kendsgerninger og Oplevelser set med en klog Kvindes klare Øjne og vurderet af et betydeligt Menneske — at læse disse Erindringer er som at føre en af disse faa og sjældne Samtaler, som man bagefter bliver ved med at erindre.

Kr. 12,50